

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE JURIDICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.222:343.352

BRÎNZA Cristian

**RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU LUAREA DE MITĂ
ȘI DAREA DE MITĂ**

Teză de doctorat în drept

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autor: _____

Conducător de doctorat: _____ STATI Vitalie, doctor în drept,
conferențiar universitar

Comisia de îndrumare: _____ CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat
în drept, profesor universitar

_____ POPOV Ruslan, doctor în drept,
lector universitar

_____ COPEȚCHI Stanislav, doctor în
drept, conferențiar universitar

CHIȘINĂU, 2021

© **BRÎNZA Cristian, 2021**

CUPRINSUL

ADNOTARE	5
LISTA ABREVIERILOR	8
INTRODUCERE	9
1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU LUAREA DE MITĂ ȘI DAREA DE MITĂ.....	24
1.1. Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate în Republica Moldova.....	24
1.2. Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate peste hotare.....	31
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	36
2. CADRUL CONCEPTUAL ȘI NORMATIV AL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU LUAREA DE MITĂ ȘI DAREA DE MITĂ	39
2.1. Considerații generale privind noțiunea de corupție	39
2.2. Conceptul de corupție în sectorul privat	53
2.3. Analiza de drept penal comparat a reglementărilor privind luarea de mită și darea de mită.....	63
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....	78
3. ELEMENTELE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ.....	81
3.1. Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM	81
3.1.1. Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.....	81
3.1.2. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.....	93
3.2. Obiectul material (imaterial) și victima infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM	101
3.3. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM	130
3.4. Concluzii la Capitolul 3.....	157
4. ELEMENTELE CONSTITUTIVE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ.....	161
4.1. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.....	161

4.1.1. Vinovăția în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM ...	161
4.1.2. Motivul și scopul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.....	175
4.2. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.....	185
4.2.1. Persoana juridică – subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM	185
4.2.2. Calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM....	196
4.2.3. Provocarea infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM	237
4.2.4. Mijlocirea infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM	256
4.2.5. Liberarea mituitorului de răspundere penală în corespundere cu alin. (4) art. 334 CP RM.....	274
4.3. Concluzii la Capitolul 4.....	284
5. CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ALE INFRACTIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ.....	289
5.1. Luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane.....	289
5.2. Luarea de mită și darea de mită săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale.....	304
5.3. Concluzii la Capitolul 5.....	314
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	315
BIBLIOGRAFIE	319
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	350
CV-UL AUTORULUI	351

ADNOTARE

Brînza Cristian, „Răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită”. Teză de doctorat în drept. Școala Doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova. Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 582 titluri, 318 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 22 lucrări științifice.

Cuvintele-cheie: corupție; mituire; luarea de mită; darea de mită; remunerație ilicită; sectorul privat; organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.

Domeniul de studiu. Lucrarea face parte din domeniul dreptului penal, partea specială.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în investigarea aprofundată a răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, în soluționarea controverselor legate de interpretarea acestor articole, precum și în formularea de recomandări necesare îmbunătățirii calității legii penale, a unor norme extrapenale complementare, precum și a actelor de interpretare a legii penale. Pentru a realiza scopul dat, ne propunem următoarele obiective: relevarea implicațiilor juridico-penale ale noțiunii de corupție, precum și a semnificației acestei noțiuni din perspectiva art. 333 și 334 CP RM; examinarea viziunilor teoretice cu privire la răspunderea pentru infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM; stabilirea conținutului semnelor constitutive ale acestor infracțiuni, precum și a circumstanțelor agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM; analiza aspectelor de drept penal comparat ale răspunderii pentru luarea de mită și darea de mită; interpretarea art. 333 și 334 CP RM prin prisma reglementărilor internaționale referitoare la prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat; recurgerea la normele de natură extrapenală în vederea interpretării art. 333 și 334 CP RM, precum și a demarcării sferei de aplicare a acestor articole; disocierea faptelor, incriminate la art. 333 și 334 CP RM, de infracțiunile conexe; analiza practicii judiciare în materie și evidențierea dificultăților ce caracterizează aplicarea de către practicieni a art. 333 și 334 CP RM; identificarea defectelor de calitate a dispozițiilor art. 333 și 334 CP RM.

Noutatea și originalitatea științifică a tezei își găsește confirmarea în faptul că, pentru prima dată în Republica Moldova, este efectuată o investigație la nivel de teză de doctorat a răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 333 și 334 CP RM. În prezenta teză sunt propuse viziuni și soluții originale referitoare la: obiectul juridic secundar al luării de mită; obiectul material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM; subiectul acestor infracțiuni; agravantele infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM etc.

Semnificația teoretică a tezei constă în: redefinirea fundamentului teoretic al cercetării juridico-penale a răspunderii pentru faptele incriminate la art. 333 și 334 CP RM; determinarea esenței juridice a infracțiunilor prevăzute de aceste articole; stabilirea defectelor ce caracterizează art. 333 și 334 CP RM; acumularea unui vast material teoretic și practic pentru dezvoltarea unor direcții actuale și complexe de cercetare a infracțiunilor prevăzute de aceste articole.

Valoarea aplicativă a tezei consistă în: interpretarea, în corespundere cu principiul legalității, a art. 333 și 334 CP RM contează în planul constituirii unei practici uniforme de aplicare a acestor articole, precum și pentru dezvoltarea ulterioară a concepțiilor științifice în materie; rezultatele evaluării critice a defectelor, ce caracterizează art. 333 și 334 CP RM, pot fi luate în considerare de către legiuitor în procesul de perfecționare continuă a legii penale; rezultatele, obținute în teză, își pot demonstra utilitatea în activitatea practică a organelor de urmărire penală, a procuraturii și a instanțelor judecătorești, precum și în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic.

АННОТАЦИЯ

Брынза Кристиан, «Уголовная ответственность за получение взятки и дачу взятки». Диссертация на соискание научной степени доктора права. Докторальная школа юридических наук Государственного университета Молдовы. Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, пять глав, выводы и рекомендации, библиография из 582 названий, 318 страниц составляют основную часть диссертации. Достигнутые результаты опубликованы в 22 научных работах.

Ключевые слова: коррупция; взяточничество; получение взятки; дача взятки; незаконное вознаграждение; частный сектор; коммерческая, общественная или иная негосударственная организация.

Предмет исследования. Работа относится к сфере особенной части уголовного права.

Цель и задачи диссертации. *Целью* диссертации является углубленное исследование ответственности за преступления, предусмотренные ст. 333 и 334 УК РМ, разрешение разногласий, связанных с толкованием этих статей, а также формулирование рекомендаций, необходимых для повышения качества уголовного права, некоторых околоуголовно-правовых норм и актов толкования уголовного закона. Для достижения этой цели мы поставили перед собой следующие задачи: выявить уголовно-правовое значение понятия коррупции, а также содержание этого понятия с точки зрения ст. 333 и 334 УК РМ; изучение теоретических воззрений об ответственности за преступления, предусмотренные ст. 333 и 334 УК РМ; установление содержания признаков указанных преступлений, а также отягчающих обстоятельств преступлений, предусмотренных ст. 333 и 334 УК РМ; анализ сравнительно-правовых аспектов ответственности за получение взятки и дачу взятки; толкование ст. 333 и 334 УК РМ в свете международных норм по предупреждению и борьбе с коррупцией в частном секторе; обращение к околоуголовно-правовым нормам для толкования ст. 333 и 334 УК РМ; разграничение деяний, предусмотренных ст. 333 и 334 УК РМ, и смежных преступлений; анализ судебной практики по данному вопросу и определение трудностей, характерных для применения ст. 333 и 334 УК РМ; выявление недостатков качественного порядка, характеризующих положения ст. 333 и 334 УК РМ.

Научная новизна и оригинальность диссертации подтверждается тем, что впервые в Республике Молдова проводится исследование на уровне диссертации об ответственности за преступления, предусмотренные ст. 333 и 334 УК РМ. В данной диссертационной работе предлагаются оригинальные видения и решения относительно: дополнительного объекта получения взятки; предмета преступлений, предусмотренных в ст. 333 и 334 УК РМ; субъекта этих преступлений; отягчающих обстоятельств преступлений, предусмотренных ст. 333 и 334 УК РМ и т.д.

Теоретическое значение диссертации состоит в: переосмыслении концептуальных основ уголовно-правового исследования ответственности за деяния, предусмотренные ст. 333 и 334 УК РМ; определение юридической сущности деяний, предусмотренных настоящими статьями; установление недостатков, характеризующих ст. 333 и 334 УК РМ; накопление обширного теоретического и практического материала для разработки современных и комплексных направлений исследования преступлений, предусмотренных этими статьями.

Прикладное значение диссертации заключается в следующем: толкование в соответствии с принципом законности ст. 333 и 334 УК РМ представляет важность для установления единообразной практики применения этих статей, а также для дальнейшего развития научных концепций в этой области; результаты критической оценки недостатков, характеризующих ст. 333 и 334 УК РМ, могут быть приняты во внимание законодателем в процессе совершенствования уголовного законодательства; результаты, полученные в диссертации, могут быть полезными в практической деятельности органов уголовного преследования, прокуратуры и судов, а также в учебном процессе в образовательных учреждениях юридического профиля.

ANNOTATION

Brinza Cristian, „Criminal liability for taking bribes and giving bribes”. PhD in Law thesis. Doctoral School of Legal Sciences of the State University of Moldova. Chişinău, 2021

The structure of the thesis: introduction, five chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 582 titles, 318 pages of basic text. The results achieved are published in 22 scientific papers.

Key-words: corruption; bribery; taking bribes; giving bribes; illicit remuneration; private sector; commercial, social, or other non-state organization.

Field of the thesis. This research refers to the field of criminal law, special part.

The purpose and the objectives of the thesis. The *purpose* of the dissertation lies in the in-depth investigation of liability for the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM, in resolving controversies related to the interpretation of these articles, as well as in formulating recommendations necessary to improve the quality of criminal law, complementary extra-criminal rules and acts of interpretation of criminal law. In order to achieve this purpose, we propose the following *objectives*: revealing the legal-criminal implications of the notion of corruption, as well as the meaning of this notion from the perspective of art. 333 and 334 CC RM; examination of theoretical views on liability for the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM; establishing the content of the constitutive signs of these offenses, as well as the aggravating circumstances of the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM; analysis of the aspects of comparative criminal law of liability for taking bribes and giving bribes; interpretation of art. 333 and 334 CC RM in the light of international regulations on preventing and combating corruption in the private sector; recourse to extra-criminal norms in order to interpret art. 333 and 334 CC RM, as well as the demarcation of the spheres of application of these articles; the dissociation of the acts, incriminated in art. 333 and 334 CC RM, from related offenses; analysis of the judicial practice in the matter and highlighting the difficulties that characterize the application by practitioners of art. 333 and 334 CC RM; identification of quality defects of the provisions of art. 333 and 334 CC RM.

The novelty and the scientific originality of the thesis is confirmed by the fact that, for the first time in the Republic of Moldova, an investigation at doctoral thesis level of liability for the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM is carried out. In this thesis, original visions and solutions are proposed regarding: the secondary juridical object of taking bribes; the material or immaterial object of the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM; the subject of these offenses; aggravating circumstances of the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM etc.

The theoretical significance of the thesis consists in: redefining the conceptual bases of the criminal law study regarding the liability for the offenses provided by the art. 333 and 334 CC RM; determining the legal essence of the offenses provided by these articles; establishing the defects that characterize art. 333 and 334 CC RM; the accumulation of a vast theoretical and practical material for the development of current and complex directions of investigation of the offenses provided by these articles.

The applicative value of the thesis consists in: the interpretation, in accordance with the principle of legality, of art. 333 and 334 CC RM are important in establishing a uniform practice for the application of these articles, as well as for the further development of scientific concepts in the field; the results of the critical evaluation of the defects, which characterize art. 333 and 334 CC RM, may be taken into account by the legislator in the process of continuous improvement of the criminal law; the results, obtained in the thesis, can demonstrate their usefulness in the activities of the criminal prosecution authorities, prosecutors and courts, as well as in the training process within the educational institutions with legal profile.

LISTA ABREVIERILOR

alin.	– alineat
art.	– articol
CC RM	– Codul contravențional al Republicii Moldova
CCi RM	– Codul civil al Republicii Moldova
CEDO	– Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CtEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
CP RM	– Codul penal al Republicii Moldova
<i>e.g.</i>	– <i>exempli gratia</i>
evid. ns.	– evidențierea noastră
Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014	– Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție
<i>i.e.</i>	– <i>id est</i>
Legea nr. 82/2017	– Legea nr. 82 din 25.05.2017 a integrității
Legea nr. 135/2007	– Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată
Legea nr. 845/1992	– Legea nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi
Legea nr. 1134/1997	– Legea nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni
lit.	– literă
n.a.	– nota autorului
OCDE	– Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
p.	– pagină
parag.	– paragraf
pct.	– punct
p.s.	– partea specială
S.A.	– societate pe acțiuni
S.R.L.	– societate cu răspundere limitată
UE	– Uniunea Europeană
v.	– <i>versus</i>
vol.	– volum

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare. În perioada în care economia era planificată, iar statul deținea proprietatea asupra tuturor mijloacelor de producție, nu era posibilă existența infracțiunilor de corupție în sectorul privat, în general, și a infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, în particular. Reformele social-economice de la sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 ai secolului trecut (care au implicat demonopolizarea, deznaționalizarea și privatizarea mijloacelor de producție) au avut ca efect apariția proprietății private și dezvoltarea primelor forme ale activității de întreprinzător. În mod firesc noile realități sociale și-au găsit reflectarea în Constituția Republicii Moldova: „Proprietatea este publică și privată. [...]”¹ (alin. (1) art. 9); „Piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei”² (alin. (3) art. 9); „Economia Republicii Moldova este economie de piață, de orientare socială, bazată pe proprietatea privată și pe proprietatea publică, antrenate în concurență liberă”³ (alin. (1) art. 126).

Această schimbare a determinat crearea de entități care nu erau finanțate din bugetul de stat. Nașterea unor noi relații sociale a necesitat apărarea acestora prin mijloace juridice, inclusiv prin mijloacele dreptului penal. Or, în alin. (2) art. 126 din Constituția Republicii Moldova se prevede: „Statul trebuie să asigure: [...] b) libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție; c) protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară; [...] h) inviolabilitatea investițiilor persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine.”⁴ Ca urmare, în Codul penal al Republicii Moldova din 1961 (în continuare – CP RM din 1961), în alin. 1 art. 183 s-a stabilit că „persoană cu funcții de răspundere, potrivit prezentului cod, este considerată persoana căreia, în autoritățile publice, într-o întreprindere, instituție, organizație, *indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare* (evid. ns.), i se acordă permanent sau provizoriu – în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări – anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau întreprinderii de acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.”⁵ Acest conținut alin. 1 art. 183 CP RM din 1961 l-a obținut în rezultatul intrării în vigoare a Legii nr. 316 din 09.12.1994 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.⁶ Din acel moment a

¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Вестник Советулуй Сунрем ал ПССМ*, 1961, № 10.

⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 9.

devenit posibilă aplicarea răspunderii penale pentru luarea de mită în sectorul privat și pentru darea de mită în sectorul privat. În cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 187 și 188 CP RM din 1961, ca persoană mituită putea să apară, printre altele, persoana căreia, într-o întreprindere, instituție sau organizație nestatală, i se acorda permanent sau provizoriu – în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări – anumite drepturi și obligații în vederea întreprinderii de acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.

În Codul penal în vigoare⁷ (în continuare – CP RM), luarea de mită și darea de mită sunt incriminate în art. 333 și, respectiv, în art. 334. În ipoteza acestor fapte, ca persoană mituită apare, după caz: arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; persoana care lucrează pentru o astfel de organizație; participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat. Statistica oficială denotă că numărul de infracțiuni ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM cunoaște următoarea dinamică: în anul 2014 – 5⁸; în anul 2015 – 5⁹; în anul 2016 – 5¹⁰; în anul 2017 – 11¹¹; în anul 2018 – 2¹²; în anul 2019 – 3¹³; în anul 2020 – 8¹⁴; în primele cinci luni ale anului 2021 – 1.¹⁵ Acești indicatori par a fi ne semnificativi în comparație cu numărul de infracțiuni ce sunt prevăzute la art. 324 și la art. 325 CP RM, înregistrat oficial. Totuși, variabilitatea pronunțată a indicatorilor de comitere în diferiți ani a luării de mită și a dării de mită mărturisește despre aceea că datele statistice sus-menționate caracterizează mai degrabă nu starea reală a lucrurilor, ci calitatea activității celor care aplică art. 333 și 334 CP RM. În afară de aceasta, specificul acțiunilor administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, întreprinse în cadrul entităților nestatale, condiționează o latență sporită. În primul rând, nu întotdeauna este ușoară stabilirea unei limite clare între mituire și stimularea performanței în sectorul privat. În al doilea rând, luarea de mită

⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁸ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2014*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

⁹ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2015*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹⁰ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2016*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹¹ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2017*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹² *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2018*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹³ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2019*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹⁴ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2020*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

¹⁵ *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna martie 2021*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

și darea de mită pot să nu fie denunțate, întrucât cei lezați în interese ar prefera să-și păstreze reputația în afaceri, să urmeze cutumele cvasiunanime acceptate și, eventual, să evite imixtiunea organelor de drept în activitatea entității nestatale pe care o reprezintă. Cu alte cuvinte, cei lezați în interese sunt predispuși să piardă mai puțin ca să nu fie puși în fața situației de a pierde mai mult.

După părerea lui G. Coca, „corupția ca fenomen social există de când lumea, în toate societățile mai puțin sau mai mult democratice. Uneori în anumite situații este chiar necesară.”¹⁶ Nu considerăm că resemnarea în fața corupției în sectorul privat sau tolerarea acesteia este o cale de urmat. Prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat este deloc neglijabilă, chiar dacă acest fenomen social afectează un sector care nu este gestionat de stat. Rolul organizațiilor comerciale, obștești și a altor organizații nestatale continuă să crească exponențial. În asemenea condiții nu poate fi trecut cu atenția faptul că manifestările de corupție în sectorul privat generează și reproduc metodele neeconomice de concurență. Pe această cale sunt avantajați în interese cei ineficienți și corupți și, respectiv, dezavantajați în interese cei eficienți și integri. Repercusiunile resimțite de întreaga societate a corupției în sectorul privat pot consta în: reducerea volumelor de producție; neîndeplinirea condițiilor contractelor încheiate; întreruperea sau îngreunarea aprovizionării cu bunuri și servicii; scăderea calității bunurilor și serviciilor; subminarea investițiilor în economie; crearea unui teren fertil pentru fraude și abuzuri; consolidarea economiei tenebre; creșterea prețurilor și a tarifelor; redistribuirea patrimoniului, a capitalului și a beneficiilor economice în favoarea unei minorități ai cărei interese diferă de interesul social etc. Toate acestea sporesc inegalitatea economică și socială, întinzând tensiunile într-o societate și așa măcinată continuu de disensiuni sociale, politice și economice.

În Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020 se menționează: „Raportul de evaluare a conformității sistemului anticorupție al Republicii Moldova cu principalele standarde internaționale în domeniul combaterii corupției și asigurării integrității, lansat în octombrie 2016, a scos în evidență efectele distructive ale corupției asupra sectorului privat. Potrivit cercetării din anul 2015 a Băncii Mondiale cu privire la ușurința de a desfășura o afacere (Ease of Doing Business) în Republica Moldova, în pofida progreselor raportate în unele sectoare, eforturile de a combate corupția, de a crește transparența în procesul de luare a deciziilor, de a reduce birocrăția și de a asigura respectarea statului de drept nu au produs deocamdată îmbunătățiri semnificative în climatul investițional. Riscuri de corupție se atestă în

¹⁶ Coca G. Niște gânduri despre corupție. În: *Devianță și criminalitate: evoluție, tendințe și perspective, Vol. II*. București: Universul Juridic, 2017, p. 245-250.

domeniile reglementării operațiunilor de import-export, protecția concurenței, construcția de spațiu locativ, parteneriatele public-private, guvernanta corporativă [...] etc.”¹⁷ În Raportul de evaluare a conformității sistemul național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat, se arată: „Costurile corupției în sectorul privat sunt enorme, afectând calitatea bunurilor și serviciilor furnizate populației, competitivitatea și regulile economiei de piață, procesul investițional și bugetul public național. Mita plătită de agenții economici, pentru obținerea contractelor de achiziții publice, determină o creștere frauduloasă a costurilor unor astfel de contracte și o descreștere a calității serviciilor prestate. Agenții economici și publici, dar și actorii politici, stabilesc relații ilicite pentru a obține contracte de achiziții publice și a finanța partidele politice. Potrivit sondajului privind percepția și experiența personală a gospodăriilor casnice și a oamenilor de afaceri în ceea ce privește corupția, valoarea totală a mitei plătite de oamenii de afaceri în anul 2015 a fost estimată la 381 milioane lei [...]”¹⁸ De asemenea, într-o cercetare efectuată de Transparency International-Moldova, este indicat faptul că „o parte a sectorului privat activează în economia tenebră, recurgând la evaziuni fiscale, ceea ce îl face vulnerabil în fața organelor de control. Sectorul privat este slab protejat de către stat. Nivelul standardelor etice ale întreprinderilor mici este scăzut. Întreprinderile mari nu aplică de obicei reguli de management corporativ. Sectorul privat nu este suficient de implicat în activitatea grupurilor de lucru/consiliilor din cadrul organelor de stat, în monitorizarea politicilor economice și a celor de prevenire a corupției.”¹⁹ Toate aceste demonstrează pericolul social major al corupției în sectorul privat pentru întreaga societate și, în consecință, oportunitatea incriminării faptelor de luare de mită și de dare de mită.

Calea de integrare europeană, pe care o urmează Republica Moldova, este incompatibilă cu manifestările de corupție în sectorul privat. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, ratificat prin Legea nr. 112 din 02.07.2014²⁰, prevede: „Părțile cooperează în următoarele domenii: [...] asigurarea eficacității în lupta împotriva corupției, îndeosebi în vederea îmbunătățirii cooperării internaționale privind combaterea corupției, precum și a asigurării unei puneri în aplicare eficace a instrumentelor juridice

¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 216-228.

¹⁸ *Raport de evaluare a conformității sistemul național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat*. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-coruptie-privat.html

¹⁹ *Moldova National Integrity System Assessment 2014*. Disponibil: https://images.transparencycdn.org/images/2014_NationalIntegritySystem_Moldova_EN.pdf

²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 185-199.

internaționale relevante, cum ar fi Convenția ONU împotriva corupției din 2003”²¹ (lit. e) art. 4); „Părțile cooperează în ceea ce privește prevenirea și combaterea tuturor formelor de activități infracționale și ilegale, organizate sau nu, inclusiv cele cu caracter transnațional, cum ar fi: [...] corupția activă și cea pasivă, atât în sectorul privat, cât și în cel public [...]”²² (lit. e) alin. (1) art. 16). De asemenea, apărarea ordinii de drept împotriva luării de mită și a dării de mită este conformă cu angajamentele Republicii Moldova în fața comunității internaționale. Astfel, Convenția penală cu privire la corupție, semnată la Strasbourg la 27.01.1999²³, a fost supusă ratificării prin Legea nr. 428 din 30.10.2003 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția²⁴. Convenția ONU împotriva corupției, adoptată la New York la 31.10.2003²⁵, a fost ratificată prin Legea nr. 158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției.²⁶ Legiuitorul moldovean și-a asumat chiar obligații în plus, deoarece a incriminat în art. 333 și 334 CP RM mituirea care vizează nu doar organizațiile comerciale (așa cum se recomandă în ultimele două acte internaționale specificate mai sus), ci și alte organizații necomerciale nestatale.

Aceste eforturi ale autorităților naționale sunt apreciable, deși efectul scontat al acestora încă se lasă a fi așteptat. Totuși, așa cum constată V. Cușnir, „nimeni n-a găsit încă o soluție cu eficacitate garantată pentru reducerea și, în cele din urmă, eliminarea corupției din viața societății. Referitor la fenomenul corupției este un adevăr unanim acceptat, potrivit căruia urmărirea și pedeapsa penală, sancțiunea contravențională sau disciplinară contra indivizilor corupți pot elimina delincventul, dar nu pot eradica corupția. În consecință, combaterea corupției poate fi realizată eficient în situația când concomitent, în complex cu perfecționarea cadrului legislativ, se va purcede și la redresarea economică, politică și spirituală a societății.”²⁷ În același sens, M.C. Boga și O. Neicuțescu afirmă: „Corupția este nemuritoare, însă poate fi redusă. Dacă nu lupți, ea va lua amploare. De asemenea, este nevoie și de voință politică pentru a preveni și combate fenomenul. Această voință trebuie să cuprindă recunoașterea faptului că dezvoltarea corupției, pericolozitatea fenomenului, prevenirea și combaterea ei nu are altă

²¹ *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte*. Disponibil:

<https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>

²² *Ibidem*.

²³ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

²⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 229.

²⁵ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.

²⁷ Cușnir V. Fenomenul corupției: între percepție și reacție socială. În: *Akados*, 2015, nr. 4, p. 97-105.

alternativă decât o stăruință dincolo de capacitatea de rezistență a acestui fenomen.”²⁸ Este clar că numai prin mijloacele dreptului penal nu este posibilă prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat. În acest sens, încă în Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 421 din 16.12.2004 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției și Planului de acțiuni pentru realizarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției, s-a menționat: „Crearea unui sector privat competitiv constituie o prioritate a politicii economice a Republicii Moldova, în acest sens impunându-se modificarea legislației fiscale și vamale întru reducerea poverii fiscale și sporirea responsabilității în caz de evaziune fiscală. Se va elabora un mecanism de combatere a fenomenului economiei subterane și de reintegrare a mijloacelor ei în economia legală. Se vor întreprinde măsuri în vederea facilitării activității agenților economici (la înregistrare, licențiere, la calcularea și plata impozitelor, la întocmirea dărilor de seamă financiare, statistice, fiscale etc.).”²⁹ La fel, în Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020 se arată: „Reglementarea cerințelor de desfășurare legală a antreprenoriatului și incriminarea infracțiunilor de corupție în sectorul privat, inclusiv prin stabilirea răspunderii penale a persoanelor juridice pentru infracțiunile de corupție comise, nu sunt suficiente pentru a soluționa problema corupției în sectorul privat. Este esențial ca și organizațiile comerciale să își asume un rol proactiv în stabilirea unei culturi de integritate și transparență corporativă. O sursă de inspirație pentru creșterea eticii și culturii corporative în acest sens este noul standard internațional ISO 37001:2016 „Sisteme de management anticorupție. Cerințe și recomandări de implementare”, menit să sprijine organizațiile de stat și pe cele comerciale în evitarea și gestionarea riscurilor/costurilor/daunelor care pot fi cauzate de corupție [...]”³⁰

Art. 333 și 334 CP RM au menirea să ofere soluții *ultima ratio* în cazurile în care mijloacele nepenale nu sunt eficiente. Din această perspectivă se poate menționa că infracțiunile, prevăzute de aceste două articole, rămân a fi insuficient investigate. S-a acordat și se acordă atenție disproporționat de mare infracțiunilor prevăzute la art. 324 și la art. 325 CP RM, considerându-se că infracțiunile, care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, sunt doar niște „replici” ale primelor, singura lor particularitate fiind aceea că sunt săvârșite în sectorul privat. Claritatea redusă a prevederilor art. 333 și 334 CP RM, precum și impactul semnificativ al dispozițiilor altor ramuri de drept asupra conceptelor utilizate în aceste două

²⁸ Boga M.C., Neicuțescu O. Corupția – considerații criminologice. În: *Devianță și criminalitate: evoluție, tendințe și perspective*. București: Universul Juridic, 2016, p. 245-250.

²⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 13-16.

³⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 216-228.

articole, îngreunează interpretarea și aplicarea art. 333 și 334 CP RM. Din această cauză, persoanele vinovate de luarea de mită sau de dare de mită nu întotdeauna poartă răspundere penală. Nu este exclus că în anumite cazuri art. 333 sau 334 CP RM se aplică persoanelor care nu sunt vinovate în săvârșirea luării de mită sau a dării de mită. În aceste circumstanțe este imperioasă cercetarea la nivelul unei teze de doctorat a problemelor legate de răspunderea pentru infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Aspectele evocate mai sus demonstrează actualitatea și importanța problemei propuse spre cercetare, determinând alegerea temei prezentei teze.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei rezidă în investigarea aprofundată a răspunderii pentru infracțiunile ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, în soluționarea controverselor legate de interpretarea acestor articole, precum și în formularea de recomandări necesare îmbunătățirii calității legii penale, a unor norme extrapenale complementare, precum și a actelor de interpretare a legii penale.

Pentru a realiza scopul dat, ne propunem următoarele *obiective*:

- relevarea implicațiilor juridico-penale ale noțiunii de corupție, precum și a semnificației acestei noțiuni din perspectiva art. 333 și a art. 334 CP RM;
- examinarea viziunilor teoretice cu privire la răspunderea pentru infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM;
- stabilirea conținutului atât al semnelor constitutive ale acestor infracțiuni, cât și al circumstanțelor care agravează răspunderea în cazul infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM;
- analiza aspectelor de drept penal comparat ale răspunderii pentru luarea de mită și darea de mită;
- interpretarea art. 333 și 334 CP RM prin prisma reglementărilor internaționale referitoare la prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat;
- recurgerea la normele de natură extrapenală în vederea interpretării art. 333 și 334 CP RM, precum și a demarcării sferei de aplicare a acestor articole;
- disocierea faptelor, incriminate la art. 333 și la 334 CP RM, de infracțiunile conexe;
- analiza practicii judiciare în materie și evidențierea dificultăților ce caracterizează aplicarea de către practicieni a art. 333 și la art. 334 CP RM;
- identificarea defectelor de calitate a dispozițiilor art. 333 și la art. 334 CP RM;
- propunerea de soluții pentru perfecționarea legii penale, a unor norme extrapenale complementare, precum și a actelor de interpretare a legii penale.

Prezentarea metodologiei de cercetare. Metoda logică, metoda comparativă, metoda istorică au fost aplicate în vederea realizării scopului și a obiectivelor sus-menționate.

Astfel, analiza efectuată în prezenta teză a presupus recurgerea la unele principii logice (principiul noncontradicției, principiul identității, principiul rațiunii suficiente, principiul terțului exclus), la definirea de noțiuni, la generalizare și specificare, la clasificare, sinteză și diviziune, la demonstrație, combatere și argumentare, la interpretarea logică a textului normativ etc.

În afară de Codul penal al Republicii Moldova și unele acte normative extrapenale, ca suport normativ au servit legile penale ale altor state (Federația Rusă, Muntenegru, Regatul Bhutan, Republica Albania, Republica Armenia, Republica Azerbaidjan, Republica Bulgaria, Republica Estonia, Republica Georgia, Republica Kazahstan, Republica Lituania, Republica Letonia, Republica Serbia, România, Ucraina etc.) De asemenea, au fost studiate prevederile unor tratate internaționale relevante (Convenția penală cu privire la corupție³¹; Convenția ONU împotriva corupției³²; Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat³³ etc.).

În afară de aceasta, investigațiile noastre se bazează pe studierea teoriei dreptului penal, a jurisprudenței instanțelor de judecată din țara noastră, a practicii instanțelor de contencios constituțional din Republica Moldova și din România, precum și a practicii Curții Europene a Drepturilor Omului.

Descrierea situației în domeniul de cercetare. În Republica Moldova răspunderea pentru infracțiunile ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM constituie o preocupare a următorilor oameni de știință: O. Bejan, M. Bîrgău, A. Borodac, S. Brînză, S. Copetchi, V. Cușnir, S. Gavajuc, L. Gîrla, S. Ilie, M. Lupu, N. Morei, I. Nastas, R. Popov, T. Popovici, Gh. Reniță, V. Stati, C. Timofei, I. Țurcan etc. În alte state, răspunderii penale pentru luarea de mită și darea de mită le sunt dedicate lucrările lui: Gh. Alecu, A. Boroș, V. Dabu, C. Danileț, Gh. Diaconescu, D. Dinuică, S.D. Dobre, V. Dobrinioiu, R. Doseanu, C. Duvac, M.K. Guiu, A.-M. Gușanu, M.A. Hotca, G.M. Husti, Gh. Ivan, O. Loghin, E. Mădulărescu, Gh. Nistoreanu, V. Păvăleanu, L. Radu, M. Safta, A. Sitaru, Gh. Stoian, G.M. Tite, T. Toader, C.-F. Ușvat etc. (România); A.Ia. Asnis, G. Boguș, S.M. Budatarov, S.V. Elekina, G.S. Goncareenko, D.A.

³¹ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

³² *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption_signing/Convention-e.pdf

³³ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

Grișin, P.S. Iani, D.A. Kononov, S.D. Krasnousov, M.A. Liubavina, N.A. Lopașenko, A.V. Onufrienko, B.V. Voljenkin etc. (Federația Rusă); V.V. Komar, A.V. Marcarean, O.I. Petrenko, R.V. Vereșa etc. (Ucraina). Lucrările acestor doctrinari constituie temelia teoretică a tezei. Teza de față are menirea să complinească și să dezvolte ideile și concepțiile din studiile întreprinse de aceștia, punând accentul pe aspectele de maximă actualitate.

Noutatea științifică își găsește confirmarea în faptul că, pentru întâia oară în Republica Moldova, este întreprinsă o investigare de talia unei teze de doctorat a răspunderii pentru infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. În prezenta teză sunt propuse viziuni și soluții originale referitoare la:

- obiectul juridic secundar al luării de mită (se stabilește că, în cazul exercitării unei presiuni asupra victimei (care nu implică nici amenințare, nici sau aplicarea violenței), sunt afectate relațiile sociale privitoare la libertatea de voință a persoanei);

- obiectul material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM (se demonstrează că: a) monedele virtuale reprezintă bunuri în sensul art. 333 și la art. 334 CP RM; b) obiectul material al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot să-l reprezinte, printre altele: i) organele, țesuturile sau celulele de origine umană; ii) așa-numitele „semne bănești” ale unor formațiuni statale autoprocimate; c) în prezența anumitor condiții, entitățile false (produsele false, documentele false, informațiile false etc.) pot să constituie obiectul material al infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM);

- subiectul acestor infracțiuni (se argumentează că: a) notarul stagiar face parte din personalul ce desfășoară activități auxiliare. Din aceste considerente, el nu poate purta răspundere în baza art. 333 CP RM; b) persoanele din cadrul instituțiilor medico-sanitare private, care exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, au calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM; c) în cazul cabinetului individual al medicului de familie, medicul de familie titular este persoana care gestionează organizația nestatală, *i.e.* are calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM; d) în cazul pluralității de mijlocitori, mijlocirea va fi considerată consumată din momentul luării în întregime a remunerației ilicite de către persoana mituită etc.);

- agravantele infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM (se stabilește că: dacă coautorul a început realizarea laturii obiective a luării de mită sau dării de mită, el va fi liberat de răspundere penală în baza art. 56 CP RM numai dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii de către alt coautor sau alți coautori; nu întotdeauna infracțiunea, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al

unei organizații criminale, este o infracțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală etc.) etc.

Importanța teoretică a lucrării se exprimă în: redefinirea fundamentului teoretic al cercetării juridico-penale a răspunderii pentru faptele incriminate la art. 333 și la art. 334 CP RM; determinarea esenței juridice a infracțiunilor care sunt specificate la aceste articole; stabilirea defectelor ce caracterizează art. 333 și 334 CP RM; acumularea unui amplu material teoretic și practic pentru dezvoltarea unor direcții actuale și complexe de cercetare a infracțiunilor prevăzute de aceste articole.

Valoarea aplicativă a lucrării consistă în: interpretarea, în corespundere cu principiul legalității, a art. 333 și 334 CP RM contează în planul constituirii unei practici uniforme de aplicare a acestor articole, precum și pentru evoluarea concepțiilor științifice în materie; rezultatele evaluării critice a defectelor, ce caracterizează art. 333 și 334 CP RM, pot fi avute în vedere de către legislator în procesul de perfecționare continuă a legii penale; rezultatele, care au fost obținute în teză, își pot dovedi utilitatea în activitatea practică a organelor de drept, dar și în activitatea de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ cu profil juridic.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele, obținute în rezultatul investigațiilor întreprinse, și-au găsit aprobarea la următoarele foruri științifice:

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a V-a, din 20 august 2018 (Varșovia, Polonia);

✓ Conferința științifică internațională „Studiile științifice actuale în lumea modernă”, ediția a XV-a, din 26-27 august 2018 (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2018 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XVII-a, din 20 iulie 2019 (Varșovia, Polonia);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XXVII-a, din 30 august 2020 (Varșovia, Polonia);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 10-11 noiembrie 2020 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice” din 26 februarie 2021 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie” din 25-26 martie 2021 (Chișinău, Republica Moldova);

✓ Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XXXVI-a, din 7-9 iunie 2021 (Varșovia, Polonia).

Mai este de menționat că rezultatele, care au fost obținute în teză, au fost valorificate într-o revistă științifică cu factor de impact (*Studia Universitatis Moldaviae*).

Sumarul capitolelor tezei. Prezenta teză cuprinde cinci capitole. Fiecare dintre aceste capitole se finalizează cu concluzii care sintetizează rezultatele științifice obținute.

În *Capitolul 1* – „Analiza situației privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită” – am examinat în succesiune cronologică materialele științifice, referitoare la tema tezei, care au fost publicate atât în țară, cât și peste hotare. Am stabilit că, datorită acestor materiale științifice, a fost facilitată soluționarea unor probleme de maximă importanță privind răspunderea pentru infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Am identificat acele aspecte ale răspunderii pentru luarea de mită și darea de mită, în legătură cu care în lucrările analizate găsim puncte de vedere discordante. Am formulat problema de cercetare și am punctat direcțiile de soluționare a acesteia. De asemenea, am trasat scopul tezei și obiectivele acesteia.

În *Capitolul 2* – „Cadrul conceptual și normativ al răspunderii penale pentru luarea de mită și darea de mită” – am analizat: noțiunea de corupție în general; conceptul de corupție în sectorul privat; reglementările din legislația altor state privind infracțiunile de luare de mită și de dare de mită.

Am dedus care sunt prevederile din Codul penal al Republicii Moldova, dedicate prevenirii și combaterii manifestărilor de corupție. Am examinat pozițiile privind corupția ca stare a societății, ca fenomen social: a) pozițiile *in abstracto*, care se rezumă la caracterizarea corupției ca fenomen ce afectează buna desfășurare a relațiilor sociale; b) pozițiile *in concreto*, care relevă conținutul fenomenului corupției. Am argumentat că fapta de abuz de putere sau de abuz de serviciu nu poate fi echivalată cu corupția. Am stabilit că interpretarea îngustă a noțiunii de corupție reduce această noțiune la înțelesul de „corupere (mituire)”. Am demonstrat că termenul „corupție” nu se poate referi la o singură componentă de infracțiune. Acest termen poate desemna un grup de fapte infracționale sau non-infracționale. Am identificat conținutul noțiunii „acte de corupție în sectorul privat”. Am definit noțiunea „corupție corporativă”. Am constatat că eventuala comasare în același capitol din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova a faptelor de corupție din sectorul public cu faptele de corupție din sectorul privat ar avea ca efect

încălcarea principiului individualizării sancțiunilor. Nu în ultimul rând, am relevat asemănările și deosebirile dintre concepțiile de incriminare a luării de mită și a dării de mită din legile penale ale altor state și concepția corespunzătoare din legea penală autohtonă.

În *Capitolul 3 – „Elementele constitutive obiective ale infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită”* – am analizat: obiectul juridic al infracțiunilor ce sunt te la art. 333 și la art. 334 CP RM (obiectul juridic generic al acestor infracțiuni; obiectul juridic special al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM); obiectul material (imaterial) și victima acestor infracțiuni; latura obiectivă a infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Am determinat conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în *Capitolul XVI* al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, precum și al obiectului juridic special al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Am argumentat că, în cazul acestor infracțiuni, obiectul imaterial îl reprezintă remunerația ilicită în formă incorporală. Am demonstrat că pretinderea, acceptarea, primirea, extorcarea, promisiunea, oferirea sau darea bunurilor, a căror circulație este limitată sau interzisă prin lege, în scopul specificat în art. 333 și 334 CP RM, trebuie calificată doar ca luare de mită și/sau dare de mită, fără referirea suplimentară la normele privind răspunderea pentru traficul ilegal al acestora. Am dedus: corpul victimei reprezintă obiectul material secundar al infracțiunii care este prevăzută la la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, dacă această infracțiune presupune aplicarea violenței asupra victimei. Am definit noțiunile care desemnează modalitățile normative ale infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Astfel, pretinderea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Noțiunea de acceptate (utilizată în art. 333 CP RM) presupune, după caz: a) agrearea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a dării de către mituitor a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; b) darea consimțământului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, pentru oferta ori promisiunea mituitorului de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, presupune obținerea în posesie, dobândirea, beneficierea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Extorcarea în accepția lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită,

personal sau prin mijlocitor, a pretenției – însoțite de amenințare, de aplicarea violenței sau de exercitarea presiunii care nu implică nici amenințare, nici aplicarea violenței – de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Aplicarea lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM este autosuficientă și nu necesită calificare suplimentară conform art. 152 sau 155 CP RM ori a art. 78 CC RM. Dacă violența aplicată în contextul extorcării se exprimă în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, trebuie să se aplice art. 333 (cu excepția lit. c) alin. (2)) și art. 151 CP RM. Promisiunea, ca modalitate normativă a infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, presupune angajarea mituitorului, personal sau prin mijlocitor, că persoanei mituite îi vor fi transmise bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Oferirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, presupune propunerea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Darea, ca modalitate normativă a infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, presupune predarea, cedarea, prestarea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Am stabilit că etapa de tentativă este posibilă în ipoteza oricăreia din modalitățile normative care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. În fine, am relevat că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, pregătirea este posibilă cu condiția că modalitățile normative, prevăzute de acest articol, nu implică spontaneitate.

În *Capitolul 4 – „Elementele constitutive subiective ale infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită”* – am analizat: latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM (vinovăția în cazul acestor infracțiuni; motivul și scopul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la 334 CP RM); subiectul infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM (persoana juridică în calitate de subiect al acestor infracțiuni; calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM; provocarea infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM; mijlocirea acestor infracțiuni; liberarea mituitorului de răspundere penală în corespundere cu alin. (4) art. 334 CP RM).

Am determinat forma și tipul de vinovăție manifestată în cazul comiterii infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Am stabilit particularitățile ce caracterizează motivul și scopul acestor infracțiuni. Am argumentat că subiect al infracțiunilor, care sunt specificate la art. 334 CP RM, nu poate fi structura organizatorică sau organul care: a) înfăptuiește, în baza legii, acțiuni obligatorii pentru persoanele fizice sau juridice, și b) a fost creat printr-un act

normativ. Am demonstrat că autorități publice în accepția alin. (3) și (4) art. 21 CP RM trebuie considerate oricare persoane juridice de drept public, care corespund criteriilor stabilite în art. 7 și 8 din Codul administrativ.

Am identificat semnele constitutive ale noțiunii „provocarea luării de mită sau a dării de mită”: a) înainte de contactul cu provocatorul, persoana provocată nu fusese predispusă să ia mită sau să dea mită; b) provocatorul manifestă o atitudine activă, inițiind săvârșirea luării de mită sau a dării de mită ce urmează a fi imputată persoanei provocate; c) persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea luării de mită sau a dării de mită a fost inițiată de către provocator pentru a-i prejudicia interesele; d) provocând săvârșirea luării de mită sau a dării de mită, provocatorul urmărește să creeze o aparență, o reprezentare falsă referitoare la luarea de mită sau darea de mită de către persoana provocată. Provocarea luării de mită sau a dării de mită lipsește, dacă sunt întrunite următoarele condiții: a) persoana mituită sau mituitorul se află în proces de pregătire sau de săvârșire a luării de mită sau a dării de mită, având formată intenția de a comite infracțiunea respectivă; b) inițiativa săvârșirii luării de mită sau a dării de mită aparține exclusiv persoanei mituite sau mituitorului, nu persoanei care desfășoară o măsură specială de investigație. Persoana care desfășoară o asemenea măsură poate să se implice doar în realizarea intenției infracționale formate fără aportul ei, consemnând evenimente și fapte legate de realizarea acestei intenții; c) persoana mituită sau mituitorul nu este în niciun fel limitată să-și aleagă varianta de comportament pe care i-o dictează conștiința (să ia sau să nu ia mită; să dea sau să nu dea mită). Am dedus condițiile în care provocarea luării de mită sau a dării de mită lipsește.

Am definit noțiunea „mijlocire a săvârșirii infracțiunii”: contribuirea mijlocitorului la încheierea și/sau realizarea acordului dintre participanții la o activitate infracțională unilaterală (e.g. dintre coautorii la aceeași infracțiune) sau la o activitate infracțională plurilaterală (e.g. dintre autorul luării de mită și autorul dării de mită), cu condiția că această contribuție: are ca scop asigurarea realizării intenției de săvârșire a unei infracțiuni sau a mai multor infracțiuni, intenție pe care părțile acordului infracțional respectiv o concepuseră anterior, în lipsa unei contribuții a mijlocitorului; nu are la bază inițiativa mijlocitorului, nu se desfășoară în numele lui și în interesul lui; are legătură cu participația, însă îi depășește limitele; este accesorie, ca grad de pericol social, față de activitatea desfășurată de părțile acordului infracțional respectiv; se exprimă în: luarea de la o parte a acordului infracțional respectiv și transmiterea către o altă parte a acestuia a obiectului material (imaterial), a instrumentului sau mijlocului de săvârșire a infracțiunii ori a unor anumite informații; altă contribuție la încheierea și/sau realizarea acordului infracțional respectiv. Am stabilit de ce ca furt (nu ca delapidare a averii străine)

trebuie calificată sustragerea bunurilor la care mijlocitorul fictiv a obținut acces după ce le-a primit de la mituitor pentru a le transmite persoanei mituite. Am determinat că constrângerea fizică sau psihică (art. 39 CP RM) este o cauză ce exclude caracterul penal al faptei. Situația diferă în cazul extorcării mitei în sensul alin. (4) art. 334 CP RM. În acest caz nu putem spune că lipsește componența de infracțiune. Am dedus că mituitorul poate adresa autodenunțul său doar către organul de urmărire penală. Se are în vedere nu orice organ de urmărire penală, dar numai acela care are în competență infracțiunile prevăzute la art. 334 CP RM.

În fine, în *Capitolul 5* – „Circumstanțele agravante ale infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită” – am analizat: luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane; luarea de mită și darea de mită săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale.

Am argumentat că infracțiunile, care sunt prevăzute la art. 333 CP RM, au nu pur și simplu un subiect special. Ele au o componență specială. Am stabilit că persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, vor răspunde nu pentru o infracțiune distinctă – organizarea luării de mită, instigarea la luarea de mită sau complicitatea la luarea de mită. Ele vor răspunde pentru participare la luarea de mită. Am demonstrat că, dacă coautorul a început realizarea laturii obiective a luării de mită sau dării de mită, el va fi liberat de răspundere penală în baza art. 56 CP RM numai dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii de către alt coautor sau alți coautori. Am relevat că prevederile de la alin. (2) și (5) art. 42 CP RM sunt vulnerabile sub aspectul corespunderii acestora regulii prevăzute de alin. (2) art. 3 CP RM. Nu în ultimul rând, am constatat că nu întotdeauna infracțiunea, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, este o infracțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

1. ANALIZA SITUAȚIEI PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU LUAREA DE MITĂ ȘI DAREA DE MITĂ

1.1. Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate în Republica Moldova

Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate în Republica Moldova, debutează cu examinarea unei lucrări din 2003, care-l are în calitate de coautor pe *T. Popovici*.³⁴

Comentariul la art. 333 și la art. 334 CP RM vizează cele patru elemente constitutive ale luării de mită și ale dării de mită, precum și circumstanțele agravante ale acestor infracțiuni. După părerea lui *T. Popovici*, obiectul juridic special al infracțiunilor, specificate la art. 333 CP RM, îl constituie „relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești și a altor organizații nestatale.”³⁵ În opinia aceluiași autor, obiectul juridic special al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, îl formează „relațiile sociale referitoare la activitatea de serviciu în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, activitate a cărei bună desfășurare este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de corupere asupra funcționarilor din sectorul obștesc și privat.”³⁶ Prezintă interes și reflecțiile lui *T. Popovici* asupra conținutului laturii obiective și al laturii subiective a infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. De asemenea, acest autor definește noțiunile „organizație comercială”, „organizație obștească” și „altă organizație nestatală”, utilizate în art. 124, 333 și 334 CP RM, care sunt necesare pentru stabilirea caracteristicilor subiectului luării de mită.

*A. Borodac*³⁷ este autorul unui manual în care se analizează, printre altele, infracțiunile prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Autorul dat descrie conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, în felul următor: „relațiile sociale care reglementează activitatea normală a aparatului de conducere a organizațiilor comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale.”³⁸ În primul rând, relațiile sociale nu pot reglementa nimic. Relațiile sociale pot reprezenta obiectul reglementării, nu factorul de

³⁴ *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui *A. Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.

³⁵ *Ibidem*, p. 712.

³⁶ *Ibidem*, p. 715.

³⁷ *Borodac A. Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.

³⁸ *Ibidem*, p. 506.

reglementare. În al doilea rând, noțiunea „aparatur de conducere” se potrivește pentru caracterizarea organelor de conducere mai degrabă ale organizațiilor de stat, decât ale organizațiilor nestatale. În fine, ceea ce este mai relevant, nu considerăm că opinia lui A. Borodac reușește să descrie într-o formulă sintetică valoarea socială și relațiile sociale aferente care în toate cazurile sunt vătămate de infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, indiferent de specificul acestora.

Este prea largă caracterizarea obiectului juridic special al întregului grup de infracțiuni prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, inclusiv al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, pe care o face A. Borodac: „relațiile sociale care condiționează ocrotirea activității normale a aparatului de conducere al unei organizații nestatale concrete.”³⁹ Fiecare infracțiune, descrisă în normele acestui capitol, are obiectul său juridic special. Obiectul dat nu poate fi același pentru două sau mai multe infracțiuni. Caracterizarea, reprodusă mai sus, s-ar potrivi mai degrabă pentru obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. În continuarea analizei sale, același doctrinar analizează latura obiectivă, latura subiectivă și subiectul infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Atrage atenția definiția noțiunii „dare de mită” formulată de A. Borodac: „Darea de mită se consideră promisiunea, oferirea sau darea [...] mitei [...]”⁴⁰ Această opinie, care a fost exprimată înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 78 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova⁴¹, echivalează infracțiunea consumată (darea de mită) cu pregătirea de infracțiune (promisiunea sau oferirea de mită). Însă, anterior intrării în vigoare a acestei legi, promisiunea și oferirea puteau reprezenta doar pregătirea de infracțiunea prevăzută la art. 334 CP RM.

I. Țurcan⁴² este coautorul unui manual din 2005, în care sunt examinate, printre altele, infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

În viziunea acestui autor, „relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale”⁴³ constituie conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor care sunt prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM. Considerăm că această părere reușește într-o măsură considerabilă să redea esența valorii sociale și a relațiilor sociale aferente vătămate ineluctabil prin oricare dintre infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI

³⁹ *Ibidem*, p. 506.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 516.

⁴¹ Legea nr. 78 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 99-102.

⁴² Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.

⁴³ *Ibidem*, p. 651.

al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Provoacă rezerve și următoarea părere a lui I. Țurcan: „Infrațiunea examinată este o infracțiune formală și se consideră a fi consumată din momentul primirii (luării) de către persoana cu funcție administrativă sau organizatorico-economică cel puțin a unei părți din recompensa ilegală sau serviciul prestat, indiferent dacă fapta, acțiunea (inacțiunea) în favoarea mituitorului a fost executată sau nu.”⁴⁴ În 2005, anul când a fost exprimată această opinie, momentul de consumare a luării de mită trebuia descris altfel – primirea în întregime a remunerației ilicite. Primirea parțială a acesteia echivala cu realizarea în parte a intenției infracționale, *i.e.* cu tentativa de luare de mită.

*T. Popovici*⁴⁵ este autorul comentariului la art. 333 și la art. 334 CP RM dintr-o lucrare editată în 2005.

Acest autor menționează: „Latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită se manifestă prin acțiuni sau inacțiuni ale mituitului în interesul mituitorului sau al altor persoane pe care acesta le reprezintă, cu condiția că asemenea acțiuni sau inacțiuni intră în obligațiunile de serviciu ale mituitului.”⁴⁶ Nu este clar la care inacțiuni se referă T. Popovici în cazul luării de mită. Se creează impresia că acest autor confundă fapta prejudiciabilă în cazul luării de mită cu acțiunea pe care persoana mituită urmărește să nu o îndeplinească fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. Însă, această inacțiune constituie obiectul scopului luării de mită și nu are nicio legătură cu latura obiectivă a infracțiunii. Ca și A. Borodac, T. Popovici interpretează prea larg latura obiectivă a dării de mită: „promisiune, oferire sau dare de bani, titluri de valoare, bunuri sau avantaje patrimoniale.”⁴⁷ Însă, nici promisiunea, nici oferirea nu reprezentau modalități normative ale dării de mită în 2005. Ca urmare, nu poate fi acceptată nici părerea acestui autor cu privire la consumarea dării de mită: „Infrațiunea de dare de mită se consideră consumată în momentul în care făptuitorul promite, oferă sau dă mituitului bani, bunuri, avantaje etc.”⁴⁸

*V. Cușnir*⁴⁹ este coautorul unei lucrări din 2009, în care comentează, printre altele, art. 333 și 334 CP RM.

Acest autor descrie modalitățile normative ale luării de mită: „Luarea de mită reprezintă acțiunea de primire în posesie a unui obiect, a titlurilor de valoare ce i se înmânează, ori de încasare a unei sume de bani, care nu i se cuvine gestionarului. Este de precizat că luarea

⁴⁴ *Ibidem*, p. 656.

⁴⁵ Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 538.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 539.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 540.

⁴⁹ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.

implică o dare corelativă și că inițiativa aparține mituitorului. Este cert că orice luare (primire) implică o acceptare, care poate interveni fie în momentul primirii obiectului, banilor, fie anterior, dar care constituie o modalitate normativă distinctă de săvârșire a infracțiunii de luare de mită, comentată mai jos”⁵⁰; „Prin sintagma acceptarea de servicii, privilegiu sau avantaje ce nu i se cuvin se înțelege consimțământul, aprobarea, acordul gestionarului. [...] Acceptarea de către subiectul activ poate fi expresă sau tacită, important fiind pentru existența infracțiunii de luare de mită faptul că mituitul nu-și manifestă dezacordul, nu refuză, nu respinge propunerea, promisiunea, deci nu respinge oferta.”⁵¹ Prezintă interes interpretarea de către V. Cușnir a unei sintagme utilizate atât în art. 333 CP RM, cât și în art. 334 CP RM: „Prin „nu i se cuvin”, legiuitorul are în vedere că ele nu derivă din natura și caracterul acțiunilor legale, de funcție, înfăptuite de către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală; să nu fie legal datorate acestei persoane; să se accepte peste (surpa) valoarea legal datorată persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.”⁵² Prin „dare de mită” V. Cușnir înțelege „acțiunea mituitorului de a înmâna, a preda celui mituit aceste valori; ea implică, în mod necesar, acțiunea corelativă a celui mituit de a le accepta sau lua. Este indiferent dacă banii sau avantajele au fost date din proprie inițiativă sau cedând solicitărilor gestionarului (nu avem în vedere situația expusă în art. 334 alin. (2) CP când mita a fost extorcată, examinată aparte). De asemenea, nu are semnificație dacă „darea” are ca efect un transfer de proprietate valabil. [...]”⁵³

Sunt foarte detaliate și elaborate explicațiile aceluiași autor cu privire la conținutul obiectului juridic special, al obiectului material sau imaterial, al laturii subiective, al subiectului și al circumstanțelor agravante ale faptelor incriminate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

În 2012 a fost editată monografia care îl are ca autor pe R. Popov.⁵⁴

Lucrarea dată reprezintă o analiză complexă a subiectului infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din p.s. a Codului penal. Sunt analizate: condițiile pentru existența subiectului persoană fizică în cazul infracțiunilor prevăzute în aceste capitole; persoana juridică în calitate de subiect al infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din p.s. a Codului penal; subiectul special al acestor infracțiuni (inclusiv subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din p.s. a Codului penal (persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală; persoana care lucrează pentru o astfel de

⁵⁰ *Ibidem*, p. 736.

⁵¹ *Ibidem*, p. 736.

⁵² *Ibidem*, p. 737.

⁵³ *Ibidem*, p. 740.

⁵⁴ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012. 315 p.

organizație; arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu). Pentru prezenta teză se disting prin relevanță următoarele concluzii generale pe care le formulează R. Popov: „1) clasificarea subiecților infracțiunii, în funcție de poziția lor în cadrul infracțiunii, în subiect activ al infracțiunii și subiect pasiv al infracțiunii nu este conformă cu cadrul normativ al Republicii Moldova. Victima infracțiunii se raportează la sistemul de referință al obiectului infracțiunii, nu la sistemul de referință al subiectului infracțiunii; 2) calitățile speciale, cerute de p.s. a Codului penal, sunt relevabile [...] în ipoteza infracțiunilor specificate la art. [...] 333 [...] CP RM. În ce privește infracțiunile prevăzute la art. [...] 334 CP RM, acestea au un subiect general [...]; 3) subiectul special al infracțiunii este persoana fizică sau juridică, care, în afară de calitățile generale cerute de partea generală a Codului penal, trebuie să posede calitățile speciale cerute – explicit sau implicit – de norma din partea specială a Codului penal, în care se stabilește răspunderea pentru acea infracțiune; [...]; 12) prin „persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” trebuie de înțeles acea persoană, care, deși este angajată a organizației comerciale, obștești sau a unei alte organizații nestatale, totuși nu exercită funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.”⁵⁵

În 2013 a fost publicat articolul științific al lui V. Stati⁵⁶, care are ca obiect de analiză luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat, precum și darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat.

Investigația dată este făcută prin prisma Legii nr. 78 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova⁵⁷, precum și a Legii nr. 38 din 21.03.2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.⁵⁸ Prin aceste legi au fost operate ample modificări și/sau completări în art. 333 și în art. 334 CP RM. În cadrul studiului întreprins, V. Stati examinează cele patru elemente constitutive ale infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, precum și circumstanțele lor agravante. Atenția primordială este acordată analizei noțiunii „participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat”. Se examinează coraportul dintre art. 242¹ și art. 334 CP RM. În rezultatul acestei examinări, V. Stati ajunge la următoarele concluzii: „1) art. 242¹ CP RM nu este o normă specială în raport cu art. 334 CP RM, iar art. 334 CP RM nu este o normă specială în raport cu art. 242¹ CP RM; 2) infracțiunile

⁵⁵ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din partea specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 282-284. 315 p.

⁵⁶ Stati V. Luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. Chișinău: CEP USM, 2013, nr. 8, p. 96-106.

⁵⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 99-102.

⁵⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 75-81.

prevăzute la art. 242¹ și 334 CP RM nu pot forma un concurs ideal; 3) atât art. 242¹ CP RM, cât și art. 334 CP RM au sfere de aplicare distincte; 4) în sensul art. 242¹ CP RM, influențarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat nu se poate concretiza în promisiunea, oferirea sau darea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă ce nu i se cuvin unui asemenea participant.”⁵⁹

Nu putem ignora o lucrare fundamentală pentru p.s. a dreptului penal al Republicii Moldova, elaborată de către S. Brînza și V. Stati⁶⁰, editată în 2015.

În cadrul acestei lucrări, se definește noțiunea „infracțiuni de corupție în sectorul privat”, se face caracterizarea generală a acestor infracțiuni și se disting tipurile infracțiunilor de corupție în sectorul privat.

Se argumentează că „în art. 333 CP RM – sub aceeași denumire marginală de luare de mită – sunt reunite cinci variante-tip de infracțiuni și două variante agravate de infracțiuni”⁶¹, iar „în art. 334 CP RM – sub aceeași denumire marginală de dare de mită – sunt reunite trei variante-tip de infracțiuni și două variante agravate de infracțiuni.”⁶² Se stabilește conținutul semnelor constitutive ale infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Se explică semnificația sintagmei „nu i se cuvine” din art. 333 și din art. 334 CP RM: „remunerația pretinsă, acceptată sau primită nu este legal datorată persoanei în cauză. Altfel spus, este indispensabil ca, reieșind din reglementările normative în vigoare, persoana mituită să nu fie îndrituită a pretinde, a accepta sau a primi o astfel de remunerație. Remunerația este necuvenită și atunci când se pretinde, se acceptă sau se primește peste ceea ce este datorat.”⁶³ Se analizează cele patru modalități normative cu caracter alternativ ale infracțiunii care este prevăzută la alin. (1) art. 333 CP RM. Se relevă că această infracțiune „este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul pretinderii, acceptării sau primirii în întregime a remunerației ilicite.”⁶⁴ Se evidențiază cele patru forme ale scopului infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. O atenție sporită se acordă analizei noțiunilor ce caracterizează cele patru calități speciale ale subiectului infracțiunilor de luare de mită. Se analizează cele trei modalități normative cu caracter alternativ ale infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 334 CP RM. Se arată că infracțiunea dată „este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul

⁵⁹ Stati V. Luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. Chișinău: CEP USM, 2013, nr. 8, p. 96-106.

⁶⁰ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.

⁶¹ *Ibidem*, p. 942.

⁶² *Ibidem*, p. 958.

⁶³ *Ibidem*, p. 945.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 946.

promisiunii, oferirii sau dării în întregime a recompensei ilicite.”⁶⁵ În fine, sunt examinate temeiurile de liberare de răspundere penală prevăzute la alin. (4) art. 334 CP RM.

În continuare analizăm articolul științific al lui *Gh. Reniță*⁶⁶, în cadrul căruia se examinează înțelesul noțiunii „eveniment sportiv”, care se utilizează, printre altele, în art. 333 și 334 CP RM. Autorul dat susține cu argumente că „evenimentul sportiv presupune o întrecere între doi sau mai mulți participanți – persoane (sportivi) sau echipe desfășurată în cadrul sau în afara unei competiții sportive, care poate avea caracter oficial sau amical, intern ori internațional, și se dispută pe baza unui regulament, având drept scop stabilirea unui învingător. [...] Evenimentul sportiv în privința căruia se poate paria trebuie să implice desfășurarea unei activități economice. [...] La un eveniment sportiv pot participa atât sportivi profesioniști, cât și sportivi amatori.”⁶⁷ Gh. Reniță subliniază că „o probă sportivă poate presupune „testarea” doar a unui singur sportiv, deci neimplicând condiții competiționale. Totodată, este posibil (în mod plauzibil) ca o probă sportivă să nu vizeze desfășurarea unor activități economice. Din aceste motive, se pare că proba sportivă nu se pretează noțiunii de „eveniment sportiv”.”⁶⁸

Finalizăm analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate în Republica Moldova, cu un alt articol științific al lui *Gh. Reniță*.⁶⁹ Acest articol are ca obiect de examinare noțiunea de pariu care este folosită, printre altele, în art. 333 și 334 CP RM. Autorul dat stabilește conotațiile normative ale noțiunii „pariu”, precum și distinge tipurile de pariu. De asemenea, Gh. Reniță propune o serie de amendamente care au drept scop perfecționarea reglementărilor privitoare la pariu: „1) expunerea într-o nouă redacție a noțiunii de „pariu” din art. 2 al Legii nr. 291/2016 (*i.e.* al Legii nr. 291 din 16.12.2016 cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc⁷⁰ – *n.a.*), și anume: „pariu – joc de noroc ce presupune plasare unei mize pe un eveniment viitor și incert, ce se va produce fără implicarea organizatorului”; 2) excluderea expresiei „pentru competițiile/evenimentele sportive” din lit. d) alin. (1) art. 6, alin. (1) art. 43, precum și din titlul Capitolului VIII al Legii nr. 291/2016; 3) abrogarea lit. c) alin. (4) art. 6 al Legii nr. 291/2016, normă care interzice jocurile de tip pariu, indiferent de forma de organizare și mijloacele de joc utilizate, care

⁶⁵ *Ibidem*, p. 961.

⁶⁶ Reniță Gh. Noțiunea de „eveniment sportiv” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 5, ч. 10, p. 12-21.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ Reniță Gh. Conceptul de „pariu” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate. În: *Studii și cercetări juridice europene: Conferința internațională a doctoranzilor în drept, Ediția a X-a, Timișoara, 8 iunie 2018*. București: Universul Juridic, 2018, p. 649-664.

⁷⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 2-8.

folosesc ca suport (obiect) de joc rezultatele loteriilor, indiferent de modul în care se organizează aceste jocuri și în care participanții au posibilitatea să indice (pronosticheze) rezultatele acestor evenimente.”⁷¹ Implementarea acestor recomandări *de lege ferenda* va avea, fără putință de tăgadă, o influență pozitivă asupra procesului de interpretare și aplicare a art. 333 și 334 CP RM.

1.2. Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate peste hotare

Analiza materialelor științifice privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită, publicate peste hotare, începe cu examinarea unui articol științific publicat în 2010 de A.V. Marcarean.⁷²

Temeiul real al răspunderii penale în baza art. 333-335 și 335¹ CP RM îl constituie săvârșirea luării de mită, a dării de mită, a abuzului de serviciu sau a falsului în documentele contabile. Componentele de infracțiuni, stipulate în aceste articole, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale. Din aceste considerente, nu putem susține opinia lui A.V. Markarean: „Organizarea funcționării corecte a serviciului într-o anumită organizație comercială sau necomercială este nu atât sarcina statului, cât a proprietarului acesteia. Statul nu ar trebui să intervină în această activitate, instituind interdicții juridico-penale cu privire la faptele săvârșite contra intereselor serviciului în aceste organizații, în special atunci când declară libertatea activității de întreprinzător și a altei activități de natură economică. Dacă, interesele de serviciu suferă în rezultatul diverselor forme de abuzuri, nu este adecvată recurgerea la măsurile penale. Or, relațiile sociale afectate pot fi protejate în mod eficient pe cale civilă.”⁷³

Organizațiile necomerciale nu reprezintă o verigă indispensabilă a circuitului economic. Din aceste considerente pare a fi reușită o altă opinie a lui A.V. Markarean: „În cazul comiterii în organizațiile necomerciale a faptelor incriminate de normele Capitolului 23 din Codul penal al Federației Ruse, vor fi afectate cu predilecție relațiile sociale care nu au o natură economică. În primul rând, vor fi afectate relațiile sociale privitoare la conducerea acestor organizații. Activitatea de conducere vizează reglementarea funcționării organizației necomerciale în

⁷¹ Reniță Gh. Conceptul de „pariu” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate. În: *Studii și cercetări juridice europene: Conferința internațională a doctoranzilor în drept, Ediția a X-a, Timișoara, 8 iunie 2018*. București: Universul Juridic, 2018, p. 649-664.

⁷² Маркарян А.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. În: *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року)*. Одеса, 2010, p. 185-189.

⁷³ *Ibidem*.

ansamblu și, prin urmare, se asociază nu doar cu interesele economice ale acesteia, ci și cu toate celelalte interese [...].”⁷⁴ Această argumentare este relevantă în contextul analizei obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Or, așa cum rezultă din art. 124 CP RM, conținutul obiectului în cauză este condiționat de activitatea nu doar a organizațiilor comerciale, ci și a organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale. Obținerea profitului constituie nu în toate cazurile și nu prioritar scopul organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale.

*Gh. Stoian*⁷⁵ publică în 2010 un articol științific care are ca obiect de examinare latura obiectivă a luării de mită. Printre altele, acest autor definește noțiunea de pretindere: „Pretinderea de bani sau de alte foloase necuvenite presupune ca făptuitorul să formuleze direct sau indirect o pretenție materială, să adreseze către mituitor o cerere lipsită de echivoc prin care solicită în mod expres mită.”⁷⁶ Opinia dată facilitează stabilirea de către noi, în Subcapitolul 3.3 al prezentei teze, a faptului că pretinderea, ca modalitate normativă a infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Perceperea pretinderii de către cel, căruia i se adresează, este importantă în vederea stabilirii temeiului aplicării art. 333 CP RM. În context Gh. Stoian susține: „Pentru a exista pretindere – indiferent dacă cererea s-a făcut în scris sau față de o persoană prezentă, este necesar ca cel căruia i s-a solicitat să fi înțeles conținutul cererii. De aceea, se admite că nu este necesar ca cererea să poată fi înțeleasă de oricine, și este suficient ca în raport de împrejurările concrete ea să fie inteligibilă pentru cel căruia i se adresează (de exemplu, funcționarul în exercitarea funcției vorbește despre anumite nevoi pe care le îndură, despre dorința soției de a avea bijuterii etc.).”⁷⁷

În 2012 este editată o lucrare a unui grup de autori, printre care se regăsește *G.S. Goncareenko*.⁷⁸ Acest autor specifică anumite motive, care nu implică înavușirea subiectului luării de mită: dorința de a urma tradiții general acceptate în mediul economic; dorința de a salva economic întreprinderea pe care o reprezintă făptuitorul.⁷⁹ Această părere ne ajută să constatăm în Secțiunea 4.1.2 a prezentei teze că motivul infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

⁷⁸ *Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012. 668 p.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 611, 612.

333 CP RM, se poate exprima nu doar în interesul material, ci și în dorința de a îmbunătăți în plan nematerial propria situație a făptuitorului sau situația unor terțe persoane. G.S. Goncareenko caracterizează astfel motivele dării de mită: „satisfacerea așteptată a intereselor mituitorului ca urmare a unei anumite acțiuni (inacțiuni).”⁸⁰ Considerăm că, dând mită, făptuitorul se poate ghida de motive dintre cele mai diferite, nu neapărat de interesul material sau de dorința de a obține foloase nepatrimoniale. La fel, motivul infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, poate consta în: răzbunare; gelozie; invidie; ură etc.

Cu unele excepții, au același conținut articolul științific semnat de V. Dabu și L. Radu⁸¹, pecum și articolul științific elaborat de V. Dabu și A.-M. Gușanu.⁸² În ambele cazuri se analizează latura obiectivă a luării de mită.

Despre efectul lipsei de percepere a pretinderii sau a percepției inadecvate a acesteia relatează V. Dabu, L. Radu și A.-M. Gușanu: „În situația în care „pretinderea” exprimată de subiectul activ nu a fost înțeleasă de subiectul pasiv înseamnă că nu prezintă pericolul social necesar existenței acestei infracțiuni fiind imposibil de satisfăcut (pretinderea).”⁸³ Potențialul mituitor nu întotdeauna este subiect pasiv. În alte privințe suntem de acord cu cei trei autori. De aceea, dacă pretinderea nu este percepută de către destinatar cu conotația pe care o are în vedere adresantul, lipsește temeiul aplicării art. 333 CP RM. În cazul infracțiunii de trafic de influență, care este prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM, extorcarea este o modalitate faptică a modalității normative de pretindere. În cazul infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, abordarea este alta, și anume – extorcarea constituie o modalitate normativă distinctă, nu o expresie a modalității normative de pretindere. Din aceste considerente, nu acceptăm părerea lui V. Dabu și L. Radu: „Uneori pretinderea include chiar și o oarecare constrângere indiferent dacă motivul și modalitatea de constrângere sunt sau nu legale ori abuzive.”⁸⁴

În 2015 D. Dinuică și M.K. Guiu⁸⁵ au elaborat un articol științific dedicat luării de mită.

Aceștia afirmă: „A primi înseamnă a lua în posesie, în stăpânire (bani sau alte foloase). În această modalitate, inițiativa aparține mituitorului (acesta dă mita, iar funcționarul o

⁸⁰ *Ibidem*, p. 611.

⁸¹ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.

⁸² Dabu V., Gușanu A.-M. Latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Revista de Drept Penal*, 2014, nr. 1, p. 26-52.

⁸³ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90; Dabu V., Gușanu A.-M. Latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Revista de Drept Penal*, 2014, nr. 1, p. 26-52.

⁸⁴ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.

⁸⁵ Dinuică D., Guiu M.K. Luarea de mită în noul Cod penal. În: *Revista Universul Juridic*, 2015, nr. 6, p. 45-53.

primește).”⁸⁶ Opinia dată facilitează formularea de către noi, în Subcapitolul 3.3 al prezentei teze, a concluziei următoare: primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 CP RM, presupune obținerea în posesie, dobândirea, beneficierea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. D. Dinuică și M.K. Guiu analizează noțiunea „beneficiar terț al mitei”⁸⁷ care, în art. 333 și 334 CP RM, este desemnată prin sintagma „altă persoană”. La fel, sunt relevante criteriile ce permit delimitarea luării de mită de alte fapte, propuse de acești autori: „Dacă funcționarul nu are competența îndeplinirii actului, dar l-a indus în eroare pe cel care i-a dat banii sau foloasele, va exista o altă infracțiune, aceea de înșelăciune. Sau, dacă funcționarul, prevalându-se de o influență reală sau imaginară pe lângă funcționarul competent să îndeplinească actul, primește bani sau alte foloase, pentru intervenția pe care o va face la acest funcționar, va exista infracțiunea de trafic de influență.”⁸⁸

D.A. Kononov⁸⁹ a susținut în 2016 o teză de doctorat care este consacrată luării de mită și dării de mită.

Caracterizând obiectul juridic generic al luării de mită și al dării de mită, D.A. Kononov folosește noțiunea „interese de serviciu”: „Interesele organizației sunt în mare parte, dar nu pe deplin determinate de scopul activității sale. Pentru o organizație comercială, scopul este de obținere a unui profit. Scopul organizațiilor necomerciale este determinat în documentele lor constitutive. Prin „interesul unei organizații” este mai corect să înțelegem echilibrul dintre interesele investitorilor, cele ale angajaților și interesele publice, fiind acordată prioritate intereselor investitorilor sau interesului care decurge din scopul unei organizații necomerciale.”⁹⁰ Această opinie corespunde concepției promovate de legislatorul rus. Or, în p.s. a Codului penal al Federației Ruse, Capitolul 23 „Infracțiuni contra *intereselor* (evid. ns.) de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” corespunde doar nominal Capitolului XVI din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova.

Avem reticență și față de următoarea părere a lui D.A. Kononov: „La săvârșirea abuzului de serviciu și a mituirii comerciale, are loc perturbarea funcționării normale a participanților la activitățile economice (inclusiv a organizațiilor necomerciale), datorită cărui fapt suferă

⁸⁶ *Ibidem.*

⁸⁷ *Ibidem.*

⁸⁸ *Ibidem.*

⁸⁹ Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 184 p.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 68.

economia țării. Cel puțin, este subminată încrederea investitorilor. Ca regulă generală, organizațiile necomerciale nu desfășoară activități legate de obținerea profitului. Cu toate acestea, legea stabilește posibilitatea practicării de către asemenea entități a activității de întreprinzător sau a unei alte activități care generează venituri, cu condiția respectării stricte a scopurilor creării organizației respective, specificate în documentele constitutive.”⁹¹ Este cel puțin forțată și neconvingătoare încercarea de a prezenta organizațiile necomerciale în calitate de verigă indispensabilă a circuitului economic.

S.D. Dobre⁹² a susținut în 2018 teza de doctorat care are ca obiect de analiză luarea de mită și darea de mită.

Primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, nu se rezumă nici pe departe la preluarea manuală. În acest context, S.D. Dobre afirmă: „Primirea poate îmbrăca diverse forme, prin remiterea unor bunuri către un terț față de care funcționarul avea o obligație care se stinge în acest mod, fie prin lăsarea bunilor în locuri indicate de funcționar, pentru ca ulterior să intre în posesia acestora, prin indicarea unor membri de familie care să fie beneficiari ai bunurilor respective. Prin astfel de activități, mituitul și mituitorul consideră că se protejează, se pun la adăpost de eventualele legături directe de care ar fi ținuți a răspunde în fața organelor de cercetare. Se practică din ce în ce mai des luarea și darea de mită prin interpuși. [...] Primirea nu este condiționată de remiterea efectivă a banilor, bunurilor, ci poate îmbrăca și forma unor acte file de cec, oferirea unui testament etc.”⁹³ Cu alte cuvinte, primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM, nu presupune obligatoriu ca persoana mituită să aibă un contact direct cu mituitorul în momentul obținerii în posesie, al dobândirii sau al beneficierii de remunerația ilicită.

S.D. Dobre definește astfel noțiunea de promisiune: „Promisiunea presupune angajamentul pe care o persoană și-l asumă față de un funcționar de a-i remite în viitor o sumă de bani, bunuri sau alte foloase sub condiția acțiunii în sensul dorit de mituitor. Angajamentul asumat de mituitor are caracterul unui act unilateral, ceea ce presupune că nu este obligatoriu ca promisiunea să fie acceptată și de cel căruia îi este adresată.”⁹⁴ Această părere ne ajută să constatăm, în Subcapitolul 3.3 al prezentei teze, că promisiunea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, presupune angajarea mituitorului, personal

⁹¹ *Ibidem*, p. 67.

⁹² Dobre S.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală* / Teză de doctorat. București, 2018. 234 p.

⁹³ *Ibidem*, p. 134, 136.

⁹⁴ Dobre S.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală* / Teză de doctorat în drept. București, 2018, p. 158. 234 p.

sau prin mijlocitor, că persoanei mituite îi vor fi transmise bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Penultima lucrare, pe care ne-o propunem să o analizăm este teza de doctorat a lui S.V. *Elekina*.⁹⁵ Această lucrare, dedicată, printre altele, aspectelor de drept penal ale luării de mită și ale dării de mită, are în vizor: oportunitatea incriminării faptelor îndreptate contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale și în alte organizații nestatale; geneza normelor de drept penal cu privire la aceste infracțiuni; conceptul, tipurile și semnificația obiectului infracțiunilor împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale și în alte organizații nestatale; caracteristicile laturii obiective a acestor infracțiuni; vinovăția în cazul infracțiunilor împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale și în alte organizații nestatale; formele pe care le îmbracă scopul acestor infracțiuni; trăsăturile caracteristice ale subiectului infracțiunilor împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale și în alte organizații nestatale; esența socială și juridică a acestor infracțiuni și locul lor în p.s. a legii penale etc.

Ultima lucrare analizată este cea a lui V.V. *Komar*⁹⁶, aceasta fiind consacrată noțiunii și formelor luării de mită și ale dării de mită. Acest autor examinează: luarea de mită și darea de mită reglementate în legea penală a Ucrainei și în legislația penală străină; corelația dintre noțiunile „mituire” și „corupție”; conceptele de luare de mită și de dare de mită conform legii penale a Ucrainei; darea de mită ca modalitate de instigare la săvârșirea unei infracțiuni; luarea de mită și darea de mită ca infracțiuni independente etc. O atenție deosebită se acordă tipurilor de subiecți care comit luarea de mită și darea de mită. Sunt examinate amendamentele recente care au fost operate în normele din legea penală a Ucrainei, privitoare la luarea de mită și la darea de mită. Sunt propuse soluții de depășire a unor situații dificile generate de intrarea în vigoare a acestor amendamente (în special, situații legate de concursul de infracțiuni și de concurența de norme). În același context sunt stabilite criteriile de deosebire a luării de mită și a dării de mită, pe de o parte, de infracțiunile și alte ilegalități conexe, pe de altă parte.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Încheiem analiza situației privind răspunderea penală pentru luarea de mită și darea de mită în știința dreptului penal cu următoarele concluzii:

⁹⁵ Элекина С.В. *Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях: вопросы криминализации, кодификации и квалификации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2020. 259 p.

⁹⁶ Комар В.В. *Поняття та види підкупу за кримінальним законодавством України* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії). Одеса, 2020. 267 p.

1) ideile și concepțiile, expuse în cadrul materialelor științifice analizate, înlesnesc procesul de stabilire a conținutului art. 124, 333 și 334 CP RM. În special, datorită acestor materiale științifice a fost facilitată determinarea conținutului: obiectului juridic generic al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită; obiectului juridic special al acestor infracțiuni; modalităților normative cu caracter alternativ ale infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM; motivului acestor infracțiuni etc.;

2) în Republica Moldova, răspunderea pentru infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM constituie o preocupare a următorilor oameni de știință: A. Borodac, S. Brînza, V. Cușnir, R. Popov, T. Popovici, Gh. Reniță, V. Stati, I. Țurcan etc. În alte state, răspunderii penale pentru luarea de mită și darea de mită le sunt dedicate lucrările lui: V. Dabu, D. Dinuică, S.D. Dobre, M.K. Guiu, A.-M. Gușanu, L. Radu, Gh. Stoian etc. (România); S.V. Elekina, G.S. Goncareenko, D.A. Kononov etc. (Federația Rusă); V.V. Komar, A.V. Marcarean etc. (Ucraina);

3) în ceea ce privește latura subiectivă și subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, în lucrările pe care le-am analizat nu atestăm disensiuni conceptuale de esență. Numitorul comun al concepțiilor doctrinare investigate este că infracțiunile respective sunt săvârșite cu intenție directă, că au un scop special și că subiectul luării de mită se distinge printr-o calitate specială;

4) în ceea ce privește alte aspecte ale răspunderii pentru infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, în lucrările analizate găsim puncte de vedere discordante cu privire la: a) conținutul obiectului juridic generic și al obiectului juridic special al infracțiunilor respective; b) numărul modalităților normative ale faptelor prejudiciabile ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM; c) forma activă sau pasivă a conduitei subiectului infracțiunii; d) momentul de consumare a infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM;

5) pornind de la cele menționate mai sus, putem menționa că *problema de cercetare* constă în fundamentarea științifică a interpretării prevederilor art. 333 și 334 CP RM, ceea ce ar contribui la eficientizarea aplicării răspunderii pentru infracțiunile prevăzute de aceste articole, astfel asigurându-se respectarea regulilor de calificare și a principiilor dreptului penal;

6) *direcțiile de soluționare a problemei de cercetare* se exprimă în: a) stabilirea conotațiilor juridico-penale ale fenomenului de corupție, în general, și a fenomenului de corupție în sectorul privat, în special; b) determinarea oportunității incriminării într-un singur capitol sau în cadrul unor capitole distincte ale p.s. a Codului penal al Republicii Moldova a faptelor de corupție din sectorul public și a faptelor de corupție din sectorul privat; c) identificarea locului remunerației ilicite în sistemul semnelor constitutive ale infracțiunilor

specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM; d) examinarea controverselor de încadrare juridică, legate de anumite tipuri de remunerație ilicită (monede virtuale; organele, țesuturile sau celulele de origine umană; așa-numitele „semne bănești” ale unor formațiuni statale autoprocimate; entitățile false etc.); e) determinarea soluțiilor pentru unele probleme ce caracterizează subiectul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM etc.;

7) având în vedere starea de lucruri în domeniul investigat, pe care am reflectat-o în Subcapitolele 1.1 și 1.2 ale prezentei teze, considerăm că *scopul* tezei rezidă în investigarea aprofundată a răspunderii pentru infracțiunile care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, în soluționarea controverselor legate de interpretarea acestor articole, precum și în formularea de recomandări necesare îmbunătățirii calității legii penale, a unor norme extrapenale complementare, precum și a actelor de interpretare a legii penale;

8) pentru a realiza scopul dat, ne propunem următoarele *obiective*:

– relevarea implicațiilor juridico-penale ale noțiunii de corupție, precum și a semnificației acestei noțiuni din perspectiva art. 333 și 334 CP RM;

– examinarea viziunilor teoretice cu privire la răspunderea pentru infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM;

– stabilirea conținutului atât al semnelor constitutive ale acestor infracțiuni, cât și al circumstanțelor care agravează răspunderea în cazul infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM;

– investigarea din perspectiva dreptului penal comparat a răspunderii pentru luarea de mită și darea de mită;

– interpretarea art. 333 și 334 CP RM prin prisma reglementărilor internaționale referitoare la prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat;

– recurgerea la normele de natură extrapenală în vederea interpretării art. 333 și 334 CP RM, precum și a demarcării sferei de aplicare a acestor articole;

– disocierea faptelor, incriminate la art. 333 și la art. 334 CP RM, de infracțiunile conexe;

– analiza practicii judiciare în materie și evidențierea dificultăților ce caracterizează aplicarea de către practicieni a art. 333 și 334 CP RM;

– identificarea defectelor de calitate a dispozițiilor art. 333 și 334 CP RM;

– propunerea de soluții pentru perfecționarea legii penale, a unor norme extrapenale complementare, precum și a actelor de interpretare a legii penale.

2. ABORDĂRI CONCEPTUALE ȘI NORMATIVE PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU LUAREA DE MITĂ ȘI DAREA DE MITĂ

2.1. Considerații generale privind noțiunea de corupție

În pct. 62 al Hotărârii nr. 4 din 22.04.2013 pentru controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr. 534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menținerea în funcție a Prim-ministrului demis prin moțiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupție) din data de 8 martie 2013 până la formarea noului Guvern, și nr. 584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (Sesizarea nr. 10a/2013), Curtea Constituțională a subliniat: „[...] [C]orupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții. Prin urmare, lupta împotriva corupției este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept.”⁹⁷ În pct. 37 și 38 ale Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 7 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale (Sesizarea nr. 43a/2014), se prevede: „[...] [F]enomenul corupției constituie o amenințare la valorile statului de drept, democrație și drepturile omului, subminează principiile buneii-administrații, echității și justiției sociale, denaturează concurența, împiedică dezvoltarea economică și periclitează stabilitatea instituțiilor democratice și fundamentul moral al societății. [...] Prin urmare, este imperios necesară asigurarea unor mijloace legale, adecvate și eficiente, compatibile cu procesul continuu de modernizare și tehnologizare, astfel încât fenomenul infracțional al corupției să poată fi controlat și diminuat.”⁹⁸

Obiectivul strategic național de prevenire și combatere a corupției a fost asumat în cadrul diverselor angajamente internaționale și documente naționale: Legea nr. 428 din 30.10.2003 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția⁹⁹; Legea nr. 542 din 19.12.2003 pentru ratificarea Convenției civile privind corupția¹⁰⁰; Legea nr. 157 din 06.07.2007 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția penală privind corupția¹⁰¹; Legea nr. 158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției¹⁰²; Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naționale

⁹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 97-103.

⁹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 115-123.

⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 229.

¹⁰⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6.

¹⁰¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.

¹⁰² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.

de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020¹⁰³; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 325 din 17.04.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul fiscal pentru anii 2018-2020¹⁰⁴; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 370 din 21.04.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul achizițiilor publice pentru anii 2018-2020¹⁰⁵; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 410 din 07.05.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul vamal pentru anii 2018-2020¹⁰⁶, etc.

În Convenția penală cu privire la corupție¹⁰⁷, statelor membre ale Consiliului Europei și celorlalte state semnatare ale acestei Convenții, li se recomandă stabilirea răspunderii penale pentru anumite manifestări de corupție (corupția activă a agenților publici naționali, corupția pasivă a agenților publici naționali, corupția membrilor adunărilor publice naționale, corupția agenților publici străini etc.). În Convenția ONU împotriva corupției¹⁰⁸, statelor părți ale Convenției în cauză li se recomandă să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracter de infracțiune: corupției agenților publici naționali; corupției agenților publici străini și a funcționarilor organizațiilor publice internaționale; sustragerii, deturnării sau altei folosiri ilicite de bunuri de către un agent public; traficului de influență etc.

În Codul penal al Republicii Moldova există mai multe prevederi dedicate prevenirii și combaterii manifestărilor de corupție. Ne referim la art. 324, 325, 333, 334 și altele din Codul penal. De asemenea, în Codul contravențional¹⁰⁹ (în continuare – CC RM) există articolele 48 și 315. În acest mod, angajamentele internaționale și documentele naționale, referitoare la prevenirea și combaterea corupției, și-au găsit implementarea în cadrul acestor reglementări legale. În cazul tuturor acestor manifestări de corupție, funcția de liant o îndeplinește noțiunea de corupție. În aceste condiții, devine important să examinăm conținutul acestei noțiuni.

Aspectualitatea complexă a fenomenului corupției este semnalată în doctrina juridică. De pildă, C.-F. Ușvat afirmă: „Corupția se aseamănă cu o prismă cu multiple fațete, care poate fi privită din mai multe unghiuri. Ea poate fi privită ca un fenomen social sau din unghiul științelor politice, a teoriei economice și organizaționale, ori din cel al dreptului penal sau al

¹⁰³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 216-228.

¹⁰⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 125-132.

¹⁰⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 150-155.

¹⁰⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 150-155.

¹⁰⁷ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

¹⁰⁸ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

¹⁰⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.

dreptului civil”.¹¹⁰ În opinia lui G.I. Boguș, „constituind un concept complex sintetic social-filozofic și criminologic, corupția ca fenomen social excede limitele sferei de cercetare a dreptului și a criminologiei”¹¹¹. Opinii similare au G.K. Mișin¹¹² și V.V. Luneev¹¹³.

În pofida unor asemenea reticențe, în cele ce urmează, vom încerca să stabilim conținutul noțiunii de corupție.

I.A. Ardelianova propune abordarea noțiunii de corupție în următoarele patru ipostaze: 1) corupția ca formă de conduită, ca formă de interacțiune socială; 2) corupția ca tip de relații socio-economice; 3) corupția ca stare a societății, ca fenomen social; 4) corupția ca abuz de putere sau abuz de serviciu.¹¹⁴ Fiecare dintre cele patru ipostaze ale corupției are susținători în literatura de specialitate.

Astfel, ca formă de conduită, ca formă de interacțiune socială, corupția este privită, de pildă, de către S. Rose-Ackerman, care consideră corupția „formă de comportament economic în contextul riscului asociat cu săvârșirea unei infracțiuni și a posibilei pedepse pentru aceasta.”¹¹⁵ I.I. Ghilinski are o opinie similară.¹¹⁶

Ca tip de relații socio-economice, corupția este abordată, de pildă, de I. Kuznețova-Marenko: „Corupția reprezintă o piață *sui generis* cu ofertă și cerere, care poate fi eradicată doar pe calea influențării atât asupra celui care obține mita, cât și asupra conștiinței celor care folosesc acest mecanism pentru a desfășura afaceri”¹¹⁷. L.V. Gheveling¹¹⁸ și T.F. Vagabov¹¹⁹ au păreri apropiate.

Mult mai mulți adepți are concepția, conform căreia corupția apare în ipostaza de stare a societății, de fenomen social. Este de menționat că o atare concepție a fost consacrată în Legea nr. 900 din 27.06.1996 privind combaterea corupției și protecționismului¹²⁰ (abrogată la

¹¹⁰ Ușvat C.-F. *Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene*. București: Universul Juridic, 2010, p. 5. 644 p.

¹¹¹ Богуш Г.И. *Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 23. 194 p.

¹¹² Мишин Г.К. О теоретической разработке проблемы коррупции. În: *Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. Сборник материалов международной научно-практической конференции (г. Москва, 9-10 сентября 1999 г.)*. Москва: Юристъ, 2001, p. 263-271.

¹¹³ Luneev V.V. Коррупция в России. În: *Государство и право*, 2007, № 11, p. 20-27.

¹¹⁴ Ардельянова Я.А. Теоретико-методологические подходы к понятию «коррупция». În: *Идеи и Идеалы*, 2013, № 3, Т. 2, p. 86-93.

¹¹⁵ Роуз-Аккерман С. *Коррупция и государство: причины, следствия, реформы*. Москва: Логос, 2003, p. 149. 356 p.

¹¹⁶ Гишинский Я. *Коррупция: теория, российская реальность, социальный контроль*. Disponibil: <https://pravo33.wordpress.com/2008/10/22/я-гишинский-коррупция-теория-российс/>

¹¹⁷ Кузнецова-Маренко И. Если бы у нас выполнялись все законы. În: *Право и жизнь*, 2009, № 1, p. 32-35.

¹¹⁸ Гевелинг Л.В. *Клептократия. Социально-политическое измерение коррупции и негативной экономики. Борьба африканского государства с деструктивными формами организации власти*. Москва: Гуманитарий, 2001, p. 10. 590 p.

¹¹⁹ Вагабов Т.В. Коррупция: понятие и структура. În: *Право и образование*, 2005, № 4, p. 195-203.

¹²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 56.

25.04.2008). Potrivit art. 2 al acestei legi, corupția era privită ca „fenomen antisocial ce reprezintă o înțelegere nelegală între două părți, una propunând sau promițând privilegii sau beneficii nelegitime, cealaltă, antrenată în serviciul public, consimțând sau primindu-le în schimbul executării sau neexecutării unor anumite acțiuni funcționale ce conțin elemente ale infracțiunii prevăzute în Codul penal.”¹²¹ În doctrina juridică autohtonă, concepția în cauză este promovată, de pildă, de S. Ilie și O. Bejan. Primul dintre aceștia menționează: „Corupția reprezintă un fenomen social negativ, care rezidă în folosirea de către persoanele cu funcție de răspundere a funcției deținute și a posibilităților legate de ea în scopul obținerii ilicite a unor bunuri materiale sau a altor foloase și avantaje personale.”¹²² În opinia lui O. Bejan, „corupția constituie un fenomen social morbid care afectează sau chiar paralizează funcționarea normală a instituțiilor, organizațiilor și întreprinderilor și care constă în folosirea atribuțiilor de serviciu în interes personal”.¹²³ E. Buguță are o opinie similară.¹²⁴ În anumite privințe, aceste viziuni sunt similare cu opinia exprimată de T.F. Vagabov, reprodusă mai sus. Or, ca și acest autor, S. Ilie, O. Bejan și E. Buguță vorbesc, în esență, despre folosirea de către cel corupt a oportunităților pe care i le-a pus la dispoziție statul sau societatea, oportunități pe care acesta le folosește în scopuri personale, abuzând astfel de încrederea acordată de stat sau de societate.

În literatura de specialitate străină, pozițiile privind corupția ca stare a societății, ca fenomen social, pot fi grupate în: 1) poziții *in abstracto*, care se rezumă la caracterizarea corupției ca fenomen ce afectează buna desfășurare a relațiilor sociale; 2) poziții *in concreto*, care relevă conținutul fenomenului corupției.

La primul grup se referă pozițiile susținute de: V.V. Popova: „Corupția este un fenomen socialmente periculos, care erodează aparatul de stat, subminând bazele funcționării normale a acestuia”¹²⁵; Z.A. Neznamova: „Corupția reprezintă un fenomen negativ socialmente periculos care afectează aparatul de stat și cel municipal, și care mărturisește despre disocierea puterii.”¹²⁶ Părerii apropiate au P.A. Kabanov și R.R. Gazimzeanov¹²⁷, V.V. Lunev¹²⁸, N.I. Melnik¹²⁹, M.V. Kostenkov și A.V. Kurakin.¹³⁰

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² Ilie S. *Corupția: aspectul criminologic*. Chișinău: ARC, 2000, p. 131. 220 p.

¹²³ Bejan O. Trăsăturile definitorii ale corupției. În: *Legea și viața*, 2005, nr. 8, p. 49-54.

¹²⁴ Buguță E. Accepțiuni ale definirii fenomenului corupției. În: *Anuarul Științific al Institutului de Relații Internaționale din Moldova*, vol. VI. Chișinău: IRIM, 2008, p. 255-261.

¹²⁵ Попова В.В. К вопросу о понятиях «Коррупция» и «Преступления коррупционной направленности». În: *Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 3, p. 52-56.

¹²⁶ Незнамова З.А. *Понятие коррупции и коррупционных преступлений*. Disponibil: <http://crime.vl.ru/docs/konfs/ecmarch.htm>

¹²⁷ Кабанов П.А., Газимзянов Р.Р. *Коррупция в России: понятие, сущность, причины, противодействие*. Набережные Челны: Стержень, 2003, p. 9. 123 p.

La cel de-al doilea grup, mai numeros, se raportează pozițiile exprimate de: G.K. Mișin: „Corupția este un fenomen în sfera administrării sociale, care constă în abuzarea de către subiecții de administrare de atribuțiile pe care le au, prin folosirea acestora în scopuri personale”¹³¹; N.F. Kuznețova: „Corupția constituie un fenomen social negativ, exprimat în mituirea unor persoane de către altele”¹³²; A.I. Dolgova: „Corupția reprezintă un fenomen social caracterizat prin „vânzarea- cumpărarea” unor funcționari publici sau a altor funcționari și, drept urmare, folosirea cupidantă de către aceștia, în interes personal, în interes îngust de grup sau în interes corporativ, a atribuțiilor oficiale, precum și a autorității și a posibilităților care decurg din aceste atribuții”¹³³; P.A. Kabanov: „Ca fenomen social, corupția constă în utilizarea cupidantă, de către persoana cu funcție de răspundere din cadrul autorităților publice, a poziției sale oficiale pentru obținerea unui câștig personal”.¹³⁴ Opinii similare au I.D. Fialkovskaia¹³⁵, B.V. Voljenkin¹³⁶, S.M. Belozertev¹³⁷, V.A. Grigoriev și V.A. Iulin¹³⁸, O.M. Vasilieva¹³⁹; T.B. Kacikina și A.B. Kacikin¹⁴⁰, V.S. Ovcinski și S.S. Ovcinski¹⁴¹, G.N. Gorșenkov¹⁴², T.M. Zanina

¹²⁸ Лунеев В.В. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. În: *Государство и право*, 2000, № 4, р. 99-111.

¹²⁹ Мельник Н.И. Понятие коррупции. În: *Коррупция и борьба с ней* / Под ред. В.В. Астанина, А.И. Долговой. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2000, р. 201-222. 319 р.

¹³⁰ Костенников М.В., Куракин А.В. *Предупреждение и пресечение коррупции в системе государственной службы*. Москва: Щит-М, 2004, р. 19. 314 р.

¹³¹ Мишин Г.К. О теоретической разработке проблемы коррупции. În: *Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. Сборник материалов международной научно-практической конференции (г. Москва, 9-10 сентября 1999 г.)*. Москва: Юристъ, 2001, р. 263-271.

¹³² Кузнецова Н.Ф. Коррупция в системе уголовных преступлений. În: *Вестник МГУ. Серия 11: Право*, 1993, № 1, р. 21-26.

¹³³ *Криминология* / Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва: Норма-Инфра • М, 2001, р. 501. 784 р.

¹³⁴ Кабанов П.А. *Коррупция и взяточничество в России: исторические, криминологические и уголовно-правовые аспекты*. Нижнекамск: Гузель, 1995, р. 7. 172 р.

¹³⁵ Фялковская И.Д. Коррупция: понятие, признаки, виды. În: *Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Право*, 2018, № 1, р. 137-142.

¹³⁶ Волженкин Б.В. *Коррупция*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский Юридический Институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации, 1998, р. 8. 44 р.

¹³⁷ Белозерцев С.М. Некоторые аспекты определения понятия коррупции. În: *Вестник Восточно-Сибирского института МВД России*, 2010, № 1, р. 3-8.

¹³⁸ Григорьев В.А., Юлин Б.А. *Понятие коррупции*. În: *Коррупция в налоговой сфере*. Москва: Юрист, 2002, р. 13. 112 р.

¹³⁹ Васильева О.М. К вопросу о понятии коррупции. În: *Коррупция и экстремизм как угроза национальной безопасности России: сборник научных трудов по материалам межвузовской научно-практической конференции, 10 июня 2010 г.* / Под общ. ред. С.Ф. Идрисовой. Ижевск: Нижегородская академия МВД Российской Федерации, 2010, р. 12-13. 203 р.

¹⁴⁰ Качкина Т.Б., Качкин А.В. *Коррупция и основные элементы стратегии противодействия ей*. Ульяновск: Печатный двор, 2010, р. 13. 80 р.

¹⁴¹ Овчинский В.С., Овчинский С.С. *Борьба с мафией в России: пособие в вопросах и ответах для сотрудников органов внутренних дел*. Москва: СИМС, 1993, р. 9. 72 р.

¹⁴² Горшенков Г.Н. *Криминологический словарь*. Нижний Новгород: Издательство Нижегородского государственного университета, 2007, р. 44. 263 р.

și E.V. Pozdneakova¹⁴³, M.M. Şakirianov¹⁴⁴, S.P. Gordecik¹⁴⁵, I.S. Parşin¹⁴⁶, L.V. Bagrii-Şahmatov¹⁴⁷, E. Nevmerjiţki¹⁴⁸ și O.M. Djuja.¹⁴⁹

Observăm că majoritatea celor, care susţin poziţiile *in concreto* cu privire la corupţia ca stare a societăţii, ca fenomen social, consideră că fenomenul corupţiei îl formează fie coruperea (mituirea), fie abuzul de putere sau abuzul de serviciu.

Sub acest din urmă aspect, poziţiile celor care privesc corupţia ca pe o stare a societăţii, ca pe un fenomen social, se apropie de poziţiile celor care abordează corupţia ca pe un abuz de putere sau un abuz de serviciu. Deosebirea constă în aceea că primii consideră corupţia stare a societăţii, fenomen social, pe când ultimii privesc corupţia ca pe o faptă.

Ca abuz de putere sau abuz de serviciu, corupţia este privită, întâi de toate, de Fondul Monetar Internaţional: „Corupţia este abuzul de putere publică sau abuzul de încredere pentru beneficiu privat”¹⁵⁰.

În doctrina juridică, aceeaşi poziţie este promovată de: V. Dobrinoiu: „În esenţă, corupţia reprezintă un abuz de putere în schimbul obţinerii de avantaje materiale sau alte foloase (onoruri, titluri, publicitate...)”¹⁵¹; C.-F. Uşvat: „În esenţă, corupţia relevă mai degrabă un abuz de putere sau o lipsă de probitate la nivelul luării deciziilor”¹⁵²; V. Cuşnir: „Corupţia, în esenţa sa, reprezintă un abuz de funcţie în scopul obţinerii unor avantaje materiale, bunuri sau a altor foloase”¹⁵³; I. Ţurcan: „Corupţia este folosirea de către persoana cu funcţie de răspundere, precum și funcționarul public de stat sau municipal, ce nu este considerat persoană cu funcție de răspundere, a situației sale de serviciu în interes de cupiditate sau alt interes personal, cauzând

¹⁴³ Занина Т.М., Позднякова Е.В. К вопросу о коррупции в органах внутренних дел. În: *Общество и право*, 2009, № 3, p. 238-241.

¹⁴⁴ Шакирьянов М.М. Современные подходы к определению понятия «Коррупция». În: *Вестник Казанского юридического института МВД России*, 2012, № 9, p. 22-24.

¹⁴⁵ *Уголовное право России. Том 2: Особенная часть* / Под ред. А.Н. Игнатова, Ю.А. Красикова. Москва: Норма-Инфра • М, 1998, p. 656. 808 p.

¹⁴⁶ Паршин И.С. *Противодействие коррупции: уголовно-правовое и криминологическое исследование* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2014, p. 37. 289 p.

¹⁴⁷ Багрий-Шахматов, Л.В. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними*. Одесса: Ластар, 2001, p. 23. 530 p.

¹⁴⁸ Невмержицкий Є.В. *Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні* / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Київ, 1999, p. 34. 179 p.

¹⁴⁹ *Курс криминології: Особлива частина* / За заг. ред. О.М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2001, p. 123. 480 p.

¹⁵⁰ *The IMF's Approach to Promoting Good Governance and Combating Corruption – A Guide*. Disponibil: www.imf.org/external/np/gov/guide/eng/index.htm

¹⁵¹ Dobrinoiu V. *Corupția în dreptul penal român*. Bucureşti: Atlas Lex, 1995, p. 6. 336 p.

¹⁵² Uşvat C.-F. *Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene*. Bucureşti: Universul Juridic, 2010, p. 6. 644 p.

¹⁵³ Cuşnir V. *Corupția: reglementări de drept, activități de prevenire și combatere. Partea I*. Chişinău: Academia de Poliție Ștefan cel Mare, 1999, p. 15. 155 p.

prin aceasta prejudiciu drepturilor și intereselor statului sociale și personale protejate prin lege sau creând pericolul cauzării unei astfel de prejudiciu.”¹⁵⁴ Părerii apropiate exprimă V.S. Komissarov¹⁵⁵, G.I. Boguş¹⁵⁶, S.V. Maximov¹⁵⁷, T.I. Habrieva¹⁵⁸ și A.V. Onufrienko.¹⁵⁹

Fiind unul dintre cei, care abordează corupția ca pe un abuz de putere sau un abuz de serviciu, G.I. Boguş menționează: „Raportul dintre abuzul de funcție și mituire este ca dintre o faptă mai cuprinzătoare și o faptă mai particulară.”¹⁶⁰ În adevăr, art. 324 CP RM reprezintă o normă specială vizavi de art. 327 CP RM, așa cum art. 333 CP RM este o normă specială față de art. 335 CP RM, iar art. 315 CC RM este o normă specială față de art. 312 CC RM.

În acest sens, organizația Transparency International propune următoarea definiție a noțiunii de corupție: oferirea sau primirea oricărui cadou, împrumut, taxe, recompense or a altui avantaj din partea oricărei persoane sau incitarea la a face ceva neonest, ilegal sau care constituie un abuz de încredere în conduita de afaceri a unei întreprinderi.¹⁶¹ C. Danileț accentuează că această definiție „se referă nu doar la tranzacțiile din sectorul privat, ci și la coruperea agenților publici pentru realizarea acestor tranzacții.”¹⁶²

Totuși, aceasta nu este un temei pentru a afirma că fapta de abuz de putere sau de abuz de serviciu poate fi echivalată cu corupția. Noțiunea unui astfel de fenomen cum este corupția nu poate fi redusă la noțiunile al căror conținut îl identificăm în art. 327 și în art. 335 CP RM, precum și în art. 312 CC RM. În concluzie, nu pot fi acceptate acele definiții ale noțiunii de corupție care echivalează asemenea noțiuni cu noțiunea de corupție.

Din punctul de vedere a lui J.J. Van Cullenberg, O. Scholten și G.W. Noomen, „un important principiu pe care trebuie să-l respecte orice om de știință [este că] opțiunile sale terminologice, pentru a nu complica inutil sau chiar a disturba procesul de comunicare, trebuie să fie cât mai aproape de limbajul sau de convențiile curente.”¹⁶³ Această afirmație ne sugerează implicit să luăm în considerare următoarele prevederi ale alin. (1) art. 54 al Legii nr. 100 din

¹⁵⁴ Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 81. 218 p.

¹⁵⁵ Комиссаров В.С. Уголовно-правовые аспекты борьбы с коррупцией. În: *Вестник МГУ. Серия 11: Право*, 1993, № 1, p. 26-30.

¹⁵⁶ Богуш Г.И. *Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 41. 194 p.

¹⁵⁷ Максимов С.В. *Коррупция. Закон. Ответственность*. Москва: ЮрИнфоР, 2000, p. 9. 142 p.

¹⁵⁸ Хабриева Т.Я. Научно-правовые проблемы противодействия коррупции. În: *Журнал российского права*, 2012, № 7, p. 7-14.

¹⁵⁹ Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p. 23-24. 234 p.

¹⁶⁰ Богуш Г.И. *Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 54-55. 194 p.

¹⁶¹ *Transparency International's Business Principles for Countering Bribery*. Disponibil: www.transparency.org/global_priorities/private_sector/business_principles

¹⁶² Danileț C. *Corupția și anticorupția în sistemul juridic*. București: C.H. Beck, 2009, p. 6. 209 p.

¹⁶³ Cullenberg J.J. Van, Scholten O., Noomen G.W. *Știința comunicării*. București: Humanitas, 1998, p. 153. 312 p.

22.12.2017 cu privire la actele normative: „Textul proiectului actului normativ se elaborează în limba română, cu respectarea următoarelor reguli: [...] c) terminologia utilizată este constantă, uniformă și corespunde celei utilizate în alte acte normative, în legislația Uniunii Europene și în alte instrumente internaționale la care Republica Moldova este parte, cu respectarea prevederilor prezentei legi; d) noțiunea se redă prin termenul respectiv, evitându-se definiția acesteia sau utilizarea frazeologică, aceleași noțiuni se exprimă prin aceiași termeni.”¹⁶⁴ Din aceste reguli rezultă că noțiunea „abuzul de putere sau abuzul de serviciu” poate desemna exclusiv faptele prevăzute la art. 327 și la art. 335 CP RM, precum și la art. 312 CC RM.

Totodată, în Decizia Curții Constituționale a României nr. 390 din 02.07.2014 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 38 alin. (1) și art. 42 din Legea privind parteneriatul public-privat, se menționează: „O noțiune legală poate avea un conținut și înțeles autonom diferit de la o lege la alta, cu condiția ca legea care utilizează termenul respectiv să îl și definească.”¹⁶⁵ Considerăm că această condiție este îndeplinită de definiția noțiunii de corupție din art. 3 al Legii nr. 82 din 25.05.2017 a integrității (în continuare – Legii nr. 82/2017): „corupție – utilizare a funcției, contrar legii, în interes privat.”¹⁶⁶ Or, în art. 327 și în art. 335 CP RM, precum și în art. 312 CC RM, se vorbește despre folosirea situației de serviciu, nu despre utilizarea funcției.

O stare de lucruri asemănătoare se atestă în art. 1 al Legii Ucrainei nr. 1700-VII din 14.10.2014 cu privire la prevenirea corupției (în continuare – Legii Ucrainei nr. 1700-VII/2014). Conform acestui articol, prin „corupție” se înțelege „utilizarea de către persoana specificată în alineatul 1 articolul 3 din prezenta Lege, a atribuțiilor de serviciu sau a oportunităților care decurg din astfel de atribuții, în scopul fie de a primi un avantaj necuvenit, de a accepta un asemenea avantaj, ori de a accepta oferta sau promisiunea unui avantaj necuvenit, pentru sine sau pentru alții, fie de a promite, a oferi sau a da un avantaj necuvenit persoanei specificate în alineatul 1 articolul 3 din prezenta Lege ori, la cererea acesteia, unor alte persoane fizice sau juridice, pentru a determina persoana respectivă să-și utilizeze ilegal atribuțiile de serviciu sau oportunitățile care decurg din astfel de atribuții.”¹⁶⁷ Astfel, în definiția reprodușă mai sus, nu sunt utilizate sintagmele „abuzul de putere sau abuzul de serviciu” și „folosirea autorității sau a situației de serviciu”, la care se recurge în art. 364 „Abuzul de putere sau abuzul de serviciu” din Codul penal al Ucrainei¹⁶⁸ (în continuare – CPU). Așa fiind, nu se

¹⁶⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.

¹⁶⁵ *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr. 532.

¹⁶⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

¹⁶⁷ *Відомості Верховної Ради України*, 2014, № 49.

¹⁶⁸ *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.

poate afirma că definițiile noțiunilor „corupție” (în sensul Legii Ucrainei nr. 1700-VII/2014) și „abuzul de putere sau abuzul de serviciu” (în sensul art. 364 CPU) se exprimă prin aceiași termeni.

În contrast, în legislația Republicii Kazahstan, definițiile noțiunilor „corupție” și „abuzul de putere sau abuzul de serviciu” se exprimă prin aceiași termeni. Astfel, potrivit alin. (6) art. 1 al Legii Republicii Kazahstan nr. 410-V din 18.11.2015 cu privire la combaterea corupției, „corupția este fie folosirea ilegală, de către persoanele care dețin o funcție publică de răspundere, de către persoanele autorizate să îndeplinească funcții publice, de către persoanele asimilate celor autorizate sau de către persoanele cu funcție de răspundere, a atribuțiilor de serviciu sau a oportunităților care decurg din asemenea atribuții, în scopul obținerii sau extragerii, personal sau prin intermediul altora, de avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale pentru sine sau pentru terți, fie mituirea acestor persoane prin punerea la dispoziția lor a foloaselor și privilegiilor.”¹⁶⁹ În această definiție se recurge la sintagma „folosirea atribuțiilor de serviciu”. Aceeași sintagmă este utilizată în art. 250 „Abuzul de atribuții” și art. 361 „Abuzul de atribuții de serviciu” din Codul penal al Republicii Kazahstan.¹⁷⁰

După această divagație absolut necesară, este cazul să vorbim despre interpretarea îngustă și interpretarea largă a noțiunii de corupție.

Astfel, interpretarea îngustă a noțiunii de corupție reduce această noțiune la înțelesul de „corupere (mituire)”. O asemenea interpretare poate fi atestată, de pildă, în Convenția civilă privind corupția, semnată la Strasbourg la 04.11.1999.¹⁷¹ Potrivit art. 2 al acesteia, „*pentru scopul prezentei Convenții* (evid. ns.), prin „corupție” se înțelege faptul de a solicita, de a oferi, de a da sau de a accepta, direct sau indirect, un comision ilicit sau un alt avantaj necuvenit sau promisiunea unui asemenea avantaj necuvenit care afectează exercitarea normală a unei funcții sau comportamentul cerut beneficiarului comisionului ilicit sau al avantajului necuvenit sau al promisiunii unui asemenea avantaj necuvenit”. *Ergo*, exclusiv pentru scopul Convenției civile privind corupția, noțiunea de corupție trebuie interpretată de o asemenea manieră. În Raportul explicativ al Convenției civile privind corupția, la pct. 28 se menționează: „Scopul acestei definiții constă în asigurarea ca nicio materie în care GMC (se are în vedere Grupul multidisciplinar privind corupția, plasat sub responsabilitatea comună a Comitetului european pentru probleme criminale și a Comitetului european de cooperare juridică, care a fost înființat de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei în septembrie 1994 – *n.a.*) ar fi putut deveni

¹⁶⁹ Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 г. № 410-V «О противодействии коррупции». Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33478302#pos=3;-251

¹⁷⁰ Уголовный кодекс Республики Казахстан. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252

¹⁷¹ Civil Law Convention on Corruption. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007f3f6>

competent în viitor să nu fie exclusă. *Evident, o astfel de definiție nu corespunde în mod necesar definiției legale a corupției din marea majoritate a statelor membre [...] (evid. ns.).*¹⁷²

Interpretarea îngustă a noțiunii de corupție este promovată și de către unii doctrinari. De pildă, N.A. Lopașenko afirmă: „Точмаи митuireа, care implică traficarea de către mituitor a atribuțiilor pe care le exercită, caracterizează conținutul corupției.”¹⁷³ La rândul său, O.V. Barabaș și K.B. Filippov menționează: „Corupție reprezintă fie obținerea ilegală de către subiecții, specificați în Partea a doua a Legii federale a Federației Ruse nr. 273-ФЗ din 25.12.2008 cu privire la contracararea corupției¹⁷⁴, de avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale pentru ei înșiși sau pentru terți, inclusiv cu folosirea atribuțiilor lor de serviciu sau a oportunităților aferente, fie acordarea unor astfel de avantaje altor persoane fizice sau juridice.”¹⁷⁵ V.N. Burlakov are o opinie similară.¹⁷⁶

În opoziție, adepții interpretării largi a noțiunii de corupție consideră că această noțiune se referă nu doar la corupere (mituire), dar și la alte fapte. De pildă, V. Dobrinoiu afirmă: „Corupția nu înseamnă numai luarea și darea de mită, traficul de influență sau abuzul de putere sau funcție, ci și actele de imixtiune ale politicianului în sfera privată, utilizarea funcției publice în interes personal, realizarea unui volum de afaceri și tranzacții între indivizi, grupuri și organizații prin elucidarea normelor de legalitate și moralitate existente în societate.”¹⁷⁷ Puncte de vedere apropiate exprimă V.V. Luneev¹⁷⁸ și M.M. Șakirianov.¹⁷⁹

Considerăm că soluția de mijloc este cea care ar trebui să rezulte din îmbinarea interpretării înguste cu interpretarea largă.

Suntem de acord cu S.M. Budatarov, care consideră că o parte a fenomenului corupției nu poate caracteriza întregul fenomen, privit ca un tot întreg.¹⁸⁰ Întrebarea este: care sunt părțile ce formează conținutul acestui fenomen?

¹⁷² *Convenția civilă privind corupția și raportul explicativ*. Disponibil: cj.md/uploads/ETS-174-Convent-civila-privind-coruptia-si-Raport-Explicativ.pdf

¹⁷³ Лопашенко Н.А. *Противодействие российской коррупции: обоснованность и достаточность уголовно-правовых мер*. Disponibil: [http://sartraccs.sgap.ru./Pub/lopashenko\(18-03\).htm](http://sartraccs.sgap.ru./Pub/lopashenko(18-03).htm)

¹⁷⁴ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 2008, № 52.

¹⁷⁵ Барабаш О.В., Филиппов К.Б. «Коррупция» как ключевое понятие антикоррупционного законодательства Российской Федерации: лингво-правовой анализ дефиниции. În: *Политическая лингвистика*, 2014, № 4, p. 14-20.

¹⁷⁶ *Криминология* / Под ред. В.Н. Бурлакова, В.П. Сальникова. Санкт-Петербург: Академия МВД России, 1998, p. 317. 576 p.

¹⁷⁷ Dobrinoiu V. *Corupția în dreptul penal român*. București: Atlas Lex, 1995, p. 6. 336 p.

¹⁷⁸ Luneev В.В. *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*. Москва: Норма, 1999, p. 267. 516 p.

¹⁷⁹ Шакирьянов М.М. Современные подходы к определению понятия «Коррупция». În: *Вестник Казанского юридического института МВД России*, 2012, № 9, p. 22-24.

¹⁸⁰ Будатаров С.М. Понятие коррупции в российском законодательстве и юридической литературе. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, № 359, p. 106-110.

La această întrebare încearcă să răspundă unii teoreticieni. De pildă, M. Bîrgău și N. Carpov susțin: „Corupția nu este o componentă de infracțiune de sine stătătoare și, de aceea, este imposibil a învinui o persoană cu funcție de răspundere pentru săvârșirea infracțiunii de corupție. O persoană cu funcție de răspundere poate fi trasă la răspundere penală numai pentru faptele care constituie componente de infracțiuni concrete.”¹⁸¹ În viziunea lui S. Ilie, „corupția trebuie tratată nu ca faptă penală, ci ca un fenomen social, care se manifestă doar printr-o totalitate de fapte cu o esență identică (persoană cu funcție de răspundere utilizează cu intenție funcția ei în scopuri personale acaparatoare) și care constituie o entitate distinctă.”¹⁸² Părerii apropiate exprimă A.Ș. Balaev¹⁸³ și E.O. Kovalenko.¹⁸⁴

Sintetizând, ajungem la concluzia că termenul „corupție” nu se poate referi la o singură componentă de infracțiune. Acest termen poate desemna un grup de fapte infracționale sau non-infracționale. Nu mai este la ordinea zilei conceptul de corupție consacrat în art. 2 al Legii nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției (în continuare – Legii nr. 90/2008) (abrogate la 25.05.2017): „corupție – fapta ilegală care afectează exercitarea normală a funcției și care constă fie în folosirea de către subiectul actelor de corupție sau al faptelor de comportament corupțional a funcției sale pentru solicitarea, primirea sau acceptarea, direct sau indirect, pentru sine sau pentru o altă persoană, a unor foloase materiale sau a unui avantaj necuvenit, fie în promisiunea, oferirea sau acordarea ilegală a unor asemenea foloase sau avantaje necuvenite subiecților actelor de corupție.”¹⁸⁵

Concepții similare cu cea, pusă la baza definiției noțiunii de corupție din art. 2 al Legii nr. 90/2008, pot fi atestate în unele legislații străine. De pildă, alin. (1) art. 164² din Codul penal al Republicii Estonia conține următoarea definiție a noțiunii „faptă corupțională”: „fie adoptarea de decizii lipsite de fundamentare sau contrare legii în scopul obținerii unui venit corupțional sau în alt scop de cupiditate, fie săvârșirea în aceste scopuri a unor acțiuni lipsite de fundamentare sau contrare legii, fie omisiunea de a adopta decizii fundamentate conforme legii, fie omisiunea de a săvârși acțiuni fundamentate conforme legii de către persoana cu funcție de răspundere cu folosirea situației sale de serviciu.”¹⁸⁶ Definiții similare găsim în alin. 1 art. 319

¹⁸¹ Биргэу М., Карпов Н. Коррупция как форма криминализации демократического общества. În: *Anuarul Științific al Institutului de Relații Internaționale din Moldova*, vol. VII-VIII. Chișinău: IRIM, 2010, p. 282-298.

¹⁸² Ilie S. *Corupția: aspectul criminologic*. Chișinău: ARC, 2000, p. 134-135. 220 p.

¹⁸³ Балаев А.Ш. Законодательное определение коррупции: общая характеристика и критический анализ. În: *Ученые записки Казанского университета. Серия Гуманитарные науки*, 2009, Том 151, № 4, p. 140-146.

¹⁸⁴ Коваленко Е.О. Этико-культурные детерминанты коррупции: Российский опыт. În: *Организованная преступность и коррупция: результаты криминально-социологических исследований*. Саратов, 2005, Вып. 1, p. 87-92.

¹⁸⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 103-105.

¹⁸⁶ *Criminal Code of the Republic of Estonia*. Disponibil: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>

din Codul penal al Republicii Kârgâze¹⁸⁷ și în art. 382 din Codul penal al Republicii Populare Chineze¹⁸⁸ (în continuare – CP RPC). În spiritul art. 382 CP RPC, A.V. Onufrienko afirmă: „Corupția se poate exprima, printre altele, sub forma unor metode de sustragere, cum ar fi escrocheria și delapidarea averii străine. O trăsătură caracteristică a escrocheriei corupționale este participarea în calitate de subiect al infracțiunii a unui funcționar de stat sau a unei persoane cu funcție de răspundere.”¹⁸⁹ În același context, menționăm că Convenția ONU împotriva corupției, conține art. 17 „Sustragerea, deturnarea sau altă folosire ilicită de bunuri de către un agent public”. Conform acestui articol, „fiecare stat parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție, sustragerii, deturnării sau altei folosiri ilicite, de către un agent public, în folosul său ori în folosul altei persoane sau entități, a oricărui bun, a oricărui fond ori valoare publică sau privată ori a oricărui lucru de valoare, care i-a fost înmănat datorită funcției sale.”¹⁹⁰ Articolul 22 „Sustragerea de bunuri în sectorul privat” din aceeași Convenție prevede: „Fiecare stat parte are în vedere să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actul a fost săvârșit cu intenție în cadrul activităților economice, financiare sau comerciale, sustragerii de către o persoană care conduce o entitate din sectorul privat sau care lucrează într-o astfel de entitate, orice calitate ar avea, a oricărui bun, a oricărui fond sau a oricărei valori private sau a oricărui lucru de valoare care i-a fost înmănat datorită funcției sale.”¹⁹¹ O astfel de lărgire a sferei de incidență a noțiunii de corupție face și mai dificilă identificarea părților care formează conținutul fenomenului corupției.

Una este cert: noțiunea de corupție nu poate fi asemuită, de pildă, cu noțiunea de sustragere. Or, această din urmă noțiune desemnează o componentă de infracțiune generică *sui generis*, care se raportează ca întregul la părți față de infracțiunile prevăzute la art. 186-188, 190-192 CP RM și față de fapta prevăzută la art. 105 CC RM. Mai degrabă, noțiunea de corupție ar putea fi asemuită cu noțiunea de terorism. Conform art. 3 al Legii nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului, prin „terorism” se înțelege „fenomenul cu un grad înalt de pericol social, caracterizat printr-o ideologie radicală și o practică de influențare prin violență a luării unor decizii de către autorități și instituții publice

¹⁸⁷ Эркин Тоо, 2017, № 19-20.

¹⁸⁸ *Criminal Law of the People's Republic of China*. Disponibil: www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm

¹⁸⁹ Онуфриенко А.В. Система преступлений коррупционной направленности / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, р. 35. 234 р.

¹⁹⁰ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

¹⁹¹ *Ibidem*.

sau organizații internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale.”¹⁹² Potrivit aceluiași articol, infracțiune cu caracter terorist este „una din infracțiunile prevăzute la art. 134¹¹ din Codul penal al Republicii Moldova.”¹⁹³

Ergo, corupția reprezintă un fenomen social. Părțile integrante ale acestui fenomen social sunt ilegalitățile – penale sau nepenale – cu caracter corupțional.

La lit. a) pct. 1) art. 1 al Legii federale a Federației Ruse nr. 273-Ф3 din 25.12.2008 cu privire la contracararea corupției, noțiunea de corupție este definită astfel: „abuzul de situația de serviciu, coruperea activă, coruperea pasivă, abuzul de atribuții, darea de mită, luarea de mită sau altă folosire ilegală de către o persoană fizică a situației sale de serviciu, contrar intereselor legitime ale societății și statului, pentru a obține avantaje sub formă de bani, obiecte de valoare, alte bunuri sau servicii cu caracter patrimonial, pentru sine sau pentru terți, ori acordarea ilegală de astfel de avantaje persoanei respective de către alte persoane fizice.”¹⁹⁴ Pe bună dreptate, E.I. Hromova critică această definiție: „Nu este greu de observat că, în definiția în cauză, corupția este caracterizată doar din punct de vedere penal. Bineînțeles, legea ar trebui să vizeze în primul rând acele manifestări de corupție care lezează cel mai grav interesele ocrotite de lege ale individului, societății și statului. Însă, sfera ilegalităților corupționale este departe de a se limita la faptele de sorginte penală. Această poziție a legiuitorului exclude din sfera de reglementare diversele manifestări ale corupției în diferite domenii ale administrării sociale, și nu ține cont de faptul că activitatea corupțională a anumitor subiecți începe de la comiterea de acte de corupție minore.”¹⁹⁵ A.V. Onufrienko menționează: „În funcție de gradul de pericol social, corupția poate fi divizată condiționat în „corupția disciplinară” și „corupția penală”.”¹⁹⁶ Opinii similare sunt exprimate de I.V. Esin¹⁹⁷ și G.I. Boguş.¹⁹⁸

Suntem de acord cu aceste opinii: fenomenul corupției nu poate fi redus la corupția penală. Luând în considerare acest aspect, dar și altele examinate mai sus, ne propunem să stabilim părțile care formează conținutul fenomenului corupției. Pentru aceasta, este necesară luarea în considerare a prevederilor art. 44 al Legii nr. 82/2017: „Actele de corupție reprezintă infracțiuni și contravenții, săvârșite în sectorul public și în cel privat, a căror sancționare este prevăzută de

¹⁹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 364-370.

¹⁹³ *Ibidem*.

¹⁹⁴ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 2008, № 52.

¹⁹⁵ Хромова Е.И. Коррупция как социально-правовой феномен. În: *Вопросы экономики и права*, 2011, № 5, p. 22-27.

¹⁹⁶ Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p. 29. 234 p.

¹⁹⁷ Esin И.В. *Понятие коррупции в международном праве*. Disponibil: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/25/esin_ivan@list.ru.pdf

¹⁹⁸ Богуш Г.И. *Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004, p. 41. 194 p.

Codul penal și Codul contravențional”¹⁹⁹ (alin. (1)); „Sunt infracțiuni următoarele acte de corupție: a) coruperea activă; b) darea de mită; c) coruperea alegătorilor; d) coruperea pasivă; e) luarea de mită; f) primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației; g) traficul de influență; h) manipularea unui eveniment; i) pariurile aranjate; j) finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale; k) delapidarea patrimoniului public; l) delapidarea mijloacelor din fondurile externe; m) utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau fondurile externe”²⁰⁰ (alin. (2)); „Sunt contravenții următoarele acte de corupție: a) primirea de recompensă nelegitimă sau de folos material (dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii); b) utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice; c) utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau fondurile externe, obținerea frauduloasă a mijloacelor din fonduri externe, însușirea patrimoniului public sau a mijloacelor din fondurile externe (dacă fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii)”²⁰¹ (alin. (3)).

În concluzie, „faptele penale și faptele contravenționale, enumerate în alin. (2) și (3) art. 44 al Legii nr. 82/2017, formează conținutul noțiunii de corupție în sensul acestei legi. Toate celelalte fapte exced sfera noțiunii în cauză. Doar aceasta poate fi interpretarea pe care o oferă legislația în vigoare a Republicii Moldova. O astfel de interpretare se impune datorită faptului că fenomenul corupției este un fenomen juridic, iar prevenirea și combaterea acestui fenomen se face pe căi juridice. În aceste condiții, conținutul noțiunii de corupție trebuie să decurgă anume din actul legislativ consacrat prevenirii și combaterii corupției – Legea nr. 82/2017.”²⁰²

Dacă avem în vedere alte sisteme de referință, interpretarea este alta. De pildă, în accepțiunea Convenției ONU împotriva corupției²⁰³, corupția include: corupția agenților publici naționali (art. 15); corupția agenților publici străini și a funcționarilor organizațiilor publice internaționale (art. 16); sustragerea, deturnarea sau altă folosire ilicită de bunuri de către un agent public (art. 17); traficul de influență (art. 18); abuzul de funcții (art. 19); îmbogățirea ilicită (art. 20); corupția în sectorul privat (art. 21); sustragerea de bunuri în sectorul privat (art. 22); spălarea produsului infracțiunii (art. 23); tănuirea (art. 24); obstrucționarea bunei

¹⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

²⁰⁰ *Ibidem*.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² Brînza C. Reflecții cu privire la conținutul noțiunii de corupție. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 3, p. 146-159.

²⁰³ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

funcționari a justiției (art. 25). În accepțiunea Convenției penale cu privire la corupție, adoptate la Strasbourg la 27.01.1999²⁰⁴, corupția include: corupția activă a agenților publici naționali (art. 2); corupția pasivă a agenților publici naționali (art. 3); corupția membrilor adunărilor publice naționale (art. 4); corupția agenților publici străini (art. 5); corupția membrilor adunărilor publice străine (art. 6); corupția activă în sectorul privat (art. 7); corupția pasivă în sectorul privat (art. 8); corupția funcționarilor internaționali (art. 9); corupția membrilor adunărilor parlamentare internaționale (art. 10); traficul de influență (art. 12); spălarea banilor rezultați din delicturile de corupție (art. 13); infracțiunile contabile (art. 14).

Și astfel de exemple pot continua.

Deci, nu poate exista o noțiune universală de corupție care să satisfacă cerințele tuturor actelor normative care o vizează. Corupția este un fenomen al cărui conținut trebuie stabilit în funcție de timpul, locul și contextul în care acesta se manifestă.

2.2. Conceptul de corupție în sectorul privat

În Raportul de evaluare a conformității sistemului național anticorupție al Republicii Moldova cu principalele standarde internaționale în domeniul combaterii corupției și integrității în sectorul privat, se menționează: „Corupția în Republica Moldova este percepută de obicei ca un fenomen caracteristic doar domeniului public, în vizer fiind prioritar sectoarele justiție, sănătate, învățământ, poliție, administrația publică locală și centrală. O abordare mai complexă a acestui fenomen denotă implicarea și efectele distructive ale corupției și asupra sectorului privat. [...] Costurile corupției în sectorul privat sunt enorme, afectând calitatea bunurilor și serviciilor furnizate populației, competitivitatea și regulile economiei de piață, procesul investițional și bugetul public național. Mita plătită de agenții economici, pentru obținerea contractelor de achiziții publice, determină o creștere frauduloasă a costurilor unor astfel de contracte și o descreștere a calității serviciilor prestate. Agenții economici și publici, dar și actorii politici, stabilesc relații ilicite pentru a obține contracte de achiziții publice și a finanța partidele politice.”²⁰⁵

În Republica Moldova, reglementările, care urmăresc prevenirea și combaterea corupției în sectorul privat, se aplică în practică. Dovadă sunt rapoartele de activitate ale Centrului Național

²⁰⁴ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

²⁰⁵ *Raport de evaluare a conformității sistemului național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat*. Disponibil:
https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-coruptie-privat.html

Anticorupție din ultimii ani. În aceste rapoarte se arată: „Subiecți ai infracțiunilor de corupție și conexe corupției depistate au fost: în sectorul privat [...] – [...] 58 directori de întreprinderi, organizații din sectorul privat; 5 conducători din cadrul instituțiilor financiare; 155 persoane fizice [...]”²⁰⁶ (*anii 2014 și 2015*); „În sectorul privat [...] au fost reținuți: [...] 74 directori de întreprinderi și organizații din sectorul privat; 137 persoane fizice etc.”²⁰⁷ (*anul 2016*); „Subiecți ai infracțiunilor de corupție și conexe corupției depistate au fost: [...] în sectorul privat [...] – [...] 109 directori de întreprinderi și organizații din sectorul privat; 150 de persoane fizice etc.”²⁰⁸ (*anul 2017*); „În sectorul privat [...] au fost vizate 252 de persoane, inclusiv: directori de întreprinderi și organizații private – 49 [...]”²⁰⁹ (*anul 2018*); „În sectorul privat [...] au fost vizate 225 de persoane, inclusiv: persoane fizice – 180; directori de întreprinderi și organizații private – 24 [...]”²¹⁰ (*anul 2019*); „În sectorul privat [...] au fost vizate 149 de persoane, inclusiv: persoane fizice – 119; – directori de întreprinderi și organizații private – 20 [...]”²¹¹ (*anul 2020*).

Luând toate acestea în considerare, apare necesitatea stabilirii conținutului noțiunii „sectorul privat”.

S.D. Krasnousov vede astfel conținutul respectivei noțiuni: „Sectorul privat este asociat cu acele sectoare ale economiei în care predomină proprietatea privată, în timp ce în tratarea actelor juridice internaționale noțiunea de sector privat este abordată în opoziție cu sfera publică. [...] La sectorul privat ar trebui raportate activitățile economice, financiare, comerciale și necomerciale, cu excepția activităților structurilor nestatale și municipale care acordă servicii publice.”²¹²

Totuși, considerăm mai relevant răspunsul oferit de I. Serbinov: „Sfera publică (în sensul denumirii Capitolului XV al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova) cuprinde, în primul rând, ansamblul entităților publice enumerate în art. 3 al Legii nr. 82/2017, cu excepția

²⁰⁶ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (perioada 2014-2015)*. Disponibil: <https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1305&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-Centrului-National-Anticoruptie-pe-anii-2014-2015>

²⁰⁷ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2016)*. Disponibil: <https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1479&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-CNA-pe-anul-2016>

²⁰⁸ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2017)*. Disponibil: <https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1823&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-CNA-pe-anul-2017>

²⁰⁹ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2018)*. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf

²¹⁰ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2019)*. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf

²¹¹ *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2020)*. Disponibil: https://www.cna.md/public/files/Raport_CNA_2020.pdf

²¹² Красноузов С.Д. К вопросу о коррупции в частном секторе. În: *Актуальные проблемы экономики и права*, 2012, № 4, p. 58-62.

societăților pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni. Or, societatea pe acțiuni (inclusiv cea în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni) este o organizație comercială. Iar organizațiile comerciale, obștești și alte organizații nestatale formează sectorul privat în sensul denumirii Capitolului XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Aceasta reiese din examinarea coroborată a art. 124 și 333-335¹ CP RM.”²¹³ Această interpretare a noțiunii „sectorul privat” a lui I. Serbinov este mai fundamentată decât cea care reiese din definiția noțiunii „integritate în sectorul privat”, formulată în art. 3 al Legii nr. 82/2017: „capacitate a organizațiilor comerciale de a interacționa cu entitățile publice, precum și între ele, în mod legal, transparent, obiectiv și în baza libertății concurenței.”²¹⁴ Potrivit art. 3 din aceeași lege, organizații comerciale sunt „societățile comerciale și întreprinzătorii individuali, înregistrați în Republica Moldova sau peste hotarele ei.”²¹⁵ În același timp, în alin. (1) art. 43 al Legii nr. 82/2017 se prevede: „Lipsa integrității în sectorul public și în cel privat conduce la săvârșirea actelor de corupție și a celor conexe acestora și atrage răspunderea, după caz, disciplinară, civilă, contravențională sau penală.”²¹⁶ Rezultă că lipsa integrității în sectorul privat conduce la săvârșirea actelor de corupție și a celor conexe acestora și atrage răspunderea, după caz, disciplinară, civilă, contravențională sau penală. Printre actele, care aduc atingere integrității în sectorul privat și care atrag răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală, în art. 44 și 45 ale Legii nr. 82/2017 sunt enumerate toate infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI din p.s. a Codului penal. Însă, subiect al acestor infracțiuni este nu doar persoana care gestionează o organizație comercială. Așa cum stabilește art. 124 CP RM, în afară de o asemenea persoană, subiect al infracțiunilor de corupție în sectorul privat poate, de asemenea, fi persoana care gestionează o organizație obștească sau o altă organizație nestatală. În consecință, recomandăm completarea definiției noțiunii „integritate în sectorul privat”, formulate în art. 3 al Legii nr. 82/2017: *după cuvintele „organizațiilor comerciale” să fie introdus textul „a organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale”*. În acest mod, interpretarea noțiunii „sectorul privat” din Legea nr. 82/2017 va fi ajustată cu interpretarea aceleiași noțiuni din Codul penal.

Care este pericolul social al corupției în sectorul privat? La această întrebare răspund mai mulți teoreticieni: M.A. Hotca: „Corupția privată afectează concurența liberă, relațiile de muncă, drepturile consumatorilor și alte drepturi sau libertăți ale persoanelor fizice ori juridice. Pe scurt, corupția din mediul privat afectează fundamentele economiei de piață, împiedicând

²¹³ Serbinov I. Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 7, p. 33-41.

²¹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 229-243.

²¹⁵ *Ibidem*.

²¹⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

dezvoltarea economică sănătoasă”²¹⁷; R. Nicolae: „Practicile de corupție în mediul privat distorsionează competiția, piețele și determină obținerea de avantaje nemeritate. Astfel, ceea ce contează în obținerea unui contract nu sunt investițiile, performanța economică, calitatea și expertiza unei companii, ci comisionul plătit unui factor de decizie. Unei companii care își mituiește clienții nu îi poți stabili o valoare de piață, nu e sustenabilă și nu este tranzacționabilă. Generalizarea unor astfel de practici în cadrul unor companii mari, în sectoare economice-cheie, poate avea efecte chiar și asupra dezvoltării economice: descurajarea investițiilor, creșterea costurilor pentru consumatori sau scăderea calității serviciilor”²¹⁸; N.F. Kuznețova: „Atunci când proprietarul privat sau managerul acestuia cauzează daune persoanei sale juridice, daune suferă nu patrimoniul acestora, nici patrimoniul comun al acționarilor. Daunele sunt cauzate unui nou tip de patrimoniu – patrimoniului persoanei juridice. Prin urmare, în toate cazurile, infracțiunea împotriva acestui patrimoniu încalcă interesele atât ale acționarilor, cât și ale altor persoane și, prin urmare, interesele societății și ale statului.”²¹⁹ Opinii apropiate au D.A. Kononov²²⁰, V.I. Golubovski și T.N. Siniukova.²²¹

Este de menționat că, de pildă, în Codul penal al României din 1936²²², în Secțiunea I „Darea și luarea de mită” a Capitolului II „Delicte săvârșite de funcționari sau particulari” al Titlului III „Crime și delicte contra administrației publice” din p.s., ca subiect al luării de mită este menționat doar funcționarul public. O situație similară se atestă în Secțiunea IV „Despre mituirea funcționarilor publici” a Capitolului II „Crime și delicte comise de funcționari publici în exercițiul funcțiunii lor” al Titlului VIII „Crime și delicte contra intereselor publice” din partea specială a Codului penal al României din 1864.²²³ Însă, starea societății din acea epocă nu poate fi asemănată cu starea societății moderne. Pe bună dreptate, G. Boguș afirmă: „În lumea modernă, în care capitalul privat joacă un rol semnificativ și adesea hotărâtor în viața societății, iar marile corporații, în ceea ce privește puterea și influența lor economică, nu sunt inferioare multor state, abuzurile managerilor privați poate provoca daune care nu sunt

²¹⁷ Hotca M.A. *Corupția în mediul privat*. Disponibil: <http://htcp.eu/coruptia-in-mediul-privat/>

²¹⁸ Nicolae R. *Corupția între privați. Cui îi pasă?* Disponibil: dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/coruptia-intre-privati-cui-ii-pasa

²¹⁹ *Курс уголовного права: Общая часть. Том 1: Учение о преступлении* / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. Москва: Зерцало, 1999, p. 72. 577 p.

²²⁰ Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016, p. 3. 27 p.

²²¹ Голубовский, В. Ю., Синокова, Т. Н. *Формы и виды проявления коррупции в современном российском обществе*. În: *Политическая лингвистика*, 2015, № 2, p. 240-246.

²²² *Monitorul Oficial al României*, 1936, nr. 65.

²²³ *Codicele penal și Codicele de procedură criminală*. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 1895, p. 141-146. 614 p.

inferioare daunelor provocate prin faptele similare ale funcționarilor publici, iar, uneori, chiar le depășesc ca mărime.”²²⁴

Pericolul social al corupției în sectorul privat și oportunitatea aplicării răspunderii juridice pentru actele de corupție în sectorul privat îl confirmă și unele acte cu vocație internațională în materie.

Astfel, de pildă, în pct. 8 din Raportul final al Comitetului consultativ al Consiliului pentru Drepturile Omului al ONU privind impactul negativ al corupției asupra exercitării drepturilor omului, se menționează: „În multe state, subiecții nestatali joacă un rol cheie în proliferarea corupției. Companiile pot comite corupția prin coruperea subiecților publici sau a altor subiecți nestatali sau prin luarea de mită. Subiecții nestatali poartă răspundere pentru oricare fapte de corupție în care sunt implicați. Aceștia sunt chemați să respecte legislația penală și civilă, și trebuie să conștientizeze plener răspunderea juridică pe care o poartă. [...] Statului îi revine obligația de a proteja drepturile omului împotriva oricăror consecințe dăunătoare cauzate de corupția din sectorul privat.”²²⁵

În afară de aceasta, art. 21 „Corupția în sectorul privat” din Convenția ONU împotriva corupției stabilește: „Fiecare stat parte urmărește să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite cu intenție în cadrul activităților economice, financiare sau comerciale: a) faptei de a promite, de a oferi ori de a da, direct sau indirect, un folos necuvenit oricărei persoane care conduce o entitate din sectorul privat ori care lucrează pentru o asemenea entitate, orice calitate ar avea, pentru sine sau pentru un altul, în scopul de a îndeplini ori de a se abține de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale; b) faptei oricărei persoane care conduce o entitate a sectorului privat sau care lucrează pentru o astfel de entitate, orice funcție ar avea, de a solicita ori de a accepta, direct sau indirect, un folos necuvenit, pentru sine ori pentru altul, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act, cu încălcarea obligațiilor sale.”²²⁶

De asemenea, art. 7 „Corupția activă în sectorul privat” al Convenției penale cu privire la corupție, adoptate la Strasbourg la 27.01.1999, prevede: „Fiecare parte adoptă măsurile legislative sau alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în

²²⁴ Богущ Г. *Корпоративная коррупция*. Disponibil:

http://tracc.gmu.edu/pdfs/publications/Moscow_Center_Resources_and_Publications/bogush01.doc

²²⁵ *Окончательный доклад Консультативного комитета Совета по правам человека по вопросу о негативном воздействии коррупции на осуществление прав человека*. Disponibil:

https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session28/Documents/A_HRC_28_73_ru.doc

²²⁶ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis intenționat, în cadrul unei activități comerciale, faptul de a promite, de a oferi sau de a da, direct sau indirect, orice avantaj necuvenit oricărei persoane care conduce sau lucrează în cadrul unei entități din sectorul privat, pentru ea însăși sau pentru altcineva, pentru ca persoana să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act, încălcând îndatoririle sale.”²²⁷ Articolul 8 „Corupția pasivă în sectorul privat” din aceeași Convenție stabilește: „Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a stabili drept infracțiune penală în conformitate cu dreptul său intern, atunci când actul a fost comis intenționat, în cadrul unei activități comerciale, acțiunea oricărei persoane care conduce sau lucrează în cadrul unei entități din sectorul privat de a solicita sau primi, direct sau prin intermediul unui terț, un avantaj necuvenit sau de a accepta oferirea sau promisiunea unui asemenea avantaj, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca persoana să efectueze sau să se abțină de la efectuarea unui act, încălcând îndatoririle sale.”²²⁸

Nu în ultimul rând, alin. (1) art. 2 „Corupția activă și pasivă din sectorul privat” din Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat prevede: „Statele membre iau măsurile necesare pentru ca actele menționate în continuare, săvârșite cu intenție în cadrul activităților profesionale, să fie considerate infracțiuni: (a) faptul de a promite, de a oferi sau de a da, direct sau prin intermediul unui terț, unei persoane care exercită o funcție de conducere sau o activitate de orice fel pentru o entitate din sectorul privat, un avantaj nemeritat de orice natură, pentru ea însăși sau pentru o terță persoană, cu scopul ca această persoană să îndeplinească sau să se abțină de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale; (b) faptul că o persoană, în exercitarea unei funcții de conducere sau a unei activități, sub orice formă, pentru o entitate din sectorul privat, solicită sau primește, direct sau prin intermediul unui terț, un avantaj nemeritat de orice natură, pentru ea însăși sau pentru o terță persoană, sau faptul de a accepta promiterea unui asemenea avantaj cu scopul de a îndeplini sau de a se abține de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale.”²²⁹

Nu putem agreea opinia acelor autori care optează pentru dezincriminarea faptelor de corupție din sectorul privat. De pildă, L.D. Prozumentov consideră că „legiuitorul, fără a avea suficiente temeiuri, a raportat la manifestările de corupție abuzul de serviciu, luarea de mită și

²²⁷ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

²²⁸ *Ibidem*.

²²⁹ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

darea de mită, al căror obiect de atentare îl formează interesele serviciului în organizațiile comerciale și în alte asemenea organizații.”²³⁰ Un alt autor, E.A. Grișcenko, afirmă: „Corupție reprezintă fie activitatea persoanelor fizice, care are drept scop acordarea de bunuri, beneficii, protecție etc. unor anumite persoane cu funcție de răspundere, pentru ca acestea să comită acțiuni care încalcă ordinea de exercitare a funcțiilor statului (coruperea activă), fie săvârșirea de către persoana cu funcție de răspundere a unor astfel de acțiuni (coruperea pasivă), fie altă utilizare a situației de serviciu în scop de cupiditate, care cauzează daune intereselor patrimoniale ale statului sau intereselor statului în sfera de administrare.”²³¹ Viziuni similare au S.M. Budatarov²³² și O.Z. Zaharciuk.²³³

Punctele de vedere ale acestor autori, care reduc fenomenul corupției la corupția în sfera publică, intră în contradicție cu definiția noțiunii de corupție din art. 3 al Legii nr. 82/2017: „corupție – utilizare a funcției, contrar legii, în interes privat”. Observăm că legiuitorul nu definește această noțiune ca „utilizare a funcției publice, contrar legii, în interes privat.”²³⁴

Este adevărat că definiția noțiunii de corupție din art. 3 al Legii nr. 82/2017 prezintă anumite similitudini cu alte definiții. De pildă, în opinia Băncii Mondiale, „corupția este întrebuintarea ilegală a resurselor publice în scopul unui câștig personal.”²³⁵ În viziunea lui S.M. Budatarov, „corupția este substituirea de către reprezentanții puterii a interesului public prin interesul privat.”²³⁶ După părerea lui T.F. Vagabov, „în cazul corupției se utilizează nu situația de serviciu a unei persoane, dar oportunitățile publice obținute de la stat și societate pentru o anumită perioadă de timp sau pentru o perioadă nedeterminată.”²³⁷ Dezavantajul acestor definiții este că, spre deosebire de definiția noțiunii de corupție din Legea nr. 82/2017, ele nu se referă la corupția în sectorul privat. Or, definiția propriu-zisă a noțiunii de corupție din

²³⁰ Прокументов Л.М. К понятию «коррупция» в российском уголовном законодательстве. În: *Современное состояние и проблемы развития российского законодательства: материалы регион. науч.-практич. конф.* / отв. ред. И.Ю. Остапович. Горно-Алтайск: РИО ГАГУ, 2010, p. 157-160. 260 p.

²³¹ Грищенко Е.А. Понятие коррупции в белорусском законодательстве. În: *Сборник работ 72-й научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета* (11-22 мая 2015, Минск). Ч. 3. Минск: БГУ, 2015, p. 154-157. 454 p.

²³² Будатаров С.М. Понятие коррупции в российском законодательстве и юридической литературе. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, № 359, p. 106-110.

²³³ Захарчук О.З. Нормативное закрепление коррупционных преступлений по законодательству Украины и их классификация. În: *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*, 2015, № 813, p. 33-38.

²³⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

²³⁵ *Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank*. Disponibil: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>

²³⁶ Будатаров С.М. Понятие коррупции в российском законодательстве и юридической литературе. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, № 359, p. 106-110.

²³⁷ Вагабов Т. В. Коррупция: понятие и структура. În: *Право и образование*, 2005, № 4, p. 195-203.

art. 3 al Legii nr. 82/2017 este urmată de următoarea propoziție, extrem de importantă: „În acest sens, utilizarea funcției poate avea loc în cadrul entităților publice sau *private* (evid. ns.).”²³⁸

Faptul că corupția în sectorul privat este parte componentă a fenomenului corupției îl confirmă și dispozițiile de la lit b) și e) alin. (2) art. 44 al Legii nr. 82/2017. Conform acestora, sunt acte de corupție cu caracter infracțional darea de mită și luarea de mită. O concepție similară a fost consacrată în dispozițiile de la lit. d) și e) art. 16 al Legii nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției²³⁹ (abrogate la 25.05.2017). Potrivit acestora, sunt acte de corupție luarea de mită și darea de mită.

Despre necesitatea diferențierii tipurilor corupției în funcție de sectorul (sfera) în care se manifestă aceasta, vorbesc mai mulți doctrinari. Astfel, I. Gațcan menționează: „Clasificarea corupției mai poate fi realizată la nivel general și în dependență de sectorul de manifestare. Astfel, deosebim, pe de o parte, corupția caracteristică instituțiilor publice, iar, pe de altă parte, corupția din sectorul privat.”²⁴⁰ Părerii apropiate au V.I. Golubovski și T.N. Siniukova²⁴¹, precum și A.V. Onufrienko.²⁴² Implicit, aceeași diferențiere o fac alți autori. De pildă, V. Cușnir menționează: „Noțiunea infracțiunii de corupție poate fi definită ca fapta unui funcționar public sau *funcționar angajat în sectorul privat* (evid. ns.), care constă în traficarea atribuțiilor specifice funcției deținute în schimbul unor foloase sau specularea în aceleași scopuri a influenței pe lângă funcționarii publici, faptă prevăzută în legea penală.”²⁴³ De asemenea, I. Nastas afirmă: „În ultimul timp, asistăm la o nouă abordare a corupției, prin care se încearcă a cuprinde în ea toate abuzurile comise de către cei cărora le-au fost încredințate anumite atribuții, inclusiv *funcționarii din sectorul privat* (evid. ns.).”²⁴⁴

Nu poate fi trecută cu vederea nici poziția exprimată de organizația Transparency International: „Corupția – oferirea sau primirea oricărui cadou, împrumut, taxe, recompense or a altui avantaj din partea oricărei persoane sau incitarea la a face ceva neonest, ilegal sau care constituie un abuz de încredere în conduita de afaceri a unei întreprinderi.”²⁴⁵ La fel, în

²³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

²³⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 103-105.

²⁴⁰ Gațcan I. *Corupția ca fenomen social: particularități ale manifestării în Republica Moldova* / Teză de doctor în sociologie. Chișinău, 2015, p. 41. 188 p.

²⁴¹ Голубовский, В. Ю., Синюкова, Т. Н. *Формы и виды проявления коррупции в современном российском обществе*. În: *Политическая лингвистика*, 2015, № 2, p. 240-246.

²⁴² Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p. 26. 234 p.

²⁴³ Cușnir V. *Incrimnarea corupției în legislația penală a Republicii Moldova* / Autoreferat al tezei de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005, p. 16. 58 p.

²⁴⁴ Nastas I. *Coruperea pasivă și coruperea activă în reglementarea legislației penale a Republicii Moldova* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2009, p. 18. 196 p.

²⁴⁵ *Transparency International's Business Principles for Countering Bribery*. Disponibil: www.transparency.org/global_priorities/private_sector/business_principles

Programul global împotriva corupției, adoptat de ONU în 1999, se arată: „Corupția în afaceri (în sectorul privat) se referă la experiențele întreprinderilor și comercianților cu amănuntul, inclusiv percepția oamenilor de afaceri atât în mediul intern, cât și în cel internațional. Corupția în afaceri subminează concurența economică normală și corectă și distorsionează procesele și relațiile pieței; este deosebit de gravă atât pe piețele emergente, cât și pe cele în care se desfășoară procese de privatizare pe scară largă. La nivel internațional, produce monopoluri și concurență neloială pe piața internațională.”²⁴⁶

Care este conținutul fenomenului corupției în sectorul privat?

Iată cum răspunde S.D. Krasnousov la această întrebare: „Corupția în sectorul privat constituie utilizarea – de către persoana care fie dirijează activitatea unei organizații ce realizează sarcini economice sau financiare, ori care lucrează pentru o astfel de organizație, fie desfășoară activități comerciale sau necomerciale în cadrul oricăror organizații nestatale sau municipale (cu excepția activității de acordare a serviciilor publice) – a situației lor de serviciu contrar intereselor de serviciu, în scopul obținerii unor avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale pentru sine sau pentru terți, ori acordarea unor astfel de avantaje.”²⁴⁷ A.V. Onufrienko are o poziție asemănătoare.²⁴⁸

În ce ne privește, considerăm că, în contextul legislației autohtone, corupția în sectorul privat poate avea doar înțelesul care rezultă din definiția noțiunii de corupție din art. 3 al Legii nr. 82/2017. Interpretând această definiție, conchidem: corupția în sectorul privat se exprimă în utilizarea funcției în cadrul entităților private, contrar legii, în interes privat. Precizăm că, în acest caz, prin „interes privat” urmează să se înțeleagă nu interesul entității private în care coruptul își desfășoară activitatea. Conform art. 3 al Legii nr. 82/2017, prin „interes privat” se are în vedere „interesul persoanelor fizice (personal sau de grup), al persoanelor apropiate acestora sau al persoanelor juridice (departamental, corporativ sau clientelar) de realizare a drepturilor și libertăților, inclusiv în vederea obținerii bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă, a ofertei sau promisiunii lor”. *Ergo*, interesul privat, care se află la baza utilizării funcției în cadrul entităților private, contrar legii, este un interes eminentemente ilegal.

²⁴⁶ *Global Programme against Corruption: an outline for action*. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/treaties/corruption_outline_4_action.pdf

²⁴⁷ Красноузов С.Д. *Коммерческий подкуп как форма коррупции в частном секторе: понятие и противодействие* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2012, p. 6. 27 p.

²⁴⁸ Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p. 26. 234 p.

Unii autori disting o varietate a corupției în sectorul privat – corupția corporativă. Această idee poate fi susținută, fiind în concordanță cu unele prevederi ale anexei la Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr. 67/10 din 24.12.2015 cu privire la aprobarea Codului de guvernare corporativă (în continuare – Hotărârea CNPF nr. 67/10 din 2015): „Prezentul Cod prevede cele mai bune practici naționale și internaționale și reprezintă un set de standarde de guvernare pentru managementul și acționarii societății în aplicarea conducerii eficiente a unei societăți, direcționate spre: [...] asigurarea funcționării societăților pe acțiuni într-un mediu lipsit de corupție”²⁴⁹; „Cu privire la asigurarea funcționării societăților într-un mediu lipsit de corupție, organele de conducere și supraveghere ale societății, în contextul obligațiilor îndreptate spre îndeplinirea scopurilor strategice și promovării valorilor corporative ale societății, își vor asuma aplicarea principiului „toleranță zero față de corupție”, pentru identificarea potențialelor acte de corupție, precum și pentru definirea unor măsuri și activități eficiente întru prevenirea acestor cazuri, prin elaborarea și aprobarea Codului de conduită”²⁵⁰; „Codul de conduită trebuie să prevadă expres, cel puțin următoarele: [...] societatea dă dovadă de „toleranță zero față de corupție” prin introducerea în toate contractele sale de afaceri cu părțile terțe a „clauzei anticorupție”.”²⁵¹

Despre corupția corporativă vorbesc N.A. Podolnâi și N.N. Podolnaia: „Corupția corporativă este un fenomen social negativ care pune în pericol bunăstarea economică a persoanelor juridice ca urmare a acțiunilor angajaților lor care posedă competențe organizatorice și autoritare sau care au acces la informații ce constituie secrete comerciale, și care utilizează atribuțiile, ce le-au fost acordate, contrar intereselor acestei persoane juridice, pentru a obține un câștig personal.”²⁵² O viziune apropiată are G. Boguș.²⁵³

Pornind de la înțelesul noțiunii de corupție în sectorul privat pe care l-am stabilit *supra* și având în vedere prevederile anexei la Hotărârea CNPF nr. 67/10 din 2015, propunem următoarea definiție a noțiunii „corupție corporativă”: „utilizarea funcției în cadrul societăților pe acțiuni, contrar legii, în interes privat”.

Care fapte constituie conținutul fenomenului corupției în sectorul privat? De pildă, S.D. Krasnousov susține: „Corupția în sectorul privat se manifestă sub forma abuzului de serviciu, a

²⁴⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 49-54.

²⁵⁰ *Ibidem*.

²⁵¹ *Ibidem*.

²⁵² Подольный Н.А., Подольная Н.Н. Корпоративная коррупция: обоснование проблемы. În: *Всероссийский криминологический журнал*, 2016, Том 10, № 3, p. 521-530.

²⁵³ Богущ Г. *Корпоративная коррупция*. Disponibil:

http://traccc.gmu.edu/pdfs/publications/Moscow_Center_Resources_and_Publications/bogush01.doc

dării de mită și a luării de mită”²⁵⁴. Probabil, această opinie este relevantă în contextul legislației ruse. În contextul legislației autohtone, lucrurile stau altfel. „Din art. 44 al Legii nr. 82/2017, deducem că acte de corupție în sectorul privat sunt: darea de mită; luarea de mită; primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației; manipularea unui eveniment; pariurile aranjate; finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale; delapidarea mijloacelor din fondurile externe; utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau fondurile externe; utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice. Cu excepția ultimei dintre faptele în cauză, care este o contravenție, toate celelalte au un caracter infracțional. Tocmai aceste fapte – infracționale sau contravenționale – formează conținutul fenomenului corupției în sectorul privat.”²⁵⁵

În contextul prezentei teze, este important să relevăm că infracțiunile, care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, constituie acte de corupție în sectorul privat.

Precizăm că unele dintre faptele, enumerate mai sus, pot forma și conținutul fenomenului corupției în sectorul public. Aceasta se atestă în cazurile în care subiectul faptei de corupție utilizează funcția în cadrul entității publice, contrar legii, în interes privat. O astfel de ambivalență a faptei de corupție este posibilă în cazul: primirii unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației; manipulării unui eveniment; pariurilor aranjate; finanțării ilegale a partidelor politice sau a campaniilor electorale; delapidării mijloacelor din fondurile externe; utilizării contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau fondurile externe.

2.3. Analiza de drept penal comparat a reglementărilor privind luarea de mită și darea de mită

D.A. Grișin optează pentru comasarea răspunderii pentru coruperea activă, coruperea pasivă, darea de mită și luarea de mită în cadrul aceluiași capitol al legii penale.²⁵⁶ Această propunere amintește de starea de lucruri consacrată în Capitolul al optulea „Infracțiuni săvârșite

²⁵⁴ Красноусов С.Д. *Коммерческий подкуп как форма коррупции в частном секторе: понятие и противодействие* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2012, р. 8. 27 р.

²⁵⁵ Vrînza С. Conceptul de corupție în sectorul privat. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2018, Вып. 8, ч. 3, р. 76-86.

²⁵⁶ Гришин Д.А. *Уголовная ответственность за преступления в сфере интересов службы в коммерческих и иных организациях* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Тюмень, 2008, р. 10. 23 р.

de persoane cu funcție de răspundere” din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova din 1961.²⁵⁷ Primul articol din acest capitol – articolul 183 – conține următoarea definiție: „Persoană cu funcție de răspundere, potrivit prezentului cod, este considerată persoana căreia, în autoritățile publice, într-o întreprindere, instituție, organizație, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, i se acordă permanent sau provizoriu – în virtutea legii, prin numire, alegere sau prin încredințarea unei însărcinări – anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau întreprinderii de acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”. „Sintagma „indiferent de tipul de proprietate” vorbește despre aceea că, în contextul Codului penal al Republicii Moldova din 1961, persoana cu funcție de răspundere își exercita serviciul fie în sectorul public, fie în sectorul privat”.²⁵⁸

În legătură cu această stare de lucruri, I. Serbinov afirmă: „În acest act legislativ (se are în vedere Codul penal al Republicii Moldova din 1961 – *n.a.*) nu se făcea o diferențiere dintre infracțiunile comise în sfera publică și cele săvârșite în sectorul privat. [...] Interpretarea oficială a noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” în sensul art. 183 CP RM din 1961 o găsim în Hotărârea Curții Constituționale privind controlul constituționalității dispozițiilor art. 183 din Codul penal, nr. 1 din 11.01.2001.²⁵⁹ Referindu-se la această interpretare, R. Popov menționează, cu drept cuvânt: „Ea se referă la perioada în care, atât în legea penală, cât și în legislația extrapenală, nu se făcea nicio deosebire între ceea ce astăzi înțelegem prin noțiunile „persoană cu funcție de răspundere” și „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală”²⁶⁰.”²⁶¹

Ar fi oare oportună revenirea la situația care a fost consacrată în legea penală anterioară?

B.V. Voljenkin exprimă un punct de vedere opus celui susținut de D.A. Grișin, vorbind despre „inadmisibilitatea echivalării serviciului public cu serviciul în organizațiile comerciale și în asociațiile obștești” și despre „esența socială diferită a infracțiunilor comise de funcționarii de stat (municipali) și cele comise de funcționarii altor organizații.”²⁶²

Sprrijinim această opinie. Riscurile unei eventuale comasări a răspunderii pentru coruperea activă, coruperea pasivă, darea de mită și luarea de mită în cadrul aceluiași capitol al legii penale rezultă implicit din Decizia Curții Constituționale a României nr. 603 din 06.10.2015

²⁵⁷ *Вештиле Советулуй Сунрем ал РССМ*, 1961, № 10.

²⁵⁸ Brînza C. Corupția în sectorul privat: aspecte de drept penal comparat. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал*. Переяслав-Хмельницкий, 2018, Вып. 8, ч. 3, p. 87-95.

²⁵⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 8-10.

²⁶⁰ Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 251. 315 p.

²⁶¹ Serbinov I. Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal) (Partea a II-a). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 10, p. 20-28.

²⁶² Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000, p. 58. 368 p.

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 301 alin. (1) și art. 308 alin. (1) din Codul penal: „Curtea reține că reglementarea ca subiect activ al infracțiunii de conflict de interese a unor persoane private, prin dispozițiile art. 308 C. pen., este excesivă, întrucât are loc o extindere nepermisă a forței de constrângere a statului, prin utilizarea mijloacelor penale asupra libertății de acțiune a persoanelor, circumscrisă în cauză dreptului la muncă și libertății economice, fără să existe o justificare criminologică în acest sens. Curtea reține că legiuitorul nu are competența constituțională [...] să reglementeze infracțiuni într-o manieră care să consacre o disproporție vădită între importanța valorii sociale care trebuie ocrotită și cea care trebuie limitată, întrucât, în caz contrar s-ar ajunge la nesocotirea acesteia din urmă. Or, în cauză valoarea socială ocrotită este una care vizează în mod explicit mediul privat, ipoteză în care statul nu are interesul de a incrimina conflictul de interese, întrucât valoarea ce se încearcă a fi ocrotită în acest caz nu are caracter public. Curtea constată, că [...] sancționând penal fapte ce contravin unor interese pur private, legiuitorul le-a calificat pe acestea din urmă ca având caracter public, ceea ce a dus la o limitare disproporționată a dreptului la muncă și a libertății economice ale persoanelor care își desfășoară activitatea în mediul privat. În aceste condiții, protecția penală astfel reglementată, deși adecvată sub aspectul finalității, aceea a protejării unor valori sociale chiar și private, nu este necesară și nu respectă un raport just de proporționalitate între severitatea măsurii ce poate fi luată și interesul individual al persoanelor.”²⁶³

Parafrazând, eventuala comasare într-un singur capitol al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova a faptelor de corupție din sectorul public cu faptele de corupție din sectorul privat ar avea ca efect încălcarea principiului individualizării sancțiunilor. Cu privire la acest principiu, în Hotărârea nr. 10 din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin. (2) din Codul contravențional (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr. 26g/2016 și nr.34g/2016), Curtea Constituțională a Republicii Moldova a decis: „[...] 65. [...] [E]ste dreptul legislatorului să stabilească sancțiunile contravenționale, dar respectând cu strictețe proporționalitatea dintre circumstanțele faptei, caracterul și gradul de prejudiciabilitate. [...] 67. [...] [În caz contrar], persoanei declarate vinovate de comiterea contravenției [ar putea] să-i fie aplicată o sancțiune care, prin caracterul și gradul de severitate, să nu fie proporțională naturii juridice a încălcării”²⁶⁴. Cu alte cuvinte, în ipoteza echivalării sancțiunii pentru corupția în sectorul public cu sancțiunea pentru corupția din sectorul privat, cea din urmă sancțiune ar fi

²⁶³ *Monitorul Oficial al României*, 2015, nr. 845.

²⁶⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 204-205.

disproporționat de severă. Or, așa cum susține M.A. Hotca, „corupția din mediul privat nu are un impact social similar cu cel al corupției din mediul public.”²⁶⁵

Este adevărat că comasarea faptelor de corupție din sectorul public cu faptele de corupție din sectorul privat este consacrată în Codul penal al României din 2009²⁶⁶ (în continuare – CP Rom din 2009), în care Capitolul I „Infrațiuni de corupție” din Titlul V „Infrațiuni de corupție și de serviciu” din p.s. conține articolul 289 „Luarea de mită” și articolul 290 „Darea de mită”. În art. 289 CP Rom din 2009, ca subiect al infracțiunii este menționat funcționarul public și una dintre persoanele prevăzute în alin. (2) art. 175 CP Rom din 2009. Totuși, în alin. (1) art. 308 CP Rom din 2009 se prevede: „Dispozițiile art. 289-292, 295, 297-300 și art. 304 privitoare la funcționarii publici se aplică în mod corespunzător și faptelor săvârșite de către sau în legătură cu persoanele care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură în serviciul unei persoane fizice prevăzute la art. 175 alin. (2) ori în cadrul *oricărei persoane juridice* (evid. ns.)”²⁶⁷ Ergo, subiect al infracțiunii, prevăzute la art. 289 CP Rom din 2009 poate fi și o persoană fizică din cadrul unei persoane juridice de drept privat. Este important de subliniat că, potrivit alin. (2) art. 308 CP Rom din 2009, limitele speciale ale pedepsei, stabilite persoanelor menționate în alineatul (1) al acestui articol, se reduc cu o treime în comparație cu cele stabilite pentru funcționarii publici. În acest mod, pe cale legislativă, se asigură respectarea principiului individualizării sancțiunilor.

În Codul penal al României din 1968²⁶⁸ (în continuare – CP Rom din 1968) și în Codul penal al României din 2004²⁶⁹ (în continuare – CP Rom din 2004), s-a atestat o situație asemănătoare. Astfel, în p.s. a CP Rom din 1968, Capitolul I „Infrațiuni de serviciu sau în legătură cu serviciul” din „Titlul VI „Infrațiuni care aduc atingere unor activități de interes public sau altor activități reglementate de lege” conținea articolul 254 „Luarea de mită” și articolul 255 „Darea de mită”. În art. 254 CP Rom din 1968, ca subiect al infracțiunii era specificat funcționarul. Potrivit alin. 2 art. 147 CP Rom din 1968, „prin „funcționar” se înțelege persoana menționată în alin. 1, precum și orice salariat care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice decât cele prevăzute în acel alineat.”²⁷⁰ Conform alin. 1 art. 147 CP Rom din 1968, „prin „funcționar public” se înțelege orice persoană care exercită permanent sau temporar, cu orice titlu, indiferent cum a fost investită, o însărcinare de orice natură, retribuită

²⁶⁵ Hotca M.A. *Corupția în mediul privat*. Disponibil: <http://htcp.eu/coruptia-in-mediul-privat/>

²⁶⁶ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

²⁶⁷ *Ibidem*.

²⁶⁸ *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79bis.

²⁶⁹ *Monitorul Oficial al României*, 2004, nr. 575.

²⁷⁰ *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79bis.

sau nu, în serviciul unei unități dintre cele la care se referă art. 145.”²⁷¹ În fine, în corespundere cu art. 145 CP Rom din 1968, „prin termenul „public” se înțelege tot ce privește autoritățile publice, instituțiile publice, instituțiile sau alte persoane juridice de interes public, administrarea, folosirea sau exploatarea bunurilor proprietate publică, serviciile de interes public, precum și bunurile de orice fel care, potrivit legii, sunt de interes public.”²⁷² În afară de aceasta, alin. 1 art. 258 CP Rom din 1968 stabilea: „Dispozițiile art. 246-250 privitoare la funcționari publici se aplică și celorlalți funcționari, în acest caz maximul pedepsei reducându-se cu o treime.”²⁷³

În p.s. a CP Rom din 2004, Capitolul I „Crime și delict de corupție” din Titlul VI „Crime și delict contra intereselor publice” conținea articolul 308 „Luarea de mită” și articolul 309 „Darea de mită”. Potrivit alin. (2) art. 308 CP Rom din 2004, subiect al infracțiunii de luare de mită putea fi un funcționar. Definiția noțiunii de funcționar era formulată în art. 162 CP Rom din 2004: „Prin funcționar se înțelege orice persoană care exercită o însărcinare în serviciul unei persoane juridice de drept privat.”²⁷⁴ Chiar în articolele Capitolului I din Titlul VI al p.s. a CP Rom din 2004, se făcea diferențierea pedepselor aplicate funcționarilor publici și a pedepselor aplicate altor funcționarilor.

Comasarea în cadrul acelorași fapte a corupției din sectorul public și a corupției din sectorul privat și-a găsit implementarea nu doar în legislația penală a României. Astfel, p.s. a Codului penal al Republicii Azerbaidjan²⁷⁵ (în continuare – CP Az) conține Capitolul 33 „Infracțiuni de corupție sau alte infracțiuni contra intereselor de serviciu”, din care fac parte articolul 311 „Luarea de mită (mituirea pasivă)” și articolul 312 „Darea de mită (mituirea activă)”. Din art. 311 CP Az reiese că subiect al infracțiunii de luare de mită (mituirea pasivă) este persoana cu funcție de răspundere. Conform alin. 3, 4 și 5 din nota la art. 308 CP Az, persoane cu funcție de răspundere sunt, printre altele: șefii și angajații întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor de stat ori municipale, ai altor organizații comerciale sau necomerciale; persoanele care, în virtutea unei însărcinări speciale, îndeplinesc funcții organizatorice de dispoziție sau funcții administrativ-economice în întreprinderile, instituțiile sau organizațiile de stat ori municipale, în alte organizații comerciale sau necomerciale; persoanele care desfășoară activitatea de întreprinzător fără constituirea unei persoane juridice.

²⁷¹ *Ibidem.*

²⁷² *Ibidem.*

²⁷³ *Ibidem.*

²⁷⁴ *Monitorul Oficial al României*, 2004, nr. 575.

²⁷⁵ *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi*. Disponibil: www.e-qanun.az/code/11

P.s. a Codului penal al Republicii Lituania²⁷⁶ (în continuare – CP Li) conține Capitolul XXXIII „Infrațiuni și contravenții împotriva serviciului civil și a interesului public”, din care fac parte articolul 225 „Luarea de mită” și articolul 227 „Darea de mită”. Subiect al infracțiunii, prevăzute la art. 225 CP Li, este funcționarul public sau o persoană echivalentă acestuia. În corespundere cu alin. 3 art. 230 CP Li, funcționarului public i se asimilează „o persoană care lucrează pentru orice [...] organizație non-publică sau privată sau desfășoară activități profesionale și deține competențe administrative adecvate sau are dreptul de a acționa în numele acestui organism, acestei întreprinderi sau organizații sau oferă public serviciile [...]”.²⁷⁷

P.s. a Codului penal al Muntenegrului²⁷⁸ (în continuare – CP Mu) conține Capitolul 34 „Infrațiuni contra funcției de serviciu”. Articolul 423 „Coruperea pasivă”, care face parte din acest capitol, prevede răspunderea „celui care, acționând cu titlu oficial, solicită sau primește un cadou sau orice alt beneficiu, ori care acceptă o promisiune de cadou sau de orice alt beneficiu pentru sine sau pentru altul, pentru că a acceptat să îndeplinească, în limitele competențelor sale oficiale, un act oficial pe care nu ar trebui să-l îndeplinească, ori să nu îndeplinească un act oficial pe care ar trebui să-l îndeplinească.”²⁷⁹ În alin. (6) art. 423 CP Mu se stabilește: „Persoana responsabilă de o organizație sau instituție comercială ori de o altă organizație, care comite o infracțiune menționată la alineatele (1), (2) și (4) din prezentul articol, este pasibilă de o pedeapsă stabilită pentru o astfel de infracțiune”.²⁸⁰ La rândul său, art. 424 CP Mu („Coruperea activă”) prevede răspunderea „celui care dă sau promite un cadou sau un alt beneficiu unui funcționar care este de acord să îndeplinească un act oficial în limitele atribuțiilor sale oficiale, pe care nu ar trebui să-l îndeplinească, ori să nu îndeplinească un act oficial pe care ar trebui să-l îndeplinească, sau celui care mediază coruperea unui funcționar.”²⁸¹ Potrivit alin. (5) art. 424 CP Mu, „dispozițiile alineatelor (1), (2) și (4) din prezentul articol sunt aplicabile și atunci când mita a fost dată sau promisă unei persoane responsabile de o companie, instituție sau altă organizație.”²⁸² Astfel, spre deosebire de legea penală română, legea penală muntenegreană lasă la aprecierea instanței judecătorești să individualizeze pedeapsa, fără a fi limitată de legiuitor.

²⁷⁶ *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html

²⁷⁷ *Ibidem*.

²⁷⁸ *Službeni list Republike Crne Gore*, 2003, no. 70.

²⁷⁹ *Ibidem*.

²⁸⁰ *Ibidem*.

²⁸¹ *Ibidem*.

²⁸² *Ibidem*.

Sub acest aspect, legea penală sârbă nu diferă mult de cea muntegrea. La concret, în p.s. a Codului penal al Republicii Serbia²⁸³ (în continuare – CPS), Capitolul 33 „Infrațiuni contra funcției de serviciu” include articolul 367 „Solicitarea și acceptarea de mită” și articolul 368 „Darea de mită”. Articolul 367 CPS stabilește răspunderea „funcționarului care solicită sau acceptă un cadou sau alt beneficiu ori care acceptă promisiunea unui cadou sau altui beneficiu pentru sine sau pentru altul, pentru a îndeplini un act oficial în limitele competenței sale, care nu ar trebui să fie îndeplinit, ori pentru a nu îndeplini un act oficial care ar trebui să fie îndeplinit.”²⁸⁴ În corespundere cu alin. (6) art. 367 CPS, „un funcționar responsabil într-o întreprindere, instituție sau altă entitate, care comite infracțiunea specificată la alineatele (1), (2) și (4) ale prezentului articol, se pedepsește cu pedepsele stabilite pentru această infracțiune.”²⁸⁵ Articolul 368 CPS prevede răspunderea „celui care dă sau oferă un cadou sau alt beneficiu unui funcționar pentru ca acesta, în limitele competenței sale de serviciu, să îndeplinească un act oficial care nu trebuie să fie îndeplinit, ori să nu îndeplinească un act oficial care ar trebui să fie îndeplinit, sau celui care acționează ca intermediar într-o astfel de mituire a unui funcționar.”²⁸⁶ Potrivit alin. (5) art. 368 CPS, „dispozițiile alineatelor (1), (2) și (4) din prezentul articol se aplică și în cazul în care mita este acordată sau promisă unui funcționar responsabil într-o întreprindere, instituție sau altă entitate.”²⁸⁷

În p.s. a Codului penal al Republicii Bulgaria²⁸⁸ (în continuare – CPB), Capitolului opt „Infrațiuni împotriva activității organelor de stat, a organizațiilor obștești și a persoanelor ce îndeplinesc funcții publice” conține Subsecțiunea IV „Mita”. În cadrul acesteia, art. 301, 302, 302a și 303 CPB stabilesc răspunderea pentru luarea de mită. La rândul său, art. 304 CPB prevede răspunderea pentru darea de mită. În cazul luării de mită, subiect al infracțiunii este funcționarul. Potrivit lit. (b) alin. 1 art. 93 CPB, funcționar este, printre altele, „persoana căreia i-a fost încredințată, fie remunerat, fie neremunerat, temporar sau permanent, sarcina de a efectua muncă de conducere ori muncă privind conservarea sau gestionarea unui patrimoniu străin într-o întreprindere de stat, cooperativă, organizație socială, altă persoană juridică sau în cadrul unui comerciant cu asociat unic, precum și la un notar și notar asistent, executor judecătoresc și executor judecătoresc asistent.”²⁸⁹

²⁸³ *Кривични законик Србије*. Disponibil: http://www.uzda.gov.rs/filesystem/sitedocuments/zakoni/krivicni_zakonik.pdf

²⁸⁴ *Ibidem*.

²⁸⁵ *Ibidem*.

²⁸⁶ *Ibidem*.

²⁸⁷ *Ibidem*.

²⁸⁸ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html

²⁸⁹ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html

În alte legi penale străine, în cadrul aceluiași capitol, însă în articole aparte, se incriminează faptele de corupție în sectorul public și faptele de corupție în sectorul privat.

De pildă, în Codul penal al Ucrainei²⁹⁰ (în continuare – CPU), faptele de corupție din sectorul public și faptele de corupție din sectorul privat sunt incriminate în articole diferite, dar în același titlu – Titlul XVII „Infrațiuni în sfera activității de serviciu și a activității profesionale, legate de prestarea serviciilor publice” al p.s. Astfel, art. 368 CPU stabilește răspunderea pentru acceptarea de către o persoană cu funcție de răspundere a propunerii, promisiunii sau dării de remunerație ilegală. La art. 369 CPU este prevăzută răspunderea pentru propunerea, promisiunea sau darea de remunerație ilegală unei persoane cu funcție de răspundere. Pe de altă parte, art. 368³ CPU stabilește răspunderea pentru: propunerea, promisiunea sau darea de remunerație ilegală unei persoane cu funcție de răspundere din cadrul unei persoane juridice de drept privat, indiferent de forma organizatorico-juridică (alin. 1 și 2); acceptarea de către o persoană cu funcție de răspundere din cadrul unei persoane juridice de drept privat, indiferent de forma organizatorico-juridică, a propunerii, promisiunii sau dării de remunerație ilegală (alin. 3 și 4). Articolul 368³ a completat CPU în rezultatul adoptării Legii Ucrainei nr. 3207-VI din 07.04.2011 cu privire la introducerea modificărilor în unele acte legislative ale Ucrainei referitoare la răspunderea pentru faptele ilegale corupționale.²⁹¹

Este interesant că de la 01.01.2011 până la 05.01.2011 a fost în vigoare Legea Ucrainei nr. 1508-VI din 11.06.2009 cu privire la introducerea modificărilor în unele acte legislative ale Ucrainei referitoare la răspunderea pentru faptele ilegale corupționale.²⁹² Prin această lege, p.s. a Codului penal al Ucrainei a fost completată cu Titlul VII-A „Infrațiuni în sfera activității de serviciu în persoanele juridice de drept privat și a activității profesionale legate de prestarea serviciilor publice.” Printre altele, acest titlu conținea articolul 235⁴ „Darea de mită.” În pofida denumirii sale, acest articol stabilea răspunderea atât pentru darea de mită (alin. 1 și 2), cât și pentru luarea de mită (alin. 3 și 4).

Concepția, promovată de legiuitorul ucrainean, este asemănătoare cu cea care este consacrată în legislația penală a Regatului Bhutan. Astfel, p.s. a Codului penal al Regatului Bhutan²⁹³ (în continuare – CP RB) conține Capitolul 20 „Delapidarea și coruperea”. Din acest capitol fac parte articolul 289 „Coruperea” și art. 292 „Coruperea comercială”. La concret, art. 289 CP RB stabilește răspunderea „celui care este un funcționar public și acceptă bani, bunuri sau alte avantaje pentru sine sau pentru o altă persoană în schimbul unei acțiuni legate de

²⁹⁰ *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.

²⁹¹ *Відомості Верховної Ради України*, 2011, № 41.

²⁹² *Відомості Верховної Ради України*, 2009, № 46.

²⁹³ *Penal Code of Bhutan*. Disponibil: www.rbp.gov.bt/Forms/PCB%202004.pdf

atribuțiile publice ale făptuitorului ori al omisiunii de a săvârși o astfel de acțiune. Un făptuitor se face vinovat de infracțiunea de corupere și în cazul în care oferă bani, bunuri sau alte avantaje unui funcționar public în schimbul îndeplinirii de către acest funcționar public a unei acțiuni legate de atribuțiile publice ale făptuitorului ori al omisiunii de a săvârși o astfel de acțiune.”²⁹⁴ La rândul său, art. 292 CP RB prevede răspunderea „celui care solicită, acceptă sau consimte să accepte bani, bunuri sau alte avantaje, astfel sfidând conștient sau fiind de acord să sfideze obligația de fidelitate care-i revine făptuitorului în calitatea lui de: (a) partener, agent sau angajat al unei alte persoane; (b) funcționar, director, manager sau agent de conducere de rang înalt însărcinat cu afacerile unei asociații sau ale unei societăți corporative sau non-corporative; (c) mandatar, tutore sau altă persoană care are o calitate fiduciară; (d) avocat, medic, contabil, estimator sau alt consilier profesionist; (e) agent desemnat de instanță, mediator sau executor judecătoresc; ori (f) arbitru sau alt adjudecător ori solitor pretins dezinteresat.”²⁹⁵

Nu ar fi corect să afirmăm că legislațiile din România, Republica Azerbaidjan, Republica Lituania, Muntenegru, Republica Serbia, Republica Bulgaria, Ucraina și Regatul Bhutan ar asigura mai puțin eficient individualizarea pedepselor pentru faptele de corupție din sectorul privat în raport cu pedepsele pentru faptele de corupție din sectorul public. Pur și simplu, concepțiile, pe care le promovează acești legiuitori, sunt diferite de concepția consacrată în legea penală a Republicii Moldova. Important este ca o astfel de concepție să corespundă necesităților sociale de la o etapă sau alta de dezvoltare a unei societăți concrete. Concepția, promovată în Codul penal al Republicii Moldova din 1961, și-a dovedit lipsa de eficiență, acordând o discreție prea largă instanțelor de judecată în planul individualizării pedepselor pentru faptele de corupție din sectorul privat în raport cu pedepsele pentru faptele de corupție din sectorul public. „În legea penală în vigoare a Republicii Moldova, factorul discreționar a fost redus, asigurându-se diferențierea efectivă a răspunderii penale pentru faptele de corupție din sectorul privat și faptele de corupție din sectorul public.”²⁹⁶

Există legi penale străine în care, ca și în legea penală autohtonă, în capitole aparte sunt incriminate faptele de corupție în sectorul public și faptele de corupție în sectorul privat.

²⁹⁴ *Ibidem.*

²⁹⁵ *Ibidem.*

²⁹⁶ Brînza C. Corupția în sectorul privat: analiza de drept penal comparat. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th August, 2018)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018, p. 21-26.

De pildă, în p.s. a Codului penal al Republicii Albania²⁹⁷ (în continuare – CP RAl), Capitolul III „Faptele penale referitoare la patrimoniu sau la sfera economică” conține Secțiunea IV „Faptele penale comise în companiile comerciale”. Din această secțiune fac parte articolul 164/a „Coruperea activă în sectorul privat” și articolul 164/b „Coruperea pasivă în sectorul privat”. Primul dintre aceste articole prevede răspunderea pentru „promisiunea, oferirea sau darea, directă ori indirectă, unei persoane, care exercită o funcție de conducere într-o societate comercială sau care lucrează în orice altă funcție în sectorul privat, a oricărei remunerații necuvenite pentru această persoană sau pentru un terț, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni contrare funcției acestei persoane.”²⁹⁸ La rândul său, art. 164/b CP RAl stabilește răspunderea pentru „solicitarea sau luarea, directă sau indirectă, a oricărei remunerații necuvenite sau a unei astfel de promisiuni, pentru sine sau pentru o persoană terță, ori acceptarea unei oferte sau a unei promisiuni privind o remunerație necuvenită, de către persoana care exercită o funcție de conducere sau care lucrează în orice calitate în sectorul privat, pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea unei acțiuni contrare funcției sale.”²⁹⁹

Aceste două articole corespund art. 334 și 333 CP RM. Articolelor 324 și 325 CP RM le corespund anumite articole din Capitolul VIII „Infrațiuni contra autorității statului” din p.s. a CP RAl. Din acest capitol face parte Secțiunea I „Faptele penale contra activității publice comise de cetățenii albanezi” (care cuprinde, printre altele, articolul 244 „Coruperea activă a persoanelor care exercită funcții publice”, articolul 244/a „Coruperea activă a funcționarilor publici străini” și articolul 245 „Coruperea activă a unui înalt funcționar de stat și a aleșilor / reprezentanților locali”), precum și Secțiunea II „Faptele penale contra activității publice comise de stat sau de funcționarii publici” (care cuprinde, printre altele, articolul 259 „Coruperea pasivă a persoanelor care exercită funcții publice”, articolul 259/a Corupția pasivă a funcționarilor publici străini” și articolul 260 „Coruperea pasivă a înalților funcționari de stat sau a aleșilor locali”).

În p.s. a Codului penal al Republicii Armenia³⁰⁰ (în continuare – CP RAr), Capitolul 22 „Infrațiuni contra activității economice” conține articolul 200 „Mituirea comercială”. În alineatele 1 și 2 ale acestui articol se prevede răspunderea pentru mituirea comercială activă, *i.e.* pentru „transmiterea ilegală de bani, valori mobiliare, alte bunuri sau servicii cu caracter patrimonial unui angajat al unei organizații comerciale sau al unei alte organizații, care exercită

²⁹⁷ *Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë*. Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf

²⁹⁸ *Ibidem*.

²⁹⁹ *Ibidem*.

³⁰⁰ *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>

o funcție administrativă, unui arbitru, auditor sau avocat, pentru comiterea în favoarea mituitorului de acțiuni (inacțiuni) în legătură cu funcția deținută de aceste persoane.”³⁰¹ În alineatele 3 și 4 ale art. 200 CP RAr este stabilită răspunderea pentru mituirea comercială pasivă, *i.e.* pentru „obținerea de către angajații unei organizații comerciale sau ai unei alte organizații, care exercită funcții de conducere, sau care au calitatea de arbitru, auditor sau avocat, de bani, valori mobiliare sau alte bunuri pentru comiterea de acțiuni (inacțiuni) în favoarea mituitorului, cu excepția clientului acestora, în legătură cu poziția pe care o au.”³⁰²

În același timp, Capitolul 29 „Infrațiuni contra serviciului public” din p.s. a CP RAr conține articolul 311 „Coruperea pasivă” și art. 312 „Coruperea activă”. În sensul art. 311 CP RAr, prin „corupere pasivă” se înțelege „primirea, personal sau printr-un intermediar, de mită sub formă de bani, bunuri, drepturi patrimoniale, valori mobiliare sau alte avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea oricărei acțiuni de către persoana cu funcție de răspundere în limitele atribuțiilor sale, în favoarea corupătorului sau a persoanei pe care o reprezintă, pentru facilitarea îndeplinirii sau neîndeplinirii unei astfel de acțiuni ori pentru oferirea protecției sau conivenței în serviciu cu folosirea situației sale de serviciu.”³⁰³ Articolul 312 CP RAr prevede răspunderea pentru „darea unei persoane cu funcție de răspundere, personal sau printr-un intermediar, de mită sub formă de bani, bunuri, drepturi patrimoniale, valori mobiliare sau alte avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea sau neîndeplinirea de către persoana cu funcție de răspundere a oricărei acțiuni în limitele atribuțiilor sale, în favoarea corupătorului sau a persoanelor pe care le reprezintă, ori pentru contribuirea la îndeplinirea sau neîndeplinirea unei astfel de acțiuni, ori ori pentru oferirea protecției sau conivenței în serviciu cu folosirea de către persoana cu funcție de răspundere a situației sale de serviciu.”³⁰⁴

În p.s. a Codului penal al Federației Ruse³⁰⁵ (în continuare – CP FR), Capitolul 23 „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține art. 204 „Mituirea comercială”. Alineatele 1-4 ale acestui articol prevăd răspunderea pentru „mituirea comercială activă”. Se are în vedere „transmiterea ilegală unei persoane care exercită funcții de conducere într-o organizație comercială sau într-o altă organizație de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori prestarea ilegală unei astfel de persoane a serviciilor cu caracter patrimonial, ori transmiterea unei astfel de persoane a unor drepturi patrimoniale (inclusiv atunci când, la indicația unei astfel de persoane, se transmit bunuri, se prestează

³⁰¹ *Ibidem.*

³⁰² *Ibidem.*

³⁰³ *Ibidem.*

³⁰⁴ *Ibidem.*

³⁰⁵ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

servicii cu caracter patrimonial sau se transferă drepturi patrimoniale către o altă persoană fizică sau juridică) pentru săvârșirea unei acțiuni (inacțiuni) în interesul mituitorului sau al unei alte persoane, în cazul în care această acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a unei astfel de persoane sau în cazul în care, în virtutea situației sale de serviciu, o astfel de persoană poate contribui la săvârșirea acțiunii (inacțiunii) în cauză.”³⁰⁶ În sensul alin. 5-8 ale art. 204 CP FR, mituirea comercială pasivă presupune „primirea ilegală de către persoana care exercită funcții de conducere într-o organizație comercială sau într-o altă organizație de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori beneficierea ilegală de către o astfel de persoană de serviciile cu caracter patrimonial sau de drepturile patrimoniale (inclusiv atunci când, la indicația unei astfel de persoane, se transmit bunuri, se prestează servicii patrimoniale sau se transferă drepturi patrimoniale către o altă persoană fizică sau juridică) pentru săvârșirea unei acțiuni (inacțiunii) în interesul mituitorului sau al unei alte persoane, în cazul în care această acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a unei astfel de persoane sau în cazul în care, în virtutea situației sale de serviciu, o astfel de persoană poate contribui la săvârșirea acțiunii (inacțiunii) în cauză.”³⁰⁷

La rândul său, Capitolul 30 „Infrațiuni contra autorității publice, a intereselor serviciului public și a serviciului în organele administrației publice locale” din p.s. a CP FR conține articolul 290 „Coruperea pasivă” și articolul 291 „Coruperea activă”. Aceste două articole corespund art. 324 și 325 CP RM.

În p.s. a Codului penal al Republicii Georgia³⁰⁸ (în continuare – CP RG), Capitolul XXIX „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține articolul 221 „Mituirea comercială”. În alineatele 1 și 2 ale acestui articol se stabilește răspunderea pentru mituirea comercială activă. Se are în vedere „oferirea, promisiunea sau darea unei persoane care exercită atribuții de conducere, de reprezentare sau alte atribuții speciale într-o întreprindere sau într-o altă organizație, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri sau servicii cu caracter patrimonial, și (sau) a altor avantaje necuvenite în favoarea unei astfel de persoane sau a unei alte persoane, pentru ca o astfel de persoană să îndeplinească o acțiune sau să se abțină de la îndeplinirea unei acțiuni prin încălcarea îndatoririlor sale de serviciu, în interesul mituitorului sau al unei alte persoane.”³⁰⁹ În sensul alin. 3 și 4 art. 221 CP RG, mituirea comercială pasivă presupune „solicitarea sau primirea de către persoana care exercită atribuții de conducere, de reprezentare sau alte atribuții

³⁰⁶ *Ibidem.*

³⁰⁷ *Ibidem.*

³⁰⁸ *Criminal Code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>

³⁰⁹ *Ibidem.*

speciale într-o întreprindere sau într-o altă organizație, ori care lucrează într-o asemenea organizație, în formă directă sau indirectă, pentru sine sau pentru o altă persoană, a ofertei, promisiunii sau transmiterii de bani, titluri de valoare sau alte bunuri, ori a beneficiii de servicii cu caracter patrimonial și (sau) a altor avantaje necuvenite pentru îndeplinirea unei acțiuni sau abținerea de la îndeplinirea unei acțiuni prin încălcarea îndatoririlor sale de serviciu, în interesul mituitorului sau al unei alte persoane.”³¹⁰

La rândul său, Capitolul XXXIX „Infrațiuni de serviciu” din p.s. a CP RG conține art. 338 „Coruperea pasivă” și art. 339 „Coruperea activă”. În sensul art. 338 CP RG, prin „corupere pasivă” se înțelege „primirea sau solicitarea de către funcționarii publici sau de către persoanele asimilate acestora, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri, avantaje patrimoniale sau orice alte foloase necuvenite, ori acceptarea de oferte sau promisiuni de astfel de foloase, pentru sine sau pentru alte persoane, pentru îndeplinirea sau abținerea de la îndeplinirea de către astfel de funcționari sau de către persoanele asimilate acestora a unor acțiuni în favoarea corupătorului sau a altei persoane, ori pentru utilizarea autorității oficiale a acestor persoane în vederea realizării unor scopuri similare, ori pentru exercitarea protecției de serviciu în timpul exercitării de către acestea a atribuțiilor lor de serviciu.”³¹¹ Conform art. 339 CP RG, prin „corupere activă” se are în vedere „promisiunea, oferirea sau darea funcționarilor publici sau persoanelor asimilate acestora, în formă directă sau indirectă, de bani, titluri de valoare, alte bunuri, avantaje patrimoniale sau orice alte foloase necuvenite, în favoarea funcționarilor publici sau a persoanelor asimilate acestora ori a altor persoane, pentru îndeplinirea sau abținerea de la îndeplinirea de către astfel de funcționari sau de către persoanele asimilate acestora a unor acțiuni în favoarea corupătorului sau a altei persoane, ori pentru utilizarea autorității oficiale a acestor persoane în vederea realizării unor scopuri similare, ori pentru exercitarea protecției de serviciu în timpul exercitării de către acestea a atribuțiilor lor de serviciu.”³¹²

În p.s. a Codului penal al Republicii Letonia³¹³ (în continuare – CP RLe), Capitolul XIX „Infrațiuni de natură economică” conține articolul 199 „Darea sau luarea de mită comercială”. Acest articol stabilește răspunderea doar pentru mituirea comercială activă, *i.e.* pentru „oferirea sau acordarea de valori materiale, bunuri sau beneficii de altă natură, personal sau prin intermediari, unui angajat al unei întreprinderi (societăți) sau organizații sau persoanei care, în baza legii sau a unei tranzacții legale, este autorizată să desfășoare activitatea unei alte persoane

³¹⁰ *Ibidem.*

³¹¹ *Ibidem.*

³¹² *Ibidem.*

³¹³ *Codul penal al Republicii Letonia.* Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html

sau unui angajat cu funcție de conducere al unei întreprinderi (societăți) sau organizații sau unei persoane autorizate în mod similar de către o întreprindere (societate) sau organizație sau persoanei care, în baza legii sau a unei tranzacții legale, este autorizată să soluționeze litigiile, astfel încât, aceasta îndeplinește sau nu o acțiune în interesul celui care acordă beneficiul sau al ofertantului sau al oricărei alte persoane, folosindu-se de autoritatea sa, indiferent dacă valorile materiale, bunurile sau beneficiile de altă natură sunt destinate acestei persoane sau oricărei alte persoane.”³¹⁴ Observăm că denumirea acestui articol nu corespunde conținutului său. Or, art. 199 CP RLe prevede răspunderea exclusiv pentru darea de mită.

În Capitolul XIX din CP RLe nu există un articol în care să fie prevăzută răspunderea pentru luarea de mită (mituirea comercială pasivă). Probabil, în acest caz se aplică art. 196 CP RLe. Potrivit acestui articol, răspunderea se aplică pentru utilizarea și depășirea cu rea-credință a autorității, *i.e.* pentru „Comiterea de acte intenționate, cu rea-credință, de către o persoană cu funcție de răspundere a unei întreprinderi (societate) sau organizații, și anume o persoană care, într-o întreprindere (societate) sau organizație, are dreptul de a lua decizii obligatorii pentru alte persoane sau dreptul de a dispune de bunurile sau resursele financiare ale întreprinderii (societății) sau organizației, folosindu-se de autoritatea sa sau depășindu-și autoritatea, în cazul în care aceste acte au cauzat daune substanțiale drepturilor și intereselor întreprinderii (societății) sau organizației sau intereselor protejate prin lege ale unei alte persoane.”³¹⁵

În același timp, Capitolul XXIV „Infrațiuni comise în serviciul statului” conține articolul 320 „Acceptarea de mită” și articolul 323 „Darea de mită”. Aceste articole corespund art. 324 și 325 CP RM.

În p.s. din Codul penal al Republicii Kazahstan³¹⁶ (în continuare – CP RK), Capitolul 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații” conține articolul 253 „Mituirea comercială”. Alineatele 1-3 ale acestui articol stabilesc răspunderea pentru mituirea comercială activă, *i.e.* pentru „transmiterea ilegală de bani, valori mobiliare sau alte bunuri către persoana care exercită funcții administrative într-o organizație comercială sau într-o altă organizație, ori prestarea ilegală de servicii cu caracter patrimonial în schimbul folosirii de către o astfel de persoană a situației sale de serviciu, sau al protecției generale ori al conivenței generale în timpul serviciului, în interesele mituitorului.”³¹⁷ Alin. 4-6 art. 253 CP RK prevăd răspunderea pentru „primirea ilegală de către persoana care exercită funcții administrative într-o organizație comercială sau într-o altă organizație, de bani,

³¹⁴ *Ibidem.*

³¹⁵ *Ibidem.*

³¹⁶ *Уголовный кодекс Республики Казахстан.* Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252

³¹⁷ *Ibidem.*

valori mobiliare, alte bunuri, ori beneficierea ilegală de servicii cu caracter patrimonial în schimbul folosirii de către o astfel de persoană a situației sale de serviciu, sau al protecției generale ori al conivenței generale în timpul serviciului, în interesele mituitorului.”³¹⁸

În fine, Capitolul 15 „Delictele penale corupționale sau de alt gen contra intereselor de serviciu și de administrare publică” din p.s. a CP RK conține articolul 366 „Coruperea pasivă” și articolul 367 „Coruperea activă”. În art. 366 CP RK, prin „corupere pasivă” se are în vedere „primirea de către persoana autorizată să exercite funcții publice, de către o persoană asimilată acesteia, de către o persoană care deține o funcție de demnitate publică, de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană cu funcție de răspundere a unui stat străin ori a unei organizații internaționale, direct sau prin intermediari, de mită sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri, drepturi patrimoniale sau avantaje patrimoniale, pentru sine sau pentru alții, în schimbul îndeplinirii acțiunii (inacțiunii) în favoarea corupătorului sau a persoanelor reprezentate de acesta, în cazul în care o astfel de acțiune (inacțiune) intră în competența de serviciu a persoanei sus-numite sau, în virtutea situației sale de serviciu, această persoană poate contribui la îndeplinirea unei astfel de acțiuni (inacțiuni), ori al protecției generale ori al conivenței generale acordate corupătorului.”³¹⁹ La rândul său, art. 367 CP RK prevede răspunderea pentru „darea de mită, direct sau prin intermediari, persoanei autorizate să exercite funcții publice, persoanei asimilate acesteia, persoanei care ocupă o funcție de demnitate publică, persoanei cu funcție de răspundere sau persoanei cu funcție de răspundere a unui stat străin ori a unei organizații internaționale.”³²⁰

Sintetizând cele evocate mai sus, remarcăm că, în legile penale ale Republicii Albania, Republicii Armenia și Republicii Letonia, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infracțiunilor economice și/sau contra patrimoniului. În legile penale ale Federației Ruse, Republicii Georgia și Republicii Kazahstan, răspunderea pentru asemenea infracțiuni este prevăzută în capitolele dedicate infracțiunilor contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații. Doar în legea penală albaneză, răspunderea pentru luarea de mită și darea de mită este stabilită în articole aparte. În celelalte legi penale analizate, răspunderea pentru ambele aceste fapte este prevăzută în cadrul unui singur articol. Se distinge prin originalitate legea penală letonă care incriminează expres doar darea de mită, nu și luarea de mită.

³¹⁸ *Ibidem.*

³¹⁹ *Ibidem.*

³²⁰ *Ibidem.*

2.4. Concluzii la Capitolul 2

Examinarea cadrului conceptual și normativ al răspunderii penale pentru luarea de mită și darea de mită ne determină să enunțăm următoarele concluzii:

1) în Codul penal al Republicii Moldova există mai multe prevederi dedicate prevenirii și combaterii manifestărilor de corupție. Ne referim la art. 324, 325, 333, 334 și altele din Codul penal. De asemenea, în Codul contravențional există în acest sens articolele 48 și 315. În acest mod, angajamentele internaționale și documentele naționale referitoare la prevenirea și combaterea corupției și-au găsit implementare în cadrul acestor reglementări legale. În cazul tuturor acestor manifestări de corupție, funcția de liant o îndeplinește noțiunea de corupție;

2) în literatura de specialitate străină, pozițiile privind corupția ca stare a societății, ca fenomen social pot fi grupate în: a) poziții *in abstracto*, care se rezumă la caracterizarea corupției ca fenomen ce afectează buna desfășurare a relațiilor sociale; b) poziții *in concreto*, care relevă conținutul fenomenului corupției;

3) majoritatea celor care susțin pozițiile *in concreto* cu privire la corupție ca stare a societății, ca fenomen social consideră că fenomenul corupției îl formează fie coruperea (mituirea), fie abuzul de putere sau abuzul de serviciu. Sub acest din urmă aspect, pozițiile celor care privesc corupția ca stare a societății, ca fenomen social se apropie de pozițiile celor care abordează corupția ca un abuz de putere sau abuz de serviciu. Deosebirea constă în aceea că primii consideră corupția stare a societății, fenomen social, pe când ultimii privesc corupția ca pe o faptă;

4) nu există niciun temei pentru a afirma că fapta de abuz de putere sau de abuz de serviciu poate fi echivalată cu corupția. Noțiunea unui astfel de fenomen cum este corupția nu poate fi redusă la noțiunile al căror conținut îl identificăm în art. 327 și 335 CP RM, precum și în art. 312 din Codul contravențional. Noțiunea „abuz de putere sau abuz de serviciu” poate desemna exclusiv faptele ce sunt prevăzute la art. 327 și la art. 335 CP RM, precum și la art. 312 CC RM;

5) interpretarea îngustă a noțiunii de corupție reduce această noțiune la înțelesul de „corupere (mituire)”. Adepții interpretării pe larg a noțiunii de corupție consideră că această noțiune se referă nu doar la corupere (mituire), dar și la alte fapte. Soluția *aurea mediocritas* este cea care ar trebui să rezulte din îmbinarea interpretării înguste cu interpretarea pe larg;

6) termenul „corupție” nu se poate referi la o singură componentă de infracțiune. Acest termen poate desemna un grup de fapte infracționale sau non-infracționale. Nu mai este de

actualitate conceptul de corupție consacrat în art. 2 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea corupției, nr. 90 din 25.04.2008;

7) noțiunea de corupție nu poate fi asemuită, de pildă, cu noțiunea de sustragere. Or, această din urmă noțiune desemnează o componentă de infracțiune generică *sui generis*, care se raportează ca întregul la părți față de infracțiunile prevăzute la art. 186-188, 190-192 CP RM și față de fapta prevăzută la art. 105 CC RM. Mai degrabă, noțiunea de corupție ar putea fi asemuită cu noțiunea de terorism în sensul art. 3 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea terorismului, nr. 120 din 21.09.2017. Ergo, corupția reprezintă un fenomen social. Părțile integrante ale acestui fenomen social sunt ilegalitățile – penale sau nepenale – cu caracter corupțional;

8) acte de corupție în sectorul privat sunt: darea de mită; luarea de mită; primirea unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației; manipularea unui eveniment; pariurile aranjate; finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale; delapidarea mijloacelor din fondurile externe; utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau fondurile externe; utilizarea fondurilor nedeclarate, neconforme sau venite din străinătate pentru finanțarea partidelor politice;

9) privită ca o varietate a corupției în sectorul privat, corupția corporativă se exprimă în utilizarea funcției în cadrul societăților pe acțiuni, contrar legii, în interes privat;

10) concepția, promovată în Codul penal al Republicii Moldova din 1961, și-a dovedit lipsa de eficiență, acordând o discreție prea largă instanțelor de judecată în planul individualizării pedepselor pentru faptele de corupție din sectorul privat în raport cu pedepsele pentru faptele de corupție din sectorul public. În legea penală în vigoare a Republicii Moldova, factorul discreționar au fost redus, asigurându-se diferențierea efectivă a răspunderii penale pentru faptele de corupție din sectorul privat și faptele de corupție din sectorul public;

11) eventuala comasare în cadrul aceluiași capitol al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova a faptelor de corupție din sectorul public cu faptele de corupție din sectorul privat ar avea ca efect încălcarea principiului individualizării sancțiunilor;

12) nu ar fi corect să afirmăm că legislațiile din România, Republica Azerbaidjan, Republica Lituania, Muntenegru, Republica Serbia, Republica Bulgaria, Ucraina și Regatul Bhutan ar asigura mai puțin eficient individualizarea pedepselor pentru faptele de corupție din sectorul privat în raport cu pedepsele pentru faptele de corupție din sectorul public. Pur și simplu, concepțiile, pe care le promovează acești legiuitori, sunt diferite de concepția

consacrată în legea penală a Republicii Moldova. Important este ca o astfel de concepție să corespundă necesităților sociale de la o etapă sau alta de dezvoltare a unei societăți concrete;

13) în legile penale ale Republicii Albania, Republicii Armenia și Republicii Letonia, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infracțiunilor economice și/sau contra patrimoniului;

14) în legile penale ale Federației Ruse, Republicii Georgia și Republicii Kazahstan, răspunderea pentru asemenea infracțiuni este prevăzută în capitolele dedicate infracțiunilor contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații;

15) doar în legea penală albaneză, răspunderea pentru luarea de mită și darea de mită este stabilită în articole aparte. În celelalte legi penale analizate, răspunderea pentru ambele aceste fapte este prevăzută în cadrul unui singur articol. Se distinge prin originalitate legea penală letonă care incriminează expres doar darea de mită, nu și luarea de mită.

3. ELEMENTELE CONSTITUTIVE OBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ

3.1. Obiectul juridic al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

Obiectul juridic al infracțiunii este valoarea socială și relațiile sociale aferente acesteia, care sunt protejuate împotriva infracțiunilor. „Legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept” – prevede dispoziția alin. (1) art. 2 CP RM. Ordinea de drept și relațiile sociale, care sunt aferente acesteia, constituie obiectul juridic general al ansamblului de infracțiuni care sunt prevăzute de p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Acest obiect este același pentru toate infracțiunile, inclusiv pentru cele specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Obiectul juridic general al infracțiunii are o relevanță preponderent teoretică. O semnificație practică mai pronunțată o au categoriile de obiect juridic al infracțiunii, care derivă din obiectul juridic general al infracțiunii. Este vorba despre obiectul juridic generic al infracțiunii și obiectul juridic special al infracțiunii. Aceste categorii ale obiectului juridic al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, urmează a fi examinate în secțiunile 3.1.1 și 3.1.2 ale prezentei teze.

3.1.1. Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

Inițiind discuția privind obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal, îl vom cita pe M.A. Hotca: „În mediul afacerilor are o largă răspândire butada: Banii n-au culoare! Această expresie sintetizează, într-o oarecare măsură, ideea că cel mai important lucru în domeniul afacerilor private este acela al obținerii unui profit cât mai consistent, deoarece, simplist văzute lucrurile, eroii domeniului sunt cei care realizează profituri sau câștiguri mari, iar perdanții sunt anonimii, cei ignorați de societate. Pentru anumiți întreprinzători sau neîntreprinzători contează prea puțin moralitatea sau chiar legalitatea activității, în raport de scopul principal – succesul afacerii. Nivelul succesului material constituie criteriul după care, în foarte multe situații, sunt judecați încă, din păcate, actorii

implicați în câmpul afacerilor.”³²¹ Aceasta este realitatea, care, însă, dacă nu este în concordanță cu legea penală, poate genera temeiul aplicării răspunderii penale. Temeiul real al răspunderii penale în baza art. 333-335 și 335¹ CP RM îl constituie săvârșirea luării de mită, a dării de mită, a abuzului de serviciu sau a falsului în documentele contabile. Componentele de infracțiuni, stipulate în aceste articole, reprezintă temeiul juridic al răspunderii penale. Din aceste considerente, nu putem susține opinia lui A.V. Markarean: „Organizarea funcționării corecte a serviciului într-o anumită organizație comercială sau necomercială este nu atât sarcina statului, cât a proprietarului acesteia. Statul nu ar trebui să intervină în această activitate, instituind interdicții juridico-penale cu privire la faptele săvârșite contra intereselor serviciului în aceste organizații, în special atunci când declară libertatea activității de întreprinzător și a altei activități de natură economică. Dacă, interesele de serviciu suferă în rezultatul diverselor forme de abuzuri, nu este adecvată recurgerea la măsurile penale. Or, relațiile sociale afectate pot fi protejate în mod eficient pe cale civilă.”³²²

Ca argument prezentăm părerea lui S. Brînza, care, deși se referă la o altă ipoteză prevăzută de legea penală, reflectă reușit esența problemei: „În general, toate genurile de atingere a patrimoniului sunt socialmente periculoase, pentru că fiecare din ele periclitează anumite valori sociale de mare importanță și pun în insecuritate circuitul civil. Împotriva acestora, mijloacele de drept constituțional, de drept civil și de ordin similar sunt neputincioase. De regulă, aceste mijloace se limitează la repararea prejudiciului, *i.e.* la refacerea activului patrimonial. Dar ele nu pot să prevină, prin represiune, repetarea unor astfel de fapte care creează starea de nesiguranță a proprietăților și de insecuritate a circuitului civil. De aceea, se impune incriminarea și sancționarea penală a faptelor de acest gen, fără a exclude, ci, dimpotrivă, a face mai active mijloacele extrapenale de recuperare a prejudiciului (*e.g.* prin acțiuni civile alăturate celor penale).”³²³ Un alt argument în sprijinul necesității de a apăra pe cale penală relațiile sociale, vătămate în rezultatul comiterii infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal, se conține într-o decizie a Curții Constituționale a României: „Fenomenul corupției este considerat a fi una dintre cele mai grave amenințări cu privire la instituțiile statului de drept, democrație, drepturile omului, echitatea și justiția socială, cu efecte negative asupra activității autorităților și instituțiilor publice și *asupra funcționării economiei de*

³²¹ Hotca M.A. Protecția integrității în mediul privat prin mijloace de drept penal și extrapenal. În: *Revista Română de drept penal al afacerilor*, 2019, nr. 2, p. 11-26.

³²² Маркарян А.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. În: *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року)*. Одеса, 2010, p. 185-189.

³²³ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 215. 675 p.

pieță (evid. ns.). Corupția se constituie într-un obstacol al dezvoltării economice a statului și compromite stabilitatea instituțiilor democratice și fundamentul moral al societății.”³²⁴ Într-o altă decizie a Curții Constituționale a României se constată: „[...] 68. Totodată, Curtea reține că, în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, legiuitorul trebuie să țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte ca infracțiune trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „ultima ratio”. [...] Curtea apreciază că, în materie penală, acest principiu nu trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală trebuie privită ca ultimă măsură aplicată din perspectivă cronologică, ci trebuie interpretat ca având semnificația că legea penală este singura în măsură să atingă scopul urmărit, alte măsuri de ordin civil, administrativ, etc. fiind improprii în realizarea acestui deziderat. 69. Curtea apreciază că, în sens larg, scopul urmărit de legiuitor prin legislația penală este acela de a apăra ordinea de drept, iar, în sens restrâns, este acela de a apăra valori sociale, identificate de legiuitor în p.s. a Codului penal, acest scop fiind, în principiu, legitim. Totodată, măsurile adoptate de legiuitor pentru atingerea scopului urmărit trebuie să fie adecvate, necesare și să respecte un just echilibru între interesul public și cel individual. Curtea reține că din perspectiva principiului „ultima ratio” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală. [...]”³²⁵ Prin adoptarea art. 333-335 și 335¹ CP RM, legislatorul a identificat o valoare socială generică, comună pentru toate infracțiunile prevăzute de aceste articole. Asigurând respectarea unui just echilibru între interesul public și cel individual, legislatorul sugerează că apărarea penală a acestei valori sociale se impune ca ultim resort, doar atunci când se dovedesc ineficiente, neputincioase, inutile măsurile de ordin civil, administrativ etc. În context, este întemeiată poziția exprimată de E.V. Maslov: „Poate o persoană, care îndeplinește o funcție de conducere sau o altă funcție de serviciu într-o organizație comercială sau o altă asemenea organizație și care încearcă să obțină diverse beneficii, să încalce interesul public în exercitarea legitimă a conducerii într-o organizație comercială sau o altă asemenea organizație? Da, desigur că poate. Există o formulă juridică general acceptată, conform căreia o persoană are dreptul să-și exercite dreptul atât timp cât nu încalcă drepturile altei persoane. Prin urmare, pentru a nu se admite

³²⁴ *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr. 71.

³²⁵ *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr. 517.

abuzurile din partea conducătorilor sau a altor angajați ai organizațiilor comerciale sau ai altor asemenea organizații, este permisă în anumite condiții interferența statului în activitățile lor.”³²⁶

Ergo, libertatea de întreprinzător, în particular, și libertatea economică, în general, nu are un caracter absolut. În cazul în care, sub paravanul exercitării acestei libertăți, se comit abuzuri care posedă un suficient grad de pericol social, apare temeiul intervenției dreptului penal. Nu doar sectorul public, ci și sectorul privat poate fi supus acestei intervenții care are conotația de ultim resort. Tocmai de aceea, art. 12 al Convenției ONU împotriva corupției prevede: „Fiecare stat parte ia, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsuri pentru prevenirea corupției implicând sectorul privat, întărirea normelor de contabilitate și audit în sectorul privat și, dacă este cazul, prevederea de sancțiuni civile, administrative sau *penale* (evid. ns) eficiente, proporționate și punitive, în caz de nerespectare a acestor măsuri.”³²⁷

Despre diferențierea sectorului public de sectorul privat am scris detaliat Subcapitolul 2.2 al tezei de față. De aceea, nu este cazul să ne repetăm. În contextul analizat, observăm că această diferențiere este abordată controversat de către D.A. Kononov: „Împotriva faptelor comise de către conducătorii organizațiilor comerciale trebuie protejate nu interesele de îndeplinire a serviciului în aceste organizații, ci drepturile și interesele legitime ale cetățenilor și ale societății. Caracterul prejudiciului cauzat de conducătorii de organizații comerciale este, în multe privințe, asemănător cu daunele cauzate prin infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere. Între timp, interesul social și interesul juridico-penal constau în trasarea unei limite clare între stat și afacerile private. Organizațiile de stat și cele comerciale urmăresc obiective diferite. Activitatea de întreprinzător se desfășoară în scopul obținerii de profit. La rândul său, sarcina principală a statului este de a asigura securitatea individului și interesele societății.”³²⁸ Nu este clar pentru ce optează acest autor: pentru incriminarea laolaltă sau separată a infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și a infracțiunilor de corupție în sectorul privat? În legea penală a Republicii Moldova această dilemă a fost deja soluționată. În această privință, I. Ciobanu și I. Nastas menționează: „Spre deosebire de alte legislații penale, legiuitorul moldovean face distincție între infracțiunile săvârșite de persoanele cu funcție de răspundere și infracțiunile săvârșite de către persoanele care gestionează organizațiile comerciale obștești sau alte organizații nestatale. Prin aceasta legiuitorul a

³²⁶ Маслов Е.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны. În: *Вестник Московского университета МВД России*, 2009, № 5, p. 122-125.

³²⁷ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption_signing/Convention-e.pdf

³²⁸ Кононов Д.А. Совершенствование законодательства, охраняющего отношения, связанные с управлением в коммерческих и иных организациях, от коррупционных преступлений (201, 204 УК РФ). În: *Социально-экономические явления и процессы*, 2015, Том 10, № 10, p. 205-210.

diferențiat sfera relațiilor din domeniul administrării statale de cele ce se formează în sectorul comercial.”³²⁹ Astfel, obiectul juridic generic al infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică (Capitolul XV al p.s. a Codului penal) este diferențiat în raport cu obiectul juridic generic al infracțiunilor de corupție în sectorul privat (Capitolul XVI al p.s. a Codului penal). Sub acest aspect, poziția legislatorului moldovean diferă de pozițiile acelor legislatori care nu diferențiază infracțiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și infracțiunile de corupție în sectorul privat. Astfel, în legile penale ale unor state, faptele contra bunei desfășurări a activității în sfera publică și faptele de corupție din sectorul privat sunt incriminate în cadrul aceleiași despărțământ al legii penale.

În unele cazuri, despărțământul respectiv conține articole distincte în care se incriminează: coruperea pasivă; coruperea activă; luarea de mită; darea de mită. În asemenea cazuri, vorbim despre același obiect juridic generic al acestor fapte. În contextul acestor legi, obiectul juridic special al coruperii pasive este diferit față de obiectul juridic special al luării de mită. Totodată, obiectul juridic special al coruperii active este diferit față de obiectul juridic special al dării de mită.

De pildă, Titlul XXII „Încălcarea obligațiilor de serviciu, corupția și fapte penale conexe” din p.s. a Codului penal al Republicii Austria³³⁰ conține § 304 și 305 (care corespund cu art. 324 CP RM), § 307 și 307a (care corespund cu art. 325 CP RM), pe de o parte, și § 309 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM), pe de altă parte. P.s. a Codului penal al Regatului Bhutan³³¹ conține Capitolul 20 „Delapidarea și coruperea”. Din acest capitol fac parte art. 289 (care corespunde cu art. 324 și 325 CP RM) și art. 292 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În p.s. a Codului penal al Ucrainei³³², Titlul XVII „Infracțiuni în sfera activității de serviciu și a activității profesionale, legate de prestarea serviciilor publice” cuprinde art. 368 (care corespunde cu art. 324 CP RM) și 369 (care corespunde cu art. 325 CP RM), pe de o parte, și art. 368³ (care corespunde cu art. 334 CP RM), pe de altă parte. În Codul penal al Ucrainei nu există un articol care ar corespunde art. 333 CP RM.

În cazul altor legi penale, în despărțământul corespunzător, într-un articol se incriminează o singură faptă care întrunește semnele constitutive atât ale coruperii pasive, cât și ale luării de mită. Într-un alt articol, se incriminează o singură faptă care întrunește semnele constitutive atât ale coruperii active, cât și ale dării de mită. În contextul acestor legi, nu mai putem susține că:

³²⁹ Ciobanu I., Nastas I. Trăsăturile definitorii ale obiectului coruperii pasive. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 3, p. 120-128.*

³³⁰ *Codul penal al Republicii Austria.* Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html

³³¹ *Penal Code of Bhutan.* Disponibil: www.rbp.gov.bt/Forms/PCB%202004.pdf

³³² *Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.*

obiectul juridic special al coruperii pasive este diferit față de obiectul juridic special al luării de mită; obiectul juridic special al coruperii active este diferit față de obiectul juridic special al dării de mită.

La astfel de legi penale se raportează Codul penal al Republicii Azerbaidjan³³³. P.s. a acestuia conține Capitolul 33 „Infrațiuni de corupție sau alte infrațiuni contra intereselor de serviciu”, din care fac parte art. 311 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 312 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). În p.s. a Codului penal al Republicii Bulgaria³³⁴, Secțiunea a II-a „Infrațiuni de serviciu” a Capitolului VIII „Infrațiuni împotriva activității organelor de stat, a organizațiilor obștești și a persoanelor ce îndeplinesc funcții publice” conține Subsecțiunea IV „Mita”. În cadrul acesteia, art. 301, 302, 302a și 303 corespund cu art. 324 și 333 CP RM. La rândul său, art. 304 din Codul penal al Republicii Bulgaria corespunde cu art. 325 și 334 CP RM. În p.s. a Codului penal al Republicii Estonia³³⁵, Secțiunea a 2-a „Încălcarea obligației de integritate” din Capitolul 17 „Infrațiuni de serviciu” include § 294 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și § 298 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). P.s. a Codului penal al Republicii Lituania³³⁶ conține Capitolul XXXIII „Infrațiuni și contravenții împotriva serviciului civil și a interesului public”, din care fac parte art. 225 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 227 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). P.s. a Codului penal al Muntenegrului³³⁷ conține Capitolul 34 „Infrațiuni contra funcției de serviciu” din care face parte art. 423 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 424 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). În p.s. a Codului penal al României din 2009³³⁸, Capitolul I „Infrațiuni de corupție” din Titlul V „Infrațiuni de corupție și de serviciu” conține art. 289 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM) și art. 290 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM). Nu în cele din urmă, în p.s. a Codului penal al Ungariei³³⁹, Capitolul XXVII „Infrațiuni de corupție” cuprinde art. 290 (care corespunde cu art. 325 și 334 CP RM) și art. 291 (care corespunde cu art. 324 și 333 CP RM).

În legile penale ale unor state, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută în capitolele consacrate infrațiunilor economice și/sau contra patrimoniului. În p.s. a Codului penal al Republicii Albania³⁴⁰, Capitolul III „Faptele penale referitoare la patrimoniu sau la sfera economică” conține Secțiunea IV „Faptele penale comise în companiile

³³³ *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi*. Disponibil: www.eqanun.az/code/11

³³⁴ *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html

³³⁵ *Codul penal al Republicii Estonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html

³³⁶ *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html

³³⁷ *Službeni list Republike Crne Gore*, 2003, no. 70.

³³⁸ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

³³⁹ *Codul penal al Ungariei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html

³⁴⁰ *Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë*. Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf

comerciale”. Din această secțiune fac parte art. 164/a (care corespunde cu art. 334 CP RM) și art. 164/b (care corespunde cu art. 333 CP RM). În p.s. a Codului penal al Republicii Armenia³⁴¹, Capitolul 22 „Infrațiuni contra activității economice” conține art. 200 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În Codul penal al Regatului Belgiei³⁴², Titlul IX „Crime și delikte împotriva proprietăților” cuprinde Capitolul II „Fraudele” care conține Secțiunea IIIbis „Corupția privată”. Art. 504bis și 504ter din cadrul acestei secțiuni corespund cu art. 333 și 334 CP RM. P.s. a Codului penal al Republicii Croația³⁴³ cuprinde Capitolul XXIV „Infrațiuni economice”. Din cadrul acestuia fac parte art. 251 și 252 (care corespund cu art. 333 CP RM) și 253 (care corespunde cu art. 334 CP RM). În Codul penal al Republicii Federale Germania³⁴⁴, Secțiunea XXVI „Infrațiuni la regimul concurenței” conține § 299, 299a, 299b și 300 (care corespund cu art. 333 și 334 CP RM). În p.s. a Codului penal al Republicii Letonia³⁴⁵, Capitolul XIX „Infrațiuni de natură economică” conține sect. 199 (care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM). În Codul penal al Regatului Spaniei³⁴⁶, Capitolul XI „Delikte privind proprietatea intelectuală și industrială, piața și consumatorii” cuprinde Subcapitolul 4 „Corupția între persoane fizice de drept privat”. Art. 268bis din cadrul acestui subcapitol corespunde cu art. 333 și 334 CP RM.

O concepție apropiată ca esență poate fi găsită în legea penală franceză. Astfel, partea legislativă a Codului penal al Republicii Franceze³⁴⁷ cuprinde Cartea IV „Despre crime și delikte împotriva națiunii, statului și liniștii publice” care conține Titlul IV „Despre atingerile aduse încrederii publice” din care face parte Capitolul V „Despre corupția persoanelor care nu exercită o funcție publică”. Art. 445-1, 445-1-1, 445-2 și 445-2-1 din acest capitol corespund cu art. 333 și 334 CP RM.

În fine, în legile penale ale altor țări, răspunderea pentru faptele de corupție în sectorul privat este prevăzută, ca și în Codul penal al Republicii Moldova, într-un capitol distinct, dedicat anume acestor fapte. De pildă, în p.s. a Codului penal al Federației Ruse³⁴⁸, Capitolul 23 „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține art. 204 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM. În p.s. a Codului penal al Republicii

³⁴¹ *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>

³⁴² *Codul penal al Regatului Belgiei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html

³⁴³ *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html

³⁴⁴ *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html

³⁴⁵ *Codul penal al Republicii Letonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html

³⁴⁶ *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

³⁴⁷ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

³⁴⁸ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

Georgia³⁴⁹, Capitolul XXIX „Infrațiuni contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” conține art. 221 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM. În p.s. a Codului penal al Republicii Kazahstan³⁵⁰, Capitolul 9 „Delictele penale împotriva intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte asemenea organizații” conține art. 253 care corespunde cu art. 333 și 334 CP RM.

După cum se poate vedea, de la țară la țară, diferă concepția legislativă privitoare la obiectul juridic generic al luării de mită și al dării de mită. Chiar și concepția promovată de legislatorii rus, georgian și kazah, deși este cea mai apropiată de concepția promovată de legislatorul moldovean, nu coincide în anumite privințe cu aceasta.

Afirmăm aceasta pentru a sublinia că analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal, nu poate fi făcută prin preluarea mecanică a ideilor promovate de doctrinarii din alte state. Aceste idei trebuie atent analizate și privite în mod necesar prin prisma concepției promovate de legislatorul moldovean în articolele din Capitolul XVI al p.s. a Codului penal.

Nu corespunde prevederilor Capitolului XVI al p.s. a Codului penal punctul de vedere exprimat, de pildă, de S.D. Dobre. Cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunii prevăzute la art. 289 din Codul penal al României din 2009, acest autor menționează: „Infrațiunea de luare de mită are ca obiect juridic generic totalitatea relațiilor sociale care iau naștere și se desfășoară în legătură cu bună derulare și realizare a activității de serviciu, care presupune exercitarea obligațiilor de serviciu în mod onest și corect.”³⁵¹ Ca argument aducem părerea lui V.S. Korosteliiov: „Nu există niciun „serviciu” în organizațiile comerciale și în alte asemenea organizații. În cadrul acestora are loc gestionarea afacerilor și gestionarea activității unei persoane juridice.”³⁵² La rândul său, D.A. Kononov afirmă: „Chiar și interpretarea foarte largă a obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul 23 din Codul penal al Federației Ruse, sub formă de relații sociale care determină ordinea de exercitare de către angajații persoanelor juridice a atribuțiilor lor manageriale care decurg din funcția lor de serviciu, nu permite catalogarea acestor infracțiuni ca fiind săvârșite împotriva intereselor de serviciu. [...] Pare a fi incorectă însăși abordarea problemei intereselor de serviciu într-o

³⁴⁹ *Criminal Code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>

³⁵⁰ *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252

³⁵¹ Dobre S.D. *Infrațiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală* / Teză de doctorat. București, 2018, p. 99. 234 p.

³⁵² Коростелев В.С. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях в классификационном ряду служебных преступлений. În: *Общество и право*, 2012, № 5, p. 140-143.

organizație comercială. Or, pur și simplu nu există o astfel valoare socială care să necesite protecția dreptului penal.”³⁵³

Alți doctrinari străini caracterizează obiectul juridic generic al luării de mită și al dării de mită, folosind noțiunea „interese de serviciu”. De pildă, A.Ia. Asnis definește astfel această noțiune: „exercitarea de către persoanele, care au o situație de serviciu sau o altă asemenea situație într-o organizație comercială ori într-o organizație similară, sau care dețin o funcție de serviciu ori o altă funcție în cadrul unei asemenea organizații, a activității de serviciu în strictă conformitate cu legile și (sau) cu alte acte normative.”³⁵⁴ B.V. Voljenkin³⁵⁵ și D.A. Kononov³⁵⁶ au opinii apropiate. Aceste opinii corespund concepției promovate de legislatorul rus. Or, în p.s. a Codului penal al Federației Ruse, Capitolul 23 „Infrațiuni contra *intereselor* (evid. ns.) de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații” corespunde doar nominal Capitolului XVI din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Din perspectiva denumirii Capitolului 23 din p.s. a Codului penal al Federației Ruse, S.N. Sarnițki afirmă just: „Denumirea capitolului reflectă caracterul relațiilor sociale apărute. În consecință, obiectul juridic generic al grupului corespunzător de infrațiuni îl formează interesele referitoare la activitatea organizației comerciale sau a altei asemenea organizații”.³⁵⁷

Folosirea noțiunii „interes” la caracterizarea obiectului juridic al infracțiunii nu este potrivită și dintr-un alt punct de vedere. Astfel, S. Brînza arată: „Interesul legitim constituie o elementară încuviințare juridică, asigurată de către stat (la un grad mai redus în comparație cu dreptul subiectiv), încuviințare care consistă în aspirațiile titularului atât de a trage folos de pe urma unei anumite valori sociale, cât și de a pretinde concursul forței de constrângere a statului, atunci când se consideră periclitat în ce privește îndeplinirea exigențelor sale. [...] Interesul, ca componentă a sistemului relației sociale, fiind extras din acest sistem, nu poate în mod automat să reflecte la justa valoare esența relației sociale ca sistem. [...] Interesul legitim individual sau, *brevitatis causa*, interesul nu constituie obiectul apărării penale, ci un element structural al

³⁵³ Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016, р. 68. 184 р.

³⁵⁴ Аснис А.Я. *Уголовная ответственность за служебные преступления в России: проблемы законодательного закрепления и правоприменения* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005, р. 210. 478 р.

³⁵⁵ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000, р. 284. 368 р.

³⁵⁶ Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016, р. 68. 184 р.

³⁵⁷ Сарницкий С.Н. *Уголовная ответственность за злоупотребление полномочиями в коммерческой организации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005, р. 48. 162 р.

acestui.”³⁵⁸ Cu alte cuvinte, dacă folosim termenul „interes” pentru a caracteriza obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, riscăm să redăm trunchiat conținutul acestui obiect.

În altă ordine de idei, să nu uităm că, în p.s. a Codului penal al Federației Ruse, Capitolul 23 este înglobat în Titlul VIII „Infracțiuni în sfera economiei”. Nici din acest punct de vedere, concepția obiectului juridic generic al luării de mită și al dării de mită din legea penală rusă nu corespunde cu concepția similară din legea penală autohtonă. Or, în Codul penal al Republicii Moldova, relațiile sociale economice constituie obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de un capitol distinct – Capitolul X al p.s. Această diferență face posibil ca, în conjunctura legii penale ruse, să se poată vorbi despre obiectul juridic suprageneric al luării de mită și al dării de mită. De pildă, A.V. Markarean afirmă: „Întrucât Capitolul 23 din p.s. a Codului penal al Federației Ruse se află în titlul dedicat infracțiunilor în sfera economiei, al cărui obiect juridic suprageneric este format din relațiile sociale care se desfășoară în procesul funcționării normale a economiei țării, se poate concluziona că interesele de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații constituie o parte integrantă a relațiilor sociale economice.”³⁵⁹ Similar se exprimă A.O. Dalgatova.³⁶⁰

O reticență și mai mare avem față de părerea lui D.A. Kononov: „La săvârșirea abuzului de serviciu și a mituirii comerciale, are loc perturbarea funcționării normale a participanților la activitățile economice (inclusiv a organizațiilor necomerciale), datorită cărui fapt suferă economia țării. Cel puțin, este subminată încrederea investitorilor. Ca regulă generală, organizațiile necomerciale nu desfășoară activități legate de obținerea profitului. Cu toate acestea, legea stabilește posibilitatea practicării de către asemenea entități a activității de întreprinzător sau a unei alte activități care generează venituri, cu condiția respectării stricte a scopurilor creării organizației respective, specificate în documentele constitutive.”³⁶¹ Este cel puțin forțată și neconvingătoare încercarea de a prezenta organizațiile necomerciale în calitate de verigă indispensabilă a circuitului economic. Din aceste considerente, mai reușită este opinia lui A.V. Markarean: „În cazul comiterii în organizațiile necomerciale a faptelor incriminate de

³⁵⁸ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 71, 78, 81. 675 p.

³⁵⁹ Маркарян А.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. În: *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року)*. Одеса, 2010, p. 185-189.

³⁶⁰ Далгатова А.О. Особенности объекта злоупотребления полномочиями в коммерческих и иных организациях. În: *Проблемы в российском законодательстве. Юридический журнал*, 2011, № 2, p. 138-140.

³⁶¹ Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016, p. 67. p. 184.

normele Capitolului 23 din Codul penal al Federației Ruse, vor fi afectate cu predilecție relațiile sociale care nu au o natură economică. [...]. În consecință, includerea capitolului contra intereselor de serviciu în organizațiile comerciale sau în alte organizații în Titlul VIII „Infrațiuni în sfera economiei” presupune o limitare nejustificată a obiectului de apărare penală. Or, interesele de serviciu în organizațiile, specificate în Capitolul 23 al p.s. a Codului penal al Federației Ruse, sunt mult mai ample decât interesele economice. Aceasta se datorează varietății de scopuri și tipuri de activitate a organizațiilor necomerciale, care depășesc adesea sfera economiei.”³⁶² Această argumentare este relevantă în contextul analizei obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Or, așa cum rezultă din art. 124 CP RM, conținutul obiectului în cauză este condiționat de activitatea nu doar a organizațiilor comerciale, ci și a organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale. „Obținerea profitului constituie nu în toate cazurile și nu prioritar scopul organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale.”³⁶³

Prin cele menționate mai sus, am dorit să arătăm că analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor, prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, trebuie să presupună în mod obligatoriu examinarea opiniilor corespunzătoare ale doctrinarilor autohtoni.

Astfel, A. Borodac descrie conținutul acestui obiect în felul următor: „relațiile sociale care reglementează activitatea normală a aparatului de conducere a organizațiilor comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale.”³⁶⁴ În primul rând, relațiile sociale nu pot reglementa nimic. Relațiile sociale pot reprezenta obiectul reglementării, nu factorul de reglementare. În al doilea rând, noțiunea „aparatul de conducere” se potrivește pentru caracterizarea organelor de conducere mai degrabă ale organizațiilor de stat, decât ale organizațiilor nestatale. În fine, ceea ce este mai important, nu considerăm că opinia lui A. Borodac reușește să descrie într-o formulă sintetică valoarea socială și relațiile sociale aferente care în toate cazurile sunt vătămate de infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, indiferent de specificul acestora.

³⁶² Маркарян А.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. În: *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року)*. Одеса, 2010, p. 185-189.

³⁶³ Brînza C. Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 55-67.

³⁶⁴ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 506. 622 p.

În viziunea lui I. Țurcan, „relațiile sociale cu privire la activitatea normală a organizațiilor comerciale, obștești sau altor organizații nestatale”³⁶⁵ constituie conținutul obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM. Considerăm că această părere reușește într-o măsură considerabilă să redea esența valorii sociale și a relațiilor sociale aferente vătămate ineluctabil prin oricare dintre infracțiunile prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova.

Aceeași impresie rezultă din opinia exprimată de L. Gîrla și Iu. Tabarcea cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova: „funcționarea normală (reglementată de lege) a organizațiilor comerciale și necomerciale, în conformitate cu scopurile și cu obiectul activității lor, prevăzute în documentele constitutive.”³⁶⁶

În fine, S. Brînza și V. Stati caracterizează astfel obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM: „relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu în sectorul privat.”³⁶⁷ Mai sus am subscris la pozițiile lui V.S. Korosteliov și D.A. Kononov, conform cărora folosirea noțiunii „serviciu” nu este adecvată în contextul activității organizațiilor nestatale. Dincolo de aceasta, considerăm reușită menționarea de către S. Brînza și V. Stati a sectorului privat la descrierea obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Necesitatea menționării acestuia decurge chiar din titulatura acestui capitol din textul legii penale. În plus, noțiunea „sectorul privat” este indicată pentru a evidenția dihotomia „sectorul privat” / „sfera publică”, *i.e.* pentru a reliefa deosebirea de principiu dintre obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 333-335 și 335¹ CP RM și obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute de art. 324-326, 326¹, 327-329, 330¹, 330², 332, 332¹ și 332² CP RM.

Analizând cadrul normativ de referință, I. Serbinov conchide că „sfera publică (în sensul denumirii Capitolului XV al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova) înglobează: a) ansamblul entităților publice enumerate în art. 3 al Legii nr. 82/2017, cu excepția societăților pe acțiuni în care statul deține pachetul majoritar de acțiuni; b) entitățile în care-și desfășoară activitatea: persoanele autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public; persoanele publice străine și

³⁶⁵ Brînza S., Ulianoschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 651. 804 p.

³⁶⁶ Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 2*. Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 371. 592 p.

³⁶⁷ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 940. 1300 p.

funcționarii internaționali.”³⁶⁸ Dacă recurgem la metoda excluderii și dacă luăm în considerare conținutul art. 124, 333-335 și 335¹ CP RM, putem ajunge la concluzia că sectorul privat îl constituie organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale.

Luând în considerare toate cele menționate mai sus, suntem de părerea că obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova îl formează relațiile sociale privitoare la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, *i.e.* a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale.

3.1.2. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

În opinia lui O.I. Petrenko, conținutul obiectului juridic special al infracțiunii depinde de conținutul obiectului juridic generic al acesteia. Obiectul juridic special al infracțiunii concretizează obiectul juridic generic al acesteia și corelează logic cu acesta ca parte a unui întreg.³⁶⁹ V. Grosu are o părere asemănătoare: „Obiectul juridic generic sau de grup se reflectă în parte în obiectul juridic special al infracțiunii din grupul respectiv.”³⁷⁰

Ergo, obiectul juridic special al infracțiunilor, care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, trebuie să constituie o parte a relațiilor sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, *i.e.* a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale.

Referitor la luarea de mită, A. Ionașcu exprimă următoarea părere: „Obiectul nemijlocit principal (de bază) al infracțiunii îl reprezintă activitatea și funcționarea normală a unui element constitutiv al aparatului puterii de stat și de administrare sau, concret, a unei întreprinderi, instituții, organizații.”³⁷¹ Nu este clar la care „luare de mită” se referă acest autor. Menționarea „aparatului puterii de stat și de administrare” în caracterizarea obiectului juridic special al luării de mită demonstrează că A. Ionașcu se referă mai degrabă la luarea de mită în accepțiunea legii penale române. În legătură cu aceasta, trebuie să constatăm că stabilirea conținutului obiectului juridic special al infracțiunilor, care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, nu poate fi

³⁶⁸ Serbinov I. Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 7, p. 33-41.

³⁶⁹ Петренко О.І. Об'єкт підкупу учасників та організаторів спортивних змагань. În: *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2014, Вип. 28, p. 30-33.

³⁷⁰ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 181. 328 p.

³⁷¹ Ionașcu A. Pericolul social și obiectul infracțiunii de luare de mită. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice*, 2012, nr. XII, p. 139-141.

făcută prin prisma unor reglementări penale din alte state. În caz contrar, rezultatele analizei pot fi eronate.

Nici opinia lui S.D. Dobre nu corespunde conținutului art. 333 și 334 CP RM: „Obiectul juridic special al infracțiunii de luare de mită este reprezentat de relațiile sociale a căror normală formare, desfășurare și dezvoltare nu ar fi posibilă în lipsa asigurării exercitării cu probitate de către funcționari a propriilor atribuții de serviciu. [...] Obiectul juridic special al infracțiunii de dare de mită este reprezentat de relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității de serviciu ce nu poate să se deruleze în mod corect atunci când intervin factori perturbatori care, pe fondul soluționării unor interese personale, acționează în mod indirect în detrimentul celorlalți beneficiari ai serviciilor prestate de către funcționar”.³⁷² Nu putem să nu remarcăm termenul „probitate” folosit de S.D. Dobre. „Probitate” înseamnă: integritate; cinste; onestitate. A. Sitaru și G.M. Tite menționează: „Din perspectiva unei organizații private, integritatea este privită ca o busolă care coordonează permanent activitatea companiei, cu scopul de a impune profesionalism în tot ceea ce face aceasta. De altfel, primul principiu al profesionalismului este integritatea, pentru că a acționa cu integritate devine o cerință centrală pentru un succes susținut.”³⁷³ Henk van Luijk afirmă: „Cum putem caracteriza integritatea în domeniul privat și în domeniul public? Integritatea în ambele cazuri reprezintă o formă de integritate socială și poate fi descrisă drept responsabilitatea acceptată în mod conștient pentru o atitudine și o practică bine echilibrată față de așteptările sociale legitime cu privire la drepturile și interesele tuturor părților interesate.”³⁷⁴

Privită din perspectiva ultimelor două opinii, este prea largă viziunea lui P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca cu privire la obiectul juridic special al luării de mită: „Obiectul juridic îl constituie valorile sociale privitoare la cinstea, corectitudinea, probitatea în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale funcționarilor publici și a altor funcționari și la apărarea intereselor legale ale persoanelor împotriva faptelor negative ale acestora, în scopul desfășurării normale a activității de serviciu.”³⁷⁵ O astfel de caracterizare nu scoate în evidență specificul valorii sociale care suferă atingere doar în cazul comiterii luării de mită. Din acest considerent, sprijinim opinia lui M. Safta: „Integritatea în mediul de afaceri este strâns legată de lupta împotriva corupției, dar nu este confundată cu aceasta, domeniul său de aplicare fiind mult mai

³⁷² Dobre S.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală* / Teză de doctorat. București, 2018, p. 155. 234 p.

³⁷³ Sitaru A., Tite G.M. Integritatea și conformitatea conduitei în mediul privat. În: *Revista Română de drept penal al afacerilor*, 2019, nr. 2, p. 86-97.

³⁷⁴ Van Luijk H. Integrity in the private, the public, and the corporate domain. În: Brenkert G.G. *Corporate integrity & accountability*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2004, p. 38-54.

³⁷⁵ Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2013, p. 8. 590 p.

larg. Astfel, studiile în domeniu identifică domeniile vizate de integritatea în domeniul afacerilor: activități financiare / administrative interne din cadrul organizației, relația cu furnizorii, relațiile de muncă, recrutarea, relația cu clienții, relația cu guvernul și funcționarii publici, parteneriate. Orice abordare a integrității în mediul de afaceri nu poate ignora cadrul politic și legislativ, astfel încât rolul statului în aceste componente este esențial pentru dezvoltarea unui mediu de afaceri caracterizat prin echitate.”³⁷⁶

Noțiunea „integritate în sectorul privat” este definită în art. 3 din Legea nr. 82/2017: „capacitatea organizațiilor comerciale de a interacționa cu entitățile publice, precum și între ele, în mod legal, transparent, obiectiv și în baza libertății concurenței”.³⁷⁷ De asemenea, în alin. (1) art. 37 al acestei legi se stabilește: „Climatul de integritate a mediului de afaceri în relațiile cu sectorul public se cultivă prin: a) respectarea procedurilor de achiziție publică; b) respectarea limitărilor de publicitate stabilite pentru agenții publici; c) respectarea restricțiilor și limitărilor stabilite pentru foștii agenți publici; d) respectarea normelor de etică a afacerilor; e) implementarea sistemelor de control intern; f) transparența acționariatului, fondatorilor, administratorilor și beneficiarilor efectivi ai organizațiilor comerciale; g) transparența afacerilor sectorului privat cu statul.”³⁷⁸

Sub aceste aspecte, noțiunea „integritate în sectorul privat” din Legea nr. 82/2017 corespunde cu poziția lui M. Safta, conform căreia integritatea nu ține neapărat de prevenirea și combaterea corupției.

Pe de altă parte, conform alin. (1) art. 43 din Legea nr. 82/2017, „lipsa integrității în sectorul public și în cel privat conduce la săvârșirea actelor de corupție și a celor conexe acestora și atrage răspunderea, după caz, disciplinară, civilă, contravențională sau penală”. În această ipoteză, noțiunea de integritate este centrată pe fenomenul corupției, ceea ce contravine poziției lui M. Safta.

Luând în considerare multitudinea de manifestări, care reprezintă actele de corupție și cele conexe acestora (enumerare în art. 44 și 45 din Legea nr. 82/2017), considerăm că noțiunea de integritate nu poate reda specificul valorilor sociale care suferă atingere anume în cazul comiterii infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Deoarece am ajuns în impas, considerăm necesară examinarea opiniilor doctrinarilor autohtoni cu privire la conținutul obiectului juridic special al acestor infracțiuni.

³⁷⁶ Safta M. Integrity in the business environment. În: *Juridical Tribune (Tribuna Juridica)*, 2018, vol. 8, is. 3, p. 811-822.

³⁷⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.

³⁷⁸ *Ibidem*.

Părerăa lui T. Popovici, A. Airapetean, D. Ioniță, S. Prodan și R. Popov este că obiectul juridic special al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, îl constituie „relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești și a altor organizații nestatale.”³⁷⁹ Această opinie este prea largă. O astfel de caracterizare ar fi potrivită mai degrabă pentru obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova. Obiectul juridic special al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, este descris astfel de către T. Popovici, A. Airapetean, D. Ioniță, S. Prodan și R. Popov: „relațiile sociale referitoare la activitatea de serviciu în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, activitate a cărei bună desfășurare este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de corupere asupra funcționarilor din sectorul obștesc și privat.”³⁸⁰ În mare parte, această viziune poate fi acceptată, cu excepția folosirii termenului „corupere”. Acest termen este valabil în cazul infracțiunilor care sunt specificate la art. 324 și la art. 325 CP RM.

Într-o altă sursă, lipsește punctul de vedere al lui T. Popovici cu privire la obiectul juridic special al infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM. În același timp, obiectul juridic special al infracțiunilor, care sunt prevăzute la art. 334 CP RM, este descris de către T. Popovici în felul următor: „activitatea, întemeiată pe lege, a persoanelor care gestionează organizațiile comerciale, obștești sau alte organizații nestatale.”³⁸¹ Părerăa dată este prea largă. O astfel de caracterizare ar fi potrivită mai curând pentru obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova.

Aceeași constatare poate fi făcută în legătură cu poziția exprimată de A. Borodac. Acest autor caracterizează obiectul juridic special al tuturor infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, inclusiv al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, prin următoarea formulare: „relațiile sociale care condiționează ocrotirea activității normale a aparatului de conducere al unei organizații nestatale concrete.”³⁸² Din

³⁷⁹ *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p. 712. 836 p.; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 537. 656 p.; Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I). Chișinău, 2013. 350 p.* Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I,_II.pdf

³⁸⁰ *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu* / Sub red. lui A. Barbăneagră. Chișinău: Arc, 2003, p. 715. 836 p.; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 539. 656 p.; Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I). Chișinău, 2013. 350 p.* Disponibil: http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I,_II.pdf

³⁸¹ *Комментарий к Уголовному Кодексу Республики Молдова. Общая и Особенная Часть* / Под ред. В. Бужора, В. Гуцуляка. Disponibil: <https://criminology.md/index.php/ro/manuale-si-monografii/225-kommentarij-k-ugolovnomu-kodeksu-respubliki-moldova-obshchaya-i-osobennaya-chast>

³⁸² Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 506. 622 p.

considerente similare, nu putem accepta opinia lui I. Țurcan cu privire la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la: art. 333 CP RM: „relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației gestionate”³⁸³; art. 334 CP RM: „relațiile sociale cu privire la funcționarea normală, reglementată prin legislația în vigoare, a organizației comerciale, obștești sau a altor organizații nestatale gestionate.”³⁸⁴ În plus, nu este posibil ca obiectul juridic special al infracțiunilor de luare de mită să coincidă cu obiectul juridic special al infracțiunilor de dare de mită. Argumentul, de ce o astfel de coincidență nu este posibilă, este prezentat de P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca: „Pluralitatea naturală de făptuitori poate îmbrăca forma incriminării unității de infracțiune, cum este cazul infracțiunii de bigamie sau forma incriminării bilaterale sau al dublei incriminări cum este cazul infracțiunilor de dare de mită și luare de mită, ca infracțiuni de sine stătătoare (disociate).”³⁸⁵ Dacă luarea de mită și darea de mită ar fi fost incriminate sub forma unității de infracțiune, atunci acestea ar fi constituit modalități ale aceleiași infracțiuni și ar fi avut același obiect juridic special. „Cum însă luarea de mită și darea de mită sunt incriminate distinct în art. 333 și 334 CP RM, ele nu pot avea același obiect juridic special.”³⁸⁶

V. Cușnir exprimă următorul punct de vedere referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la: art. 333 CP RM: „relațiile sociale privind buna funcționare a organizațiilor comerciale, obștești și a altor organizații nestatale, precum și cinstea, corectitudinea și loialitatea managerilor (administratorilor, gestionarilor) – ca o condiție necesară a îndeplinirii, conform legii, a obligațiilor care le revin în legătură cu gestionarea organizației”³⁸⁷; art. 334 CP RM: „relațiile sociale a căror normală desfășurare determină necesitatea combaterii faptelor care aduc atingere bunei funcționări a organizațiilor comerciale, obștești și altor organizații nestatale. Cerând celor ce gestionează corectitudine și probitate în îndeplinirea obligațiilor de funcție, legea asigură acestora, în același timp, o protecție eficientă împotriva actelor de mituire la care ar putea fi expuși.”³⁸⁸ Cinstea, corectitudinea și loialitatea sunt condiții necesare, dar nu și suficiente, în vederea prevenirii și combaterii luării de mită și dării de mită. Reiterăm că noțiunea de integritate nu poate reda specificul valorilor sociale care

³⁸³ Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 655. 804 p.

³⁸⁴ *Ibidem*, p. 657.

³⁸⁵ Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2013, p. 7. 590 p.

³⁸⁶ Brînza C. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 68-76.

³⁸⁷ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 736. 860 p.

³⁸⁸ *Ibidem*, p. 740.

suferă atingere doar în cazul comiterii infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Aceeași constatare se poate face cu referire la noțiunile apropiate ca sens: cinste; corectitudine; loialitate.

L. Gîrla și Iu. Tabarcea au următoarea opinie privitoare la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la: art. 333 CP RM: „relațiile sociale care asigură exercitarea normală a activității de gestionare în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, precum și interesele legate de o astfel de activitate a persoanelor fizice sau juridice ori a statului”³⁸⁹; art. 334 CP RM: „relațiile sociale care asigură exercitarea normală a activității de gestionare în organizațiile comerciale, obștești și în alte organizații nestatale, precum și interesele legate de o astfel de activitate a persoanelor fizice sau juridice ori a statului.”³⁹⁰ Nu este posibil ca obiectul juridic special al infracțiunilor de luare de mită să coincidă cu obiectul juridic special al infracțiunilor de dare de mită. În afară de aceasta, punctul de vedere a lui L. Gîrla și Iu. Tabarcea se referă mai curând la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, decât la obiectul juridic special al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

În fine, S. Brînză și V. Stati exprimă următorul punct de vedere referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la: art. 333 CP RM: „relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sectorul privat, care presupune respectarea de către un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat a obligației de a pretinde, accepta sau primi remunerația în strictă conformitate cu legea”³⁹¹; art. 334 CP RM: „relațiile sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sectorul privat, care este incompatibilă cu săvârșirea unor fapte de mituire a arbitrilor aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, ori a persoanelor care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, ori a participanților la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat.”³⁹²

Considerăm necesare și suficiente toate caracteristicile obiectului juridic special al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, enumerate de S. Brînză și V. Stati. Pornind de

³⁸⁹ Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 2.* Кишинэу: Cartdidact, 2010, p. 375. 592 p.

³⁹⁰ *Ibidem*, p. 377.

³⁹¹ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 944. 1300 p.

³⁹² *Ibidem*, p. 960.

la dependența obiectului juridic special al acestor infracțiuni de obiectul juridic generic al acestora, autorii continuă cu specificarea subiecților implicați în săvârșirea luării de mită și a dării de mită, pentru a încheia cu descrierea interdicției impuse acestor subiecți, interdicție care sugerează conținutul valorilor sociale specifice lezate în cazul săvârșirii infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Luând în considerare propria poziție cu privire la obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, propunem următoare viziune: obiectul juridic special al infracțiunilor, specificate la art. 333 CP RM, îl constituie relațiile sociale privitoare la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu luarea remunerației ilicite de către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori de către participanții la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat; obiectul juridic special al infracțiunilor, care sunt prevăzute la art. 334 CP RM, îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu darea remunerației ilicite către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori către participanții la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat.

A. Ionașcu atinge problema obiectului juridic secundar al luării de mită: „Obiectul nemijlocit suplimentar al infracțiunii îl constituie cinstea și demnitatea persoanei. Referindu-ne la această teză, conchidem că, în unele cazuri, de pildă, acțiunile însoțite de extorcarea mitei, mituitul îl „obligă” pe mituitor să îndeplinească „condițiile” înaintate.”³⁹³ După care A. Ionașcu folosește noțiunile „cinste” și „demnitate” cu o altă conotație: „În general, sunt de părerea că orice funcționar, lucrător al aparatului de stat sau obștesc care se încumetă a lua mită, indiferent de valoarea ei și de motivele ce l-au impus la săvârșirea unei asemenea fapte, poate fi considerat totalmente lipsit de cinste și demnitate. Trebuie exclus orice motivație la acest capitol – starea grea economico-financiară, neretriuirea la timp a muncii, necesitatea acută de mijloace bănești etc.”³⁹⁴ În acest caz, reiese că făptuitorul atentează la propria cinste și demnitate, ceea ce vine în dezacord cu însăși ideea de obiect juridic al infracțiunii.

³⁹³ Ionașcu A. Pericolul social și obiectul infracțiunii de luare de mită. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice*, 2012, nr. XII, p. 139-141.

³⁹⁴ *Ibidem*.

Prea generală și vagă este părerea exprimată de P. Dungan, T. Medeanu și V. Pașca: „Incrimnarea faptelor de corupție implică și un obiect juridic secundar constituit din relațiile sociale referitoare la asigurarea și respectarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor.”³⁹⁵ Nu este posibil ca luarea de mită să lezeze toate drepturile și interesele pe care le poate avea o persoană. Autorii nu explică care anume drepturi și interese sunt lezate, în plan secundar, în cazul săvârșirii luării de mită. La fel de abstractă este opinia lui A. Borodac. Acesta vorbește despre un obiect juridic secundar al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova: „relațiile sociale care ocrotesc interesele publice, drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice, viața sau sănătatea persoanei, proprietatea.”³⁹⁶

În fine, S. Brînză și V. Stati menționează: „În cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică (morală) a persoanei.”³⁹⁷ Acest punct de vedere are la bază interpretarea noțiunii „extorcere”, propusă în pct. 3.4 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014): „[...] punerea victimei în situația care o determină să-i transmită coruptului remunerația ilicită, pentru a preîntâmpina producerea efectelor nefaste pentru interesele legitime sau ilegite ale victimei [...]; amenințarea cu lezarea intereselor legitime sau ilegite ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite coruptului remunerația ilicită [...]; nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită remunerația ilicită către corupt, pentru a evita lezarea unor interese legitime sau ilegite ale victimei [...]”³⁹⁸

Remarcăm trei modalități faptice ale extorcării, descrise în recomandarea din pct. 3.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014. Din această recomandare, care poate fi ajustată la ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, rezultă că extorcarea mitei presupune, în calitate de condiție obligatorie, exercitarea presiunii asupra victimei. Nu întotdeauna această presiune implică amenințarea (inclusiv amenințarea cu violență) sau aplicarea violenței.

³⁹⁵ Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II.* București: Universul Juridic, 2013, p. 8. 590 p.

³⁹⁶ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 506. 622 p.

³⁹⁷ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 956. 1300 p.

³⁹⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

Amenințarea (inclusiv amenințarea cu violență) vatamă relațiile sociale referitoare la libertatea psihică a persoanei. Aplicarea violenței lezează relațiile sociale referitoare la integritatea corporală sau sănătatea persoanei. Aceste valori și relații sociale nu sunt afectate dacă exercitarea presiunii asupra victimei nu implică nici amenințare, nici sau aplicarea violenței. O astfel de constatare este pe deplin valabilă pentru cea de-a treia modalitate faptică a extorcării, specificată în pct. 3.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014. Într-o anumită măsură, această constatare este valabilă pentru prima modalitate faptică a extorcării, menționată în pct. 3.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014.

În cazul exercitării unei presiuni asupra victimei (care nu implică nici amenințare, nici sau aplicarea violenței), sunt afectate relațiile sociale cu privire la libertatea de voință a persoanei. Așa cum vom putea vedea în Secțiunea 4.2.5 a prezentei teze, mituitorul căruiia îi este extorcată mita (în sensul alin. (4) art. 334 CP RM) are posibilitatea de a-și dirija acțiunile. În această ipoteză, este afectată nu autonomia voinței mituitorului, dar libertatea de voință a acestuia. Voința lui nu este subordonată pe deplin voinței persoanei mituite. Pentru a nu suporta consecințe nefaste, mituitorul doar își modifică comportamentul în scopul evitării producerii unor astfel de consecințe.

În concluzie, în cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale cu privire la libertatea de voință, libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei.

3.2. Obiectul material (imaterial) și victima infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

Toate infracțiunile au obiect juridic special, însă nu toate infracțiunile posedă obiect material sau imaterial. În dispoziția art. 333 CP RM este folosită sintagma „bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, [...] oferte ori promisiuni”. În dispoziția art. 334 CP RM se utilizează sintagma „bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin”. Nu este clar dacă aceste sintagme se referă la obiectul material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, ori la un alt semn constitutiv al acestor infracțiuni.

În opinia lui I. Ciobanu, I. Nastas³⁹⁹ și I. Țurcan⁴⁰⁰, în cazul infracțiunilor care presupun luarea sau darea unei remunerații ilicite, această remunerație nu poate reprezenta obiectul

³⁹⁹ Ciobanu I., Nastas I. Trăsăturile definiției ale obiectului coruperii pasive. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2007, nr. 3, p. 120-128.*

material sau imaterial al infracțiunii. O opinie asemănătoare este exprimată de autorul român T. Medeanu: „Obiectul material al infracțiunii este entitatea materială fizică – lucru sau persoană în care se încorporează valoarea socială ocrotită prin norma de incriminare. Dacă valoarea socială protejată prin norma de incriminare este corectitudinea, probitatea în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu de către funcționarii publici, atunci acestea sunt valori care nu au corporalitate, motiv pentru care nici infracțiunea nu are obiect material. Obiectul material nu trebuie confundat cu bunurile dobândite prin săvârșirea infracțiunii (e.g. banii dobândiți prin infracțiune) sau care au fost date pentru a-l răsplăti pe infractor. Acestea sunt doar corpuri delictive, mijloace materiale care dovedesc săvârșirea infracțiunii.”⁴⁰¹ Un punct de vedere similar îl are un alt autor român – S. Bogdan.⁴⁰²

Asemenea păreri contravin explicației din pct. 2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Instrumentarul juridico-penal în materie de corupere pasivă (art. 324 CP) vizează în primul rând incidența remunerației ilicite, care poate fi expresia unor entități corporale sau incorporale, îndeplinind rolul de obiect material sau obiect imaterial al infracțiunii.”⁴⁰³ Prin analogie, se poate afirma că această explicație se referă, în egală măsură, la infracțiunile ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. În practica judiciară găsim confirmarea acestei idei. De pildă, într-o speță, B.V. a fost acuzat de săvârșirea infracțiunii care este prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM. Însă, prima instanță l-a achitat pe făptuitor, argumentând: „În ședința de judecată nu s-a dovedit faptul primirii de către inculpați a mitei sub formă de 450 m² din patrimoniul imobiliar aflat în proces de construcție sau alte avantaje patrimoniale, pe motiv că complexul imobiliar din str. Mihail Sadoveanu, mun. Chișinău, la data pornirii urmăririi penale nu a existat în realitate și respectiv nu figura înregistrat în registrul bunurilor imobile, iar contractele de investire a capitalului privat din 21.05.2007 nu sunt acte juridice translativ de proprietate, precum și cotoarele dispozițiilor de încasare a mijloacelor bănești nu constituie documente primare justificative și nu dispun de acoperire financiară. Respectiv, în cadrul componenței de infracțiune determinate de acuzarea de stat, lipsește *obiectul material al acesteia* (evid. ns.).”⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ Țurcan I. Unele aspecte privind semnele obiective ale infracțiunii de corupere pasivă. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr. 8, p. 167-175.

⁴⁰¹ Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. 2.* București: Universul Juridic, 2013, p. 9. 590 p.

⁴⁰² Bogdan S. *Drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2006, p. 276. 306 p.

⁴⁰³ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴⁰⁴ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13.12.2011. Dosarul nr. Ira-681/2011.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/

De asemenea, părerile, exprimate de I. Ciobanu, I. Nastas, I.Țurcan, T. Medeanu și S. Bogdan, sunt opuse opiniilor exprimate de către alți teoreticieni. După părerea lui S. Brînza și V. Stati, obiectul material sau imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM îl constituie „remunerația ilicită exprimată în bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite.”⁴⁰⁵ Puncte de vedere similare aparțin lui T. Popovici⁴⁰⁶ și R. Popov.⁴⁰⁷ Într-o situație asemănătoare ca esență, și anume – în cazul faptelor incriminate la art. 256 CP RM, S. Gavajuc afirmă că „obiectul material al infracțiunii de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației urmează a fi determinată remunerația.”⁴⁰⁸

Ideea, conform căreia remunerația ilicită nu poate avea calitatea de obiect material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită, are la bază argumentul prezentat de V.N. Borkov: „Nu este corect să considerăm remunerația ilicită obiect material al infracțiunii, deși o astfel de poziție este prezentă în literatura științifică. Obiectul material este un element al structurii relațiilor sociale. Acest element corelează ca o parte cu întregul, și anume cu obiectul apărării penale, *i.e.* cu relațiile sociale protejate de legea penală și supuse atingerii infracționale. Este evident că, în relațiile sociale cu privire la îndeplinirea serviciului în sectorul public, nu poate fi loc pentru remunerația ilicită.”⁴⁰⁹

Totuși, M.A. Ghelfer subliniază că bunurile, în legătură cu care persoanele intră într-o relație, „nu fac parte din conținutul relațiilor sociale apărute de legea penală.”⁴¹⁰ Este necesar să facem cunoscută și părerea lui S. Brînza: „Putem considera bunurile corporale ca element derivat al structurii obiectului infracțiunii. [...] Conceptul de obiect material se referă la entitățile care corespund unor necesități umane, având o valoare economică sau afectivă, și care prezintă un interes concret. [...] Un înscris poate constitui obiectul material al unei infracțiuni doar atunci, când el este într-o interconexiune cu obiectul juridic al acestei infracțiuni. În cazul infracțiunii, prevăzute la art. 332 CP RM, această interconexiune este evidentă, din moment ce

⁴⁰⁵ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 941. 1300 p.

⁴⁰⁶ Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat.* Chișinău: Cartier, 2005, p. 538. 656 p.

⁴⁰⁷ Popov R. Bunurile ca obiect material sau imaterial al unor infracțiuni legate de corupție: unele probleme de interpretare a legii penale. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2015).* Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 59-62.

⁴⁰⁸ Gavajuc S. *Răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației /* Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 91. 170 p.

⁴⁰⁹ Борков В.Н. Денежное содержание чиновника как возможная детерминанта минимальной суммы взятки. În: *Уголовное право*, 2006, № 6, p. 11-14.

⁴¹⁰ Гельфер М.А. Некоторые вопросы общего учения об объекте преступления в советском уголовном праве. În: *Ученые записки ВЮЗИ*, 1959, Вып. 7, p. 39-59.

obiectul juridic special al acestei fapte se exprimă în relațiile sociale referitoare la încrederea publică, la autenticitatea și veridicitatea înscrisurilor, la adevărul pe care ele au menirea să-l exprime.”⁴¹¹ Acestor argumente li se adaugă cele prezentate de A. Reșetnicov: „Obiectul material nu poate fi inclus în conținutul obiectului juridic special al infracțiunii, dată fiind natura diferită a celor două obiecte: obiectul material are o natură corporală; obiectul juridic special este dispensat de corporalitate, având o natură valorică-relațională. [...] Dacă în norma de incriminare este conturată – expres sau tacit – o entitate materială, și numai aceasta, acea entitate o reprezintă obiectul material al infracțiunii. Și nu mijlocul de săvârșire a infracțiunii. Ca exemplu de maximă relevanță poate fi prezentat cazul folosirii documentelor oficiale false, caz prevăzut de art. 361 CP RM. [...] Considerăm că în cazul folosirii documentelor oficiale false (prevăzut la art. 361 CP RM) documentele oficiale false constituie obiectul material al infracțiunii. Nu pentru că aceasta e opinia majoritară, dar pentru că nu poate exista un factor al influențării fără un obiect al influențării.”⁴¹²

Referind aceste opinii la infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, constatăm că remunerația ilicită nu poate face parte din conținutul valorilor și relațiilor sociale ocrotite împotriva acestor infracțiuni. Aceste valori și relații sociale au o natură abstractă și, de aceea, nu pot îngloba entități corporale sau incorporale ce formează obiectul material sau imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Entitățile respective constituie o derivație a valorilor și relațiilor sociale ocrotite împotriva acestor infracțiuni, care este proiectată în realitatea obiectivă. Totodată, remunerația ilicită prezintă un interes concret pentru persoana mituită și mituitor, constituind pentru aceștia entitatea prin a cărei influențare (pretindere, acceptare, primire sau extorcare; promisiune, oferire sau dare) urmează a fi satisfăcute necesitățile persoanei mituite și ale mituitorului. În art. 333 și 334 CP RM, singura entitate menționată este remunerația ilicită. Deoarece un factor al influențării nu poate exista fără un obiect al influențării, se poate deduce că, în art. 333 și 334 CP RM, remunerația ilicită constituie un obiect al influențării, nu un factor de influențare. Pentru comparație, de pildă, în cazul infracțiunii prevăzute la art. 208² CP RM, oricare avantaje materiale constituie mijlocul de săvârșire a infracțiunii (factorul de influențare) odată ce obiectul imaterial al infracțiunii date îl reprezintă serviciile sexuale prestate de către o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 18 ani (obiectul de influențare). În

⁴¹¹ Brînză S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 84, 104, 105. 675 p.

⁴¹² Reșetnicov A. Disocierea mijlocului de săvârșire a infracțiunii de obiectul material al infracțiunii: considerații introductive. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2008, nr. 1, p. 114-119.

fine, dacă un document fals poate să reprezinte obiectul material sau imaterial al infracțiunii ce prevăzute la art. 361 CP RM, de ce remunerația ilicită nu ar putea să constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM? „Ca și documentul fals, remunerația ilicită este o entitate ilegală care satisface necesitățile antisociale ale persoanei mituite și ale mituitorului.”⁴¹³

O entitate ilegală este, de fapt, o entitate legală căreia făptuitorul îi conferă conotații ilegale. Omitând desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activităților remunerate în sectorul privat, persoana mituită ia remunerația contrar legii, iar mituitorul dă remunerația contrar legii. Cu alte cuvinte, sfidând prevederile art. 333 CP RM, persoana mituită ignoră obligația care i se impune de a pretinde, a accepta și a primi o remunerație în condiții de legalitate. Desconsiderând prevederile art. 334 CP RM, mituitorul ignoră obligația care i se impune de a promite, a oferi și a da o remunerație în condiții de legalitate. O remunerație luată sau dată în astfel de condiții devine ilicită. Cu toate acestea, remunerația dată continuă să constituie o derivație a valorilor și relațiilor sociale ocrotite împotriva infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, deoarece este o remunerație licită supusă influențării ilicite de către făptuitor. În cazul acestor infracțiuni, nu remunerația ilicită este apărută de legea penală. Legea penală apără relațiile și valorile sociale din care derivă remunerația licită supusă influențării ilicite de către făptuitor. În consecință, remunerația licită este entitatea corporală sau incorporală în legătură cu care apar și se dezvoltă relațiile sociale la care participă ca subiecți persoana mituită și mituitorul. Săvârșind infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, acești subiecți fac imposibilă desfășurarea relațiilor sociale respective sau complică desfășurarea lor.

În alt context, în legătură cu infracțiunile care presupun luarea sau darea unei remunerații ilicite, S. Kahane menționează: „Aceste infracțiuni sunt lipsite de regulă, de obiect material, dar în situația în care acțiunea făptuitorului privește în mod direct un bun, obiectul material constă în bunul respectiv sau dacă folosul material necuvenit constă în prestarea unei munci, atunci obiectul material asupra căruia se efectuează munca devine și obiect al infracțiunii.”⁴¹⁴ Avem reticență față de părerea acestui teoretician, conform căreia entitatea, asupra căreia se îndreaptă munca prestată în folosul persoanei mituite, poate constitui obiectul material al infracțiunilor care presupun luarea sau darea unei remunerații ilicite. Considerăm convingător argumentul

⁴¹³ Brînza C. Obiectul material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită: considerații introductive. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepșa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 300-307.

⁴¹⁴ Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. V. 4. Partea specială*. București: Editura Academiei, 1972, p. 130-131. 1035 p.

prezentat de C. Timofei, care se referă la o situație apropiată: „Imobilul reparat sau un alt asemenea obiect al muncii prestate nu poate fi obiect material al infracțiunii de trafic de influență (sau de cumpărare de influență). Acesta reprezintă rezultatul materializat al serviciului sau al activității care constituie nu altceva decât obiectul imaterial al infracțiunii de trafic de influență (sau de cumpărare de influență). [...] Prin intermediul unui imobil reparat sau al unui alt asemenea obiect al muncii prestate nu se poate aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii de trafic de influență (sau de cumpărare de influență). Aceasta din moment ce atingerea în cauză se aduce prin intermediul serviciului sau al activității care constituie obiectul imaterial al infracțiunii de trafic de influență (sau de cumpărare de influență), entitate incorporală în care se proiectează valorile sociale apărate împotriva infracțiunilor de trafic de influență (sau de cumpărare de influență). Directamente, serviciul respectiv sau activitatea respectivă este cea pretinsă, acceptată sau primită (promisă, oferită sau dată) de făptuitor, nu imobilul reparat sau un alt asemenea obiect al muncii prestate.”⁴¹⁵ Ergo, prestarea muncii în folosul persoanei mituite trebuie considerat serviciu sau avantaj necuvenit, privit ca obiect imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Rezultatul muncii astfel prestate derivă direct din serviciul sau avantajul necuvenit, nu din valorile și relațiile sociale apărate împotriva luării de mită și a dării de mită.

Din cele sus-menționate derivă că infracțiunile specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot avea nu doar obiect material, dar și obiect imaterial. Conform opiniei lui V. Stati, „prin „obiect imaterial al infracțiunii” trebuie să se înțeleagă entitatea incorporală asupra căreia se îndreaptă nemijlocit acțiunea infracțională, prin al cărei intermediu se aduce atingere obiectului juridic al infracțiunii.”⁴¹⁶ În cazul infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, obiectul imaterial îl reprezintă remunerația ilicită în formă incorporală (alias – remunerația ilicită în formă incorporală, supusă influențării ilicite de către făptuitor).

În contextul analizat, prezintă interes opinia lui A. Filipaș, referitoare la infracțiunile care presupun luarea sau darea unei remunerații ilicite: „Obiectul material al infracțiunii este actul de serviciu în materialitatea sa, pe care trebuie să-l înfăptuiască funcționarul.”⁴¹⁷ Considerăm că un asemenea act de serviciu nu poate reprezenta nici obiectul imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, nici, cu atât mai puțin, obiectul material al infracțiunilor date. Este întemeiată părerea lui S. Brînza, care menționează că „la șirul de fenomene care alcătuiesc

⁴¹⁵ Timofei C. Obiectul material sau imaterial și victima în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea D). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 7, p. 61-63.

⁴¹⁶ Stati V. Problema obiectului material în cazul infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și drepturilor conexe. În: *Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale*. Chișinău, AGEPI, 2007, p. 228-230.

⁴¹⁷ Filipaș A. *Drept penal român. Partea specială*. București: Universul Juridic, 2008, p. 443. 512 p.

noțiunea de obiect material al infracțiunii trebuie raportate numai acele entități, asupra cărora influențându-se se produce vătămarea sau amenințarea obiectului juridic al infracțiunii. În caz contrar, noțiunea „obiectul material al infracțiunii” își pierde orice semnificație juridică. De aceea, nu pot fi considerate obiect material al infracțiunii faptele, procesele etc.”⁴¹⁸ Actul de serviciu în accepțiunea lui A. Filipaș este descris în art. 333 și 334 CP RM în expresia „pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment de pariat”. Nu este greu de observat că această expresie descrie scopul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM: îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercițiul funcției persoanei mituite sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. Respectiv, obiectul acestui scop îl reprezintă acțiunea în exercițiul funcției a persoanei mituite sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat, care ar urma să fie îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită. În consecință, actul de serviciu în accepțiunea lui A. Filipaș constituie nu obiectul material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, dar obiectul scopului acestor infracțiuni.

În concluzie la cele menționate mai sus, este necesar să subliniem că obiectul material sau imaterial este un semn secundar obligatoriu al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Dacă acest semn lipsește, atunci fapta nu poate fi calificată în baza art. 333 sau 334 CP RM.

În dispoziția art. 333 CP RM, conținutul obiectului material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită este descris prin sintagma „bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, [...] oferte ori promisiuni”. În dispoziția art. 334 CP RM, conținutul obiectului material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită este descris prin sintagma „bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin”.

Astfel, lista de entități, care reprezintă obiectul material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, este: 1) bunuri sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 2) servicii sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 3) privilegii sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 4) avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 5) oferte de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 6) promisiuni de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite.

⁴¹⁸ Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p. 84, 104, 105. 675 p.

Doar prima dintre aceste categorii se referă la obiectul material sau imaterial al infracțiunii. Celelalte cinci categorii se referă exclusiv la obiectul imaterial al infracțiunii.

Lista de entități, care formează obiectul material sau imaterial al infracțiunilor care sunt specificate la art. 334 CP RM, este mai scurtă: 1) bunuri sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 2) servicii sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 3) privilegiu sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite; 4) avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite.

Doar prima dintre aceste categorii se referă la obiectul material sau imaterial al infracțiunii. Celelalte trei categorii se referă exclusiv la obiectul imaterial al infracțiunii.

În continuare, în ordinea prezentată mai sus, vor fi analizate categoriile obiectului material sau imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Prima dintre aceste categorii este cea de *bunuri sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*. Pentru a percepe înțelesul noțiunii care desemnează această categorie, este acceptabil să se apeleze la interpretarea oficială din pct. 2.1 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014: „Remunerația ilicită sub formă de bunuri, urmează să fie interpretată în acord cu art. 285 din Codul civil⁴¹⁹ (în continuare – CCI RM). Astfel, bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale. Lucrurile sunt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile. Prin urmare, termenul bun se referă în egală măsură la lucruri, cât și la drepturi patrimoniale, care pot fi reale și obligaționale. [...]”⁴²⁰ Această explicație ilustrează conținutul obiectului material sau imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 324 și 325 CP RM. Precizăm că conținutul acestui obiect nu se deosebește principial de conținutul obiectului material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Singura deosebire este că obiectul material sau imaterial al infracțiunilor, specificate la art. 324 și la art. 325 CP RM, derivă din obiectul juridic special al coruperii pasive și al coruperii active. Respectiv, „obiectul material sau imaterial al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, derivă din obiectul juridic special al luării de mită și al dării de mită.”⁴²¹

⁴¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁴²⁰ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴²¹ Brînza C. Categoriile obiectului material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”*, 25-26 martie 2021. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 308-318.

Actualmente, noțiunea de bunuri este definită în alin. (1) art. 455 CCi RM: „Bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale.”⁴²² Așa cum am menționat anterior, bunurile sub orice formă constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Sintagma „sub orice formă” este reflectată în clasificarea bunurilor din articolele Codului civil: bunuri imobile și bunuri mobile (art. 459); bunuri divizibile și bunuri indivizibile (art. 466); bunuri principale și bunuri accesorii (art. 467); bunuri fungibile și bunuri nefungibile (art. 468); bunuri determinate individual și bunuri determinate generic (art. 469); bunuri consumptibile și bunuri neconsumptibile (art. 470); bunuri ale domeniului public și bunuri ale domeniului privat (art. 471). În oricare dintre aceste forme, ca și în alte forme admise de doctrina juridică, bunurile pot reprezenta obiectul material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Conform alin. (2) art. 455 CCi RM, „lucruri sunt obiectele corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile.”⁴²³ În unele articole din Codul civil sunt definite noțiunile care pot desemna lucrurile ca obiect material sau imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM: banii (art. 479); titlurile de valoare (art. 480); bunurile culturale mobile (art. 481) etc.

Din alin. (1) art. 455 CCi RM rezultă că nu doar lucrurile, ci și drepturile patrimoniale pot să constituie obiectul material sau imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM. Conform alin. (1) art. 453 CCi RM, „patrimoniu reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active și pasive legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate.”⁴²⁴ Din această definiție rezultă că drepturile patrimoniale constituie acea parte a patrimoniului, care este reprezentată de drepturile evaluabile pecuniar, privite ca un *sumum* de valori active care aparțin unor persoane fizice și juridice concrete, și care sunt corelative obligațiilor patrimoniale.

Din analiza Codului civil rezultă că drepturi patrimoniale trebuie considerate: 1) drepturile reale în accepțiunea art. 454 CCi RM, *i.e.*: a) dreptul de proprietate; b) drepturile reale limitate (dreptul de uzufruct; dreptul de uz; dreptul de abitație; dreptul de superficie; dreptul de servitute; drepturile reale de garanție, inclusiv gajul și ipoteca; alte drepturi cărora prin lege le este atribuit în mod expres acest caracter; 2) drepturile de creanță. Conform alin. (1) art. 774 CCi RM, „în virtutea raportului obligațional, creditorul este în drept să pretindă de la debitor

⁴²² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86.

⁴²³ *Ibidem*.

⁴²⁴ *Ibidem*.

executarea unei prestații, iar debitorul este ținut să o execute. Prestația poate consta în a da, a face sau a nu face.”⁴²⁵ Rezultă că drept de creanță este dreptul creditorului de a pretinde de la debitor executarea unei prestații care poate consta în a da, a face sau a nu face; 3) drepturile patrimoniale care apar în urma elaborării obiectelor de proprietate intelectuală. Conform alin. (4) art. 476 CCi RM, „în cazul obiectelor de proprietate industrială, dreptul asupra acestora apare în urma înregistrării obiectului, a acordării titlului de protecție de către oficiul național de proprietate intelectuală sau în alte condiții prevăzute de legislația națională, precum și în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. În cazul obiectelor dreptului de autor și ale drepturilor conexe, înregistrarea nu este o condiție obligatorie pentru apariția și exercitarea drepturilor respective, aceste obiecte fiind protejate din momentul creării lor.”⁴²⁶

În legătură cu cele afirmate mai sus, trebuie reținută explicația din pct. 2.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „[...] Pentru a avea calitatea de bun, este absolut obligatoriu ca entitatea ce presupune remunerația ilicită să aibă o valoare economică și să fie susceptibilă de apropiere, sub forma unor drepturi în compunerea unui patrimoniu. Deoarece organele, țesuturile și celulele de origine umană nu au cost și valoare materială (alin. (3) art. 27 și alin. (1) art. 28 al Legii privind transplantul de organe, țesuturi și celule umane, nr. 42/2008), acestea nu pot constitui obiect al remunerației ilicite sub formă de bunuri în sensul alin. (1) art. 324 CP. Eventual dacă persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional, persoana cu funcție de demnitate publică va primi cu titlu de remunerație ilicită organe, părți ale acestora, țesuturi sau celule de origine umană, cele comise vor fi încadrate în baza art. 158 alin. (3) lit. f) CP. [...]”⁴²⁷

Întrebarea este dacă organele, țesuturile sau celulele de origine umană pot să reprezinte remunerație ilicită în cazul infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Căutând răspuns la această întrebare, menționăm că ultima explicație a Plenului CSJ, reproducă mai sus, vine în contradicție cu o altă explicație din același pct. 2.1 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014: „[...] Nu contează la încadrare dacă bunul ce constituie remunerația ilicită face parte din categoria de bunuri care se află în circuitul civil general sau este supus unui regim special de circulație. Astfel, nu este exclus ca remunerația ilicită sub formă de bunuri să se

⁴²⁵ *Ibidem.*

⁴²⁶ *Ibidem.*

⁴²⁷ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

refere la: substanțe narcotice sau psihotrope, arme ori muniții etc. [...]”⁴²⁸ Într-adevăr, conform art. 457 CCi RM, „bunurile pot circula liber, *cu excepția cazurilor când circulația lor este limitată sau interzisă prin lege* (evid. ns).”⁴²⁹ Faptul că circulația unor bunuri este restrânsă sau interzisă prin lege, nu înseamnă că ele încetează să aibă calitatea de bunuri. Ele continuă să fie bunuri chiar și în astfel de condiții, *i.e.* să fie evaluabile în bani în sensul alin. (1) art. 453 CCi RM. În acest context, argumentele unor teoreticieni sunt convingătoare. De pildă, N.A. Margațkaia susține: „În virtutea faptului că posedă membrane materializate, precum și a faptului că sunt accesibile pentru a fi percepute din exterior, organele și țesuturile umane sunt obiecte ale lumii materiale și, în cazul separării lor de corpul persoanei, devin bunuri a căror circulație este limitată.”⁴³⁰ Continuând ideea lui N.A. Margațkaia, S.S. Tihonova afirmă: „A ignora aceasta ar însemna să ignorăm realitatea: întregul set de fragmente ale organismului uman – de la inimă până la hipofiză – costă, pe „piața neagră”, câteva sute de mii de dolari.”⁴³¹ Suntem de acord cu acești autori. În cadrul relațiilor dintre infractori funcționează reguli care nu fac parte din sistemul normativ al statului. Dacă, în cadrul înțelegerii dintre persoana mituită și mituitor a fost stabilită valoarea exprimată în bani a organelor, țesuturilor sau celulelor de origine umană, anume această valoare va exprima mărimea reală a remunerației ilicite. În concluzie, organele, țesuturile sau celulele de origine umană pot să reprezinte obiectul material al infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. Pretinderea, acceptarea, primirea, extorcarea, promisiunea, oferirea sau darea acestor părți ale corpului uman, dacă se urmărește scopul specificat în art. 333 și 334 CP RM, trebuie calificată doar ca luare de mită și/sau dare de mită, fără referirea suplimentară la art. 158 CP RM. În cazul dat contează că organele, țesuturile sau celulele de origine umană reprezintă contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului. Celelalte aspecte nu sunt relevante.

O concluzie similară poate fi formulată în privința așa-numitelor „semne bănești” ale unor formațiuni statale autoprocimate. Astfel de entități nu reprezintă semne bănești în înțelesul art. 479 CCi RM, al Legii nr. 1232 din 15.12.1992 cu privire la bani⁴³² (în continuare – Legii nr. 1232/1992) sau al actelor normative corespondente ale altor state ori ale unor uniuni monetare

⁴²⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴²⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁴³⁰ Маргацкая Н.А. Гражданско-правовые вопросы трансплантации и донорства. În: *Вестник Московского университета. Серия 11 «Право»*, 1980, № 2, p. 84-85.

⁴³¹ Тихонова С.С. *Прижизненное и посмертное донорство в Российской Федерации*. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002, p. 130. 321 p.

⁴³² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 3.

de state. Însă, în art. 333 și 334 CP RM nu se folosește noțiunea „semne bănești”. Noțiunea de bunuri în sensul alin. (1) art. 455 CCi RM se referă nu doar la semnele bănești emise de autoritățile constituționale ale Republicii Moldova sau ale altor state ori de autoritățile unor uniuni monetare de state. Această noțiune acoperă și noțiunea „așa-numitele „semne bănești” ale unor formațiuni statale autoprocimate”. Altminteri nu poate fi, odată ce asemenea entități reprezintă contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului.

Nu poate fi acceptată părerea lui A.M. Hlus. Referitor la bunurile a căror circulație este limitată sau interzisă prin lege, teoreticianul dat menționează: „A da și a lua astfel de bunuri sub formă de mită presupune calificarea suplimentară în baza articolelor privind răspunderea pentru traficul ilegal al acestora, care se aplică în egală măsură atât mituitorului, cât și celui care ia mită.”⁴³³ Pretinderea, acceptarea, primirea, extorcarea, promisiunea, oferirea sau darea bunurilor, a căror circulație este limitată sau interzisă prin lege, în scopul specificat în art. 333 și 334 CP RM, trebuie calificată doar ca luare de mită și/sau dare de mită, fără referirea suplimentară la normele privind răspunderea pentru traficul ilegal al acestora. Or, mituitorul dă, iar persoana mituită ia astfel de bunuri anume ca remunerație ilicită, nu ca entități descrise în articolele privind răspunderea pentru traficul ilegal al acestora. Ignorarea scopului cu care sunt date sau, respectiv, luate astfel de entități, ar însemna interpretarea extensivă defavorabilă a alin. (4) art. 33 CP RM.

Din acest considerent necesită precizări explicația din pct. 3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 29.10.2001 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false (art. 236 CP) (în continuare – Hotărârii Plenului CSJ nr. 23/2001): „Latura obiectivă a infracțiunii, prevăzute de art. 236 CP, se caracterizează [printre altele] prin [...] punerea în circulație a entităților enumerate [, adică prin] operațiunea, prin care produsul fabricării este pus în circuitul financiar, putând să constea în: efectuarea plăților, schimbul, vânzarea-cumpărarea, depunerile bănești la o instituție financiară, darea cu împrumut, donația, înapoierea restului sub formă de semne bănești false, expedierea poștală, *transmiterea către o persoană publică, cu titlu de remunerație ilicită (pentru a o corupe)* (evid. ns.) etc.”⁴³⁴ Din această explicație rezultă că art. 236 CP RM (cu sau fără referire la art. 26 CP RM) trebuie

⁴³³ Хлус А.М. Предмет взятки: отдельные аспекты определения. În: *Российское право: образование, практика, наука*, 2019, № 2, p. 55-67.

⁴³⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 29.10.2001 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false (art. 236 CP). Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=245

aplicat persoanei, care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor, unui arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, unei persoane care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau unei persoane care lucrează pentru o astfel de organizație, unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat, semne bănești (bancnote sau monede metalice, inclusiv cele jubiliare ori comemorative, emise de Banca Națională a Moldovei sau de organul autorizat al unui stat străin ori al unei uniuni monetare de state străine), valori mobiliare de stat sau alte titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plăților, care nu i se cuvin persoanei mituite, pentru mituitor sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. În cazul dat, făptuitorul nu are calitatea de mituitor, întrucât entitatea, pe care o transmite persoanei mituite, nu are calitatea de recompensă ilicită. Poate avea această calitate doar acea entitate a cărei calitate de remunerație ilicită este conștientizată și acceptată de ambele părți la tranzacția infracțională.

În circumstanțele în care unei părți a tranzacției infracționale i se aplică art. 236 CP RM (cu sau fără referire la art. 26 CP RM), celeilalte părți trebuie să i se aplice art. 27 și art. 333 CP RM pentru pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea, personal sau prin mijlocitor, de către un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau de către o persoană care lucrează pentru o astfel de organizație, de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat, de semne bănești (bancnote sau monede metalice, inclusiv de cele jubiliare ori comemorative, emise de Banca Națională a Moldovei sau de organul autorizat al unui stat străin ori al unei uniuni monetare de state străine), de valori mobiliare de stat sau de alte titluri de valoare false, utilizate pentru efectuarea plăților, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru mituitor sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. În cazul dat constatăm comiterea tentativei de luare de mită, deoarece persoana mituită nu reușește să-și realizeze până la capăt intenția de a lua mita. Semnele bănești sau titlurile de valoare, pe care persoana mituită le obține în posesie, se dovedesc a fi false, și nu autentice (așa cum s-a așteptat să fie persoana mituită).

În pct. 2.1 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „„[...] Din considerentul că nu dispun de valoare economică, în sensul art. 324 alin. (1) CP, la categoria de bunuri nu se referă semnele bănești false. Astfel, dacă coruptul a acceptat sau a primit semne bănești

neautentice pentru a realiza o acțiune ce ține de atribuțiile sale de serviciu în favoarea corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, atunci cele comise de corupt vor alcătui o tentativă de corupere pasivă (art. 27 și art. 324 alin. (1) CP), deoarece făptuitorul nu și-a realizat intenția, întrucât semnele bănești pe care le acceptă ori le primește nu se caracterizează prin autenticitate așa cum și-a fi dorit făptuitorul. În contrast, în circumstanțele descrise, celui care oferă semne bănești neautentice i se va aplica răspunderea pentru tentativă de punere în circulație a semnelor bănești false (art. 27 și art. 236 CP), iar celui care dă semne bănești neautentice i se va aplica răspunderea pentru punerea în circulație a semnelor bănești false, fapt consumat (art. 236 CP), *cu condiția că la momentul comiterii faptei, cunoștea despre falsitatea semnelor bănești* (evid. ns.). [...].⁴³⁵

Reiese că, dacă la momentul comiterii faptei, ambele părți la tranzacția infracțională cunoșteau despre falsitatea semnelor bănești sau a titlurilor de valoare, atunci poate fi aplicat art. 333 și 334 CP RM. În cazul dat contează că semnele bănești sau titlurile de valoare false reprezintă contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului. Aceste falsuri au calitatea de remunerație ilicită, deoarece calitatea respectivă a fost conștientizată și acceptată de ambele părți la tranzacția infracțională.

Criteriul dat – conștientizarea și acceptarea falsității entităților, care constituie remunerația ilicită, de ambele părți la tranzacția infracțională – trebuie recunoscut ca temei de aplicare a art. 333 și 334 CP RM în toate celelalte cazuri de luare și/sau de dare a remunerației ilicite sub formă de falsuri (produse false, documente false, informații false etc.). Ca urmare, nu împărtășim opinia lui A.V. Groșev⁴³⁶ și N.A. Lopașenko⁴³⁷, care consideră că entitățile false nu pot să reprezinte remunerație ilicită în niciun fel de condiții.

Într-un al context, este necesar de stabilit dacă monedele virtuale pot să reprezinte obiectul imaterial al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Digitalizarea societății devine o parte immanentă a realității sociale. Dezvoltarea societății digitale este determinată în mod firesc de cerințele pieței. Însă, deocamdată, comportă dificultăți reglementarea juridică a relațiilor sociale care apar și se desfășoară pe această piață.

Într-un raport de-al său din iunie 2014, Grupul de Acțiune Financiară (GAFI) a remarcat: „Datorită faptului că monedele virtuale descentralizate, bazate pe principii matematice, în special Bitcoin, atrag o atenție sporită, s-au format două puncte de vedere: 1) monedele virtuale

⁴³⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴³⁶ Groșev A.V. *Ответственность за взяточничество (вопросы теории и практики)*. Краснодар: КубГАУ, 2008, p. 59. 189 p.

⁴³⁷ Лопашенко Н.А. Взятничество: проблемы квалификации. În: *Правоведение*, 2001, № 6, p. 105-116.

reprezintă o trambulină pentru dezvoltarea sistemelor de plăți; și 2) monedele virtuale aflate în mâinile infractorilor, ale finanțatorilor terorismului și ale altor elemente criminale, care încearcă să ocolească sancțiunile, devin un nou instrument puternic pentru deplasarea și stocarea fondurilor într-un mod care le face inaccesibile pentru forțele de ordine și alte autorități competente.”⁴³⁸

Aceste două puncte de vedere, care par a fi inconciliabile, denotă pericolul social în ascensiune al utilizării monedelor virtuale în activitățile infracționale, în general, și în infracțiunile de mituire, în special.

Interesul mituitorului și al persoanei mituite față de monedele virtuale este explicat de către unii doctrinari: „Pentru cei corupți, anonimatul este principalul criteriu atunci când decid să folosească un cripto-portofel. Caracterul anonim al cripto-portofelelor nu permite identificarea posesorilor lor și compromite sistemul de control asupra veniturilor decidenților”⁴³⁹ (S.B. Cernov); „Sistemul peer-to-peer asigură utilizatorilor un înalt grad de confidențialitate, care îi poate plasa chiar sub umbrela anonimatului, deoarece nu se solicită niciun fel de date cu caracter personal, ci doar un număr de cont reprezentat de adresa bitcoin. Un utilizator poate avea oricâte adrese bitcoin dorește, astfel că folosirea de adrese diferite pentru fiecare tranzacție face imposibilă asocierea lor, determinarea unui circuit monetar și identificarea utilizatorului faptic”⁴⁴⁰ (D.-M. Ilucă). A.M. Hlus are o opinie similară.⁴⁴¹ Toți acești factori îngreunează prevenirea și combaterea infracțiunilor de mituire care poartă asupra monedelor virtuale. În vederea înlesnirii acestui proces, ne propunem să stabilim esența juridică a monedelor virtuale și posibilitatea evoluării acestora ca obiect imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Definiția normativă a noțiunii „monede virtuale” este formulată în pct. 18 lit. (d) art. 3 al Directivei (UE) 2015/849 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 20.05.2015 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Regulamentului (UE) nr. 648/2012 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene și de abrogare a Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene și a Directivei 2006/70/CE a Comisiei Europene (în continuare – Directivei (UE) 2015/849): „„monede virtuale” înseamnă o

⁴³⁸ *Virtual Currencies: Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*. Disponibil: <https://www.fatf-gafi.org/documents/documents/virtual-currency-definitions-aml-cft-risk.html>

⁴³⁹ Чернов С.Б. Противодействие коррупции в условиях цифровой экономики. În: *Экономические науки*, 2020, p. 139-144.

⁴⁴⁰ Ilucă D.-M. Reglementarea bitcoin. Aspecte juridice privind utilizarea de bitcoin. În: *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, seria „Științe Juridice”*, 2017, nr. 2, p. 311-326.

⁴⁴¹ Хлус А.М. Предмет взятки: отдельные аспекты определения. În: *Российское право: образование, практика, наука*, 2019, № 2, p. 55-67.

reprezentare digitală a valorii care nu este emisă sau garantată de o bancă centrală sau de o autoritate publică, nu este în mod obligatoriu legată de o monedă instituită legal și nu deține statutul legal de monedă sau de bani, dar este acceptată de către persoane fizice sau juridice ca mijloc de schimb și care poate fi transferată, stocată și tranzacționată în mod electronic.”⁴⁴²

Din această definiție rezultă că monedele virtuale: 1) constituie o reprezentare digitală a valorii; 2) nu sunt emise sau garantate de o bancă centrală sau de o autoritate publică; 3) nu sunt în mod obligatoriu legate de o monedă instituită legal; 4) nu dețin statutul legal de monede sau de bani; 5) sunt acceptate de către persoane fizice sau juridice ca mijloc de schimb; 6) pot fi transferate, stocate și tranzacționate în mod electronic.

Din definiția sus-menționată mai reiese că monedele virtuale trebuie delimitate de alte entități.

În primul rând, este necesar ca monedele virtuale să nu fie confundate cu semnele bănești. Conform art. 2 al Legii nr. 1232/1992, „Banca Națională a Moldovei are dreptul exclusiv de a emite pe teritoriul Republicii Moldova bancnote și monede metalice ca mijloc de plată [...]”. Pentru comparație, din definiția din Directiva (UE) 2015/849 a noțiunii „monede virtuale” desprindem că astfel de monede nu sunt emise sau garantate de o bancă centrală sau de o autoritate publică.

În al doilea rând, monedele virtuale trebuie deosebite de valorile mobiliare. Conform pct. 5) art. 226¹ din Codul fiscal, valoare mobilă reprezintă „titlu financiar care confirmă drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale ale unei persoane în raport cu altă persoană, drepturi ce nu pot fi realizate sau transmise fără prezentarea acestui titlu financiar, fără înscrierea respectivă în registrul deținătorilor de valori mobiliare nominative ori în documentele de evidență ale deținătorului nominal al acestor valori mobiliare.”⁴⁴³ Pentru comparație, monedele virtuale: 1) nu confirmă drepturile unei persoane în raport cu altă persoană; 2) nu presupun înregistrarea documentară a datelor cu privire la monedele virtuale.

În alt context, P.L. Mașcenko, M.O. Pilipenko⁴⁴⁴ și A.I. Peșcerov⁴⁴⁵ exprimă opinia că monedele virtuale constituie un tip de monede electronice. Însă, această opinie este contrazisă

⁴⁴² Directiva (UE) 2015/849 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 20.05.2015 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, de modificare a Regulamentului (UE) nr. 648/2012 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene și de abrogare a Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene și a Directivei 2006/70/CE a Comisiei Europene. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=RO>

⁴⁴³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 62.

⁴⁴⁴ Мащенко П.Л., Пилипенко М.О. Технология Блокчейн и ее практическое применение. În: *Наука, техника, образование*, 2017, № 32, p. 61-64.

⁴⁴⁵ Пещеров А.И. Понятие и место криптовалюты в системе денежных средств. În: *Юридическая мысль*, 2016, Т. 95, № 3, p. 130-138.

de altele. De pildă, într-un comunicat de-al său, Banca Națională a Moldovei menționează: „Utilizarea monedelor virtuale nu este reglementată în Republica Moldova. Acestea nu reprezintă o formă de monedă electronică în sensul Legii nr. 114/2012 privind serviciile de plată și moneda electronică.”⁴⁴⁶ De asemenea, în pct. (10) din Preambulul la Directiva (UE) 2018/843 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 30.05.2018 de modificare a Directivei (UE) 2015/849 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, precum și de modificare a Directivelor 2009/138/CE și 2013/36/UE (în continuare – Directiva (UE) 2018/843), se explică: „Monedele virtuale nu ar trebui să fie confundate cu moneda electronică, astfel cum este definită la articolul 2 punctul 2 din Directiva 2009/110/CE a Parlamentului European și a Consiliului [...]”⁴⁴⁷

Caracteristicile emitentului sunt cele care ne permit să deosebim monedele virtuale de monedele electronice. Astfel, din definiția noțiunii „societate emitentă de monedă electronică”, formulate în art. 3 al Legii nr. 114 din 18.05.2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică⁴⁴⁸ (în continuare – Legii nr. 114/2012), rezultă că emitentul de monede electronice trebuie să dețină licență. În ceea ce privește emiterea de monede virtuale, aceasta nu este o activitate licențabilă. În opinia lui V. Stati, „nici miningul, nici cedarea posesiei asupra monedelor virtuale nu sunt activități înregistrabile în sensul art. 27 al Legii nr. 845/1992. În același timp, Legea nr. 160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător nu stabilește nicio obligație de obținere a actelor permissive pentru a practica miningul sau a ceda posesia asupra monedelor virtuale.”⁴⁴⁹ Ca urmare, emitent de monede virtuale poate fi, în principiu, oricare utilizator al Internetului.

Dincolo de această deosebire, atât monedele virtuale, cât și monedele electronice, pot reprezenta contraechivalentul valoric al acțiunii îndeplinite, neîndeplinite, întârziate sau grăbite de către persoana mituită. Din definiția din Directiva (UE) 2015/849 a noțiunii „monede virtuale” rezultă că monedele virtuale constituie o reprezentare digitală a valorii. Totodată, potrivit art. 3 al Legii nr. 114/2012, monedă electronică constituie „valoarea monetară stocată electronic, inclusiv magnetic, reprezentând o creanță asupra emitentului, care este emisă la

⁴⁴⁶ *Moneda virtuală și riscuri asociate*. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/monedavirtuala-si-riscuri-asociate>

⁴⁴⁷ *Directiva (UE) 2018/843 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 30.05.2018 de modificare a Directivei (UE) 2015/849 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, precum și de modificare a Directivelor 2009/138/CE și 2013/36/UE*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=RO>

⁴⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

⁴⁴⁹ Stati V. Fabricarea sau punerea în circulație a monedelor virtuale în Republica Moldova: conotații juridico-penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, 2019, Вып. 11, ч. 5, p. 100-108.

primirea fondurilor (altele decât moneda electronică), în scop de efectuare a unor operațiuni de plată, și care este acceptată de o persoană alta decât emitentul de monedă electronică.”⁴⁵⁰

Odată ce moneda electronică se emite la primirea fondurilor, în scop de efectuare a unor operațiuni de plată, rezultă că moneda electronică reprezintă contraechivalentul valoric al acestor fonduri. Astfel, „în calitatea lor de contraechivalent valoric, monedele virtuale se aseamănă cu monedele electronice. Cu toate acestea, având în vedere alte calități, monedele virtuale nu se confundă cu monedele electronice.”⁴⁵¹

În alt context, este necesar să stabilim dacă monedele virtuale pot fi considerate bunuri. După părerea lui V.S. Malanova, „până când conceptul de monede virtuale nu va fi recunoscut și definit în lege, nu va fi posibilă raportarea acestora la categoria de bunuri. Cauza acestei imposibilități o constituie aflarea monedelor virtuale în afara cadrului legal. Statutul juridic incert al monedelor virtuale face imposibil de înțeles dacă acestea pot fi raportate la obiectul imaterial al mituirii.”⁴⁵²

Totuși, în art. 333 și 334 CP RM, la caracterizarea obiectului material sau imaterial al infracțiunii nu se specifică dacă entitățile, care-l formează, trebuie să aibă un caracter legal sau nu. În opinia noastră, nu aflarea în câmpul legalității, ci capacitatea entităților de a fi valorizate de către persoana mituită este ceea ce ar trebui să conteze în vederea stabilirii calității de obiect material sau imaterial al infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM. În această ordine de idei, în pct. (10) din Preambulul la Directiva (UE) 2018/843 se explică: „Deși monedele virtuale pot fi utilizate în mod frecvent ca mijloace de plată, ele ar putea să fie folosite și în alte scopuri și să dobândească întrebuințări mai variate, de pildă, ca mijloace de schimb, ca investiții, ca produse de stocare a valorii sau pentru utilizări în cazinourile online.”⁴⁵³

Indiferent de scopurile și întrebuințările pe care le dobândesc monedele virtuale, acestea posedă capacitatea de a fi valorizate de către persoana mituită. Într-o cauză de-a sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a explicat că „[...] conceptul „bunuri”, menționat la art. 1 din Protocolul nr. 1, are o semnificație autonomă care nu este limitată la proprietatea asupra

⁴⁵⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

⁴⁵¹ Brînza C. Monedele virtuale ca remunerație ilicită în cazul luării de mită și al dării de mită. În: *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice: Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 7-a, 26 februarie 2021*. Chișinău: S.n., 2021, p. 277-280.

⁴⁵² Маланова В.С. *Криптовалюта как предмет взятки*. Disponibil: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2018/data/12939/78785_uid215780_report.pdf

⁴⁵³ *Directiva (UE) 2018/843 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 30.05.2018 de modificare a Directivei (UE) 2015/849 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, precum și de modificare a Directivelor 2009/138/CE și 2013/36/UE*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=RO>

bunurilor fizice și este independentă de clasificarea formală din dreptul intern. [...] În cazul activelor non-fizice, Curtea a luat în considerare, în special, dacă poziția juridică în cauză a dat naștere la drepturi și interese financiare și, prin urmare, a avut o valoare economică.”⁴⁵⁴

In aliis verbis, în condițiile de ascensiune și consolidare a societății digitale, nu mai poate fi negată existența bunurilor virtuale. Privite prin prisma definiției și explicației sus-menționate, monedele virtuale trebuie considerate bunuri corporale și intangibile. Deci, în concluzie, monedele virtuale reprezintă bunuri în sensul art. 333 și 334 CP RM.

Următoarea categorie a obiectului material sau imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM este cea de *servicii sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*. În pct. 2.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Remunerația ilicită sub formă de servicii presupune activități, altele decât cele din care rezultă produse, realizate în vederea satisfacerii necesităților coruptului sau unei persoane apropiate acestuia. La categoria serviciilor ca remunerație ilicită se referă: serviciile de transport, de turism, de asigurări, de comunicație, de instruire, serviciile juridice, de asistență medicală, de publicitate etc. [...]”⁴⁵⁵ Remunerația ilicită, concretizată sub formă de servicii, poate îmbrăca o formă voalată, camuflată. Despre această ipoteză vorbește T.G. Alexeeva: „Practiciile moderne îi sunt cunoscute cazuri de deghizare a mitei. Astfel, sub pretextul de acordare persoanei mituite a posibilității de a desfășura lecții în instituțiile de învățământ, de a participa la diferite forumuri sau simpozioane, inclusiv la cele care presupun călătorii în străinătate, acestei persoane i se asigură de fapt o călătorie gratuită, mese, cazare la hotel și vizitarea unor obiecte culturale sau istorice.”⁴⁵⁶ Indiferent de caracterul voalat sau vădit al serviciului, se aplică art. 333 și 334 CP RM dacă acesta are calitatea de remunerație ilicită.

Un interes evident îl reprezintă serviciile sexuale ca obiect imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. În Codul penal al României⁴⁵⁷ există art. 299 „Folosirea abuzivă a funcției în scop sexual”. Definind noțiunea cheie din art. 299 din Codul penal al României, G. Paraschiv menționează: „Expresia „favoruri sexuale” se referă la orice act referitor la viața intimă de natură sexuală, incluzând actele hetero și homosexuale, precum și

⁴⁵⁴ *Decision as to the admissibility of application nos. 25379/04, 21688/05, 21722/05 and 21770/05 by Paeffgen GMBH against Germany*. Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/25379.04-21688.05-21722.05-21770.05-en-20070918/view/>

⁴⁵⁵ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴⁵⁶ Алексеева Т.Г. *Уголовно-правовая характеристика и методика расследования взяточничества*. Хабаровск: Дальневосточный институт повышения квалификации ФСКН России, 2012, p. 31. 63 p.

⁴⁵⁷ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

pe cele de perversiune sexuală. Aceasta cuprinde de fapt toate activitățile intime la care se referă art. 218 și art. 219 din noul Cod penal (violul și agresiunea sexuală).⁴⁵⁸

În Codul penal al Republicii Moldova nu există un articol de genul art. 299 din Codul penal al României. Infrațiunea, prevăzută la alin. (1) art. 299 din Codul penal al României poate corespunde, sub anumite aspecte, cu coruperea pasivă (art. 324 CP RM) care are ca obiect imaterial serviciile sexuale ale corupătorului. Cât privește infrațiunea, prevăzută la alin. (2) art. 299 din Codul penal al României, aceasta poate corespunde, sub anumite aspecte, cu excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu (art. 328 CP RM).

În doctrina penală a Republicii Moldova, M. Lupu a exprimat părerea, conform căreia „prestațiile sexuale reprezintă obiectul [material] al infracțiunilor de luare de mită și respectiv, dare de mită.”⁴⁵⁹ Totodată, în pct. 2.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „[...] Nu este exclus ca remunerația ilicită sub formă de servicii să aibă o natură sexuală (raport sexual, act sexual, inclusiv satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse). Nu contează la încadrare cine prestează serviciile sexuale: însuși corupătorul sau o altă persoană ale cărei servicii sunt achitate de către corupător. Dacă coruptul pretinde servicii sexuale prin amenințare ori constrângere, iar respectivele servicii constituie contraechivalentul conduitei pe care coruptul se angajează să o adopte, atunci cele comise trebuie să fie încadrate în conformitate cu art. 324 alin. (2) lit. c) CP, fără a se reține la încadrare și art. 173 CP. Aceasta deoarece, în respectiva ipoteză se atestă o concurență dintre o normă generală și una specială, iar în acord cu art. 116 CP se va aplica doar norma specială, *i.e.* art. 324 alin. (2) lit. c) CP; or, extorcarea de servicii sexuale comisă de către o persoană publică, o persoană publică străină, un funcționar internațional, o persoană cu funcție de demnitate publică, reprezintă un caz particular de hărțuire sexuală.”⁴⁶⁰

Agreăm soluția propusă în această explicație, nu și cu argumentarea în susținerea acestei soluții. Art. 324 CP RM nu este o normă specială în coraport cu art. 173 CP RM. Aceasta o demonstrează M. Botnarenco: „În sensul art. 324 CP RM, serviciile sexuale vizate au calitate de remunerație ilicită, *i.e.* constituie contraechivalentul conduitei pe care coruptul urmează să o adopte în vederea realizării scopului infracțional. Din textul de incriminare specificat la art. 173 CP RM nu rezultă că raporturile sexuale ori alte acțiuni cu caracter sexual au caracter de

⁴⁵⁸ Paraschiv G. Considerații asupra unei noi incriminări: „Folosirea abuzivă a funcției în scop sexual”. În: *Dreptul*, 2012, nr. 5, p. 57-63.

⁴⁵⁹ Lupu M. Considerații privind infracțiunile de dare de mită și luare de mită, având ca obiect o prestație sexuală. În: *Закон и Жизнь*, 2011, nr. 10, p. 54-58.

⁴⁶⁰ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

remunerație ilicită. De altfel, scopul special consacrat în norma de incriminare a hărțuirii sexuale nu este echipolent cu scopul special prevăzut la art. 324 CP RM.”⁴⁶¹ Suntem de acord cu această afirmație. Art. 173 CP RM poate fi considerat normă specială față de art. 328 CP RM, însă nu poate fi considerat o normă specială față de art. 324 și 333 CP RM. În art. 173 CP RM nu este menționat că raporturile sexuale ori alte acțiuni cu caracter sexual au calitatea de remunerație ilicită. Ca urmare, acest articol este incompatibil cu art. 324 și 333 CP RM.

B.V. Voljenkin afirmă: „Altfel trebuie evaluată situația, dacă persoană, care practică prostituția, pentru a rezolva problema care i-a apărut, intră gratuit în raporturi sexuale cu o persoană cu funcție de răspundere. În acest caz, pentru a califica fapta, trebuie luate în considerare anumite circumstanțe. În primul rând, serviciul sexual prestat nu are un caracter patrimonial. În al doilea rând, femeia, care intră în raporturile sexuale, nu ar trebui considerată prostituată, deoarece prostituția implică obținerea remunerației ca element obligatoriu. În cazul analizat lipsește coruperea, deoarece astfel de servicii nu au un caracter patrimonial.”⁴⁶² Această argumentare nu poate fi acceptată. Sintagma „sub orice formă” din art. 333 și 334 CP RM arată că, pentru calificarea faptei în baza acestor articole nu contează dacă serviciul are un caracter patrimonial sau nepatrimonial. Important este ca serviciul să reprezinte contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului.

Următoarea categorie a obiectului material sau imaterial al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM este cea de *privilegii sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*.

În pct. 2.3 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 este explicat: „Remunerația ilicită sub formă de privilegii presupune o scutire de obligații (către stat) ori, după caz, oferirea de drepturi sau distincții sociale care se acordă în situații speciale.”⁴⁶³ Obligațiile către stat pot îmbrăca forma: impozitului; taxei prevăzute de Codul fiscal; contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii; primei de asigurare obligatorie de asistență medicală; plății vamale; taxei de stat etc. Drepturile sau distincțiile sociale, care se acordă în situații speciale, sunt: gradul militar; gradul special; titlul special; gradul de calificare (clasificare); distincția de stat; distincția departamentală (corporativă); distincția bisericească etc.

⁴⁶¹ Botnarenco M. Subiectul infracțiunii de hărțuire sexuală. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2014). Vol. 2. Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale.* Chișinău: CEP USM, 2015, p. 103-107.

⁴⁶² Волженкин Б.В. *Служебные преступления: комментарий законодательства и судебной практики.* Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, p. 197. 560 p.

⁴⁶³ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

O altă categorie a obiectului material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM este cea de *avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*. Conform pct. 2.4 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014, „remunerația ilicită sub formă de avantaje reprezintă un folos, o favoare având o natură patrimonială sau nepatrimonială, care ameliorează necuvenit situația în raport cu cea pe care coruptul o avusese înaintea comiterii infracțiunii. Avantajele necuvenite pot fi materializate ori nematerializate, constând în: premii, vacanțe, împrumuturi de bani fără dobândă, accelerarea tratării unui bolnav, perspective mai bune în carieră etc.”⁴⁶⁴ Desigur, lista dată poate include și alte avantaje: scutirea de datorie sau de executarea obligațiilor față de alții; acordarea unui împrumut sau credit în condiții preferențiale; reducerea plății de arendă; acordarea unei locuințe sociale sau a unei locuințe de serviciu; reducerea valorii bunului transmis în proprietate sau în posesie; acordarea de foi de călătorie gratuite sau la un preț redus; executarea de lucrări (repararea unui apartament, construirea unei case etc); acordarea de abonamente sau de reduceri la servicii etc. Avantajele pot avea și un caracter nepatrimonial: referință (recenzie) pozitivă în mass-media sau într-o publicație de specialitate; angajarea într-o funcție prestigioasă; înmatricularea într-o instituție de învățământ prestigioasă; consimțământul de încheiere a căsătoriei etc. Este important ca în asemenea cazuri avantajul să reprezinte contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului.

Penultima categorie a obiectului material sau imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM este cea de *oferte sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*. În pct. 2.5 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Remunerația ilicită sub formă de oferte rezidă în propunerea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje, sub orice formă.”⁴⁶⁵

În cele din urmă, lista de entități care formează obiectul material sau imaterial al infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM o încheie *promisiunile sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite*. Conform pct. 2.6 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014, „remunerația ilicită sub formă de promisiuni reprezintă asumarea obligației de a da bunuri, de a oferi servicii, privilegii sau avantaje, sub orice formă.”⁴⁶⁶

În art. 333 și 334 CP RM remunerația ilicită, indiferent de categorie, este caracterizată prin parametri valorici. În cazul luării de mită (art. 333 CP RM) vorbim despre: proporțiile care nu depășesc 100 unități convenționale (alin. (4)); proporțiile care depășesc 100 unități convenționale, dar nu ating proporțiile mari (alin. (1)); proporții mari (lit. d) alin. (2)); proporții

⁴⁶⁴ *Ibidem.*

⁴⁶⁵ *Ibidem.*

⁴⁶⁶ *Ibidem.*

deosebit de mari (lit. a) alin. (3)). În cazul dării de mită (art. 334 CP RM) situația este puțin diferită: proporțiile care nu le ating pe cele mari (alin. (1)); proporții mari (lit. c) alin. (2)); proporții deosebit de mari (lit. a) alin. (3)).

Observăm că în alin. (4) art. 324 CP RM mărimea proporțiilor se stabilește în unități convenționale. Conform alin. (2) art. 64 CP RM, „unitatea convențională de amendă este egală cu 50 de lei”. Pe de altă parte, în lit. d) alin. (2) art. 333 și lit. c) alin. (2) art. 334 CP RM se folosește expresia „proporții mari”, iar în lit. a) alin. (3) art. 333 și lit. a) alin. (3) art. 334 CP RM se utilizează expresia „proporții deosebit de mari”. Înțelesul acestor expresii este dezvăluit în art. 126 CP RM. În aceste cazuri mărimea proporțiilor se stabilește altfel, și anume – în funcție de quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, stabilit prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei. În fiecare an, quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat se stabilește în conformitate cu alin. (3) art. 7 al Legii nr. 289 din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale.⁴⁶⁷ De pildă, prin Hotărârea Guvernului nr. 923 din 22.12.2020 privind aprobarea quantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2021, a fost aprobat „quantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2021, în mărime de 8716 lei, pentru utilizare în modul stabilit de legislație.”⁴⁶⁸

Un astfel de mod de stabilire a quantumului salariului mediu lunar pe economie prognozat reprezintă rezultatul intrării în vigoare a Legii nr. 207 din 29.07.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (în continuare – Legii nr. 207/2016), prin care au fost operate amendamente în art. 126 CP RM. Trebuie să precizăm că, pentru infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM care au fost săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016, mărimea remunerației ilicite trebuie stabilită în baza art. 126 CP RM în varianta de până la intrarea în vigoare a acestei legi. Aceasta rezultă din art. 8 CP RM: „Caracterul infracțional al faptei și pedeapsa pentru aceasta se stabilesc de legea penală în vigoare la momentul săvârșirii faptei”. Totodată, acest articol trebuie coroborat cu art. 10 CP RM: „(1) Legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, *i.e.* se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale. (2) Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv”. Astfel, în cazul

⁴⁶⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 168-170.

⁴⁶⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 359.

infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM care au fost săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016, se aplică art. 126 CP RM (în varianta anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 207/2016) cu condiția că art. 126 CP RM (în varianta ulterioară intrării în vigoare a Legii nr. 207/2016) înrăutățește situația subiectului infracțiunilor specificate la art. 333 sau la art. 334 CP RM. *Per a contrario*, în cazul aceluiași infracțiuni care au fost săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016, nu se aplică art. 126 CP RM (în varianta de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016) cu condiția că art. 126 CP RM (în varianta de după la intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016) ameliorează situația subiectului infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 sau la art. 334 CP RM.

O atenție aparte merită mărimea remunerației ilicite, prevăzută de alin. (4) art. 333 CP RM. De pildă, în două spețe din practica judiciară s-a aplicat alin. (4) art. 333 CP RM în condițiile în care fapta a fost săvârșită cu extorcare.⁴⁶⁹ În alte două spețe, deși proporțiile remunerației ilicite nu depășesc 100 unități convenționale, s-a aplicat lit. c) alin. (2) art. 324 CP RM (care este similar cu lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM).⁴⁷⁰ Ceea ce demonstrează că practica de aplicare a alin. (4) art. 333 CP RM și a lit. c) alin. (2) art. 324 CP RM nu este uniformă. Referitor la astfel de cazuri, R. Popov afirmă: „Alin. (4) art. 324 CP RM (și nu lit. c) alin. (2) art. 324 CP RM) urmează a fi aplicat în ipoteza în care persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional sau persoana cu funcție de demnitate publică extorchează, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptă oferta ori promisiunea acestora – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru a îndeplini sau nu ori pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni în exercitarea funcției sale sau contrar acesteia. [...] Această concluzie decurge implicit din regula fixată la lit. a) art. 117 CP RM: în situația concurenței dintre componenta de infracțiune cu circumstanțe atenuante și alta cu circumstanțe agravante, infracțiunea se califică în baza celei cu circumstanțe atenuante. Chiar dacă la alin. (4) art. 324 CP RM nu este consemnată o circumstanță atenuantă, ar fi lipsit de corectitudine să

⁴⁶⁹ *Sentința Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 02.11.2018. Dosarul nr. 1-97/2018.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a7cb7f8d-acde-e811-80d5-0050568b021b; *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 16.08.2016. Dosarul nr. 1r-144/2016.* Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9e0a4c2b-3074-e611-9a6d-005056a5d154

⁴⁷⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2231/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17623; *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.08.2020. Dosarul nr. 1ra-1697/2020.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16539

ignorăm principiul care stă la baza regulii de calificare sus-menționate – „*in dubio pro reo*”.⁴⁷¹ Suntem de acord cu această argumentare. Întrucât legea nu este suficient de clară, reieșind din alin. (2) art. 3 CP RM și alin. (3) art. 8 din Codul de procedură penală, exclusiv alin. (4) art. 333 CP RM trebuie aplicat pentru acțiunea faptuitorului care mai conține semnele constitutive ale infracțiunilor ce sunt prevăzute la alin. (1), (2) sau (3) art. 333 CP RM.

Într-un alt context, în ipoteza prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, corpul victimei poate să reprezinte obiectul material al infracțiunii. La concret, această posibilitate apare atunci când extorcarea remunerației ilicite presupune aplicarea violenței. În acest caz se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la integritatea corporală sau sănătatea persoanei. Aceste relații sociale sunt vătămate în plan secundar, deci formează obiectul juridic secundar al infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM.

Deoarece situația analizată presupune prezența obiectului juridic principal și a obiectului juridic secundar, prin extrapolare, trebuie să vorbim despre prezența obiectului material sau imaterial principal și a obiectului material secundar. În această ipoteză remunerația ilicită reprezintă obiectul material sau imaterial principal. Corpul victimei reprezintă obiectul material secundar al infracțiunii care este prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, dacă această infracțiune presupune aplicarea violenței asupra victimei. Reieșind din conținutul obiectului juridic secundar al infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, corpul victimei constă în expresia corporală a sănătății sau integrității corporale a victimei. Nu putem afirma că, în cazul infracțiunii analizate, relațiile sociale privitoare la viața victimei ar putea să constituie corpul victimei. Această imposibilitate o demonstrează compararea sancțiunii din alin. (2) art. 333 CP RM cu sancțiunile din art. 145 CP RM.

Doar în cazul infracțiunii, prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, este prezentă victima infracțiunii. Se are în vedere persoana căreia cel mituit (*i.e.*: arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; persoana care lucrează pentru o astfel de organizație; participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat) îi extorchează, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii, avantaje, oferte ori promisiuni sub orice formă, ce nu i se cuvin celui mituit, pentru acesta sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. În

⁴⁷¹ Popov R. Implicațiile completării art. 324 din Codul penal cu alin. (4). În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2015)*. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 62-65.

acest caz, se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la libertatea de voință, libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei. Victima infracțiunii, care este specificată la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, este titulară a valorilor sociale care sunt aferente acestor relații sociale. Cu alte cuvinte, lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM ocrotește libertatea de voință, libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei care este victimă a infracțiunii prevăzute de această normă. În concluzie, victima infracțiunii, prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, este persoana căreia îi este extorcată remunerația ilicită, a cărei libertatea de voință, libertate psihică, integritate corporală sau sănătate suferă atingere.

Dacă persoana nu este titulară a valorilor sociale cu caracter secundar, apărute împotriva infracțiunii care este prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, ea nu poate avea calitatea de victimă a infracțiunii. Nu poate fi considerată victimă a infracțiunii persoana căreia cel mituit îi pretinde sau de la care cel mituit acceptă ori primește, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii, avantaje, oferte ori promisiuni sub orice formă, ce nu i se cuvin celui mituit, pentru acesta sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. În acest caz, nu se aduce atingere relațiilor sociale cu privire la libertatea de voință, libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei. Persoana, care promite, oferă sau dă remunerația ilicită celui mituit, săvârșește darea de mită fără a se afla sub presiune, manifestându-și voința autonom și liber. Această persoană este pasibilă de răspundere în baza art. 334 CP RM.

Extorcarea mitei, privită ca temei de liberare a mituitului de răspundere penală în corespundere cu alin. (4) art. 334 CP RM, va fi examinată în Secțiunea 4.2.5 a prezentei teze.

În altă ordine de idei, în art. 333 și 334 din Codul penal se prevede că mituitorul promite, oferă sau dă mituitului bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin mituitului. Caracterul necuvenit al mitei în sectorul privat este relevat nu doar în aceste articole, dar și în normele cu vocație internațională care au servit ca model pentru adoptarea art. 333 și 334 din Codul penal. Astfel, sintagma „avantaj necuvenit” este utilizată în: art. 7 și 8 ale Convenției penale cu privire la corupție⁴⁷²; art. 2 al Convenției civile cu privire la corupție, semnate la Strasbourg la 04.11.1999⁴⁷³, ratificate prin Legea nr. 542 din 19.12.2003 pentru ratificarea Convenției civile privind corupția.⁴⁷⁴ Sintagma „folos necuvenit” este folosită în: art.

⁴⁷² *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

⁴⁷³ *Civil Law Convention on Corruption*. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007f3f6>

⁴⁷⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6.

21 al Convenției ONU împotriva corupției⁴⁷⁵; art. 2-4 ale Protocolului adițional la Convenția penală privind corupția, semnat la Strasbourg la 15.05.2003⁴⁷⁶, ratificat prin Legea nr. 157 din 06.07.2007 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția penală privind corupția.⁴⁷⁷

Pentru a percepe semnificația acestor sintagme, este util să apelăm la actele de interpretare oficială a normelor cu vocație internațională sus-menționate. De pildă, în Raportul explicativ al Convenției penale cu privire la corupție, în pct. 37, se explică: „Avantajele necuvenite date sunt, de obicei, de natură economică, dar pot fi, de asemenea, de natură nematerială. Important e faptul că făptuitorul (sau orice altă persoană, de exemplu – o rudă) ajunge să aibă o poziție mai bună decât cea pe care a avut-o înainte de comiterea infracțiunii, și că făptuitorul nu are dreptul la prestație.”⁴⁷⁸ În Raportul explicativ al Protocolului adițional la Convenția penală privind corupția, în pct. 25, explicația este următoarea: „Ceea ce constituie folos „necuvenit” va avea o importanță cardinală în transpunerea protocolului în legislația națională. „Necuvenit” în sensul protocolului, precum și al Convenției, ar trebui interpretat ca ceva pe care destinatarul nu are dreptul în mod legal să-l accepte sau să-l primească. În viziunea autorilor Protocolului, adjectivul „necuvenit” nu se referă la avantajele permise de lege sau de regulile administrative, precum și la darurile minime, la darurile de valoare foarte mică sau la darurile acceptabile din punct de vedere social.”⁴⁷⁹

Din ambele texte explicative reproduse mai sus, rezultă că bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub orice formă, nu i se cuvin mituitului atunci când: 1) lipsește o prevedere de lege (în sensul larg al cuvântului) care i-ar permite acestuia să pretindă, să accepte sau să primească remunerația respectivă; 2) ameliorarea situației mituitului se datorează pretinderii, acceptării sau primirii de către acesta a bunurilor, serviciilor, privilegiilor sau avantajelor sub orice formă. O astfel de concluzie derivă și din analiza definiției noțiunii „avantaj necuvenit”, formulate în art. 2 Legii nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției⁴⁸⁰ (în continuare – Legii nr. 90/2008) (abrogate la 25.05.2017). Conform acestei definiții, „avantaj necuvenit” înseamnă „servicii, privilegii, favoruri, scutiri de obligații și alte foloase care ameliorează nemeritat situația în raport cu aceea pe care persoana o avusese

⁴⁷⁵ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

⁴⁷⁶ *Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008370e>

⁴⁷⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.

⁴⁷⁸ *Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<https://rm.coe.int/16800cce441999>

⁴⁷⁹ *Explanatory Report to the Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d380c>

⁴⁸⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 103-105.

înaintea comiterii actului de corupție sau faptului de comportament corupțional.”⁴⁸¹ În această definiție cuvântul „nemeritat” poate avea doar înțelesul de „nedatorat legalmente”. Or, în cadrul raporturilor de serviciu, meritele pot fi apreciate și remunerate doar în baza legii. În contextul acestor raporturi, a merita înseamnă a fi în drept să obții ceva în conformitate cu cele îndeplinite. Un drept poate apărea doar în baza legii.

Confirmarea acestui fapt o găsim în Decizia Curții Constituționale a României nr. 400 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 132 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: „Noțiunea de folos necuvenit utilizată de legiuitor nu are un caracter echivoc, întrucât își are explicațiile doctrinare conturate de-a lungul anilor și reflectă faptul că folosul astfel obținut este „legal nedatorat”, are caracter de retribuție, constituind o plată ori răsplată în vederea determinării unui act explicit, un contraechivalent al conduitei lipsite de probitate al subiectului activ al infracțiunilor de abuz în serviciu ori de uzurpare a funcției. De altfel, câtă vreme *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*, atunci folosul presupune orice avantaje patrimoniale, bunuri, comisioane, împrumuturi, premii, prestații de servicii în mod gratuit, angajarea, promovarea în serviciu, dar și avantaje nepatrimoniale, cu condiția ca acestea să fie legal nedatorate.”⁴⁸²

În contextul examinat, apare următoarea întrebare: care trebuie să fie calificarea, dacă remunerația pretinsă, acceptată sau primită este legal datorată persoanei în cauză, care încalcă modul de pretindere, acceptare sau primire a remunerației ce i se cuvine?

Răspunsul la această întrebare se conturează în Decizia Curții Constituționale a României nr. 2 din 15.01.2014 cu privire la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 5 și art. II pct. 3 din Legea pentru modificarea și completarea unor acte normative și a articolului unic din Legea pentru modificarea art. 253¹ din Codul penal: „În alin. (1) al art. 253¹ din Codul penal, noile dispoziții introduc sintagma „folos material necuvenit”. Însă, prevederea condiției caracterului necuvenit al folosului material obținut este lipsită de fundament, în raport cu obiectul juridic special al acestei infracțiuni, respectiv relațiile sociale referitoare la buna desfășurare a activității de serviciu, activitate care nu se poate realiza în condițiile îndeplinirii unor acte cu încălcarea principiilor imparțialității, integrității, transparenței deciziei și supremației interesului public în exercitarea demnităților și funcțiilor publice. Astfel, conflictul de interese nu poate presupune doar obținerea unor foloase materiale necuvenite, ci obținerea oricărui tip de folos, întrucât incriminarea nu urmărește sancționarea unor situații în care sunt încălcate normele legale care conferă temei și justificare obținerii unor foloase materiale, ci a

⁴⁸¹ *Ibidem*.

⁴⁸² *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr. 639.

situațiilor în care exercitarea imparțială a atribuțiilor de serviciu ale funcționarului public ar putea fi afectată.”⁴⁸³

Nu există niciun act al Curții Constituționale a Republicii Moldova în care s-ar pune la îndoială caracterul obligatoriu al necuvenirii remunerației promise, oferite sau date subiectului infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 din Codul penal. Un astfel de act nici nu ar putea să existe odată ce, potrivit normelor cu vocație internațională care au servit ca model pentru adoptarea art. 333 și 334 din Codul penal, în aceste articole sunt incriminate fapte care încalcă normele legale ce conferă temei și justificare obținerii de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă.

Pentru analiza de față prezintă interes și explicația din pct. 2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Este important ca remunerația să nu i se cuvină persoanei publice, persoanei publice străine, funcționarului internațional, persoanei cu funcție de demnitate publică (în continuare corupt), *i.e.* nu-i este legal datorată. Dacă persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional, persoana cu funcție de demnitate publică este îndreptățită de a pretinde, accepta sau primi bunuri, servicii, privilegii, avantaje, oferte ori promisiuni, sub orice formă, atunci art. 324 CP nu se va reține la încadrare.”⁴⁸⁴

Luând în considerare această explicație a instanței supreme, ajungem la concluzia următoare: dacă remunerația este legal datorată persoanei care o pretinde, o acceptă sau o primește, persoana în cauză încalcând modul de pretindere, acceptare sau primire a remunerației, nu pot fi aplicate art. 333 și 334 din Codul penal. „În asemenea cazuri, bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub orice formă i se cuvin celui care le pretinde, le acceptă sau le primește. Deci, lipsește obiectul material sau imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal.”⁴⁸⁵ Bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub orice formă, care i se cuvin făptuitorului, pot constitui obiectul material sau imaterial al faptelor ce sunt incriminate la art. 335 din Codul penal sau la art. 312 CC RM. De bună seamă, în astfel de cazuri, condiția iminentă este ca făptuitorul, care încalcă modul de pretindere, acceptare sau primire a remunerației care i se cuvine, să-și folosească intenționat situația de serviciu.

⁴⁸³ *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr. 71.

⁴⁸⁴ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁴⁸⁵ Brînza C. Semnificația sintagmei „ce nu i se cuvin” din dispozițiile art. 333 și 334 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 147-151.

3.3. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

Din alin. (1) art. 14 CP RM rezultă că fapta prejudiciabilă, ca semn constitutiv al laturii obiective a infracțiunii, se poate exprima în acțiune sau inacțiune. În cazul infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, fapta prejudiciabilă se exprimă exclusiv în acțiune.

Din alin. (1) art. 14 CP RM, coroborat cu art. 333 și 334 CP RM, rezultă că acțiunea prejudiciabilă corespunzătoare trebuie să aibă un caracter ilegal. Ilegalitatea acțiunii în cazul luării de mită și al dării de mită are ca suport prevederile anumitor acte normative. De pildă, alin. (1) art. 189 CCI RM conține următoarea dispoziție: „Administratorul trebuie să refuze orice beneficiu de la un terț acordat în considerarea faptului că el este administrator sau că el săvârșește o acțiune sau inacțiune în calitate de administrator.”⁴⁸⁶ Pct. 1.2.3 din Codul de guvernare corporativă al BC „EuroCreditBank” S.A. prevede: „Banca dezvoltă o cultură corporativă care contribuie la neangajarea ei în orice activitate necorespunzătoare sau ilegală. În acest sens, organele de conducere ale Băncii asigură funcționarea acesteia într-un mediu lipsit de corupție prin aplicarea principiului „toleranță zero față de corupție”: a) interzice tuturor angajaților săi să pretindă, accepte sau să primească bunuri, servicii, privilegii sau alte avantaje sub orice formă din partea oricăror persoane care dețin sau intenționează să inițieze relații de afaceri cu banca (de exemplu, clienți, furnizori, contractanți); b) angajații Băncii sunt atenționați să nu ofere lucruri de valoare în mod direct sau indirect reprezentanților autorităților publice și partenerilor de afaceri pentru ca aceștia să ofere sau să promită un avantaj necuvenit. Banca interzice plățile, ofertele de plată, cât și alte obiecte de valoare oferite sau promise în mod direct sau indirect în scopul de a influența sau de a obține avantaje personale sau de afaceri necuvenite; c) contractarea părților terțe în interese de afaceri, cu condiția că plățile care urmează să fie achitate sunt rezonabile, toate aranjamentele sunt documentate în mod clar și sunt în conformitate cu actele normative ale Republicii Moldova și reglementările interne ale Băncii.”⁴⁸⁷ Prevederi similare conține pct. 3.8. din Codul de guvernare corporativă al Băncii Comerciale „Moldindconbank” S.A.⁴⁸⁸ Alin. 1) art. 5 din Codul de etică al Federației Moldovenești de Fotbal prevede: „Persoanele vizate în prezentul Cod trebuie: [...] j) să nu pretindă, să nu primească oferte, bani, titluri de valoare, alte bunuri sau avantaje patrimoniale, fie să accepte servicii, privilegii sau avantaje, ce nu li se cuvin, pentru a îndeplini sau nu ori

⁴⁸⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁴⁸⁷ Codul de guvernare corporativă al BC „EuroCreditBank” S.A. Disponibil: <https://www.ecb.md/upload/info/management/iiha9n72fb.pdf>

⁴⁸⁸ Codul de guvernare corporativă al Băncii Comerciale „Moldindconbank” S.A.. Disponibil: <https://www.micb.md/img/n-info-doc/codul-guvernare-corporativa.pdf>

pentru a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni ce țin de obligațiile lui de serviciu, ori pentru a îndeplini o acțiune contrar acestor obligații, precum și pentru a obține de la autorități distincții, funcții, piețe de desfacere sau o oricare altă decizie favorabilă; [...] l) să nu ia mită sub formă de bani, titluri de valoare, alte bunuri și avantaje patrimoniale, să accepte servicii, privilegii sau avantaje ce nu i se cuvin în legătură cu activitatea sa, indiferent de motiv [...].”⁴⁸⁹

În context este edificantă părerea lui M. Voronkov: „Problema ilegalității remunerării persoanelor, care îndeplinesc funcții de gestionare în organizațiile comerciale sau în alte organizații nestatale, este legată de practica, adoptată în comunitatea de afaceri, de organizare a unor evenimente care adesea sunt însoțite de oferirea de diferite daruri. Asemenea cheltuieli sunt legale în sine. În plus, un angajat al unei organizații comerciale sau al unei alte organizații nestatale poate avea un interes material personal în tranzacțiile efectuate în numele organizației respective. [...] Realizarea interesului personal al angajatului este posibilă numai dacă acest interes coincide cu interesele legitime ale organizației. Cu alte cuvinte, remunerarea angajatului trebuie să fie stabilită de legislație și de documentele constitutive ale organizației respective. Toate celelalte remunerații sunt considerate ilegale.”⁴⁹⁰

Concluzia, care se impune, este: pentru ca acțiunea să fie ilegală în sensul art. 333 și 334 CP RM, interesul făptuitorului trebuie să fie în dezacord cu interesul organizației comerciale, obștești ori al unei alte organizații nestatale, pe care făptuitorul remunerat o reprezintă sau al cărei reprezentant este remunerat de către făptuitor.

În continuare vor fi analizate modalitățile normative ale acțiunii prejudiciabile specificate la art. 333 CP RM. Din analiza acestui articol rezultă prezența a cinci asemenea modalități: 1) pretinderea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 2) acceptarea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 3) primirea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 4) acceptarea, personal sau prin mijlocitor, a ofertei ori a promisiunii de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 5) extorcarea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice

⁴⁸⁹ Codul de etică al Federației Moldovenești de Fotbal. Disponibil: <https://fmf.md/cdn/docs/CODUL%20DE%20ETICA%20AL%20FEDERATIEI%20MOLDOVENESTI%20DE%20FOTBAL%202015.PDF>

⁴⁹⁰ Воронков М. Уголовно-правовая характеристика признаков объективной стороны коммерческого подкупа. În: *Весна-2016. XX Студенческая межвузовская научная конференция. Доклады и сообщения*. Киров: Веси, 2016, p. 154-157.

formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană. Ultima dintre aceste modalități normative caracterizează infracțiunea prevăzută la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM. Primele patru modalități normative se atestă în cazul celorlalte infracțiuni care sunt prevăzute la art. 333 CP RM.

Analiza modalităților normative în cauză o vom începe cu definirea noțiunii de *pretindere*.

În literatura de specialitate sunt formulate definiții relativ asemănătoare ale noțiunii de pretindere: „Pretinderea presupune cererea stăruitoare (insistentă) sau formularea unei pretenții vizând bunuri, servicii, privilegiu sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite”⁴⁹¹ (S. Brînza și V. Stati); „Prin „pretindere” trebuie de înțeles cererea insistentă, reclamarea, revendicarea având ca obiect bani, titluri de valoare, servicii, privilegiu, alte bunuri sau avantaje”⁴⁹² (C. Timofei). Opinii similare au E. Mădulărescu⁴⁹³, M.A. Hotca⁴⁹⁴, Gh. Nistoreanu și A. Boroii⁴⁹⁵, T. Toader⁴⁹⁶, Gh. Ivan⁴⁹⁷ și Gh. Stoian.⁴⁹⁸ Noțiunea de pretindere este definită și în pct. 3.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Pretinderea constă într-o cerere, solicitare insistentă ori într-o pretenție vizând obiectul remunerării ilicite, care se poate manifesta verbal, în scris sau în formă concludentă, fiind inteligibilă pentru cel cărui i se adresează, indiferent dacă a fost satisfăcută sau nu.”⁴⁹⁹

În rezultatul analizei tuturor acestor puncte de vedere, putem conchide că pretinderea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției de obținere a unor bunuri, servicii, privilegiu, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Pretinderea constituie materializarea ideii care aparține persoanei mituite. În acest plan, S. Brînza și V. Stati afirmă: „În cazul pretinderii, inițiativa întotdeauna aparține făptuitorului.”⁵⁰⁰

⁴⁹¹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 946. 1300 p.

⁴⁹² Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 185. 322 p.

⁴⁹³ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 45. 159 p.

⁴⁹⁴ Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1248. 1593 p.

⁴⁹⁵ Nistoreanu Gh., Boroii A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 283. 580 p.

⁴⁹⁶ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 279. 555 p.

⁴⁹⁷ Brutaru V., Daneș Șt., Duvac C. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. IV*. București: Universul Juridic, 2016, p. 229. 892 p.

⁴⁹⁸ Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

⁴⁹⁹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁰⁰ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 863. 1300 p.

De asemenea, în pct. 3.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „În cazul pretinderii, inițiativa aparține în exclusivitate coruptului [...]”⁵⁰¹

V. Dabu și L. Radu remarcă just: „În situația când inițiativa aparține denunțatorului sau autorității ori altei persoane, faptele se pot analiza în primul rând sub aspectul unei provocări.”⁵⁰² Despre provocarea luării de mită vom vorbi detaliat în Secțiunea 4.2.3 a prezentei teze.

Perceperea pretinderii de către persoana, căreia i se adresează, este importantă în vederea stabilirii temeiului de aplicare a art. 333 CP RM. În context, S. Brînza și V. Stati arată: „Pretinderea poate fi exteriorizată prin cuvinte, gesturi, scrisori sau orice alt mijloc de comunicare. Nu este necesar ca cererea să fie astfel formulată încât să poată fi înțeleasă de oricine. Este suficient ca, în raport cu împrejurările concrete, ea să fie inteligibilă pentru cel căruia i se adresează.”⁵⁰³ La rândul său, C. Timofei susține: „Revendicarea nu trebuie să fie formulată oricum. Ea trebuie să fie suficient de accesibilă, comprehensibilă, inteligibilă. Nu este exclus ca revendicarea să fie astfel formulată, încât să fie noninteligibilă pentru terțe persoane și inteligibilă numai pentru destinatarul revendicării. În unele cazuri, revendicarea poate să reprezinte chiar o simplă aluzie. În alte cazuri, făptuitorul poate crea o ambianță specifică, sugerând în acest mod destinatarului revendicării să-i dea bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje.”⁵⁰⁴ De asemenea, Gh. Stoian menționează: „Pentru a exista pretindere – indiferent dacă cererea s-a făcut în scris sau față de o persoană prezentă, este necesar ca cel căruia i s-a solicitat să fi înțeles conținutul cererii. De aceea, se admite că nu este necesar ca cererea să poată fi înțeleasă de oricine, și este suficient ca în raport de împrejurările concrete ea să fie inteligibilă pentru cel căruia i se adresează (de exemplu, funcționarul în exercitarea funcției vorbește despre anumite nevoi pe care le îndură, despre dorința soției de a avea bijuterii etc.).”⁵⁰⁵ Nu în ultimul rând, în pct. 3.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Pretinderea [...] se poate manifesta verbal, în scris sau în formă concludentă, fiind inteligibilă pentru cel căruia i se adresează [...]”⁵⁰⁶

⁵⁰¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁰² Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.

⁵⁰³ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 828. 1322 p.

⁵⁰⁴ Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 187. 322 p.

⁵⁰⁵ Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

⁵⁰⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

Despre efectul lipsei de percepere a pretinderii sau a perceperei inadecvate a acesteia relatează V. Dabu, L. Radu și A.-M. Gușanu: „În situația în care „pretinderea” exprimată de subiectul activ nu a fost înțeleasă de subiectul pasiv înseamnă că nu prezintă pericolul social necesar existenței acestei infracțiuni fiind imposibil de satisfăcut (pretinderea).”⁵⁰⁷ Potențialul mituitor nu întotdeauna are calitatea de subiect pasiv (victimă). În celelalte privințe, suntem de acord cu V. Dabu, L. Radu și A.-M. Gușanu. De aceea, dacă pretinderea nu este percepută de către destinatar cu conotația pe care o are în vedere adresantul, lipsește temeiul aplicării art. 333 CP RM.

Aceași concluzie rezultă din punctul de vedere al lui S. Brînza și V. Stati cu privire la caracterul univoc al pretinderii: „Destinatarului pretenției, formulate de către persoana publică sau persoana publică străină coruptă, nu i se cere să înțeleagă semnificația penală a faptei. Totuși, el trebuie să înțeleagă că tocmai pretinderea remunerăției ilicite condiționează angajarea persoanei publice sau persoanei publice străine să adopte conduita legată de obligațiile de serviciu ale unei astfel de persoane.”⁵⁰⁸ La fel, potrivit pct. 3.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, „indiferent dacă este expresă sau aluzivă, pretinderea remunerăției ilicite trebuie să fie univocă, manifestând intenția coruptului de a condiționa de ea conduita legată de obligațiile sale de serviciu.”⁵⁰⁹

Noțiunea de *acceptare* desemnează alte două modalități normative ale infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM.

În doctrina penală, noțiunea dată este definită în felul următor: „Acceptarea ca modalitate de săvârșire a luării de mită presupune acordul explicit al făptuitorului la oferta de mituire”⁵¹⁰ (Gh. Nistoreanu și A. Boroii); „A „accepta” promisiunea înseamnă a fi de acord cu aceasta”⁵¹¹ (Gh. Alecu); „Acceptarea promisiunii de bani sau de foloase necuvenite presupune realizarea unui acord expres de voință între mituitor și cel mituit, mituitorul obligându-se la plata banilor, oferirea foloaselor sau prestarea serviciului care formează obiectul mitei, iar făptuitorul obligându-se la îndeplinirea sau neîndeplinirea actului care constituie scopul mitei”⁵¹² (Gh.

⁵⁰⁷ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90; Dabu V., Gușanu A.-M. Latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Revista de Drept Penal*, 2014, nr. 1, p. 26-52.

⁵⁰⁸ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 828. 1322 p.

⁵⁰⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵¹⁰ Nistoreanu Gh., Boroii A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 284. 580 p.

⁵¹¹ Alecu Gh. *Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010, p. 427. 671 p.

⁵¹² Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

Stoian). Puncte de vedere apropiate exprimă S. Brînza și V. Stati⁵¹³, I. Țurcan⁵¹⁴, C. Timofei⁵¹⁵ și E. Mădulărescu.⁵¹⁶ Noțiunea de acceptare este definită și în pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Acceptarea presupune consimțirea sau aprobarea [...] de către corupt a obiectului remunerației ilicite etalat de către corupător.”⁵¹⁷

Dacă facem o sinteză a acestor opinii și luăm în considerare conținutul art. 333 CP RM, putem afirma că noțiunea de acceptare (utilizată în acest articol) presupune, după caz: 1) agrearea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a dării de către mituitor a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 2) darea consimțământului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, pentru oferta ori promisiunea mituitorului de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Spre deosebire de pretindere, acceptarea constituie materializarea ideii care aparține nu persoanei mituite, ci mituitorului. Referitor la acest aspect, S. Brînza și V. Stati evocă: „În ipoteza acceptării, inițiativa aparține corupătorului”.⁵¹⁸ De asemenea, în pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „În ipoteza acceptării, inițiativa aparține în exclusivitate corupătorului. Astfel, acceptarea presupune realizarea unor acțiuni cu caracter bilateral, corelativ. Sub aspect cronologic, acceptarea întotdeauna urmează unei acțiuni săvârșite din partea corupătorului.”⁵¹⁹ Într-adevăr, pentru a accepta ceva, trebuie mai întâi să existe acel „ceva”. Nu este posibil ca acceptarea, în sensul art. 333 CP RM, să preceadă darea în sensul art. 334 CP RM.

Privitor la caracterul univoc al acceptării, S. Brînza și V. Stati afirmă: „Acceptarea poate fi expresă sau tacită. În ipoteza din urmă acceptarea rezultă din anumite manifestări care relevă neîndoiește acordul persoanei publice sau persoanei publice străine de a primi remunerația

⁵¹³ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 946. 1300 p.

⁵¹⁴ Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă.* Chișinău: CEP USM, 2011, p. 93. 218 p.

⁵¹⁵ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

⁵¹⁶ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență.* București: Hamangiu, 2006, p. 45. 159 p.

⁵¹⁷ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵¹⁸ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 830. 1322 p.

⁵¹⁹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

ilicită.”⁵²⁰ La fel, conform pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, „acceptarea presupune consimțirea sau aprobarea expresă sau tacită de către corupt a obiectului remunerației ilicite etalat de către corupător.”⁵²¹ Indiferent dacă este expresă sau tacită, acceptarea trebuie, fără putință de tăgadă, să conducă spre o singură concluzie: persoana mituită este de acord fie cu darea de către mituitor a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, fie cu oferta ori promisiunea mituitorului de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Nerespingerea poate fi privită ca modalitate faptică a acceptării. S. Brînza și V. Stati menționează: „Acceptarea poate presupune și nerespingerea remunerației ilicite.”⁵²² La rândul său, C. Timofei arată: „În ipoteza în care acceptarea are un caracter tacit se înscrie și nerespingerea promisiunii cumpărătorului de influență de a-i da traficantului de influență bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje (cu precizarea că, în respectivele condiții, traficantul de influență putea respinge promisiunea în cauză).”⁵²³

În cazul dat nu este vorba despre o inacțiune. Gh. Nistoreanu și A. Boroî afirmă just: „Nerespingerea promisiunii de bani sau de alte foloase, ce nu i se cuvin, înseamnă de fapt o acceptare a promisiunii în mod tacit.”⁵²⁴ O părere apropiată o are Gh. Stoian: „Nerespingerea promisiunii de bani sau de alte foloase necuvenite reprezintă, în fapt, o acceptare tacită din partea funcționarului corupt a ofertei de mită prezentate în mod expres de către mituitor.”⁵²⁵ Aceste păreri par să fie puse la îndoială de către I. Țurcan: „Nu în toate cazurile, când persoana cu funcție de răspundere nu respinge promisiunea, ea o acceptă tacit.”⁵²⁶ Totuși, această părere doar completează opiniile lui Gh. Nistoreanu, A. Boroî și Gh. Stoian. Ca și oricare altă modalitate faptică a acceptării, nerespingerea trebuie să exprime univoc intenția persoanei mituite de a aproba acțiunea corelativă a mituitorului. Dacă această condiție nu este îndeplinită, art. 333 CP RM nu va putea fi aplicat.

⁵²⁰ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 830. 1322 p.

⁵²¹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵²² Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 830. 1322 p.

⁵²³ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

⁵²⁴ Nistoreanu Gh., Boroî A. *Drept penal. Partea specială.* București: All Beck, 2002, p. 284. 580 p.; Nistoreanu Gh., Boroî A., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea specială.* București: Europa Nova, 1999, p. 351. 735 p.

⁵²⁵ Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.

⁵²⁶ Țurcan I. Analiza faptelor de pretindere, primire, acceptare ca semne ale laturii obiective a infracțiunii de corupere pasivă. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”,* 2010, nr. 3, p. 239-242.

Primirea este următoarea modalitate normativă a infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM.

În teoria dreptului penal sunt exprimate viziuni asemănătoare privitoare la conținutul noțiunii „primire”: „A primi ceva înseamnă a prelua, a lua ceva în posesie”⁵²⁷ (O. Loghin și T. Toader); „A „primi” înseamnă a intra în posesia obiectului mitei, în orice mod”⁵²⁸ (Gh. Diaconescu și C. Duvac); „A primi înseamnă a lua în posesie, în stăpânire (bani sau alte foloase). În această modalitate, inițiativa aparține mituitorului (acesta dă mita, iar funcționarul o primește)”⁵²⁹ (D. Dinuică și M.K. Guiu). Viziuni asemănătoare au S. Brînza și V. Stati⁵³⁰, C. Timofei⁵³¹, E. Mădulărescu⁵³², M.A. Hotca⁵³³, Gh. Nistoreanu și A. Boroi.⁵³⁴ De asemenea, în pct. 3.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se formulează următoarea explicație: „Primirea înseamnă luarea în posesie, obținerea, încasare de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin coruptului de la corupător (sau de la un terț ce acționează în numele acestuia) [...]”⁵³⁵

Din analiza acestor definiții desprindem concluzia următoare: primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM, presupune obținerea în posesie, dobândirea, beneficierea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Primirea nu se rezumă nici pe departe la preluarea manuală. În acest context, S. Brînza și V. Stati menționează: „Primirea nu urmează a fi limitată la preluarea manuală personală de către persoana publică sau persoana publică străină a remunerației ilicite care îi este oferită. Primirea poate fi realizată chiar și prin lăsarea unei asemenea remunerații în locul indicat de către persoana coruptă (astfel încât aceasta să o poată prelua oricând, să poată dispune de ea) ori prin remiterea acesteia unui terț față de care persoana coruptă avea o obligație ce se face astfel

⁵²⁷ Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. București: Șansa, 1999, p. 356. 662 p.

⁵²⁸ Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2009, p. 451. 1158 p.

⁵²⁹ Dinuică D., Guiu M.K. Luarea de mită în noul Cod penal. În: *Revista Universul Juridic*, 2015, nr. 6, p. 45-53.

⁵³⁰ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 946. 1300 p.

⁵³¹ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

⁵³² Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 45. 159 p.

⁵³³ Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1248. 1593 p.

⁵³⁴ Nistoreanu Gh., Boroi A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 283. 580 p.

⁵³⁵ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

stinsă.”⁵³⁶ La fel, S.D. Dobre afirmă: „Primirea poate îmbrăca diverse forme, prin remiterea unor bunuri către un terț față de care funcționarul avea o obligație care se stinge în acest mod, fie prin lăsarea bunilor în locuri indicate de funcționar, pentru ca ulterior să intre în posesia acestora, prin indicarea unor membri de familie care să fie beneficiari ai bunurilor respective. Prin astfel de activități, mituitul și mituitorul consideră că se protejează, se pun la adăpost de eventualele legături directe de care ar fi ținuți a răspunde în fața organelor de cercetare. Se practică din ce în ce mai des luarea și darea de mită prin interpuși. [...] Primirea nu este condiționată de remiterea efectivă a banilor, bunurilor, ci poate îmbrăca și forma unor acte file de cec, oferirea unui testament etc.”⁵³⁷ De asemenea, în pct. 3.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Primirea [...] nu se limitează neapărat la preluarea manuală de către corupt a obiectului remunerației ilicite. Primirea poate fi realizată și prin lăsarea bunurilor ce constituie remunerația ilicită într-un loc indicat de către corupător, de unde se vor putea prelua oricând de către corupt.”⁵³⁸

„Cu alte cuvinte, primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 CP RM, nu presupune obligatoriu ca persoana mituită să aibă un contact direct cu mituitorul în momentul obținerii în posesie, al dobândirii sau al beneficierii de remunerația ilicită.”⁵³⁹

Primirea poate fi nemijlocită sau mijlocită. Ultima situație este descrisă de S. Brînza și V. Stati: „Dacă bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine, au ajuns la o asemenea persoană prin intermediul poștei sau printr-o altă modalitate asemănătoare, destinatarul – pentru a exclude ideea primirii – trebuie să-și manifeste cât mai neîntârziat voința de a nu le accepta; el nu este obligat să le returneze expeditorului, suportând astfel cheltuielile de rigoare. Însă, dacă nu o face, trebuie să denunțe fapta autorităților.”⁵⁴⁰ De asemenea, în pct. 3.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 este menționat: „În ipoteza în care bunurile se transmit prin intermediul poștei sau se realizează un transfer de mijloace financiare pe contul persoanei publice, persoanei publice străine, funcționarului internațional sau persoanei cu funcție de demnitate publică, fără

⁵³⁶ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 829. 1322 p.

⁵³⁷ Dobre S.D. *Infrațiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală / Teză de doctorat în drept*. București, 2018, p. 134, 136. 234 p.

⁵³⁸ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵³⁹ Brînza C. Latura obiectivă a luării de mită și a dării de mită. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (7-9 June, 2021)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2021, p. 44-50.

⁵⁴⁰ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 829. 1322 p.

însă ca acestea să fie acceptate în prealabil, pentru a exclude modalitatea de primire, este necesar ca persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional ori persoana cu funcție de demnitate publică să-și manifeste cât mai neîntârziat voința de a nu le accepta, de exemplu printr-un denunț la organul de urmărire penală.”⁵⁴¹ Caracterul nemijlocit sau mijlocit al primirii nu are un impact asupra calificării și este relevant doar sub aspectul individualizării pedepsei.

La fel ca în cazul acceptării, în ipoteza primirii se materializează ideea care aparține nu persoanei mituite, ci mituitorului. Referitor la acest aspect, S. Brînza și V. Stati susțin: „Primirea implică darea din partea corupătorului. Iată de ce, spre deosebire de modalitatea de pretindere, în cazul modalității de primire inițiativa aparține corupătorului.”⁵⁴² În pct. 3.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se arată: „În cazul modalității de primire, inițiativa aparține corupătorului și în mod obligatoriu constituie un act bilateral; or, primirea implică inevitabil darea de către corupător a remunerației ilicite.”⁵⁴³ O anumită relevanță prezintă și părerea lui C. Timofei: „Primirea nu presupune realizarea unei acțiuni cu caracter unilateral, ca pretinderea. Ca și acceptarea, primirea presupune eminent realizarea unei acțiuni cu caracter bilateral, corelativ. În afară de aceasta, sub aspect cronologic, primirea întotdeauna este precedată de o acțiune săvârșită de cumpărătorul de influență. În alin. (1¹) art. 326 CP RM aceasta este desemnată prin termenul „dare”. Cumpărătorul de influență – care dă bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje – este cel căruia îi aparține inițiativa comiterii infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 326 CP RM, atunci când aceasta implică primirea de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje. Cu alte cuvinte, termenul „primire” (utilizat în alin. (1) art. 326 CP RM) și termenul „dare” (utilizat în alin. (1¹) art. 326 CP RM) desemnează modalități corelative ale infracțiunilor prevăzute de cele două norme corespunzătoare.”⁵⁴⁴ De bună seamă, pentru a primi ceva, trebuie mai întâi să existe acel „ceva”. Nu este posibil ca primirea, în sensul art. 333 CP RM, să premerge dării în sensul art. 334 CP RM.

⁵⁴¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁴² Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 864. 1300 p.

⁵⁴³ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁴⁴ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

În același timp, primirea, în accepția art. 333 CP RM, nu reprezintă o contribuție la dare în accepția art. 334 CP RM. În această privință ne alăturăm opiniei expuse de S. Brînza și V. Stati: „Darea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine, nu constituie o contribuție la săvârșirea infracțiunii specificate la alin. (1) art. 324 CP RM. Ea reprezintă o activitate incriminată distinct la alin. (1) art. 325 CP RM.”⁵⁴⁵ De asemenea, V. Stati menționează: „Corupătorul / cumpărătorul de influență / mituitorul nu este un participant la coruperea pasivă (art. 324 CP RM) / traficul de influență (alin. (1) art. 326 CP RM) / luarea de mită (art. 333 CP RM). Aceste infracțiuni sunt infracțiuni bilaterale disociate. De exemplu, nu ar fi întemeiat ca traficantul de influență și cumpărătorul de influență să fie considerați coautori ai aceleiași infracțiuni și, astfel, să răspundă în baza la lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM. Or, pur și simplu, nu există o infracțiune a cărei latură obiectivă ar putea să fie executată în comun de către traficantul de influență și cumpărătorul de influență. Disocierea de către legiuitor a infracțiunilor de genul celor prevăzute la alin. (1) și (1¹) art. 326 CP RM are ca efect disocierea intențiilor care stau la baza lor.”⁵⁴⁶

Extorcarea este ultima modalitate normativă a infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM.

Există o deosebire de esență dintre extorcarea, săvârșită în contextul traficului de influență, și extorcarea în sensul art. 333 CP RM.

Cu privire la traficul de influență, E. Mădulărescu menționează: „Precizăm că pretinderea poate consta și într-o acțiune de constrângere.”⁵⁴⁷ La fel, C. Timofei afirmă: „Extorcarea constituie o modalitate faptică a pretinderii (privită ca modalitate normativă a acțiunii prejudiciabile specificate la alin. (1) art. 326 CP RM).”⁵⁴⁸ În cazul infracțiunii de trafic de influență, prevăzute la alin. (1) art. 326 CP RM, extorcarea este o modalitate faptică a modalității normative de pretindere. În cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, abordarea este alta, și anume – extorcarea constituie o modalitate normativă distinctă, nu o expresie a modalității normative de pretindere. Din aceste considerente, nu poate fi acceptată părerea lui V. Dabu și L. Radu: „Uneori pretinderea include chiar și o oarecare constrângere indiferent dacă motivul și modalitatea de constrângere sunt sau nu legale ori abuzive.”⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 864. 1300 p.

⁵⁴⁶ Stati V. Impactul efectuării achiziției de control asupra consumării unor infracțiuni cu caracter tranzacțional. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 3, p. 92-103.

⁵⁴⁷ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 45. 159 p.

⁵⁴⁸ Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 187. 322 p.

⁵⁴⁹ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.

Într-o speță din practica judiciară, acțiunea lui D.A., calificată în baza lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM, este descrisă astfel: „a pretins, prin extorcare”.⁵⁵⁰ Acțiunea prejudiciabilă a lui D.A. nu este descrisă adecvat. Or, în cazul infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM, pretinderea și extorcarea sunt modalități normative diferite. Nu este posibil ca noțiunea de extorcare, utilizată în acest articol, să fie parte a noțiunii de pretindere, folosite în art. 333 CP RM. Spre deosebire de extorcare, pretinderea nu poate include nici amenințarea, nici aplicarea violenței, nici exercitarea presiunii care nu implică nici amenințare, nici aplicarea violenței.

În alt context, extorcarea constituie materializarea ideii care aparține persoanei mituite. Dacă inițiativa pornește de la o altă persoană, este posibil să fim în prezența unei provocări.

În literatura de specialitate se disting câteva modalități faptice de extorcare. Astfel, T. Mocreac evidențiază două asemenea modalități: „1. cererea ei (*i.e.* a remunerației ilicite – *n.a.*) de către persoana cu funcție de răspundere, sub amenințarea săvârșirii acțiunilor. [...]. 2. punerea intenționată a [mituitorului] în așa condiții, care îl impun pe [acesta] să dea mită pentru a nu fi lezate interesele sale legale [...]”.⁵⁵¹ După părerea lui S. Brînza și V. Stati, „pot fi deosebite următoarele trei modalități faptice de extorcare: 1) punerea victimei într-o situație care o impune să-i transmită persoanei mituite remunerația ilicită, pentru a preîntâmpina producerea efectelor nefaste pentru interesele legitime ale victimei; 2) amenințarea cu lezarea intereselor legitime ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite persoanei mituite remunerația ilicită; 3) nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită remunerația ilicită către persoana mituită, pentru a evita lezarea intereselor sale legitime.”⁵⁵² Practic, aceiași termeni sunt folosiți în pct. 3.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Extorcarea [...] se poate realiza prin una din următoarele modalități faptice: punerea victimei în situația care o determină să-i transmită coruptului remunerația ilicită, pentru a preîntâmpina producerea efectelor nefaste pentru interesele legitime sau ilegite ale victimei [...]; amenințarea cu lezarea intereselor legitime sau ilegite ale victimei (nu lezarea efectivă), în cazul în care aceasta nu-i transmite coruptului remunerația ilicită [...]; nesatisfacerea solicitării victimei, astfel încât aceasta este nevoită să transmită remunerația ilicită către corupt, pentru a evita lezarea unor interese legitime sau ilegite ale victimei [...]”.⁵⁵³

⁵⁵⁰ *Sentiința Judecătoreiei Chișinău (sediul Buiucani) din 20.01.2020. Dosarul nr. 1-1217/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73f65639-659f-4ff3-8cc9-7f586829444e

⁵⁵¹ Mocreac T. Extorcarea mitei – circumstanță agravantă a luării de mită. În: *Moldoscopie*, 2000, nr. 2, p. 62-66.

⁵⁵² Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 956. 1300 p.

⁵⁵³ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

De pildă, într-o speță din practica judiciară, în care s-a aplicat lit. b), c) și d) alin. (2) art. 333 CP RM, extorcarea este descrisă prin următoarele cuvinte: „în cazul în care suma de bani extorcată nu va fi transmisă, acestuia (*i.e.* – mituitorului – *n.a.*) îi va fi refuzată instalarea încălzirii autonome în apartament.”⁵⁵⁴

În rezultatul analizei tuturor punctelor de vedere prezentate mai sus cu privire la conținutul noțiunii „extorcare”, putem conchide că extorcarea, în accepția lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției – însoțite de amenințare, de aplicarea violenței sau de exercitarea presiunii care nu implică nici amenințare, nici aplicarea violenței – de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

În vederea calificării corecte a extorcării, considerăm utile opiniile lui C. Timofei: „Este notabil că traficul de influență, care se prezintă în modalitatea faptică de extorcare, nu necesită calificare suplimentară. În această ipoteză, este aplicabil numai alin. (1) art. 326 CP RM. Aceasta întrucât amenințarea sau violența, privite drept componente indispensabile ale extorcării, sunt absorbite de infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 326 CP RM. În consecință, o eventuală calificare suplimentară ar echivala cu nesocotirea regulii fixate la art. 118 CP RM, conform căreia, în cazul concurenței dintre parte și întreg, se aplică numai norma penală care reprezintă întregul”⁵⁵⁵; „În ce privește extorcarea concretizată în violență, infracțiunea de trafic de persoane absoarbe numai acea violență care este necesară asigurării realizării sale (vătămarea intenționată medie sau ușoară a integrității corporale ori a sănătății; violența care nu implică un prejudiciu cauzat sănătății). În cazul în care violența se exprimă în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, atestăm concursul dintre infracțiunile care sunt prevăzute la art. 151 și la alin. (1) art. 326 CP RM. O asemenea soluție rezultă din compararea sancțiunilor de la art. 151 și de la alin. (1) art. 326 CP RM.”⁵⁵⁶

Extorcarea include ca părți imanente amenințarea, aplicarea violenței sau exercitarea presiunii care nu implică nici amenințare, nici aplicarea violenței. De aceea, aplicarea lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM este autosuficientă și nu reclamă calificare suplimentară în conformitate cu art. 152 sau 155 CP RM ori a art. 78 CC RM. Dacă violența aplicată în

⁵⁵⁴ *Sentința Judecătoreiei sect. Buiucani, mun. Chișinău, din 12.05.2016. Dosarul nr. 1-237/2016.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fa6866db-3518-e611-a1ab-005056a5d154

⁵⁵⁵ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

⁵⁵⁶ Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 187-188. 322 p.

contextul extorcării se exprimă în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, atunci urmează să se aplice art. 333 (cu excepția lit. c) alin. (2)) și art. 151 CP RM.

În altă ordine de idei, vor fi analizate modalitățile normative ale acțiunii prejudiciabile care este specificată la art. 334 CP RM. Acestea sunt: 1) promisiunea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 2) oferirea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; 3) darea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Să analizăm, întâi de toate, modalitatea normativă de *promisiune*.

În doctrina penală putem identifica opinii apropiate referitoare la conținutul noțiunii „promisiune”: „Promisiunea presupune asumarea unui angajament de către o persoană, de a remite în viitor bani sau alte foloase unui funcționar [...]”⁵⁵⁷ (Gh. Nistoreanu și A. Boroi); „Promisiunea se referă la avantajul pe care îl va avea funcționarul dacă va acționa în sensul dorit de mituitor”⁵⁵⁸ (T. Toader); „Promisiunea presupune angajamentul pe care o persoană și-l asumă față de un funcționar de a-i remite în viitor o sumă de bani, bunuri sau alte foloase sub condiția acționării în sensul dorit de mituitor. Angajamentul asumat de mituitor are caracterul unui act unilateral, ceea ce presupune că nu este obligatoriu ca promisiunea să fie acceptată și de cel căruia îi este adresată”⁵⁵⁹ (S.D. Dobre). Părerii similare au S. Brînza și V. Stati⁵⁶⁰, C. Timofei⁵⁶¹, E. Mădulărescu⁵⁶² și M.A. Hotca.⁵⁶³ De asemenea, în pct. 10.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 este formulată următoarea explicație: „Promisiunea, în sensul art. 325 alin. (1) CP, reprezintă făgăduiala, angajamentul pe care corupătorul și-l asumă față de eventualul corupt, de a-i transmite ultimului în viitor – într-un termen determinat sau nedeterminat – remunerația ilicită, dacă ultimul va acționa în sensul dorit de corupător.”⁵⁶⁴

⁵⁵⁷ Nistoreanu Gh., Boroi A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 288. 580 p.

⁵⁵⁸ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 284. 555 p.

⁵⁵⁹ Dobre S.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală / Teză de doctorat în drept*. București, 2018, p. 158. 234 p.

⁵⁶⁰ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 960. 1300 p.

⁵⁶¹ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁶² Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 85. 159 p.

⁵⁶³ Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1254. 1593 p.

⁵⁶⁴ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

În urma examinării tuturor acestor puncte de vedere, putem concluziona că promisiunea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, presupune angajarea mituitorului, personal sau prin mijlocitor, că persoanei mituite îi vor fi transmise bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Relativ la formele de manifestare a promisiunii, S. Brînza și V. Stati menționează: „Promisiunea se poate realiza verbal, în scris sau în orice alt mod perceptibil pentru a ajunge la cunoștința destinatarului. De asemenea, promisiunea poate fi expresă sau implicită ori chiar aluzivă. Chiar dacă foloasele promise pot să nu fie determinate sub aspectul calității și cantității, promisiunea trebuie să fie serioasă și nu vagă sau imposibil de realizat.”⁵⁶⁵ În termeni asemănători, promisiunea este caracterizată în pct. 10.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014.⁵⁶⁶

Promisiunea constituie materializarea ideii care aparține mituitorului. Referitor la acest aspect, S. Brînza și V. Stati evocă: „Promisiunea este un act unilateral al corupătorului. De aceea, pentru aplicarea răspunderii în conformitate cu alin. (1) art. 325 CP RM, nu contează dacă destinatarul promisiunii o acceptă sau o respinge.”⁵⁶⁷ De asemenea, în pct. 10.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se arată: „În cazul promisiunii, inițiativa provine de la corupător, constituind un act unilateral al acestuia. De aceea, pentru aplicarea răspunderii în conformitate cu alin. (1) art. 325 CP, nu contează dacă destinatarul promisiunii o acceptă sau o respinge.”⁵⁶⁸ Prezintă o anumită relevanță și opinia lui C. Timofei: „În cazul promisiunii de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje, inițiativa săvârșirii infracțiunii pornește de la făptuitor (numit și „cumpărător de influență”). Fiind în principiu un act unilateral, această promisiune nu presupune necesarmente realizarea unui act corelativ al acceptării de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje. Astfel se poate afirma că, în acele cazuri când promisiunea cumpărătorului de influență este acceptată, infracțiunea prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM este săvârșită în conexiune cu infracțiunea specificată la alin. (1) art. 326 CP RM. În alte situații, când promisiunea cumpărătorului de

⁵⁶⁵ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 839. 1322 p.

⁵⁶⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁶⁷ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 839. 1322 p.

⁵⁶⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

influență nu este acceptată, această conexiune lipsește, fiind comisă numai infracțiunea prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM.”⁵⁶⁹

Următoarea modalitate normativă a infracțiunilor, care sunt prevăzute la art. 334 CP RM, este *oferirea*.

În teoria dreptului penal sunt atestate următoarele definiții ale noțiunii de oferire: „Prin „oferire” se înțelege a prezenta, a etala, a înfățișa anumite obiecte, bani, bunuri sau alte foloase, unui funcționar [...]”⁵⁷⁰ (Gh. Nistoreanu și A. Boroii); „Oferirea presupune prezentarea folosului pe care funcționarul urmează să-l primească”⁵⁷¹ (T. Toader); „Oferirea reprezintă prezentarea folosului pe care funcționarul urmează să-l primească [...]”⁵⁷² (V. Păvăleanu). Poziții asemănătoare exprimă S. Brînza și V. Stati⁵⁷³, C. Timofei⁵⁷⁴, E. Mădulărescu⁵⁷⁵ și M.A. Hotca.⁵⁷⁶ O interpretare a noțiunii de oferire o conține și pct. 10.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Oferirea, în sensul art. 325 alin. (1) CP, presupune prezentarea, etalarea, înfățișarea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine.”⁵⁷⁷

Din analiza acestor definiții desprindem concluzia următoare: oferirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, presupune propunerea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

Despre caracteristicile esențiale ale oferirii vorbesc S. Brînza și V. Stati: „Oferirea trebuie să aibă un caracter precis, să se concretizeze într-o acțiune efectivă, reală și să aibă la bază inițiativa corupătorului. Nu este indispensabil ca oferirea să fie inteligibilă pentru oricare neinițiat. Este suficient ca oferirea să fie inteligibilă pentru persoana interesată, care, cunoscând nuanțele relevante, să fie în situația de a-i înțelege semnificația.”⁵⁷⁸ De asemenea, în pct. 10.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Oferirea trebuie să implice un caracter precis,

⁵⁶⁹ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁷⁰ Nistoreanu Gh., Boroii A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 288. 580 p.

⁵⁷¹ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 284. 555 p.

⁵⁷² Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014, p. 346. 620 p.

⁵⁷³ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 960. 1300 p.

⁵⁷⁴ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁷⁵ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 85. 159 p.

⁵⁷⁶ Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1254. 1593 p.

⁵⁷⁷ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁷⁸ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 840. 1322 p.

concretizat într-o acțiune efectivă, reală, nu însă imaginară. Este suficient ca oferirea să fie inteligibilă pentru persoana interesată, care, cunoscând nuanțele relevante, să fie în situația de a-i înțelege semnificația.”⁵⁷⁹

La fel ca promisiunea, oferirea reprezintă materializarea ideii care provine de la mituitor. În acest context, S. Brînza și V. Stati afirmă: „Ca și promisiunea, oferirea este un act unilateral al corupătorului. De aceea, pentru aplicarea răspunderii conform alin. (1) art. 325 CP RM, nu importă dacă destinatarul oferirii o acceptă sau o respinge. Este suficientă realizarea oferirii de către corupător.”⁵⁸⁰ Aceeași concepție este promovată în pct. 10.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Ca și în cazul promisiunii, inițiativa oferirii aparține corupătorului, fiind un act unilateral al corupătorului. De aceea, pentru aplicarea răspunderii conform alin. (1) art. 325 CP, nu importă dacă destinatarul oferirii o acceptă sau o respinge. Este suficientă realizarea oferirii de către corupător.”⁵⁸¹ În această privință este salutară, într-o anumită măsură, părerea lui C. Timofei: „Oferirea este, în general, ca și promisiunea, un act unilateral al cumpărătorului de influență. Având la bază inițiativa cumpărătorului de influență, oferirea nu presupune în mod ineluctabil realizarea unui act corelativ al acceptării de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje. Astfel, se poate deduce că, în acele cazuri când oferirea pe care o realizează cumpărătorul de influență este acceptată, infracțiunea prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM este săvârșită în conexiune cu infracțiunea specificată la alin. (1) art. 326 CP RM. În alte situații, când oferirea realizată de cumpărătorul de influență nu este acceptată (fiind respinsă), această conexiune lipsește, fiind comisă numai infracțiunea prevăzută la alin. (1¹) art. 326 CP RM. În orice caz, pentru existența infracțiunii care este specificată la alin. (1¹) art. 326 CP RM, în modalitatea normativă analizată, este suficientă realizarea oferirii de către cumpărătorul de influență.”⁵⁸²

Ultima modalitate normativă a infracțiunilor, prevăzute de art. 334 CP RM, este *darea*.

În literatura de specialitate găsim următoarele definiții ale noțiunii „dare”: „„A da bani sau foloase” înseamnă a remite asemenea bunuri”⁵⁸³ (M.A. Hotca); „Darea de bani sau de alte foloase constă în acțiunea mituitorului de a preda în mâna funcționarului mituit aceste valori

⁵⁷⁹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁸⁰ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 840. 1322 p.

⁵⁸¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁸² Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁸³ Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007, p. 1254. 1593 p.

[...]”⁵⁸⁴ (Gh. Nistoreanu și A. Boroii); „Darea de bani sau alte foloase constă în acțiunea mituitorului de a înmâna, a preda celui mituit aceste valori în mod direct sau indirect (prin intermediar) [...]”⁵⁸⁵ (C.D. Micu). Părerii apropiate au S. Brînza și V. Stati⁵⁸⁶, precum și C. Timofei.⁵⁸⁷ La fel, în pct. 10.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se menționează: „Darea, în sensul art. 325 alin. (1) CP, constituie înmânarea, remiterea, predarea efectivă a remunerației ilicite de către corupător către persoana publică sau persoana publică străină.”⁵⁸⁸

Sintetizând opiniile sus-menționate, putem constata că darea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, presupune predarea, cedarea, prestarea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

În opoziție cu promisiunea și oferirea, darea poate reprezenta materializarea ideii care provine nu doar de la mituitor, ci și de la persoana mituită. În prezența modalității normative de dare, inițiativa săvârșirii infracțiunii provine de la mituitor sau de la persoana mituită. În acest context, S. Brînza și V. Stati relatează: „Pentru existența infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 325 CP RM în modalitatea de dare, nu este relevant dacă inițiativa săvârșirii infracțiunii a aparținut corupătorului sau persoanei corupte, dacă foloasele necuvenite au fost date din propria inițiativă a corupătorului sau acesta a cedat solicitărilor persoanei publice sau persoanei publice străine.”⁵⁸⁹ La fel, în pct. 10.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se menționează: „Pentru existența infracțiunii prevăzute la art. 325 alin. (1) CP în modalitatea de dare, nu are relevanță cui aparține inițiativa – coruptului sau corupătorului. Totuși, dacă darea remunerației ilicite are la bază inițiativa coruptului, alcătuind acțiunea de extorcare, darea remunerației ilicite către corupt nu va genera răspunderea penală a corupătorului, întrucât va opera clauza de impunitate prevăzută la art. 325 alin. (4) CP.”⁵⁹⁰

De asemenea, spre deosebire de promisiune și oferire, darea are un caracter bilateral. Despre aceasta vorbesc S. Brînza și V. Stati: „Spre deosebire de promisiune sau oferire, darea

⁵⁸⁴ Nistoreanu Gh., Boroii A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 289. 580 p.

⁵⁸⁵ Micu C.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită reglementate de legislația României / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2014, p. 148. 194 p.

⁵⁸⁶ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 960. 1300 p.

⁵⁸⁷ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁸⁸ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁸⁹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 880. 1300 p.

⁵⁹⁰ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

implică în mod necesar acțiunea corelativă de primire a foloaselor necuvenite, acțiune săvârșită de persoana publică sau persoana publică străină. Deci, darea nu mai este un act unilateral. Ea este un act bilateral.”⁵⁹¹ În pct. 10.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se arată: „Spre deosebire de promisiune sau oferire, darea este necesarmente bilaterală, adică implică acțiunea corelativă de primire a remunerației ilicite, acțiune săvârșită de persoana publică sau persoana publică străină.”⁵⁹² În același context, se poate recurge, cu anumite ajustări, la opinia lui C. Timofei: „Prin excelență, darea presupune realizarea unei acțiuni cu caracter bilateral, corelativ. În afară de aceasta, sub aspect cronologic, darea întotdeauna precede acțiunea de primire, săvârșită de traficantul de influență. Termenul „dare” (utilizat în alin. (1)¹ art. 326 CP RM) și termenul „primire” (utilizat în alin. (1) art. 326 CP RM) desemnează modalități corelative ale infracțiunilor prevăzute de cele două norme corespunzătoare. Darea-primirea banilor, titlurilor de valoare, serviciilor, privilegiilor, altor bunuri sau avantaje presupune trecerea acestora din sfera de stăpânire a cumpărătorului de influență în sfera de stăpânire a traficantului de influență. În momentul de dare-primire se schimbă posesorul acestor foloase necuvenite: cumpărătorul de influență își pierde posesia asupra banilor, titlurilor de valoare, serviciilor, privilegiilor, altor bunuri sau avantaje, în timp ce traficantul de influență intră în posesia acestor foloase necuvenite.”⁵⁹³

În altă privință, caracterizând acțiunile prejudiciabile care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, legiuitorul folosește formularea „personal sau prin mijlocitor”. În alți termeni, luarea de mită sau darea de mită poate fi săvârșită fie direct, nemijlocit, personal, fie indirect, mijlocit, prin intermediul unei alte persoane. Trebuie de precizat că ipoteza de mijlocire a mituirii va fi analizată detaliat în Secțiunea 4.2.4 a prezentei teze.

De asemenea, caracterizând acțiunile prejudiciabile care este prevăzută la art. 333 și la art. 334 CP RM, legiuitorul utilizează expresia „pentru aceasta sau pentru o altă persoană”. Vorbind despre „altă persoană”, V. Dabu și L. Radu folosesc noțiunea „beneficiarul terț”.⁵⁹⁴ În calitate de beneficiari terți pot evolua: rudele persoanei mituite; afinii acesteia; concubina (concubinul) persoanei mituite; prietenii acesteia; persoanele cu care persoana mituită desfășoară relații de afaceri; instituția, întreprinderea sau organizația în care este angajată persoana mituită; asociația

⁵⁹¹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 880. 1300 p.

⁵⁹² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁵⁹³ Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.

⁵⁹⁴ Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.

obștească, partidul politic, blocul electoral etc. al cărui membru este persoana mituită etc. În situația analizată, art. 333 CP RM se aplică doar persoanei mituite, nu și beneficiarului terț. Or, pretinde, acceptă, ia sau extorchează mită de la mituitor anume persoana mituită, nu beneficiarului terț. Cât privește beneficiarului terț, acesta poate răspunde pentru o altă infracțiune (de exemplu, pentru spălarea banilor).

În continuare apare necesitatea să ne pronunțăm asupra momentului de consumare a infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Din examinarea prevederilor acestor articole rezultă că infracțiunile, pe care le prevăd, sunt formale. Concluzia dată se întemeiază pe faptul că în art. 333 și 334 CP RM nu sunt indicate urmări prejudiciabile.

Referitor la luarea de mită, T. Toader remarcă: „Consumarea infracțiunii are loc în momentul [...] pretinderii sau primirii banilor sau foloaselor necuvenite ori în momentul în care făptuitorul acceptă [...] asemenea foloase. [...] Orice activitate ulterioară acestui moment, constând de exemplu în refuzul primirii folosului promis ori restituirea acestuia, nu are nicio influență asupra existenței infracțiunii”.⁵⁹⁵ Dacă adaptăm aceste reflecții la specificul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, putem afirma că acestea se consideră consumate din momentul pretinderii, acceptării, primirii sau extorcării remunerației ilicite.

Fiecare dintre cele patru modalități normative, menționate în art. 333 CP RM, are un caracter alternativ. De aceea, dacă luarea de mită presupune două asemenea modalități, infracțiunea se consideră consumată din momentul realizării primei dintre aceste modalități. În context, este edificată următoarea speță: M.V. avea calitatea de reprezentant al întreprinderii „M.” S.A. Activând în baza unei procuri, acesta era împuternicit să reprezinte interesele întreprinderii date în instanțele de judecată din Republica Moldova. Cu alte cuvinte, M.V. era o persoană care lucra pentru o organizație comercială. În exercițiul împuternicirilor sale, acesta a pretins de la G.D. mită sub formă de bani ce nu i se cuvin în mărime de 200000 lei, pentru a nu se prezenta în ședința de judecată din 04.11.2014, cu scopul de a fi scoasă de pe rol cererea de chemare în judecată în litigiul dintre întreprinderea „M.” S.A. și întreprinderea individuală „D.G.”. În continuare, acționând conform planului elaborat, la 15.05.2014, aflându-se în biroul său de serviciu, M.V. a primit de la G.D. prima tranșă din suma pretinsă în mărime de 100000 de lei. Ulterior, după intrarea în vigoare a Hotărârii Judecătorei Botanica din 04.11.2014 privind scoaterea de pe rol a cererii de chemare în judecată depusă de întreprinderea „M.” S.A. împotriva întreprinderii individuale „D.G.”, la 17.12.2014, la domiciliul lui G.D., M.V. a primit

⁵⁹⁵ Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2007, p. 220. 440 p.

a doua tranșă din suma pretinsă în mărime de 100000 lei. Astfel, M.V. a săvârșit infracțiunea prevăzută la lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM.⁵⁹⁶ În acest exemplu, infracțiunea s-a consumat în momentul pretinderii remunerației ilicite, nu în momentul primirii primei tranșe din aceasta sau a celei de-a doua tranșe a remunerației ilicite. Primirea remunerației ilicite, după pretinderea acesteia, se referă la momentul de epuizare a infracțiunii, nu la momentul de consumare a infracțiunii.

Despre momentul de consumare a luării de mită în prezența modalității normative de pretindere vorbește E. Mădulărescu: „Atât doctrina, cât și practica judiciară consideră că se poate vorbi de modalitatea de pretindere atunci când destinatarul a luat cunoștință de conținutul cererii”.⁵⁹⁷ Mai detaliată este opinia lui S. Brînza și V. Stati: „Atunci când pretinderea se face printr-o scrisoare sau mesaj, pretinderea se consideră consumată în momentul în care destinatarul ia cunoștință de conținutul cererii și înțelege conținutul acesteia, deoarece anterior acestui moment ne aflăm în prezența unei acțiuni care încă nu s-a exteriorizat în raport cu o altă persoană. La momentul expedierii scrisorii sau mesajului, care conține pretinderea, vom fi în prezența tentativei la infracțiunea specificată la alin. (1) art. 324 CP RM, aceasta nefiind încă consumată. Indiferent dacă este expresă sau aluzivă, pretinderea remunerației ilicite trebuie să fie univocă, manifestând intenția persoanei publice sau persoanei publice străine de a condiționa de ea conduita legată de obligațiile sale de serviciu”.⁵⁹⁸ Opinia dată poate fi ajustată la particularitățile infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 CP RM.

O precizare importantă este făcută de S. Brînza și V. Stati: „Pretinderea nu implică neapărat satisfacerea pretenției formulate de făptuitor.”⁵⁹⁹ La fel, în pct. 3.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, în legătură cu modalitatea normativă de pretindere, se folosește formularea: „[...] indiferent dacă a fost satisfăcută sau nu”.⁶⁰⁰ Cu alte cuvinte, dacă pretinderea în accepția art. 333 CP RM este satisfăcută, va răspunde nu doar persoana mituită, dar și mituitorul. Dacă însă pretinderea în accepția art. 333 CP RM nu este satisfăcută, fiind respinsă, va răspunde exclusiv persoana mituită.

⁵⁹⁶ *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 24.05.2021. Dosarul nr. 1-3123/2020.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/89bb2c58-ca01-424e-a9d2-6563d13b95ee

⁵⁹⁷ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență.* București: Hamangiu, 2006, p. 45. 159 p.

⁵⁹⁸ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 828. 1322 p.

⁵⁹⁹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 863. 1300 p.

⁶⁰⁰ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

Relativ la momentul de consumare a luării de mită în prezența modalităților normative de acceptare, prezintă interes problema remunerației ilicite nedeterminate.

S. Brînza și V. Stati menționează: „Pentru existența infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 324 CP RM, este suficient ca persoana publică sau persoana publică străină să accepte oferta sau promisiunea chiar dacă remunerația ilicită nu a fost determinată, în sensul că nu s-a precizat, în concret, în ce se va consta aceasta”.⁶⁰¹ C. Timofei are o opinie asemănătoare.⁶⁰² Totodată, pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 conține o explicație importantă: „În ipoteza în care remunerația ilicită nu a fost precizată, coruptul manifestă intenție nedeterminată, adică are o reprezentare generală despre valoarea exprimată în bani a remunerației ilicite, despre natura sau calitatea obiectului remunerației ilicite. În acest caz, încadrarea urmează a fi făcută în funcție de parametrii valorici ai remunerației ilicite primite ulterior de către corupt (la etapa de epuizare a coruperii pasive). Dacă coruperea pasivă rămâne la faza de consumare fără a implica și etapa de epuizare, acceptarea remunerației ilicite nedeterminate (imprecise) trebuie calificată ținând cont de principiul *in dubio pro reo*. La concret, dacă a fost acceptat un folos patrimonial fără a cunoaște însă natura și cuantumul patrimonial al acestuia, fapta coruptului va fi încadrată în conformitate cu art. 324 alin. (4) CP.”⁶⁰³ Astfel, dacă remunerația ilicită a rămas nedeterminată la momentul de consumare a luării de mită, urmează a se aplica norma cea mai favorabilă făptuitorului – alin. (4) art. 333 CP RM.

Privitor la momentul de consumare a luării de mită în prezența modalității normative de primire, atrage atenția opinia lui Gh. Nistoreanu și A. Boroii: „Dacă primirea este ulterioară actului de acceptare, suntem deja în prezența unei infracțiuni consumate de luare de mită, iar săvârșirea acțiunii de primire nu afectează unitatea de infracțiune”.⁶⁰⁴ Această opinie este concordantă cu părerea pe care am exprimat-o mai sus: fiecare dintre cele patru modalități normative, menționate în art. 333 CP RM, are un caracter alternativ. În consecință, de pildă, dacă mai întâi este comisă acceptarea, după care este săvârșită primirea, luarea de mită nu va avea două momente de consumare. Luarea de mită va fi considerată consumată din momentul în care este acceptată remunerația ilicită. În acest caz infracțiunea va fi una singură. Nu va fi un concurs de infracțiuni.

⁶⁰¹ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 830. 1322 p.

⁶⁰² Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.

⁶⁰³ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁶⁰⁴ Nistoreanu Gh., Boroii A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002, p. 284. 580 p.

În continuarea aceleiași idei, expunem părerea lui S. Brînza și V. Stati: „Primirea trebuie să fie spontană. Spontaneitatea presupune o relativă concomitență între acceptarea propunerii și primire sau, altfel spus, inexistența, între aceste două momente, a unui interval de timp care să permită acceptării să devină ea însăși relevantă juridic. Așadar – în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 324 CP RM, săvârșite prin primire – acceptarea și primirea nu se pot produce decât în același timp. În lipsa unei asemenea concomitențe, ne vom afla în prezența modalității nr. 2 sau nr. 4 a acțiunii prejudiciabile specificate la alin. (1) art. 324 CP RM. În cazul dat, infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 324 CP RM se va considera consumată din momentul [...] acceptării [...]”.⁶⁰⁵ La fel, în pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Pentru a fi în prezența modalității de primire, luarea în posesie, obținerea, încasarea remunerației ilicite trebuie să fie spontană. Spontaneitatea presupune fie o relativă concomitență între acceptarea propunerii și primire, fie inexistența între acceptarea propunerii și primirea remunerației ilicite a unui interval de timp, care să permită ca acceptarea să se evidențieze în calitate de modalitate normativă a faptei prejudiciabile. În lipsa unei concomitențe dintre acceptare și primire, primirea se consideră fapt epuizat. În această ipoteză, infracțiunea se consideră consumată din momentul [...] acceptării [...]”.⁶⁰⁶ Astfel, încă o dată ne convingem de faptul că, dacă fapta săvârșită presupune atât acceptarea remunerației licite, cât și primirea acesteia, pentru atestarea consumării infracțiunii este suficientă acceptarea remunerației ilicite.

În legătură cu momentul de consumare a luării de mită în prezența modalității normative de primire, este necesar să vorbim despre primirea remunerației ilicite prin intermediul cuiva.

În context, S. Brînza și V. Stati menționează: „Dacă bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub oricare formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine, sunt transmise unei persoane apropiate persoanei publice sau persoanei publice străine, primirea se consideră realizată numai atunci când persoana publică sau persoana publică străină, aflând despre remiterea remunerației ilicite și conștientizând că aceasta îi este destinată lui, în considerarea efectuării unui act de serviciu, se hotărăște să o păstreze.”⁶⁰⁷ La fel, în pct. 3.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „În cazul în care obiectul remunerației ilicite a fost oferit rudelor sau primite de rudele apropiate persoanei publice, persoanei publice străine etc., cu acordul acestora din urmă sau aceste persoane nu au refuzat asemenea fapte și au utilizat situația sa de serviciu în folosul corupătorului, atunci fapta persoanei publice sau persoanei

⁶⁰⁵ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 829. 1322 p.

⁶⁰⁶ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁶⁰⁷ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 829. 1322 p.

publice străine va fi considerată drept corupere pasivă exteriorizată prin „primire”.⁶⁰⁸ Cu alte cuvinte, putem vorbi despre consumarea luării de mită în prezența modalității normative de primire doar atunci când intenția persoanei mituite cuprinde obținerea în posesie, dobândirea, beneficierea de către această persoană de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană.

O precizare importantă este făcută de E. Mădulărescu: „Există primire chiar și în condițiile în care, prin trecerea unui anumit interval de timp, avantajul respectiv a încetat de a mai putea fi valorificat (a expirat valabilitatea biletului de avion).”⁶⁰⁹ Altfel spus, pentru consumarea luării de mită în prezența modalității normative de primire, este relevantă obținerea de către persoana mituită a posibilității de valorificare a bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă, ce nu i se cuvin. Asupra consumării infracțiunii nu influențează dacă această posibilitate a fost realizată sau nu.

În altă ordine de idei, din analiza prevederilor art. 334 CP RM rezultă că infracțiunile de dare de mită se consideră consumate din momentul promisiunii, oferirii sau dării remunerației ilicite.

Pct. 10.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 conține o formulare nereușită: „Infracțiunea prevăzută la art. 325 CP este formală și se consumă odată cu săvârșirea acțiunii de promisiune, oferire (indiferent dacă persoana publică ori persoana publică străină nu se lasă coruptă și nu le acceptă ori nu a reușit să realizeze solicitarea) sau din momentul dării în întregime a remunerației ilicite (evid. ns.).”⁶¹⁰ Mai corect ar fi să afirmăm că infracțiunile, ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, sunt infracțiuni formale, care se consideră consumate din momentul promisiunii, oferirii sau dării în întregime a recompensei ilicite. Realizarea în întregime a intenției infracționale se referă nu doar la modalitatea normativă de dare, ci și la celelalte două modalități normative prevăzute de art. 334 CP RM.

Vis-a-vis de momentul de consumare a infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 334 CP RM în prezența modalității normative de oferire, S. Brînza și V. Stati enunță: „Este adevărat că oferirea poate fi precedată de promisiune, dar, într-un asemenea caz, infracțiunea se consumă odată cu formularea promisiunii. Prin natura ei, oferirea deja presupune promisiunea pe care o

⁶⁰⁸ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁶⁰⁹ Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006, p. 44. 159 p.

⁶¹⁰ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

absoarbe și o depășește, cele două activități suprapunându-se, deci fiind simultane.”⁶¹¹ La fel, în pct. 10.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Oferirea poate fi precedată de promisiune, dar, într-un asemenea caz, infracțiunea se consumă odată cu formularea promisiunii, oferirea constituind fapt epuizat. Totuși, reieșind din materialitatea faptei, oferirea deja presupune o promisiune. Dacă promisiunea și oferirea sunt simultane, oferirea absoarbe promisiunea și o depășește, cele două activități suprapunându-se, astfel încât cele comise se consumă din momentul prezentării, etalării, înfățișării de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei publice sau persoanei publice străine.”⁶¹² Astfel, dacă fapta săvârșită presupune atât promisiunea remunerației licite, cât și oferirea acesteia, pentru atestarea consumării infracțiunii este suficientă promisiunea remunerației ilicite.

În alt context, infracțiunile, ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot presupune etapa de tentativă.

Referitor la luarea de mită, vor fi aplicate art. 27 și 333 CP RM, dacă, din cauze independente de voința persoanei mituite, nu-și va produce efectul pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea, personal sau prin mijlocitor, de către un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau de către o persoană care lucrează pentru o astfel de organizație, de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea unor oferte ori promisiuni din partea acestora.

În pct. 4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se menționează: „Datorită configurației punerii în executare a rezoluției infracționale, pretinderea, acceptarea, primirea și chiar extorcarea remunerației ilicite implică prin concept, acte succesive având o desfășurare în timp. Tocmai datorită susceptibilității de fracționare a acțiunii de realizare a laturii obiective, putem justifica existența tentativei la infracțiunea de corupere pasivă. De exemplu, dacă persoana publică expediază un mesaj prin poștă electronică, în care se conține cerința de a i se transmite remunerația ilicită pentru a îndeplini ori nu, pentru a întârzia sau grăbi îndeplinirea unei acțiuni care face parte din sfera atribuțiilor de serviciu ale acesteia sau este contrară acestor atribuții, dar care n-a ajuns la destinatar datorită unor împrejurări ce nu depind de corupt (de exemplu, datorită defecțiunii sistemului informatic), cele comise vor constitui art. 27 și art. 324 alin. (1)

⁶¹¹ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 840. 1322 p.

⁶¹² *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

CP.”⁶¹³ Ajustând această explicație la particularitățile luării de mită, se poate afirma că etapa de tentativă de infracțiune devine posibilă în prezența oricăreia dintre modalitățile normative specificate la art. 333 CP RM. Fiecare dintre aceste modalități presupun desfășurare în timp. Deci, în cazul fiecăreia dintre modalitățile normative ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, este posibil un început de executare care să ateste etapa de tentativă.

La ipoteza de tentativă în cazul infracțiunii prelungite se referă S. Brînza și V. Stati: „De exemplu, în cazul unei infracțiuni prelungite – când, în vederea realizării aceleiași intenții infracționale, persoana mituită pretinde, acceptă sau primește remunerația ilicită nu deodată, ci în tranșe – vom fi în prezența tentativei la infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 333 CP RM, dacă, din cauze independente de voința respectivei persoane, aceasta va pretinde, accepta sau primi doar o parte din acea remunerație.”⁶¹⁴ Pct. 4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 conține următoarea explicație: „Vom fi în prezența tentativei la infracțiunea, specificată la art. 324 alin. (1) CP RM, sau după caz, la art. 324 alin. (2) lit. c) CP, în cazul unei infracțiuni prelungite – când, întru realizarea aceleiași intenții infracționale, făptuitorul pretinde, acceptă, primește sau extorcă remunerația ilicită nu deodată, dar în tranșe, dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, acesta va pretinde, va accepta, va primi, va extorca doar o parte din acea remunerație.”⁶¹⁵ Astfel, nerealizarea în întregime a intenției infracționale poate fi privită prin prisma art. 30 CP RM. Conform alin. (2) al acestui articol, „infracțiunea prelungită se consumă din momentul săvârșirii ultimei acțiuni sau inacțiuni infracționale”. Dacă din cauze independente de voința persoanei mituite, nu se reușește săvârșirea ultimului act infracțional, luarea de mită va rămâne la etapa de tentativă.

În mod similar, sunt pasibile de tentativă infracțiunile prevăzute la art. 334 CP RM. Vor fi aplicate art. 27 și 334 CP RM, dacă, din cauze independente de voința persoanei mituite, nu-și va produce efectul promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unui arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, unei persoane care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau unei persoane care lucrează pentru o astfel de organizație, unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană. În cazul infracțiunii prelungite, dacă din cauze

⁶¹³ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁶¹⁴ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 915. 1322 p.

⁶¹⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

independente de voința persoanei mituite, nu se reușește săvârșirea ultimului act infracțional, darea de mită va rămâne la etapa de tentativă.

În altă ordine de idei, infracțiunile, care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot presupune etapa de pregătire.

Este relevantă părerea lui C. Timofei: „În cazul infracțiunii de trafic de influență, actele de pregătire [...] sunt asimilate faptei consumate. Or, infracțiunea dată nu se reduce nici pe departe la modalitatea normativă de primire de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje. Într-adevăr, deoarece această modalitate se caracterizează prin spontaneitate, confirmăm că, în prezența ei, etapa de pregătire de infracțiune nu poate fi concepută. În același timp, considerăm că – în prezența modalităților normative de pretindere sau acceptare de bani, titluri de valoare, servicii, privilegii, alte bunuri sau avantaje – etapa de pregătire este perfect posibilă. Or, datorită esenței lor, pretinderea și acceptarea se pot caracteriza nu doar prin spontaneitate, dar și prin premeditare. Anume în acest ultim caz este prezentă etapa de pregătire.”⁶¹⁶ În mod similar, în cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, pregătirea este posibilă cu condiția că modalitățile normative, prevăzute de acest articol, nu implică spontaneitate. De pildă, pregătirea nu este posibilă în prezența modalității normative de primire, deoarece aceasta este caracterizată prin spontaneitate. În lipsa acestei spontaneități, ar trebui să vorbim despre acceptare, iar primirea și-ar pierde relevanța juridică.

În cazul infracțiunilor care sunt specificate la art. 334 CP RM situația este asemănătoare: pregătirea este posibilă cu condiția că modalitățile normative, prevăzute de acest articol, nu implică spontaneitate. De pildă, pregătirea nu este posibilă în prezența modalității normative de dare, întrucât aceasta se caracterizează prin spontaneitate. În lipsa acestei spontaneități, ar trebui să vorbim despre oferire, iar darea și-ar pierde relevanța juridică.

În altă privință, anterior intrării în vigoare a Legii nr. 78 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova⁶¹⁷, în art. 333 CP RM erau menționate doar trei modalități normative – luarea, acceptarea și extorcarea, iar în art. 334 CP RM era specificată o singură modalitate normativă – darea. Ulterior intrării în vigoare a legii date, pretinderea era considerată pregătire de infracțiunea specificată la art. 333 CP RM în prezența modalității normative de luare. Totodată, promisiunea și oferirea erau considerate pregătire de infracțiunea prevăzută la art. 334 CP RM.

În context, G.M. Husti afirmă: „Infracțiunea de luare de mită este una de consumare anticipată. Cu alte cuvinte, legiuitorul a devansat momentul consumării infracțiunii, lărgind

⁶¹⁶ Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 203. 322 p.

⁶¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 99-102.

astfel sfera de aplicabilitate a acesteia prin raportare la modalități care din punct de vedere conceptual ar putea fi caracterizate ca fiind acte de pregătire.”⁶¹⁸ De asemenea, P. Dungan, V. Pașca și T. Medeanu menționează: „În raport cu acțiunea de primire a foloaselor, pretinderea este un act preparator, incriminat prin asimilare cu celelalte acte de executare.”⁶¹⁹

Bineînțeles, conform legii în vigoare, pretinderea nu poate fi considerată pregătire de infracțiunea care este prevăzută la art. 333 CP RM în prezența modalității normative de luare. Totodată, promisiunea și oferirea nu pot fi considerate pregătire de infracțiunea prevăzută la art. 334 CP RM. În prezența oricăreia dintre modalitățile normative menționate în art. 333 și în art. 334 CP RM, săvârșirea acțiunii prejudiciabile atestă consumarea infracțiunii. Or, indiferent de modalitatea normativă prin care se exprimă, acțiunea prejudiciabilă de luare de mită sau de dare de mită presupune întrunirea tuturor semnelor constitutive ale componenței de infracțiune.

3.4. Concluzii la Capitolul 3

În urma examinării elementelor constitutive obiective ale infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot fi făcute următoarele concluzii:

1) obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI al p.s. a Codului penal al Republicii Moldova îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, *i.e.* a organizațiilor comerciale, a organizațiilor obștești sau altor organizații nestatale;

2) obiectul juridic special al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, îl constituie relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu luarea remunerației ilicite de către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori de către participanții la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat;

3) în cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, obiectul juridic secundar îl formează relațiile sociale privitoare la libertatea de voință, libertatea psihică, integritatea corporală sau sănătatea persoanei;

⁶¹⁸ Husti G.M. Formele infracțiunii de luare de mită. În: *Penalmente Relevant*, 2018, nr. 2, p. 48-64.

⁶¹⁹ Dungan P., Pașca V., Medeanu T. *Drept penal. Partea specială. Prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II.* București: Universul Juridic, 2013, p. 12. 590 p.

4) obiectul juridic special al infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, îl formează relațiile sociale cu privire la desfășurarea în strictă conformitate cu legea a activității entităților din sectorul privat, care este incompatibilă cu darea remunerației ilicite către arbitrii aleși sau numiți să soluționeze prin arbitraj un litigiu, către persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, către persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație ori către participanții la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat;

5) în cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, obiectul imaterial îl reprezintă remunerația ilicită în formă incorporeală (alias – remunerația licită în formă incorporeală, supusă influențării ilicite de către făptuitor);

6) monedele virtuale reprezintă bunuri în sensul art. 333 și 334 CP RM;

7) obiectul material al infracțiunilor, specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot să-l reprezinte, printre altele: a) organele, țesuturile sau celulele de origine umană; b) așa-numitele „semne bănești” ale unor formațiuni statale autoproclamate;

8) în prezența anumitor condiții, entitățile false (produsele false, documentele false, informațiile false etc.) pot să constituie obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM;

9) pretinderea, acceptarea, primirea, extorcarea, promisiunea, oferirea sau darea bunurilor, a căror circulație este limitată sau interzisă prin lege, în scopul specificat în art. 333 și 334 CP RM, trebuie calificată doar ca luare de mită și/sau dare de mită, fără referirea suplimentară la normele privind răspunderea pentru traficul ilegal al acestora;

10) pentru calificarea faptei în baza art. 333 și 334 CP RM, nu contează dacă serviciul are un caracter patrimonial sau nepatrimonial. Important este ca serviciul să reprezinte contraechivalentul conduitei pe care persoana mituită se angajează să o manifeste în interesul mituitorului;

11) în cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM care au fost săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016, se aplică art. 126 CP RM (în varianta de până la intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016) cu condiția că art. 126 CP RM (în varianta de după intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016) înrăutățește situația subiectului infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 sau la art. 334 CP RM;

12) în cazul aceluiași infracțiuni care au fost săvârșite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 207/2016, nu se aplică art. 126 CP RM (în varianta anterioară intrării în vigoare a Legii nr. 207/2016) cu condiția că art. 126 CP RM (în varianta ulterioară intrării în vigoare a Legii nr.

207/2016) ameliorează situația subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 sau la art. 334 CP RM;

13) exclusiv alin. (4) art. 333 CP RM trebuie aplicat pentru acțiunea făptuitorului care mai conține semnele constitutive ale infracțiunilor prevăzute la alin. (1), (2) sau (3) art. 333 CP RM;

14) bunurile, serviciile, privilegiile sau avantajele sub orice formă, nu i se cuvin mituitului atunci când: a) lipsește o prevedere de lege (în sensul larg al cuvântului) care i-ar permite acestuia să pretindă, să accepte sau să primească remunerația respectivă; b) ameliorarea situației mituitului se datorează pretinderii, acceptării sau primirii de către acesta a bunurilor, serviciilor, privilegiilor sau avantajelor sub orice formă;

15) dacă remunerația este legal datorată persoanei care o pretinde, o acceptă sau o primește, persoana în cauză încălcând modul de pretindere, acceptare sau primire a remunerației, nu pot fi aplicate art. 333 și 334 CP RM. În asemenea cazuri nu se exclude aplicarea art. 335 din Codul penal sau la art. 312 CC RM;

16) victimă a infracțiunii, prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, este acea persoană căreia îi este extorcată remunerația ilicită, a cărei libertatea de voință, libertate psihică, integritate corporală sau sănătate suferă atingere;

17) pretinderea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

18) noțiunea de acceptate (utilizată în art. 333 CP RM) presupune, după caz: a) agrearea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a dării de către mituitor a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană; b) darea consimțământului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, pentru oferta ori promisiunea mituitorului de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

19) primirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM, presupune obținerea în posesie, dobândirea, beneficierea de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

20) extorcarea în accepția lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, presupune adresarea cu tărie mituitorului de către persoana mituită, personal sau prin mijlocitor, a pretenției – însoțite de amenințare, de aplicarea violenței sau de exercitarea presiunii care nu implică nici amenințare,

nici aplicarea violenței – de obținere a unor bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

21) aplicarea lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM este autosuficientă și nu necesită calificare suplimentară conform art. 152 sau 155 CP RM ori a art. 78 CC RM. Dacă violența aplicată în contextul extorcării se exprimă în vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, trebuie să se aplice art. 333 (cu excepția lit. c) alin. (2)) și art. 151 CP RM;

22) promisiunea, ca modalitate normativă a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, presupune angajarea mituitorului, personal sau prin mijlocitor, că persoanei mituite îi vor fi transmise bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

23) oferirea, ca modalitate normativă a infracțiunilor care sunt specificate la art. 334 CP RM, presupune propunerea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

24) darea, ca modalitate normativă a infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, presupune predarea, cedarea, prestarea, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii, avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, pentru aceasta sau pentru o altă persoană;

25) etapa de tentativă de infracțiune este posibilă în prezența oricăreia din modalitățile normative prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Fiecare dintre aceste modalități presupun desfășurare în timp;

26) în ipoteza infracțiunilor specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, pregătirea este posibilă cu condiția că modalitățile normative, prevăzute de acest articol, nu implică spontaneitate.

4. ELEMENTELE CONSTITUTIVE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ

4.1. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

În cazul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, latura subiectivă a infracțiunii exprimă atitudinea psihică a făptuitorului în raport cu fapta prejudiciabilă. Elementul constitutiv analizat al infracțiunilor, specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, conține următoarele semne constitutive: 1) vinovăție; 2) motiv; 3) scop. Ultimele două semne constitutive ale laturii subiective a infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, au un caracter secundar. Primul și al treilea dintre aceste semne au un caracter obligatoriu. În secțiunile 4.1.1 și 4.1.2 ale prezentei teze vor fi supuse analizei cele trei semne constitutive ale laturii subiective ale infracțiunilor examinate.

4.1.1. Vinovăția în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

În conformitate cu pct. 1) alin. (1) art. 394 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „partea descriptivă a sentinței de condamnare trebuie să cuprindă descrierea faptei criminale, considerată ca fiind dovedită, indicându-se [...] forma și gradul de vinovăție, motivele [...] infracțiunii.”⁶²⁰ Din această prevedere rezultă implicit semnificația laturii subiective în procesul de calificare a infracțiunii. Din art. 15 CP RM reiese că latura subiectivă se ia în considerare, la fel ca și celelalte elemente constitutive ale infracțiunii, la determinarea gradului prejudiciabil al infracțiunii. Despre importanța laturii subiective a infracțiunii ne vorbește și alin. (1) art. 52 CP RM, din care se poate desprinde că, în lipsa laturii subiective, o faptă prejudiciabilă nu poate fi calificată drept infracțiune.

În opinia lui C. Mitrache, „latura subiectivă ca element al conținutului constitutiv al infracțiunii cuprinde totalitatea condițiilor cerute de lege cu privire la atitudinea conștiinței și voinței infractorului față de faptă și urmările acesteia, pentru caracterizarea faptei ca infracțiune.”⁶²¹ În doctrina penală, se acordă atenție aspectelor legate de latura subiectivă a infracțiunilor de luare de mită (art. 333 CP RM) și de dare de mită (art. 334 CP RM).⁶²² Însă, nu

⁶²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.

⁶²¹ Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999, p. 95. 358 p.

⁶²² *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: ARC, 2003, p. 714, 716. 836 p.; Borodac A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 509, 516. 622 p.; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p.

întotdeauna analiza acestor aspecte se ridică la nivelul unei cercetări științifice. În cadrul studiului de față intenționăm să efectuăm anume o astfel de analiză.

În general, latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM include următoarele semne constitutive: vinovăția, scopul, motivul. În contextul prezentului studiu ne vom axa pe examinarea vinovăției în cazul infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În alin. (1) art. 6, alin. (1) art. 14 și alin. (2) art. 51 CP RM, noțiunea de vinovăție desemnează una dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii. În investigația de față noțiunea de vinovăție va fi analizată nu sub acest aspect, dar sub aspect de semn constitutiv al laturii subiective a infracțiunilor care sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Ca semn constitutiv al laturii subiective a infracțiunii, „vinovăția reprezintă atitudinea psihică (conștientă și volitivă) a persoanei față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările prejudiciabile ale acesteia, ce se manifestă sub formă de intenție sau imprudență.”⁶²³ Această definiție se referă nu la o infracțiune anumită, ci la oricare infracțiune. Pornind de la această definiție generală, urmează să stabilim în continuare forma, tipul și conținutul vinovăției în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Întâi de toate trebuie stabilită *forma vinovăției* în cazul infracțiunilor analizate.

Menționăm că în unele dispoziții de incriminare se indică expres forma de vinovăție. Ne referim la: art. 136 CP RM („Distrușgerea intenționată în masă a florei sau a faunei, intoxicarea atmosferei ori a resurselor acvatice, precum și săvârșirea altor acțiuni ce pot provoca sau au provocat o catastrofă ecologică”); art. 149 CP RM („Lipsirea de viață din imprudență”); alin. (1) art. 150 CP RM („Determinarea sau înlesnirea intenționată a sinuciderii, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, soldată cu sinuciderea”); alin. (1) art. 151 CP RM („Vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care este periculoasă pentru viață ori care a provocat pierderea vederii, auzului, graiului sau a unui alt organ ori

538, 540. 656 p.; Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 656, 658. 804 p.; Barbăncăgră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 737, 741. 860 p.; Brînză S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 915-916, 928-929. 1322 p.; Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 947-948, 961-963. 1300 p.; Волженкин Б.В. *Служебные преступления. Комментарий законодательства и судебной практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, p. 302-303. 558 p.; Аснис А.Я. *Уголовная ответственность за служебные преступления в России. Проблемы законодательного закрепления и правоприменения*. Москва: ЮрИнфоР-Пресс, 2005, p. 262-272. 401 p.; *Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012, p. 608. 668 p.; Элекина С.В. *Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях: вопросы криминализации, кодификации и квалификации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2020, p. 137, 144. 259 p.; Шимшилова Э.С. Субъективная сторона преступлений коррупционной направленности, совершаемых в коммерческих организациях. În: *Молодой ученый*, 2018, № 49, p. 184-186.

⁶²³ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Dreptul penal: partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 235. 328 p.

încetarea funcționării acestuia, o boală psihică sau o altă vătămare a sănătății, însoțită de pierderea stabilă a cel puțin o treime din capacitatea de muncă, ori care a condus la întreruperea sarcinii sau la o desfigurare iremediabilă a feței și/sau a regiunilor adiacente”); alin. (1) art. 152 CP RM („Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății, care nu este periculoasă pentru viață și nu a provocat urmările prevăzute la art. 151, dar care a fost urmată fie de dereglarea îndelungată a sănătății, fie de o pierdere considerabilă și stabilă a mai puțin de o treime din capacitatea de muncă”); art. 157 CP RM („Vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență”); art. 180 CP RM („Încălcarea intenționată de către o persoană cu funcție de răspundere a procedurii legale de asigurare și de realizare a dreptului de acces la informație, încălcare ce a cauzat daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei care a solicitat informații referitoare la ocrotirea sănătății populației, la securitatea publică, la protecția mediului”), etc.

Pentru comparație, în art. 333 și 334 CP RM nu este indicată expres forma vinovăției. Aceasta ne obligă să apelăm la alte instrumente, pentru a putea deduce forma dată.

Printre asemenea instrumente se numără Convenția ONU împotriva corupției.⁶²⁴ Conform art. 21 „Corupția în sectorul privat” al acestei convenții, „fiecare stat parte urmărește să adopte măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc a fi necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, în cazul în care actele au fost săvârșite *cu intenție* (evid. ns.) în cadrul activităților economice, financiare sau comerciale: a) faptei de a promite, de a oferi ori de a da, direct sau indirect, un folos necuvenit oricărei persoane care conduce o entitate din sectorul privat ori care lucrează pentru o asemenea entitate, orice calitate ar avea, pentru sine sau pentru un altul, în scopul de a îndeplini ori de a se abține de la îndeplinirea unui act, cu încălcarea obligațiilor sale; b) faptei oricărei persoane care conduce o entitate a sectorului privat sau care lucrează pentru o astfel de entitate, orice funcție ar avea, de a solicita ori de a accepta, direct sau indirect, un folos necuvenit, pentru sine ori pentru altul, cu scopul de a îndeplini sau de a se abține să îndeplinească un act, cu încălcarea obligațiilor sale.”⁶²⁵

În același context putem menționa Convenția penală cu privire la corupție.⁶²⁶ Potrivit art. 7 „Corupția activă în sectorul privat”, „fiecare Parte adoptă măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili drept infracțiune penală, în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis *intenționat* (evid. ns.), în cadrul unei activități comerciale, faptul de a

⁶²⁴ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil:

http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf

⁶²⁵ *Ibidem*.

⁶²⁶ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

promite, de a oferi sau de a da, direct sau indirect, orice avantaj nedatorat oricărei persoane care conduce sau este angajat în cadrul unei entități din sectorul privat, pentru ea însăși sau pentru altcineva pentru ca persoana să înfăptuiască sau să se abțină de la înfăptuirea unui act de violare a îndatoririlor sale”. De asemenea, conform art. 8 „Corupția pasivă în sectorul privat”, „fiecare Parte adoptă măsurile legislative sau alte măsuri necesare pentru a stabili drept infracțiune penală, în conformitate cu dreptul său intern, în cazul când actul a fost comis *intenționat* (evid. ns.), în cadrul unei activități comerciale, acțiunea de solicitare sau primire, direct sau indirect, sau prin intermediul unei terțe persoane, a unui avantaj nedatorat sau să accepte oferirea sau promisiunea, pentru ea însăși sau pentru oricine altcineva, pentru ca ea să înfăptuiască sau să obțină de la înfăptuirea unui act de violare a îndatoririlor sale, pentru orice persoană care conduce sau lucrează pentru o entitate a sectorului privat.”⁶²⁷

Nu există niciun indiciu că legiuitorul moldav a deviat de la recomandarea, referitoare la forma de vinovăție, care se conține în Convenția ONU împotriva corupției și în Convenția penală cu privire la corupție.

În aceeași ordine de idei, atenția noastră o atrage părerea lui V. Kuț și O. Bondarenko: „Infracțiunile formale pot fi comise numai în mod intenționat. Având în vedere că definiția legislativă a imprudenței este axată pe urmările prejudiciabile, iar acestea nu sunt incluse în structura laturii obiective a infracțiunilor formale, este exclusă posibilitatea săvârșirii din imprudență a unor astfel de infracțiuni. Prin urmare, fără o modificare a percepției teoretice și a definiției legislative a formelor de vinovăție, nu este posibil să ne imaginăm o infracțiune formală săvârșită din imprudență. Astfel de infracțiuni sunt exclusiv intenționate”.⁶²⁸ Suntem de acord cu acești autori. Singura ipoteză din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova, care presupune săvârșirea din imprudență a infracțiunii formale, este cea prevăzută la art. 291 CP RM: „păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor”. Însă, în această ipoteză, legiuitorul evidențiază tipul de vinovăție, și anume – imprudența concretizată în neglijență. Dacă legiuitorul nu ar proceda astfel, atunci ipoteza respectivă din art. 291 CP RM pur și simplu nu ar putea fi deosebită de păstrarea armelor de foc sau a munițiilor fără autorizația corespunzătoare, ipoteză prevăzută de art. 290 CP RM.

Un alt argument în susținerea săvârșirii doar cu intenție a infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM este sintagma „prin mijlocitor” din alineatul (1) al acestor articole.

⁶²⁷ Ibidem.

⁶²⁸ Куц В., Бондаренко О. Зміст вини у злочинах з формальним складом. Ін: Вісник Національної академії прокуратури України, 2009, № 3, р. 36-40.

Cooperarea dintre persoana mituită sau mituitor, pe de o parte, și mijlocitor, pe de altă parte, poate fi doar intenționată. Logica exclude manifestarea imprudenței într-un asemenea caz.

Același lucru se poate menționa despre săvârșirea personală a infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Acțiunea de pretindere, acceptare, primire sau extorcare, prevăzută de art. 333 CP RM, precum și acțiunea de promisiune, oferire sau dare, prevăzută de art. 334 CP RM, nu au cum să fie comise din imprudență. Manifestarea imprudenței ar fi contrară naturii juridice a acestor infracțiuni, care denotă caracterul exclusiv deliberat al celor comise.

Concluzionând, infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM sunt săvârșite cu intenție. În cazul acestor infracțiuni se exclude forma imprudentă a vinovăției.

În continuare vom examina *tipul vinovăției* în cazul infracțiunilor analizate.

În art. 17 CP RM este definită noțiunea de infracțiune săvârșită cu intenție. Interpretarea acestei definiții ne permite să evidențiem două tipuri normative ale intenției infracționale: 1) intenția directă (*dolus directus*) care presupune că persoana, care a săvârșit infracțiunea, își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și a dorit survenirea acestor urmări; 2) intenția indirectă (*dolus indirectus*) care presupune că persoana, care a săvârșit infracțiunea, își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile și admitea, în mod conștient, survenirea acestor urmări.

Observăm că definiția din art. 17 CP RM se referă la infracțiunile materiale, care implică producerea indispensabilă de urmări prejudiciabile. Infracțiunile, ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, nu presupun survenirea urmărilor prejudiciabile. Ele sunt infracțiuni formale. În aceste condiții, nu este clar cum art. 17 CP RM trebuie interpretat în coroborare cu art. 333 și 334 CP RM.

În literatura de specialitate autohtonă este exprimată opinia cvasiunanimă că infracțiunile, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, sunt săvârșite cu intenție directă.⁶²⁹ Totuși, acești autori nu prezintă argumente de ce infracțiunile date nu pot fi comise cu intenție indirectă. Vom încerca să găsim în continuare asemenea argumente.

⁶²⁹ Borodac A. *Manual de drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p. 509, 516. 622 p.; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 538, 540. 656 p.; Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005, p. 656, 658. 804 p.; Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 737, 741. 860 p.; Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 915, 928. 1322 p.; Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. p. 947, 961. 1300 p.

În opinia unor penaliști, infracțiunile formale pot fi comise exclusiv cu intenție directă.⁶³⁰ După părerea altora infracțiunile formale pot fi comise atât cu intenție directă, cât și cu intenție indirectă.⁶³¹

Ultimul punct de vedere se bazează pe concepția, potrivit căreia toate infracțiunile, atât cele formale, cât și cele materiale, presupun prezența unor urmări prejudiciabile. În doctrina penală autohtonă această concepție este promovată, de pildă, de S. Botnaru. Totuși, această concepție nu este pe deplin clară. Astfel, S. Botnaru menționează: „Infracțiunile formale se caracterizează prin aceea că legiuitorul a prevăzut în conținutul lor fapta, fără a fi inclus și urmările produse, acestea consumându-se în momentul realizării faptei. Cu toate că legea nu condiționează existența lor de producerea unui anumit rezultat concret, aceasta nu înseamnă că prin săvârșirea lor nu s-ar produce o urmare prejudiciabilă. Urmarea respectivă constă tocmai în starea de pericol ce se creează prin săvârșirea faptei pentru valoarea socială ocrotită de norma penală”.⁶³² Dacă infracțiunile formale se consumă în momentul realizării faptei, rezultă că urmările prejudiciabile nu fac parte din conținutul tipic al acestor infracțiuni, prevăzut de dispoziția de incriminare. Odată ce urmările prejudiciabile nu au un caracter obligatoriu în cazul infracțiunilor formale, acestea nu sunt relevante în planul calificării unor astfel de infracțiuni.

Din acest punct de vedere, este mai clară poziția exprimată de I. Macari: „Formale se numesc acele componente de infracțiuni în care legea penală consideră că latură obiectivă a componentei este însuși faptul săvârșirii acțiunii sau inacțiunii social periculoase, independent de viitoarele consecințe ale faptei săvârșite. [...] Materiale se numesc acele componente de infracțiuni, în care legea penală consideră că latura obiectivă a componentei de infracțiune este nu numai săvârșirea acțiunii sau inacțiunii socialmente periculoase, ci și survenirea anumitor consecințe infracționale indicate în lege.”⁶³³ O părere apropiată o au S. Copețchi și I. Hadîrcă: „Tocmai în baza criteriului prezenței sau lipsei urmărilor prejudiciabile în calitate de semn constitutiv obligatoriu componentele de infracțiuni se clasifică în formale și materiale. Pentru componentele formale de infracțiuni este caracteristic faptul că legiuitorul, la descrierea laturii obiective a infracțiunii, indică doar asupra faptei prejudiciabile (acțiunii / inacțiunii),

⁶³⁰ Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: ЮрИнфоР, 2001, p. 153-154. 316 p.; Рарог А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, p. 87. 304 p.; Вереша Р.В. *Поняття вини як елемент змісту кримінального права України*. Київ: Атіка, 2005, p. 167-168. 224 p.

⁶³¹ Складаров С.В. *Вина и мотивы преступного поведения*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004, p. 15-33. 326 p.; Арманов М.Г. *Окремі питання визначення вини у злочинах з формальним складом*. Ін: *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. «Право», 2012, Вип. 19, p. 151-154.

⁶³² Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Dreptul penal: partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 235. 328 p.

⁶³³ Borodac A., Bujor V., Brînza S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994, p. 107. 368 p.

comparativ cu componentele materiale, unde, în calitate de semne obligatorii, pe lângă fapta prejudiciabilă, apar urmarea prejudiciabilă și legătura de cauzalitate dintre faptă și urmarea prejudiciabilă.”⁶³⁴ Ultimele două opinii contribuie la distingerea clară a infracțiunilor formale de infracțiunile materiale: în primul caz, nu este obligatorie prezența urmărilor prejudiciabile; în al doilea caz, prezența acestora este indispensabilă.

Același criteriu de distincție între infracțiunile formale și cele materiale este consacrat în pct. 19 al Deciziei Curții Constituționale nr. 100 din 03.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 117g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 313 CC RM, se explică: „Spre deosebire de articolul 328 alin. (1) din Codul penal, articolul 313 CC RM stabilește răspunderea pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu care contravine „intereselor publice” fără provocarea unor urmări prejudiciabile. Sintagma „intereselor publice” din articolul 313 CC RM descrie doar fapta, nu și urmarea prejudiciabilă. *In aliis verbis*, contravenția în discuție este una formală”.⁶³⁵ Concluzii similare sunt formulate în pct. 18 al Deciziei Curții Constituționale nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal⁶³⁶, în pct. 72 și 78 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu)⁶³⁷ și în pct. 68 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu).⁶³⁸ Aceste interpretări oficiale denotă că în legea penală a Republicii Moldova este consacrată concepția, conform căreia doar infracțiunile materiale pot presupune prezența urmărilor prejudiciabile. În consecință, este întemeiat să afirmăm că infracțiunile formale pot fi săvârșite doar cu intenție directă. I. Hadîrcă menționează pe bună dreptate: „Cum poate făptuitorul să admită conștient că săvârșește o acțiune (inacțiune) prejudiciabilă? Odată ce el o săvârșește, rezultă în mod inevitabil că o și dorește. O altă concluzie ar intra în contradicție cu regulile logicii”.⁶³⁹ Ar fi illogic să afirmăm că, atunci când ia mită sau dă mită, făptuitorul admite conștient că săvârșește o asemenea acțiune prejudiciabilă. Dacă săvârșește luarea de mită sau darea de mită, făptuitorul nu poate decât să dorească săvârșirea acestor acțiuni.

⁶³⁴ Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală, p. 133. 352 p.

⁶³⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 320-325.

⁶³⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.

⁶³⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 27-32.

⁶³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 352-355.

⁶³⁹ Hadîrcă I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2008, p. 218. 281 p.

Delimitarea tipurilor de intenție se realizează în funcție de raportul dintre factorul intelectual și factorul volitiv ce caracterizează această formă de vinovăție. Astfel, T.V. Kondrașova explică: „În cazul infracțiunilor formale factorul intelectual presupune conștientizarea pericolului social doar al faptei comise. Factorul volitiv al intenției directe constă în dorința de survenire a urmărilor prejudiciabile (care este tipică pentru infracțiunile materiale) sau în dorința de a săvârși fapta prejudiciabilă (care este tipică pentru infracțiunile formale)”.⁶⁴⁰ Această părere este întemeiată, deoarece, în cazul infracțiunilor formale, urmările prejudiciabile nu constituie un semn obligatoriu al laturii obiective, fapt care ar putea conduce spre concluzia că, în acest caz, factorul volitiv nu influențează asupra delimitării intenției directe de intenția indirectă. O asemenea concluzie nu este fundamentată, întrucât fapta prejudiciabilă este acel semn al laturii obiective în care este exprimat caracterul prejudiciabil al infracțiunilor formale. Tocmai de aceea, în cazul infracțiunilor formale, factorul volitiv este determinat în funcție de atitudinea psihică nu față de urmările prejudiciabile, ci față de fapta prejudiciabilă. „Conștientizarea caracterului prejudiciabil al acestei fapte și dorința de a o săvârși constituie conținutul factorului intelectual și al factorului volitiv în cazul infracțiunilor formale.”⁶⁴¹

Un alt indicator al intenției directe, ca tip al vinovăției manifestate în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 CP RM, este scopul special indicat în aceste articole: „pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat”.

Nu putem împărtăși părerea lui I.A. Klepički care admite posibilitatea prezenței scopului special în infracțiunile comise cu intenție indirectă: „Posibilitatea manifestării intenției indirecte în cazul infracțiunilor de serviciu săvârșite în scop special se explică prin faptul că rezultatul dorit al activității făptuitorului poate să nu coincidă cu urmările prejudiciabile ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii.”⁶⁴²

În primul rând, prezența în norma penală a scopului special nu presupune în mod obligatoriu survenirea unor urmări prejudiciabile. Amintim că producerea unor asemenea urmări nici nu este prevăzută de art. 333 și de art. 334 CP RM. Scopul infracțiunii reprezintă modelul mental al rezultatului infracțional, nu însuși rezultatul infracțional. Infracțiunile, ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, se consideră consumate indiferent dacă persoana

⁶⁴⁰ Кондрашова Т.В. К вопросу о возможности косвенного умысла и легкомыслия в формальных составах преступлений. În: *Пенитенциарная наука*, 2008, № 2, p. 36-38.

⁶⁴¹ Brînză C. Vinovăția în cazul infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În: *Revista Națională de Drept*, 2021, nr. 1, p. 98-109.

⁶⁴² Клепицкий И.А. *Система хозяйственных преступлений*. Москва: Статут, 2005, p. 234. 571 p.

mituită a îndeplinit sau nu, a întârziat sau a grăbit îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat.

În al doilea rând, intenția indirectă nu este compatibilă cu scopul special. În legătură cu infracțiunile de sustragere, este relevantă opinia lui S. Brînza și V. Stati: „Prevăzând cauzarea, prin acțiunea sa, a prejudiciului patrimonial efectiv în dauna victimei, făptuitorul dorește să intre în posesia bunurilor victimei, incluzându-le în sfera sa patrimonială. Orientarea intenției făptuitorului este focalizată pe luarea bunurilor din posesia altuia. Tocmai aceasta îi dirijează dorința de luare. Nu este cu puțință ca făptuitorul să sustragă bunuri și, în același timp, să nu dorească survenirea prejudiciului pentru victima ale cărei bunuri sunt sustrate. Ar fi un nonsens. De aceea, în cazul sustragerii, întotdeauna făptuitorul dorește survenirea urmărilor prejudiciabile. Poate să nu dorească aceasta chiar la primul contact cu victima, pe care de fapt nici nu o privește încă drept victimă. Însă, oricum, această dorință apare inevitabil în procesul desfășurării relațiilor dintre făptuitor și victimă. Tocmai o asemenea orientare a intenției deosebește sustragerea de alte fapte, în cazul cărora făptuitorul, obținând ilegal și gratuit anumite bunuri, nu dorește, ci doar admite în mod conștient obținerea lor.”⁶⁴³ Merită atenția noastră și părerea lui E.S. Șimșilova: „Includerea scopului special în latura subiectivă a unei anumite componente de infracțiuni demonstrează intenția directă, întrucât acest scop arată caracterul direcționat al faptei prejudiciabile. Cu alte cuvinte, într-un asemenea caz, fapta prejudiciabilă este nu un scop în sine, ci o modalitate de a direcționa fapta în funcție de rezultatul mental, care este scopul infracțiunii.”⁶⁴⁴

Într-adevăr, în art. 333 și 334 CP RM scopul special presupune că persoana mituită urmărește să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat. În cazul infracțiunilor analizate, persoana mituită nu poate să urmărească altceva. Urmărirea de către ea a oricăror alte scopuri înseamnă lipsa temeiului de aplicare a art. 333 sau 334 CP RM și prezența temeiului de a aplica alte articole (*e.g.* art. 189 sau 190 CP RM). Cu alte cuvinte, doar în prezența scopului indicat în art. 333 și 334 CP RM, o faptă poate fi numită „luare de mită” și, respectiv, „dare de mită”. În lipsa acestui scop, fapta își pierde individualitatea și nu mai poate fi deosebită de alte fapte.

⁶⁴³ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 601. 1062 p.

⁶⁴⁴ Шимшилова Э.С. Субъективная сторона преступлений коррупционной направленности, совершаемых в коммерческих организациях. În: *Молодой ученый*, 2018, № 49, p. 184-186.

În concluzie, infracțiunile care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM sunt săvârșite cu intenție directă. În cazul acestor infracțiuni este exclusă intenția indirectă.

În continuare preconizăm să determinăm *conținutul vinovăției* în cazul infracțiunilor analizate.

A Boroî are următorul punct de vedere: „Între latura obiectivă și latura subiectivă a infracțiunii trebuie să existe o deplină concordanță, în sensul că fapta, în materialitatea ei trebuie să prezinte toate trăsăturile infracțiunii și, totodată, făptuitorul să fi avut reprezentarea acelor trăsături, *i.e.* să-și fi dat seama că săvârșește acea infracțiune.”⁶⁴⁵

Dacă proiectăm această opinie asupra art. 17 CP RM, coroborat cu art. 333 și 334 CP RM, atunci putem afirma că:

- în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 333 CP RM, persoana mituită (și anume – arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, persoana care lucrează pentru o astfel de organizație sau participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat) își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a extorca, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (2) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin –

⁶⁴⁵ Boroî A. *Drept penal. Partea specială. Conform Noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2016, p. 443. 920 p.

dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (4) art. 333 CP RM, persoana mituită își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a pretinde, a accepta sau a primi, personal sau prin mijlocitor, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru sine sau pentru o altă persoană, sau al acțiunii sale de a accepta oferte ori promisiuni – dacă acestea se exprimă în proporții care nu depășesc 100 unități convenționale – pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în ipoteza infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții care depășesc 100 unități convenționale, însă nu ating proporțiile mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale;

- în cazul infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (2) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții mari – pentru sine sau pentru o altă persoană,

pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale.

- în fine, în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (3) art. 334 CP RM, mituitorul își dă seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sale de a promite, a oferi sau a da, personal sau prin mijlocitor, persoanei mituite de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin – dacă acestea se exprimă în proporții deosebit de mari – pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau eveniment sportiv de pariat, și dorește săvârșirea acțiunii sale.

În altă ordine de idei, este necesar să discutăm despre conexitatea luării de mită cu traficul de influență.

În conformitate cu alin. (2) art. 44 al Legii nr. 82/2017 a integrității⁶⁴⁶, luarea de mită și traficul de influență sunt considerate acte de corupție.

Comparând alin. (1) art. 326 CP RM (care prevede răspunderea pentru traficul de influență) cu art. 333 CP RM (care stabilește răspunderea pentru luarea de mită), remarcăm mai multe similitudini legate de: obiectul material sau imaterial al infracțiunii; caracteristicile modalităților normative ale faptei prejudiciabile; conținutul laturii subiective. Atestăm și anumite tangențe care vizează subiectul infracțiunilor comparate. Or, din art. 333 CP RM se poate deduce că subiectul infracțiunilor de luare de mită este, după caz: arbitrul ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; persoana care lucrează pentru o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat. „Nu este exclus ca persoanele, care posedă astfel de calități speciale, să aibă influență sau să susțină că au influență asupra unui factor de decizie în sensul art. 326 CP RM, *i.e.* asupra unei persoane publice, persoane cu funcție de demnitate publică, persoane publice străine sau funcționar internațional.”⁶⁴⁷

În mod firesc, asemănările reliefate influențează asupra interpretării și aplicării alin. (1) art. 326 și art. 333 CP RM. Dovada o constituie următoarea speță: P.R. a fost condamnat în baza lit. b) și d) alin. (2) art. 326 și lit. c) alin. (2) art. 333 CP RM. În fapt, prin hotărârea Curții de Apel Chișinău, acesta a fost desemnat ca administrator al procesului de insolvență al unei

⁶⁴⁶ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 229-243.

⁶⁴⁷ Brînza C. Conexitatea luării de mită cu traficul de influență: considerații teoretice și practice. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 263-266.

întreprinderi. La 06.03.2015, aproximativ la ora 16.00, P.R. se afla pe str. Petricani, mun. Chișinău. În aceste împrejurări, dânsul, împreună cu alte două persoane, a pretins de la B.V., un creditor al întreprinderii pe care P.R. o gestiona, *pentru o altă persoană*, bani în sumă de 500 de euro. P.R. a susținut că, în schimbul acestor bani, va influența un judecător al Curții de Apel Chișinău să emită o încheiere prin care va fi admisă cererea de demisie a lui P.R. și va fi desemnat un alt administrator al procesului de insolabilitate. În aceleași împrejurări, P.R. a extorcat de la B.V. bani în sumă de 85000 lei. În schimbul acestor bani, P.R. urma să depună la Curtea de Apel Chișinău cererea sa de demisie, pentru a oferi creditorilor posibilitatea înlocuirii sale cu un alt administrator al procesului de insolabilitate.⁶⁴⁸

Nu întâmplător am subliniat sintagma „pentru o altă persoană”. În opinia lui C. Timofei, această sintagmă „desemnează acea ipoteză când traficantul de influență urmărește să asigure un profit material sau imaterial unor terțe persoane, și anume: 1) persoanelor apropiate traficantului de influență, de a căror soartă este preocupat acesta; 2) persoanelor care în viitor îi pot fi utile traficantului de influență, oferindu-i anumite contraprestații.”⁶⁴⁹

În speța reprodusă mai sus nu se concretizează cine este terța persoană care ar urma să beneficieze de profitul pe care urmărește să i-l asigure P.R. Deși este redusă ca posibilitate, nu excludem varianta că persoana terță în cauză este acel judecător al Curții de Apel Chișinău care ar fi urmat să emită o încheiere de admitere a cererii de demisie a lui P.R. și de desemnare a unui alt administrator al procesului de insolabilitate. Dacă această supoziție este adevărată, atunci P.R. ar fi trebuit să răspundă nu în baza lit. b) și d) alin. (2) art. 326 CP RM, dar conform alin. (5) art. 42 și lit. b) alin. (2) art. 325 CP RM. În context, V. Dobrinou afirmă: „Dacă făptuitorul ar primi foloasele pentru funcționar, înseamnă că nu ar avea loc o vânzare de influență, deoarece, plătind prețul despre care este vorba, terțul interesat ar cumpăra nu influența făptuitorului, ci serviciul ce-i va fi făcut de funcționar.”⁶⁵⁰ O opinie similară are C. Timofei.⁶⁵¹

În altă speță, la 15.05.2008 a fost emisă ordonanța de începere a urmăririi penale în baza art. lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM, în legătură cu comiterea traficului de influență de către Z., administratorul pieței CPC „Coop” din Telenești. La concret, susținând că are influență asupra directorului pieței din Telenești, în scopul de a o face să îndeplinească acțiuni ce intră în

⁶⁴⁸ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1684/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10142

⁶⁴⁹ Timofei C. *Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I).* În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 55-60.

⁶⁵⁰ Dobrinou V. *Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal.* București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 200. 239 p.

⁶⁵¹ *Ibidem.*

obligațiile ei de serviciu, Z. a extorcat de la C.S. bani în sumă de 200 dolari SUA. La 17.09.2009, R.M. a fost condamnată în baza alin. (1) art. 333 CP RM. În fapt, aceasta era președinte al Cooperativei de consum „Apcacoop” din or. Telenești, având calitatea de persoană care gestionează o organizație comercială. La 10.06.2008, în jurul orei 12.00, în biroul său de serviciu din or. Telenești, R.M. a primit de la C.S., bani în sumă de 200 dolari SUA, pentru acordarea a două locuri de comercializare pe teritoriul pieței din or. Telenești, acțiuni ce intră în obligațiunile ei de serviciu. În această cauză, printre martori s-a numărat D.Z.⁶⁵² Putem presupune că este vorba de Z., împotriva căreia la 15.05.2008 a fost emisă ordonanța de începere a urmăririi penale în baza lit. b) alin. (2) art. 326 CP RM.

Ergo, inițial, s-a considerat că D.Z. și-a traficat influența. Ulterior, s-a ajuns la concluzia că a nu a fost posibilă exercitarea influenței (în sensul art. 326 CP RM) asupra lui R.M. Explicația constă în faptul că aceasta din urmă nu poseda calitățile cerute pentru factorii de decizie, care sunt susceptibili de influențare, nominalizați în art. 326 CP RM: persoană publică; persoană cu funcție de demnitate publică; persoană publică străină; funcționar internațional. Referindu-se la o situație aparent asemănătoare, C. Timofei este de părerea că este necesar să se aplice regulile de calificare ce sunt stabilite pentru infracțiunea comisă cu intenție neconcretizată: „Or, remarcăm că făptuitorul are nu o reprezentare individual determinată, dar o reprezentare generală despre persoana care ar urma să beneficieze de foloasele necuvenite pe care el le promite, le oferă sau le dă. În situația dată, calificarea urmează a fi făcută nu în funcție de orientarea intenției (deoarece nu este posibil a o individualiza), dar în funcție de cine anume va accepta sau va primi efectiv acele foloase necuvenite: 1) numai traficanțul de influență; 2) numai persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional; 3) atât traficanțul de influență, cât și persoana publică, persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional. Corespunzător fiecăreia din aceste ipoteze, deosebim următoarele trei soluții de calificare: 1) alin. (1¹) art. 326 CP RM; 2) art. 325 CP RM; 3) alin. (1¹) art. 326 și art. 325 CP RM.”⁶⁵³

În ultima dintre spețele reproduse mai sus, inițial, s-a considerat că remunerația ilicită este destinată lui D.Z. Ulterior, s-a ajuns la concluzia că remunerația ilicită era destinată lui R.M. În aceste circumstanțe, este întemeiată condamnarea lui R.M. în baza alin. (1) art. 333 CP RM. Nu manifestarea intenției nedeterminate (neconcretizate), dar evaluarea incorectă a circumstanțelor faptei comise reprezintă cauzele revizuirii calificării inițiale a celor comise.

⁶⁵² *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.07.2010. Dosarul nr. 1ra-776/2010.*
http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/

⁶⁵³ Timofei C. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 12, p. 69-75.

4.1.2. Motivul și scopul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

După părerea lui N.P. Pecinikov, „motivul și scopul infracțiunii sunt componente ale vinovăției.”⁶⁵⁴ Pe de altă parte, M. Mureșan susține: „Latura subiectivă a infracțiunii presupune un ansamblu de raporturi psihice ale subiectului infracțiunii, prin care se caracterizează o dimensiune mai complexă, mai amplă, în care se include într-un mod obligatoriu atât vinovăția, cât și motivul sau scopul infracțiunii ca subelemente secundare ale ei. Astfel, între vinovăție și latura subiectivă a infracțiunii există o legătură de la parte la întreg, fără ca acestea să se identifice totalmente. Tocmai de aceea vinovăția nu cuprinde toate elementele componente ale laturii subiective a infracțiunii.”⁶⁵⁵ Susținem opinia lui M. Mureșan. Motivul și scopul infracțiunii nu sunt componente ale vinovăției, ci semne constitutive ale laturii subiective a infracțiunii. Vinovăția, motivul și scopul se află într-o legătură strânsă. Cu toate acestea, în conjunctura laturii subiective a infracțiunii ele au o semnificație juridică independentă.

Motivul infracțiunii îndeplinește un rol important în structura laturii subiective. Esența motivului infracțiunii constă în aceea că făptuitorul alege dintre diferite posibilități. În opinia lui A.M. Klim: „orice faptă, inclusiv o faptă penală, poate fi evaluată în mod obiectiv numai dacă motivele sale sunt pe deplin stabilite și înțelese. Motivul explică adevărata cauză a comportamentului și activității individului.”⁶⁵⁶

Unii doctrinari recurg la dihotomia „mobil-motiv”. Spre exemplu, L. Buga afirmă: „Într-un sens larg, motivele reprezintă totalitatea condițiilor psiho-fiziologice care, în orice moment, acționează sau pot acționa asupra voinței. Dar, într-un sens restrâns, motivul infracțiunii ar constitui sau reprezintă chiar mobilurile concrete ale infracțiunii.”⁶⁵⁷ Fiind de altă opinie, V. Cioclei vorbește despre o orientare modernă care „contopește în termenii motiv și motivație atât factorii afectivi, cât și factorii raționali ai inteligenței; în această orientare conceptul de mobil este ignorat total sau, în cel mai bun caz, echivalat cu termenii „motiv” sau „scop”.⁶⁵⁸ De asemenea, A. Șavga menționează: „Doctrina de drept penal definește motivul (mobilul) infracțiunii ca fiind imboldul interior, adică acea necesitate, dorință, pasiune, emoție, acel sentiment care determină persoana să săvârșească infracțiunea și îi dirijează voința în momentul

⁶⁵⁴ Печников Н.П. *Мотив и цели, их значение в уголовном праве России*. ТГТУ, 2009, p. 6. 64 p.

⁶⁵⁵ Mureșan M. *Aspecte teoretico-normative și practice ale motivului și scopului infracțiunii* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2009. p. 96. 202 p.

⁶⁵⁶ Клим А.М. Психология взятничества. În: *Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы*, 2011, № 2, p. 72-78.

⁶⁵⁷ Buga L. Cu privire la unele aspecte legate de definirea mobilului infracțiunii. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2020, nr. 6, p. 54-61.

⁶⁵⁸ Cioclei V. *Mobilul în conduita umană*. București: All Beck, 1999, p. 22. 318 p.

săvârșirii ei.”⁶⁵⁹ Suntem de acord cu V. Cioclei și A. Șavga, de aceea considerăm echipolenți termenii „mobil” și „motiv”.

În alt context, D.I. Masol afirmă: „Indicarea motivului în lege arată că intenția poate fi doar directă.”⁶⁶⁰ La rândul său, N.K. Semerneva este de părerea că „motivul este caracteristic pentru infracțiunile săvârșite cu intenție directă, însă prezența lui este posibilă și în cazul intenției indirecte.”⁶⁶¹ În Secțiunea 4.1.1 a prezentei teze am stabilit că intenția directă caracterizează vinovăția manifestată în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Având în vedere părerile lui D.I. Masol și N.K. Semerneva, aceste infracțiuni au motive. Totuși, în art. 333 și 334 CP RM nu sunt specificate motive, așa cum se face, de pildă, în lit. f) alin. (1) art. 135¹, lit. b), j) și l) alin. (2) art. 145, lit. g), e) și i) alin. (2) art. 151, lit. f), h) și j) alin. (2) art. 152, lit. f) alin. (2) art. 164, alin. (3) art. 166¹, lit. f) alin. (2) art. 171 etc. din CP RM. De aceea, analiza care urmează ne va ajuta să stabilim motivele infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Unii teoreticieni caracterizează în termeni prea generali motivele date. De pildă, A.V. Onufrienko arată: „În infracțiunile de mituire, principalul motiv este dorința de ameliorare a stării financiare sau de obținere a unor foloase nepatrimoniale, în timp ce făptuitorul își folosește propriile atribuții de serviciu cu încălcarea normelor legale.”⁶⁶² De asemenea, A.M. Klim afirmă: „Motivația de înavuțire este caracteristica de esență a infracțiunilor de mituire.”⁶⁶³ Folosirea sintagmei „infracțiuni de mituire” demonstrează că acești autori se referă deopotrivă la luarea de mită și la darea de mită. Totuși, motivele acestor infracțiuni nu pot să coincidă. De aceea, este necesară o abordare diferențiată a motivelor infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

Analiza continuă cu examinarea motivelor infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM.

Vorbind despre motivele luării de mită, G. Caian folosește formulările „obținerea unui avantaj material” și „dorința de a obține câștiguri necuvenite.”⁶⁶⁴ Din aceste formulări ar rezulta

⁶⁵⁹ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 255. 328 p.

⁶⁶⁰ Масол Д.И. Кримінально-правове значення мотиву злочину. În: *Європейські перспективи*, 2013, № 11, p. 67-74.

⁶⁶¹ Семернева Н.К. *Квалификация преступлений (части Общая и Особенная)*. Екатеринбург: УрГЮА, 2010, p. 57. 296 p.

⁶⁶² Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2015, p. 155. 234 p.

⁶⁶³ Клима А.М. Психология взятничества. În: *Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы*, 2011, № 2, p. 72-78.

⁶⁶⁴ Caian G. Conținutul constitutiv al infracțiunii de luare de mită. În: *Revista de Științe Juridice*, 2007, nr. 2, p. 133-143.

că motivul infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM îl reprezintă interesul material. S. Brînza caracterizează astfel acest motiv: „Interesul material constă în orice folos, beneficiu sau avantaj material direct sau chiar indirect, nu însă într-o simplă satisfacție morală. Interesul material este direct, atunci când făptuitorul urmărește să aibă o satisfacție personală de pe urma obținerii sau reținerii câștigului material. Interesul material este indirect, atunci când făptuitorul dorește să asigure un câștig material unor terțe persoane. Prin „terțe persoane” trebuie de înțeles: 1) persoanele apropiate făptuitorului, de a căror soartă este preocupat acesta; 2) persoanele care în viitor îi pot fi utile făptuitorului, oferindu-i anumite contraprestații.”⁶⁶⁵

Alți autori optează pentru o gamă mai largă de motive ale infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM. Astfel, R. Popov admite posibilitatea ca aceste infracțiuni să aibă și motive „care nu au un caracter patrimonial.”⁶⁶⁶ La rândul său, R.N. Gordeev menționează: „Infracțiunile de mituire sunt condiționate nu doar de cupiditate, ci și de alte interese personale.”⁶⁶⁷ Nu în ultimul rând, S.D. Dobre, caracterizând motivul luării de mită, menționează: „Mobilul faptei este reprezentat de dorința de a obține în mod rapid câștiguri ilicite, însă pot exista și impulsuri secundare, care să concure la determinarea funcționarului să săvârșească fapta ilicită, însă aceste elemente subiective nu condiționează existența vinovăției.”⁶⁶⁸ Puncte de vedere similare au S. Brînza și V. Stati⁶⁶⁹ și R. Doseanu.⁶⁷⁰ Din analiza acestor opinii rezultă că nu doar interesul material poate sta la baza infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM. Faptul, că aceste infracțiuni pot avea un obiect imaterial care are o sorginte nepatrimonială, influențează asupra conținutului motivelor acestor infracțiuni.

Anumite motive, care nu implică înavușirea subiectului luării de mită, sunt specificate de G.S. Goncareenko: dorința de a urma tradiției general acceptate în mediul economic; dorința de a salva economic întreprinderea pe care o reprezintă făptuitorul.⁶⁷¹ De asemenea, V.M.

⁶⁶⁵ Brînza S. Răspunderea pentru omorul săvârșit din interes material (lit. b) alin. (2) art. 145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 10, p. 5-11.

⁶⁶⁶ Popov R. Calificarea juridică a obținerii remunerației ilicite pentru entitatea publică în care făptuitorul își desfășoară activitatea de serviciu. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIV Международ. научн. конф., 26-27 апреля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий. // Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 4, ч. 9, p. 69-74.*

⁶⁶⁷ Гордеев Р.Н. К вопросу о цели коррупционного преступления. În: *Антикоррупционная безопасность: выявление угроз и стратегия обеспечения: сборник научных статей по итогам V Сибирского антикоррупционного форума*. Красноярск, 2020, p. 53-61.

⁶⁶⁸ Dobre S.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală / Teză de doctorat*. București, 2018, p. 144. 234 p.

⁶⁶⁹ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 947. 1328 p.; Brînza S., Stati V. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu săvârșit din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane: controverse și soluții. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 3, Part 4, p. 147-159.

⁶⁷⁰ Doseanu R. Infracțiunea de luare de mită. În: *Revista Universul Juridic*, 2015, nr. 9, p. 55-104.

⁶⁷¹ *Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012, p. 611, 612. 668 p.

Veremeenko menționează, ca motiv al luării de mită, interesele de serviciu înțelese eronat de către făptuitor, caz în care făptuitorul ia mită pentru întreprinderea pe care o reprezintă.⁶⁷²

În Subcapitolul 3.2 al prezentei teze am afirmat că avantajele cu caracter nepatrimonial, care constituie obiectul imaterial al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, se pot exprima în: referință (recenzie) pozitivă în mass-media sau într-o publicație de specialitate; angajarea într-o funcție prestigioasă; înmatricularea într-o instituție de învățământ prestigioasă; consimțământul de încheiere a căsătoriei etc. „Ca urmare, motivul acestor infracțiuni este de a îmbunătăți propria situație a făptuitorului sau situația unor terțe persoane, însă nu neapărat în plan material.”⁶⁷³

Analiza continuă cu examinarea motivelor infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM.

G.S. Goncareenko caracterizează astfel motivele dării de mită: „satisfacerea așteptată a intereselor mituitorului ca urmare a unei anumite acțiuni (inacțiuni).”⁶⁷⁴ V.M. Veremeenko se exprimă mai nuanțat în privința aceluiași motive: „interesul material, carierism, dorința de satisfacere a nevoilor personale ocolind legea sau ordinea stabilită, dorința de a satisface nevoile angajaților din subordine etc.”⁶⁷⁵

Considerăm că, dând mită, făptuitorul se poate ghida de motive dintre cele mai diferite, nu neapărat de interesul material sau de dorința de a obține foloase nepatrimoniale. La fel, motivul infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, poate consta în: răzbunare; gelozie; invidie; ură etc.

În altă ordine de idei, motivul infracțiunilor, prevăzute de art. 333 și 334 CP RM, este indisolubil legat de scopul acestor infracțiuni. Motivul și scopul infracțiunii se influențează reciproc, căci scopul apare pe baza motivului, succedându-l în plan cronologic în conștiința făptuitorului. Împreună aceste două semne secundare ale laturii subiective constituie fundamentul vinovăției ca expresie a factorului intelectual și a celui volitiv, ce caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului.

D.V. Titlova și A.V. Lipatieva menționează: „Dacă motivul dezvăluie esența imboldului de a săvârși fapta și răspunde la întrebările „de ce este săvârșită o anumită faptă?” și „de ce în

⁶⁷² Веремеенко В.М. Субъективная сторона преступлений, составляющих взяточничество: особенности уголовно-правовой характеристики. În: *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*, 2018, № 1, p. 128-133.

⁶⁷³ Brînza C. Motivul și scopul luării de mită și ale dării de mită. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 6, Part 3, p. 90-96.

⁶⁷⁴ *Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012, p. 611. 668 p.

⁶⁷⁵ Веремеенко В.М. Субъективная сторона преступлений, составляющих взяточничество: особенности уголовно-правовой характеристики. În: *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*, 2018, № 1, p. 128-133.

această situație persoana acționează într-un mod sau altul?”, atunci scopul, determinat de motiv, caracterizează direcția faptei respective.”⁶⁷⁶ Asemănător se expune A. Ciorba: „Dacă motivul răspunde la întrebarea de ce o persoană comite o faptă, atunci scopul determină ce urmărește să obțină o persoană atunci când comite o infracțiune.”⁶⁷⁷ În fine, G. Caian afirmă: „Dacă mobilul faptei face să apară în conștiința făptuitorului necesitatea unei anumite activități de natură să satisfacă impulsul intern, scopul presupune reprezentarea clară a rezultatului acelei activități însoțită de dorința atingerii sale.”⁶⁷⁸

În legătură cu luarea de mită, Gh. Ivan menționează: „Acțiunea care constituie elementul material al infracțiunii trebuie să îndeplinească anumite cerințe esențiale: [...] banii sau celelalte foloase primite ori a căror promisiune a fost acceptată să fie în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle de serviciu ale funcționarului [...] sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri.”⁶⁷⁹ Scopul infracțiunii ține de latura subiectivă a infracțiunii, nu de latura obiectivă a acesteia. În art. 333 și 334 CP RM nu se utilizează termenul „scop”. Cu toate acestea scopul este un semn secundar obligatoriu al laturii subiective a acestor infracțiuni. În acest context este relevant argumentul lui I. Pascu: „Cerința ca acțiunea sau inacțiunea să fi fost comisă cu un anumit scop nu este întotdeauna formulată în cuprinsul legii penale prin folosirea chiar a cuvântului „scop”; uneori sunt utilizați termeni sau expresii echivalente, cum ar fi: „s-a urmărit”, „pentru a...”, „în vederea” etc.”⁶⁸⁰ Părerii similare au E.V. Maslova⁶⁸¹ și R.V. Vereșa.⁶⁸² În art. 333 și 334 CP RM termenul „pentru” este folosit în vederea desemnării scopului special al luării de mită și al dării de mită.

Este de menționat că atât în art. 333 CP RM, cât și în art. 334 CP RM, legiuitorul folosește exact aceeași formulare pentru a caracteriza scopul infracțiunii: „pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar

⁶⁷⁶ Титлова Д.В., Липатьева А.В. Мотив и цель преступления, их соотношение. În: *Вестник БИСТ*, 2011, № 1, p. 126-130.

⁶⁷⁷ Ciorba A. Motivul special al infracțiunii și tipul intenției. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th April, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 120-122.

⁶⁷⁸ Caian G. *Conținutul constitutiv al dării de mită – Art. 255 C.p. și Art. 8 din Legea 78/2000*. În: *Revista de Științe Juridice*, 2008, nr. 1, p. 148-156.

⁶⁷⁹ Brutaru V., Daneș Șt., Duvac C. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. IV*. București: Universul Juridic, 2016, p. 229. 892 p.

⁶⁸⁰ Dobrinioiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p. 173. 576 p.

⁶⁸¹ Маслова Е.В. *Факультативные признаки субъективной стороны состава преступления: теоретико-прикладное исследование / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Нижний Новгород, 2017, p. 232-233. 313 p.

⁶⁸² Вереша Р.В. *Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук*. Київ, 2017, p. 379-380. 583 p.

acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat.”⁶⁸³ Scopul luării de mită și al dării de mită este același, de vreme ce infracțiunile, care sunt specificate la art. 333 CP RM, sunt, în corelație cu infracțiunile ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, „infracțiuni bilaterale disociate.”⁶⁸⁴ Luarea de mită și darea de mită pot fi considerate laturi ale unei înțelegeri, convenții, învoielii, în care persoana mituită și mituitorul urmăresc, așa cum este firesc, un scop comun.

Din formularea „pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat”⁶⁸⁵ rezultă că infracțiunile, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, presupun patru forme ale scopului infracțiunii. Prima dintre aceste forme implică o prestație pozitivă a persoanei mituite în interesul mituitorului, constând în: semnarea unui acord sau contract; aprobarea, emiterea sau adoptarea unui act; numirea unei persoane într-o funcție; trecerea în posesia unei persoane a unor bunuri etc. Cea de-a doua formă a scopului infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, presupune o prestație negativă a persoanei mituite. Totodată, o asemenea prestație este în interesul mituitorului, constând în: refuzul de a semna un acord sau contract; omisiunea de a aproba, a emite sau a adopta un act; neconsimțirea numirii unei persoane într-o funcție; respingerea ofertei de a trece unele bunuri în posesia unei persoane etc. Cea de-a treia dintre formele sus-menționate implică o prestație negativă a persoanei mituite în interesul mituitorului, constând în îndeplinirea de către persoana mituită după termenul fixat sau obișnuit a unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat. În fine, cea de-a patra formă a scopului infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, presupune o prestație pozitivă a persoanei mituite: îndeplinirea de către persoana mituită înainte de termenul fixat sau obișnuit a unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat.

În legătură cu prima formă a scopului infracțiunii, V. Stati face o precizare: „În ipoteza în care persoana mituită este participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat, acest scop se poate concretiza în scopul întreprinderii – în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă – de către persoana mituită a unei acțiuni care ar produce un efect viciat asupra evenimentului respectiv. Acțiunile participantului la un eveniment sportiv

⁶⁸³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁶⁸⁴ Stati V. Impactul efectuării achiziției de control asupra consumării unor infracțiuni cu caracter tranzacțional. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2020, nr. 3, p. 92-103.*

⁶⁸⁵ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

sau la un eveniment de pariat ar produce un efect viciat asupra respectivului eveniment în oricare din următoarele două ipoteze: 1) ar fi deviat cursul firesc al întregului eveniment sportiv sau de pariat, al unei anumite părți a respectivului eveniment sau chiar al unor elemente separate ale evenimentului sportiv sau de pariat; 2) ar fi denaturat rezultatul final al respectivului eveniment. Accentuăm că prevederea de la alin. (1) art. 333 CP RM este aplicabilă chiar și atunci când scopul făptuitorului este ca persoana mituită să îndeplinească – la cea mai înaltă capacitate și cu randamentul cel mai mare – o acțiune în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment de pariat. Or, în această ipoteză, contează că îndeplinirea unei acțiuni – la cea mai înaltă capacitate și cu randamentul cel mai mare – urmează a se face în schimbul unei remunerații ilicite.”⁶⁸⁶ Astfel – indiferent dacă persoana mituită îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie sau grăbește îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat – interesul comun al persoanei mituite și al mituitorului este să fie satisfăcute anumite nevoi ale mituitorului în schimbul unei remunerații ilicite destinate persoanei mituite.

La caracterizarea scopului infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, se recurge la o sintagmă ce se referă la două ipoteze alternative: „în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia.”⁶⁸⁷ În prima ipoteză, persoana mituită îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie sau grăbește îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale. În cea de-a doua ipoteză, persoana mituită îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie sau grăbește îndeplinirea unei acțiuni contrar funcției sale.

Pentru a stabili dacă acțiunea corespunzătoare este conformă sau nu funcției exercitate de persoana mituită, este util să luăm în considerare explicația din pct. 5.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 care prevede că trebuie „să se stabilească [...] actul normativ ori actul administrativ care reglementează [atribuțiile de serviciu ale persoanei mituite].”⁶⁸⁸ În Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 75 din 21.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 94g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 335 alin. (1) din Codul penal (abuzul de serviciu în domeniul privat) pot fi găsite anumite constatări care contribuie la identificarea limitelor competenței de serviciu a subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM: „[...] 20. [...] Curtea menționează că, spre deosebire de atribuțiile

⁶⁸⁶ Stati V. Luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”. Chișinău: CEP USM, 2013, nr. 8, p. 96-106.

⁶⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁶⁸⁸ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

de serviciu ale persoanei publice, care pot fi stabilite de către legislator prin legi organice, în cazul atribuțiilor persoanelor care gestionează sau lucrează pentru entități private ar fi, practic, imposibilă enumerarea prin lege, având în vedere multitudinea obiectelor de activitate care pot fi desfășurate de aceste entități. 21. Prin urmare, ține de competența instanțelor de judecată să interpreteze, în mod rezonabil, întinderea noțiunii de situație de serviciu [...]. 22. Totuși, Curtea subliniază faptul că, deși ține de competența instanțelor de judecată să interpreteze și să clarifice normele legale penale, acestea nu sunt îndreptățite să recurgă la o interpretare extensivă defavorabilă a legii penale. O asemenea abordare este interzisă de articolul 22 din Constituție și de articolul 7 din Convenția Europeană. În consecință, cerința interpretării stricte a noimei penale urmărește protecția persoanei împotriva arbitrarului [...].”⁶⁸⁹ În contextul analizat este utilă și opinia lui V. Stati: „În situația în care actele de reglementare secundară (de exemplu, fișa postului), care stabilesc conținutul atribuțiilor de serviciu ale făptuitorului, forma sau întinderea îndeplinirii acestor atribuții, momentul exercitării lor, condițiile lor de exercitare etc., au un caracter autonom (adică nu sunt adoptate/emise în limitele și potrivit normelor unei legi) – va lipsi temeiul aplicării art. 327 CP RM.”⁶⁹⁰

Similar trebuie să se interpreteze în cazul infracțiunilor specificate la art. 333 CP RM. Astfel, dacă conținutul funcției exercitate de persoana mituită este stabilit de acte de reglementare secundară, acestea trebuie să fie întocmite în temeiul unui act normativ de nivel superior (de exemplu, al Codului civil⁶⁹¹, al Legii nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi⁶⁹² (în continuare – Legii nr. 845/1992), al Legii nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni⁶⁹³ (în continuare – Legii nr. 1134/1997), al Legii nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată⁶⁹⁴ (în continuare – Legii nr. 135/2007) etc.). Dacă actele de reglementare primară și/sau actele de reglementare secundară nu sunt suficient de clare, limitele competenței de serviciu a persoanei mituite trebuie să fie stabilite într-un asemenea mod încât interpretarea art. 333 CP RM să nu fie extensivă și defavorabilă persoanei mituite.

Actele de reglementare secundară, care stabilesc competența de serviciu a persoanei mituite, trebuie să fie întocmite în temeiul unui act normativ de nivel superior în virtutea prevederilor art. 3 al Legii nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative: „(1) La

⁶⁸⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 230-237.

⁶⁹⁰ Stati V. Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22/2017 și nr. 33/2017: efectele preconizate asupra legii penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 2, ч. 7, р. 43-50.

⁶⁹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁶⁹² *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2.

⁶⁹³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.

⁶⁹⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

elaborarea unui act normativ se respectă următoarele principii: [...] f) respectarea ierarhiei actelor normative. [...] (4) Actul normativ trebuie să se integreze organic în cadrul normativ în vigoare, scop în care: a) proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune; b) proiectul actului normativ întocmit în temeiul unui act normativ de nivel superior nu poate depăși limitele competenței instituite prin actul de nivel superior și nici nu poate contraveni scopului, principiilor și dispozițiilor acestuia.”⁶⁹⁵ Prin analogie, aceleași principii și reguli trebuie aplicate în cazul actelor individuale.

Referitor la ipoteza „contrar funcției” din art. 333 și 334 CP RM, este necesar de precizat că acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită presupune că persoana mituită urmărește să săvârșească o infracțiune sau o altă faptă ilegală. Nu avem niciun temei să reducem sfera acțiunii date la o infracțiune. Acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită presupune că persoana mituită urmărește să săvârșească o faptă contrară fie unei reglementări primare, fie unei reglementări secundare care este întocmită în temeiul unei reglementări primare.

La individualizarea pedepsei stabilite la art. 333 și la art. 334 CP RM ar putea să se ia în calcul că persoana mituită îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie sau grăbește îndeplinirea unei acțiuni *fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia*. O astfel de individualizare nu ar trebui să se facă dacă scopul, urmărit de persoana mituită, își găsește realizarea. În acest caz contează că se aplică regulile concursului dintre una din infracțiunile, prevăzute la art. 333 CP RM, și o altă faptă ilegală. În pct. 5.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „Pentru calificarea faptei în baza art. 324 CP RM, nu este obligatoriu realizarea efectivă a scopului special. Totodată, dacă scopul urmărit se realizează și făptuitorul îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie ori grăbește o acțiune în exercitarea funcției sau contrar funcției în cauză, atunci infracțiunea specificată la art. 324 CP RM poate forma concursul real cu una dintre faptele prevăzute la art. 306 (tragerea cu bună-știință la răspundere penală a unei persoane nevinovate), art. 307 (pronunțarea unei sentințe, decizii, încheieri sau hotărâri contrare legii), art. 308 (reținerea sau arestarea ilegală), art. 309 (constrângerea de a face declarații), art. 332 (falsul în acte publice) sau altele din Codul penal.”⁶⁹⁶ În mod similar, dacă scopul urmărit de persoana mituită își găsește realizarea, în afară de art. 333 CP RM ar putea fi aplicat art. 239, 240, 244, 245, 245¹ -

⁶⁹⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.

⁶⁹⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

245¹², 335, 335¹, 361 etc. din CP RM sau o normă extrapenală ce prevede răspunderea pentru acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită de către persoana mituită.

În final este important să reproducem ideea care aparține lui S. Brînza și V. Stati: „Prevederea de la alin. (1) art. 333 CP RM nu poate fi aplicată dacă remunerația ilicită este pretinsă, acceptată sau primită după îndeplinirea sau neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în interesul mituitorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, dacă o asemenea acțiune ține de exercitarea funcției mituitului sau este contrară funcției în cauză. Or, în ipoteza dată, lipsește unul dintre semnele obligatorii ale componentei infracțiunii specificate la alin. (1) art. 333 CP RM, anume – scopul infracțiunii [...]”⁶⁹⁷ Atenționăm că în art. 333 și 334 CP RM nu se folosește sintagma utilizată în art. 289 „Luarea de mită” din CP Rom din 2009 și avută în vedere implicit în art. 290 „Darea de mită” din CP Rom din 2009: „în legătură cu îndeplinirea, neîndeplinirea, urgentarea ori întârzierea îndeplinirii unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu sau în legătură cu îndeplinirea unui act contrar acestor îndatoriri”⁶⁹⁸. Formularea „în legătură cu” din această sintagmă demonstrează că, în contextul legii penale române nu are importanță dacă persoana mituită îndeplinește, nu îndeplinește, întârzie sau grăbește îndeplinirea unei acțiuni până la sau după comiterea acțiunii prejudiciabile prevăzute la art. 289 sau 290 CP Rom din 2009.

În art. 333 și 334 CP RM nu se utilizează formularea „în legătură cu”. Termenul „pentru” din aceste două articole ne obligă să le interpretăm altfel decât sunt interpretate art. 289 și 290 CP Rom din 2009: nu poate fi aplicată răspunderea pentru luarea de mită și/sau pentru darea de mită dacă remunerația ilicită a fost pretinsă, acceptată, primită, extorcată, promisă, oferită sau dată după îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercițiul funcției persoanei mituite sau contrar acesteia. Realizarea scopului infracțiunii poate doar să succedă săvârșirea acțiunii prejudiciabile. Realizarea scopului infracțiunii nu poate să premerge săvârșirii acțiunii prejudiciabile. Dacă remunerația ilicită a fost pretinsă, acceptată, primită, extorcată, promisă, oferită sau dată după îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercițiul funcției persoanei mituite sau contrar acesteia, singura concluzie este că art. 333 și 334 CP RM nu pot fi aplicate. Într-un asemenea caz nu poate fi aplicabil nici art. 315 CC RM. Or, fapta, prevăzută de acest articol, reprezintă o contravenție ce afectează activitatea autorităților publice, nu activitatea unor entități din sectorul privat.

⁶⁹⁷ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 947. 1328 p.

⁶⁹⁸ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

4.2. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

V. Grosu menționează că „subiect al infracțiunii este recunoscută persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală și care, în baza faptului că posedă toate semnele prevăzute de lege pentru această categorie de subiect, și este pasibilă de răspundere penală.”⁶⁹⁹

Semnele subiectului infracțiunilor, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, sunt specificate în art. 21 CP RM, care trebuie interpretat prin prisma art. 333 și 334 CP RM. Efectuând această interpretare, se poate afirma că subiect al infracțiunilor, prevăzute de art. 333 și de art. 334 CP RM, este, în primul rând, persoana fizică responsabilă care, în momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani. Din art. 333 CP RM se poate deduce că persoana fizică respectivă trebuie să posede o anumită calitate specială.

În al doilea rând, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM, subiect poate fi și persoana juridică. Aceasta rezultă din sintagma „iar persoana juridică se pedepsește cu [...]” din sancțiunile alin. (1)-(3) art. 334 CP RM. Nu oricare persoană juridică poate fi subiect al infracțiunilor de dare de mită. Or, potrivit alin. (4) art. 21 CP RM, „persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în partea specială din prezentul cod”. În concluzie, autoritățile publice nu pot avea calitatea de subiecți ai infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 334 CP RM.

În secțiunile următoare ale Capitolului 4 al prezentei teze vor fi analizate în detalii caracteristicile subiectului infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM.

4.2.1. Persoana juridică – subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 334 CP RM

Într-un raport al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) se menționează: „Infracțiunile de mituire sunt adesea comise în interesul persoanelor juridice. Structura complexă a guvernantei corporative și procesul de adoptare colectivă a deciziilor în cadrul persoanelor juridice complică descoperirea și urmărirea penală a acestor infracțiuni. Persoanele, care săvârșesc și care instigă la comiterea unor astfel de infracțiuni, se pot ascunde în spatele unui „voal corporativ” și pot evita răspunderea. În plus, răspunderea individuală a funcționarilor unei persoane juridice nu este un mijloc eficient de prevenire a infracțiunilor

⁶⁹⁹ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 207. 328 p.

corporative.”⁷⁰⁰ Din aceste reflecții se poate deduce că, în cazul dării de mită, este justificată răspunderea penală a persoanei juridice.

Stabilirea în art. 334 CP RM a răspunderii penale pentru persoanele juridice are suportul în anumite reglementări cu caracter internațional. În primul rând, parag. 1 art. 18 al Convenției penale cu privire la corupție prevede: „Fiecare Parte adoptă măsuri legislative și alte măsuri necesare pentru a se asigura că persoanele juridice pot fi reținute pentru infracțiunile de corupție activă”⁷⁰¹ [...].”⁷⁰² În al doilea rând, răspunderea penală a persoanei juridice pentru darea de mită este recomandată de parag. 1 art. 26 din Convenția ONU împotriva corupției: „Fiecare stat parte adoptă măsurile necesare, conform principiilor sale juridice, pentru a stabili răspunderea persoanelor juridice care participă la infracțiunile stabilite conform prezentei convenții”⁷⁰³.”⁷⁰⁴ În fine, alin. (1) art. 5 al Deciziei-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat prevede: „Fiecare stat membru ia măsurile necesare pentru a garanta că persoanele juridice pot fi trase la răspundere pentru una dintre infracțiunile prevăzute la articolele 2 și 3 [...]”⁷⁰⁵ Astfel, legiuitorul moldovean a implementat în art. 334 CP RM paradigmele recomandate în aceste acte cu caracter internațional.

În lucrarea „Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală” se arată că „există patru modele de bază de răspundere corporativă: 1) modelul identificării când răspunderea persoanei juridice poate să fie atrasă doar de fapta ilicită comisă de funcționarii săi superiori, cum sunt persoanele din vârful conducerii sau cu atribuții reprezentative; 2) modelul extins al identificării când răspunderea persoanei juridice poate fi de asemenea atrasă în cazul lipsei de supraveghere a angajaților din partea conducerii (lipsa regulii care prevede supravegherea); 3) modelul privind răspunderea pentru fapta altuia când răspunderea persoanei juridice poate fi atrasă de o infracțiune comisă de un angajat în exercițiul atribuțiilor sale de serviciu și cu intenția de a fi în beneficiul corporației 4) modelul

⁷⁰⁰ *Anti-corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia. Progress and Challenges, 2016-2019*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-ENG.pdf>

⁷⁰¹ Darea de mită este prevăzută de art. 7 „Corupția activă în sectorul privat” al Convenției penale cu privire la corupție.

⁷⁰² *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

⁷⁰³ Darea de mită este prevăzută de lit. a) art. 21 „Corupția în sectorul privat” al Convenției penale cu privire la corupție.

⁷⁰⁴ *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption_signing/Convention-e.pdf

⁷⁰⁵ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

organizațional când răspunderea persoanei juridice este stabilită în funcție de deficiențele existente la nivelul culturii sale corporative.”⁷⁰⁶

Analiza alin. (3) art. 21 CP RM ne îngăduie să afirmăm că în Republica Moldova se aplică, într-o măsură mai mare sau mai mică, primele trei dintre aceste modele. Conform acestei norme, „o persoană juridică, cu excepția autorităților publice, este pasibilă de răspundere penală pentru o faptă prevăzută de legea penală dacă aceasta nu a îndeplinit sau a îndeplinit necorespunzător dispozițiile directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții privind efectuarea unei anumite activități și se constată cel puțin una din următoarele circumstanțe [...]”. În continuare la lit. a)-c) alin. (3) art. 21 CP RM sunt menționate trei circumstanțe:

a) *„fapta a fost săvârșită în interesul persoanei juridice respective de către o persoană fizică împuternicită cu funcții de conducere, care a acționat independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice”*.⁷⁰⁷

Această circumstanță denotă că tocmai săvârșirea infracțiunii în interesul persoanei juridice este cea care confirmă legătura dintre infracțiune și persoana juridică. În lucrarea „Analiza comparativă a răspunderii persoanelor juridice (răspunderea corporativă) pentru infracțiuni de corupție” se arată: „Conform standardelor internaționale, răspunderea trebuie aplicată numai dacă există vreo legătură dintre infracțiune și persoana juridică. Din acest motiv, o persoană juridică este trasă la răspundere numai dacă infracțiunea a fost comisă în interesul acestei persoane juridice. Scopul unei astfel de cerințe este de a preveni sancționarea unei persoane juridice în cazul în care o persoană fizică săvârșește o infracțiune în interesul său ori contrar intereselor persoanei juridice.”⁷⁰⁸ Considerente asemănătoare sunt evocate într-un raport al OCDE: „Răspunderea unei persoane juridice se justifică doar atunci când infracțiunea a fost comisă în interesul persoanei juridice; o persoană juridică nu ar trebui să răspundă pentru faptele comise de agentul său exclusiv în interesele sale private. De obicei, o astfel de legătură se stabilește utilizând criteriul interesului, ceea ce înseamnă că acțiunile reprezentantului pot fi atribuite persoanei juridice numai dacă au fost comise, cel puțin parțial, în interesul acelei persoane juridice.”⁷⁰⁹

Așadar, în acord cu lit. a) alin. (3) art. 21 CP RM, persoana fizică, împuternicită cu funcții de conducere, poate acționa independent sau ca parte a unui organ al persoanei juridice.

⁷⁰⁶ *Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-RO.pdf>

⁷⁰⁷ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁰⁸ *Сравнительный анализ ответственности юридических лиц (корпоративной ответственности) за преступления коррупционной направленности*. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806d8620>

⁷⁰⁹ *Anti-corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia. Progress and Challenges, 2016-2019*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-ENG.pdf>

Indiferent de ipostaza în care acționează, această persoană fizică trebuie să săvârșească fapta fie în interesul exclusiv al persoanei juridice respective, fie în interesul său și al persoanei juridice respective. Doar în aceste condiții poate fi angajată răspunderea unei asemenea persoane juridice;

b) „*fapta a fost admisă sau autorizată, sau aprobată, sau utilizată de către persoana împuternicită cu funcții de conducere*”.⁷¹⁰

În lucrarea „Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală” se menționează: „În țările care urmează un anumit fel de model de identificare, sfera răspunderii corporative este în mare măsură determinată prin definiția persoanei responsabile (sau ofițerul cu atribuții de control). Cu cât definiția acoperă mai mulți agenți, cu atât implementarea poate fi mai flexibilă (și eficientă). Însușind, două tipuri de definiție sunt disponibile – instituțională și *funcțională* (evid. ns.). Prima definește persoana responsabilă prin apartenența într-un consiliu corporativ sau alte consilii de conducere; *ultimul se concentrează pe responsabilitățile agentului* (evid. ns.).”⁷¹¹

În legea penală a Republicii Moldova, noțiunea „persoana împuternicită cu funcții de conducere” se concentrează pe responsabilitățile acesteia, nu pe apartenența la un anumit organ de conducere a persoanei juridice. Astfel, alin. (3¹) art. 21 CP RM conține definiția funcțională a noțiunii de persoană împuternicită cu funcții de conducere (persoană responsabilă): „O persoană fizică se consideră împuternicită cu funcții de conducere dacă are cel puțin una din următoarele funcții: a) de reprezentare a persoanei juridice; b) de luare a deciziilor în numele persoanei juridice; c) de exercitare a controlului în cadrul persoanei juridice”. Ca model pentru această normă a servit parag. 1 art. 18 al Convenției penale cu privire la corupție prevede: „[...] orice persoană fizică, care activează fie individual, fie în calitate de membru al unui organ al persoanei juridice, care exercită o funcție de răspundere în cadrul ei, în baza: unei puteri de reprezentare a persoanei juridice; sau unei autorități pentru a lua hotărâri în numele persoanei juridice; sau unei autorități pentru exercitarea unui control în cadrul persoanei juridice; precum și participarea unei astfel de persoane în calitate de complice sau de instigator la comiterea infracțiunilor menționate mai sus.”⁷¹² Prevederi similare conține alin. (1) art. 5 al Deciziei-cadru

⁷¹⁰ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷¹¹ *Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-RO.pdf>

⁷¹² *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat.⁷¹³

Așadar, în acord cu lit. b) alin. (3) art. 21 CP RM, persoana fizică, împuternicită cu funcții de conducere, poate admite, autoriza, aproba sau utiliza o faptă doar atunci când corespunde cerințelor stabilite în alin. (3¹) art. 21 CP RM. Doar în aceste condiții poate fi angajată răspunderea persoanei juridice reprezentate de o astfel de persoană fizică;

c) „*fapta a fost săvârșită datorită lipsei de supraveghere și control din partea persoanei împuternicite cu funcții de conducere*”.⁷¹⁴

Drept model pentru lit. c) alin. (3) art. 21 CP RM a servit parag. 2 art. 18 al Convenției penale cu privire la corupție: „Făcând abstracție de cazurile deja prevăzute în paragrafele 1, fiecare Parte ia măsurile necesare pentru a se asigura că o persoană juridică poate fi trasă la răspundere, atunci când lipsa de supraveghere sau de control din partea unei persoane fizice vizate în paragraful 1 a făcut posibilă comiterea infracțiunilor menționate în paragraful 1 din contul așa-numitei persoane juridice de către o persoană fizică aflată sub autoritatea sa.”⁷¹⁵ În acord cu lit. c) alin. (3) art. 21 CP RM, răspunderea persoanei juridice poate fi angajată nu doar în prezența formei active a comportamentului persoanei împuternicite cu funcții de conducere. O asemenea răspundere poate fi aplicată și atunci când persoana, împuternicită cu funcții de conducere, omite să execute anumite obligații (și anume – să supravegheze și să controleze activitatea persoanei juridice pe care o reprezintă), deși putea și trebuia să o facă.

În altă ordine de idei, într-un raport al OCDE găsim următoarea remarcă: „În conformitate cu standardele internaționale, răspunderea ar trebui să se extindă asupra unei largi game de entități, nu numai asupra celor care sunt persoane juridice, ci și asupra fundațiilor, asociațiilor, parteneriatelor și altor organizații necorporative ce nu au statutul de persoană juridică. În măsura în care astfel de entități au capacitatea de a întreprinde acțiuni semnificative din punct de vedere juridic, de a încheia contracte etc., acestea ar trebui să răspundă pentru mituire.”⁷¹⁶ În Codul penal al Republicii Moldova nu este promovată o concepție atât de largă. Din art. 21 și 334 CP RM reiese clar că persoana juridică este singurul subiect colectiv care poartă răspundere pentru darea de mită.

⁷¹³ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

⁷¹⁴ Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷¹⁵ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

⁷¹⁶ *Anti-corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia. Progress and Challenges, 2016-2019*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-ENG.pdf>

Noțiunea de persoană juridică este definită în lit. d) art. 1 al Convenției penale cu privire la corupție: „„persoană juridică” se mai zice la orice entitate care are acest statut în virtutea dreptului național aplicabil, excepție făcută de statele ori de alte entități publice în exercițiul prerogativelor lor de putere publică și de organizații internaționale publice.”⁷¹⁷ Prevederi similare conține art. 1 al Deciziei-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat.⁷¹⁸ Aceste două reglementări cu caracter internațional lasă la discreția statelor definirea noțiunii de persoană juridică, care desemnează subiectul dării de mită.

În sistemul de drept autohton, o asemenea definiție este formulată în Codul civil.⁷¹⁹ Conform alin. (1) art. 171 al acestui cod, „persoana juridică este subiectul de drept constituit în condițiile legii, având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, afectat realizării unui anumit scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri.”⁷²⁰ Din art. 173 CCi RM aflăm care sunt tipurile de persoane juridice: „Persoanele juridice sunt de drept public sau de drept privat care, în raporturile civile, sunt situate pe poziții de egalitate.”⁷²¹

Să ne axăm atenția pe primul din aceste tipuri. Potrivit alin. (1) art. 174 CCi RM, „statul și unitățile administrativ-teritoriale participă la raporturile juridice civile pe poziții de egalitate cu celelalte subiecte de drept. Atribuțiile statului și ale unităților administrativ-teritoriale se exercită în asemenea raporturi de *organele acestora* (evid. ns.), în conformitate cu competența lor.”⁷²² Cu alte cuvinte, persoane juridice de drept public se consideră organele statului și organele unităților administrativ-teritoriale. Însă, nu toate organele date pot fi considerate subiecți ai infracțiunii. După modelul lit. d) art. 1 al Convenției penale cu privire la corupție și al art. 1 al Deciziei-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat, în alin. (3) și (4) art. 21 CP RM se stabilește următoarea abatere de la regula generală: „cu excepția autorităților publice.”⁷²³

Noțiunea de autoritate publică este definită în Codul administrativ⁷²⁴. Conform art. 7 al acestui cod, „autoritate publică se consideră orice structură organizatorică sau organ instituită/instituit prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere

⁷¹⁷ *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil:

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>

⁷¹⁸ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

⁷¹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷²⁰ *Ibidem*.

⁷²¹ *Ibidem*.

⁷²² *Ibidem*.

⁷²³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷²⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

publică în scopul realizării unui interes public.”⁷²⁵ O noțiune secundară, care ajută la înțelegerea sensului noțiunii „autoritate publică”, este definită în art. 8 al Codului administrativ: „Regimul de putere publică reprezintă ansamblul competențelor prevăzute de lege în vederea realizării sarcinilor autorităților publice, care le conferă posibilitatea de a se impune cu forță juridică obligatorie în raporturile lor cu persoane fizice sau juridice.”⁷²⁶ Astfel, subiect al infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, nu poate fi structura organizatorică sau organul care: 1) înfăptuiește, în baza legii, acțiuni obligatorii pentru persoanele fizice sau juridice, și 2) a fost creat printr-un act normativ.

În Titlul III din Constituția Republicii Moldova⁷²⁷, ca autorități publice sunt menționate: Parlamentul Republicii Moldova; Președintele Republicii Moldova; Guvernul Republicii Moldova; autoritățile administrației publice centrale de specialitate; autoritățile unității teritoriale autonome Găgăuzia; autoritățile administrației publice locale; instanțele judecătorești; Consiliul Superior al Magistraturii; Procuratura; Consiliul Superior al Procurorilor. Aceste autorități publice și altele sunt specificate în Anexa nr. 1 „Lista autorităților publice care cad sub incidența Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public (anexa nr. 1) și Legii nr. 155 din 21 iulie 2011 pentru aprobarea Clasificatorului unic al funcțiilor publice” la Hotărârea Guvernului nr. 1001 din 26.12.2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative.⁷²⁸ În afară de aceasta, autorități publice în accepția alin. (3) și (4) art. 21 CP RM trebuie considerate oricare alte persoane juridice de drept public, care corespund criteriilor stabilite în art. 7 și 8 din Codul administrativ.

Noțiunea de persoane juridice de drept privat este definită în art. 175 CCi RM: „(1) Persoanele juridice de drept privat se pot constitui liber doar în una din formele prevăzute de lege. (2) Persoanele juridice de drept privat pot avea scop lucrativ (comercial) și scop nelucrativ (necomercial).”⁷²⁹

În Codul civil, persoanele juridice de drept privat cu scop lucrativ (comercial) sunt denumite și „organizații comerciale”. Se au vedere societățile comerciale și cooperativele.

Conform alin. (1) art. 245 CCi RM, „societate comercială este organizația comercială cu capital social constituit din participațiuni ale membrilor (asociaților). [...]”⁷³⁰ Potrivit alin. (2) din acest articol, „societatea comercială poate fi constituită doar sub formă de societate în nume colectiv, de societate în comandită, de societate cu răspundere limitată și de societate pe

⁷²⁵ *Ibidem.*

⁷²⁶ *Ibidem.*

⁷²⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.

⁷²⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 238-242.

⁷²⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷³⁰ *Ibidem.*

acțiuni.”⁷³¹ Prevederi cu privire la societățile comerciale pot fi găsite în Legea nr. 845/1992⁷³², în Legea nr. 1134/1997⁷³³, în Legea nr. 135/2007⁷³⁴ etc.

Nu sunt persoane juridice întreprinderile cu statut de persoană fizică: întreprinderea individuală; gospodăria țărănească de fermier. Se consideră persoane juridice: întreprinderea de arendă; întreprinderea de stat; întreprinderea municipală.

Conform alin. (1) art. 282 CCi RM, „cooperativă este asociația benevolă de persoane fizice și juridice, organizată pe principii corporative în scopul favorizării și garantării, prin acțiunile comune ale membrilor săi, a intereselor lor economice și a altor interese legale.”⁷³⁵ Prevederi cu privire la cooperative pot fi găsite în Legea nr. 73 din 12.04.2001 privind cooperativele de întreprinzător⁷³⁶ și în Legea nr. 1007 din 25.04.2002 privind cooperativele de producție.⁷³⁷

În ceea ce privește persoanele juridice de drept privat cu scop nelucrative (necomercial), în Codul civil acestea sunt denumite și „organizații necomerciale”. Conform alin. (2) art. 296 CCi RM, „organizații necomerciale sunt: a) asociația; b) fundația; c) instituția privată.”⁷³⁸

În legătură cu ultimul tip de organizație necomercială, este necesar să vorbim despre transformările legislative prin care au trecut anumite norme din Codul civil. Astfel, Codul civil (până la intrarea în vigoare a Legii nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative⁷³⁹) conținea următoarele dispoziții: „Organizații necomerciale sunt: a) asociația; b) fundația; c) instituția”⁷⁴⁰ (alin. (2) art. 180); „Instituție este organizația necomercială constituită de fondator (fondatori) pentru exercitarea unor funcții de administrare, sociale, culturale, de învățământ și altor funcții cu caracter necomercial, finanțată parțial sau integral de acesta (aceștia)”⁷⁴¹ (alin. (1) art. 183); „Instituția poate fi publică sau privată”⁷⁴² (alin. (5) art. 183); „Instituția publică se constituie în baza unui act emis de autoritatea publică și este finanțată, integral sau parțial, de la bugetul acesteia din urmă”⁷⁴³ (alin. (1) art. 184); „Instituția privată se constituie în baza hotărârii persoanei fizice sau juridice de drept privat, care o dotează potrivit scopului preconizat”⁷⁴⁴ (alin. (1) art. 185).

⁷³¹ *Ibidem.*

⁷³² *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2.

⁷³³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.

⁷³⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

⁷³⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷³⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 49-50.

⁷³⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 71-73.

⁷³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷³⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 467-479.

⁷⁴⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷⁴¹ *Ibidem.*

⁷⁴² *Ibidem.*

⁷⁴³ *Ibidem.*

⁷⁴⁴ *Ibidem.*

În varianta în vigoare a Codului civil nu mai există prevederi comune cu privire la instituțiile publice și instituțiile private. Conform alin. (1) art. 307 CCI RM, „instituția publică este persoană juridică de drept public care se constituie în baza unui act emis de autoritatea publică și care este finanțată, integral sau parțial, de la bugetul acesteia din urmă”. Acest articol face parte din Capitolul III „Participarea *persoanelor juridice de drept public* (evid. ns.) la raporturile reglementate de legislația civilă” din Titlul II al Codului civil. Rezultă că instituția publică este o persoană juridică de drept public, în timp ce instituția privată este o persoană juridică de drept privat.

În conformitate cu alin. (2) art. 135 CP Rom din 2009, „instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat.”⁷⁴⁵ În legea penală a Republicii Moldova nu există asemenea norme. Indiferent dacă infracțiunea este săvârșită în exercitarea unei activități ce face obiectul domeniului privat sau nu, instituția publică trebuie considerată persoană juridică - subiect al infracțiunii. Instituția publică nu poate fi echivalată cu autoritatea publică. Despre diferența dintre noțiunile „autoritate publică” și „instituție publică” vorbește R. Popov: „Instituția publică și autoritatea publică sunt entități publice diferite, care nu pot fi confundate. Autoritatea publică este cea care constituie instituția publică în baza unui act pe care-l emite și care finanțează integral sau parțial instituția publică de la bugetul său. Toate instituțiile publice pot răspunde penal, fiind persoane juridice pasibile de răspundere penală în sensul art. 21 CP RM.”⁷⁴⁶ Această interpretare rezultă din alin. (1) art. 307 CCI RM, din care se deduce că instituția publică este persoană juridică, dar nu este autoritate publică.

După părerea justă a lui S. Botnaru și Iu. Buravenco, „persoana juridică poate fi subiect al infracțiunii din momentul dobândirii capacității de folosință și a celei de exercițiu, adică la data înregistrării ei la Camera Înregistrării de Stat.”⁷⁴⁷ Conform alin. (1) art. 176 CCI RM, „capacitatea de folosință a persoanei juridice se dobândește la data înregistrării de stat [...]”⁷⁴⁸ Totodată, conform alin. (1) art. 177 CCI RM, „persoana juridică își exercită, de la data constituirii, drepturile și își execută obligațiile prin administrator. [...]”⁷⁴⁹ Prevederi, care prezintă interes, conține și art. 179 CCI RM: „Persoana juridică se consideră constituită în

⁷⁴⁵ *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

⁷⁴⁶ Popov R. Persoana juridică în calitate de subiect al infracțiunilor prevăzute în Cap. XV și XVI din partea specială a Codului penal (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 61-66.

⁷⁴⁷ Botnaru S., Buravenco Iu. Unele reflecții asupra persoanelor juridice ca subiect al infracțiunii. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 11. p. 28-33.

⁷⁴⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷⁴⁹ *Ibidem*.

momentul înregistrării ei de stat dacă legea nu prevede altfel”⁷⁵⁰ (alin. (1); „Persoana juridică de drept public se consideră constituită la data intrării în vigoare a actului prin care se dispune constituirea sa, dacă acesta nu prevede o altă dată.”⁷⁵¹ Din momentul constituirii persoanei juridice, aceasta poate avea calitatea de subiect al infracțiunii.

Pe parcursul activității sale persoana juridică poate fi reorganizată. Conform alin. (1) art. 204 CCI RM, „persoana juridică se reorganizează prin fuziune (contopire și absorbție), dezmembrare (divizare și separare) sau transformare”.

Alin. (1) art. 151 CP Rom din 2009 prevede: „În cazul pierderii personalității juridice prin fuziune, absorbție sau divizare intervenită după comiterea infracțiunii, răspunderea penală și consecințele acesteia se vor angaja: a) în sarcina persoanei juridice create prin fuziune; b) în sarcina persoanei juridice absorbante; c) în sarcina persoanelor juridice care au fost create prin divizare sau care au dobândit fracțiuni din patrimoniul persoanei divizate.”⁷⁵² Asemenea prevederi lipsesc în legea penală a Republicii Moldova. Însă, în art. 205 CCI RM găsim informații suficiente despre succesiunea de drept în cazul reorganizării persoanelor juridice: „(1) În cazul contopirii persoanelor juridice, drepturile și obligațiile fiecăreia din ele trec la noua persoană juridică, în conformitate cu actul de transmitere. (2) În cazul absorbției unei persoane juridice de către alta, drepturile și obligațiile persoanei juridice absorbite trec la persoana juridică absorbantă în conformitate cu actul de transmitere. (3) În cazul divizării persoanei juridice, drepturile și obligațiile ei trec la noile persoane juridice în conformitate cu bilanțul de repartiție. (4) În cazul separării, o parte din drepturile și obligațiile persoanei juridice reorganizate trece, la fiecare din persoanele juridice participante la reorganizare (existente sau care iau ființă), în corespundere cu bilanțul de repartiție. (5) În cazul reorganizării persoanei juridice prin transformare, drepturile și obligațiile persoanei juridice reorganizate trec la noua persoană juridică în conformitate cu actul de transmitere.”⁷⁵³ Interpretarea acestor dispoziții ne ajută să înțelegem cine dobândește calitatea de subiect al infracțiunii după reorganizarea persoanei juridice.

Ca și persoana fizică, persoana juridică își încetează existența la un moment dat. Conform alin. (1) art. 176 CCI RM, „capacitatea de folosință a persoanei juridice [...] încetează la data radierii ei din registrul de publicitate prevăzut de lege.”⁷⁵⁴ De asemenea, conform alin. (2) art. 181 CCI RM, „la expirarea termenului stabilit pentru existența persoanei juridice, aceasta se

⁷⁵⁰ *Ibidem.*

⁷⁵¹ *Ibidem.*

⁷⁵² *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.

⁷⁵³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷⁵⁴ *Ibidem.*

dizolvă dacă până la acel moment actele de constituire nu se modifică”. Potrivit alin. (1) art. 223 CCi RM, „persoana juridică se dizolvă în temeiul: a) expirării termenului stabilit pentru durata ei; b) atingerii scopului pentru care a fost constituită sau imposibilității atingerii lui; c) hotărârii organului ei competent; d) hotărârii judecătorești în cazurile prevăzute la art. 224; e) insolvabilității sau încetării procesului de insolvabilitate în legătură cu insuficiența masei debitoare; f) faptului că persoana juridică cu scop nelucrativ sau cooperativa nu mai are niciun membru; g) altor cauze prevăzute de lege sau de actul de constituire.”⁷⁵⁵ Din momentul dizolvării persoanei juridice, aceasta pierde calitatea de subiect al infracțiunii.

Conform alin. (5) art. 21 CP RM, „răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită.”⁷⁵⁶ În pct. 18 din Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 68 din 14.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 362¹ din Codul penal, se arată: „Curtea observă că, în conformitate cu prevederile articolului 21 alin. (5) din Codul penal, răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită. Așadar, potrivit prevederilor Codului penal, pentru săvârșirea uneia și a aceleiași infracțiuni, la răspunderea penală poate fi trasă atât persoana juridică, cât și persoana fizică care activează în cadrul persoanei juridice. Această politică a legislatorului penal se încadrează în marja sa de discreție și nu contravine Constituției.”⁷⁵⁷ Regula din alin. (5) art. 21 CP RM nu contravine principiului de neadmitere a sancționării duble a persoanei pentru aceeași faptă. În această normă, persoana fizică și persoana juridică sunt distincte, nu o parte a celeilalte.

M. Dogaru observă just: „Nu putem fi de acord cu [obiecțiile] care au ca premisă asimilarea persoanei juridice cu grupul de persoane care o compun. Persoana juridică nu este în realitate o simplă însumare de patrimonii sau de părți din patrimonii, reunite într-un anumit scop, ea constituind un alt subiect de drept, patrimoniul acesteia fiind distinct de patrimoniile membrilor componenți, iar când se aplică o pedeapsă persoanei juridice, doar aceasta este în mod direct vizată de pedeapsa respectivă.”⁷⁵⁸ Această părere corespunde art. 6 CP RM, care consacră principiul caracterului personal al răspunderii penale. Vinovăția persoanei fizice în săvârșirea unei infracțiuni nu exclude vinovăția unei persoane juridice pentru aceeași infracțiune. Sau viceversa: vinovăția persoanei juridice în comiterea unei infracțiuni nu exclude vinovăția unei persoane fizice pentru aceeași infracțiune.

⁷⁵⁵ *Ibidem.*

⁷⁵⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁵⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 230-237.

⁷⁵⁸ Dogaru M. Răspunderea penală a persoanelor juridice / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019, p. 79. 213 p.

4.2.2. Calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM

În art. 333 CP RM este descrisă calitatea specială a subiectului infracțiunilor prevăzute de acest articol: „arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, [...] persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau [...] persoană care lucrează pentru o astfel de organizație, [...] participant la un eveniment sportiv sau [la un] eveniment de pariat.”⁷⁵⁹ În art. 334 CP RM nu este descrisă nicio calitate specială a subiectului, fapt ce demonstrează că subiectul dării de mită trebuie să îndeplinească doar condițiile prevăzute de art. 21 CP RM.

Categoriile de subiecți speciali ai infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, sunt: 1) arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; 2) persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; 3) persoana care lucrează pentru o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; 4) participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat.

În ceea ce privește *prima* dintre aceste categorii, statutul juridic al arbitrului, ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, este reglementat în Legea nr. 23 din 22.02.2008 cu privire la arbitraj⁷⁶⁰ (în continuare – Legea nr. 23/2008).

Noțiunea de arbitru este definită în art. 2 al acestei legi: „arbitru – persoană fizică aleasă de părți sau numită în modul stabilit de părți pentru soluționarea prin arbitraj a litigiului.”⁷⁶¹ Conform alin. (7) art. 11 al Legii nr. 23/2008, „lista arbitrilor este aprobată de organul pe lângă care s-a înființat arbitrajul, în modul stabilit de acest organ, și are un caracter de recomandare. În principiu, partea poate numi în calitate de arbitru orice persoană care întrunește exigențele prevăzute de prezenta lege.”⁷⁶² În conformitate cu alin. (1) art. 12 al aceleiași legi, „arbitrii sunt numiți sau înlocuiți potrivit convenției de arbitraj”⁷⁶³.⁷⁶⁴ Temeiurile de încetare a împuternicirilor arbitrului sunt stabilite în art. 16 al Legii nr. 23/2008.

În afară de legea dată, alte acte normative reglementează statutul juridic al arbitrului, ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu: Hotărârea Guvernului nr. 987 din 21.11.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Arbitrajului specializat în

⁷⁵⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁶⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 88-89.

⁷⁶¹ *Ibidem*.

⁷⁶² *Ibidem*.

⁷⁶³ Potrivit art. 2 al Legii nr. 23/2008, convenție de arbitraj se consideră „acordul în a cărui bază părțile remit spre soluționare în arbitraj toate litigiile sau o parte din litigii, care au apărut sau care ar putea să apară între ele ca rezultat al unui raport juridic contractual sau necontractual. Convenția de arbitraj poate fi exprimată sub formă de clauză arbitrală inserată în contract ori sub formă de acord independent”.

⁷⁶⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 88-89.

domeniul proprietății intelectuale și procedura arbitrală⁷⁶⁵; Statutul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova^{766, 767}

Cea de-a doua categorie a subiectului special al infracțiunilor, prevăzute la art. 333 CP RM, este persoana care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală.

Noțiunea, care desemnează categoria dată, este definită în art. 124 CP RM: „Prin persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală se înțelege persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.”⁷⁶⁸

În Codul civil, noțiunii, definite în art. 124 CP RM, îi corespunde, în anumite privințe, noțiunea de administrator al persoanei juridice. Conform alin. (1) art. 177 CCi RM, „persoana juridică [...] își execută obligațiile prin administrator. Persoana juridică poate avea unul sau mai mulți administratori.”⁷⁶⁹

Este necesar de menționat că, potrivit alin. (2) art. 177 CCi RM, „are calitatea de administrator persoana fizică sau, în cazurile expres prevăzute de lege, *persoana juridică* (evid. ns.) care, în condițiile legii și ale actului de constituire, este desemnată să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe contul persoanei juridice. Persoana juridică cu scop lucrativ poate avea în calitate de administrator o altă persoană juridică.”⁷⁷⁰ Astfel, administrator al unei persoane juridice poate fi o altă persoană juridică. Mai multe detalii despre administratorul persoană juridică găsim în art. 199 CCi RM: „(1) În cazul în care a fost desemnată în calitate de administrator, persoana juridică desemnează o singură persoană fizică care va exercita permanent funcțiile sale. (2) Persoana fizică desemnată trebuie să îndeplinească

⁷⁶⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 411-420.

⁷⁶⁶ *Statutul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova*. Disponibil: https://arbitraj.chamber.md/wp-content/uploads/sites/27/2021/05/STATUTUL-_modificat-aprilie_2021.pdf

⁷⁶⁷ Acest act normativ cuprinde: Anexa 1 „Lista arbitrilor”; Anexa 2 „Regulamentul cu privire la procedura de arbitraj intern”; Anexa 3 „Regulamentul cu privire la procedura de arbitraj internațional”; Anexa 4 „Regulamentul cu privire la procedura de arbitraj a litigiilor corporative”; Anexa 5 „Regulamentul cu privire la procedura de arbitraj a litigiilor sportive”; Anexa 6 „Regulile de acordare a unor funcții de administrare a arbitrajului, convenit de părți pentru soluționarea unui litigiu concret (arbitrajul *ad-hoc*)”.

⁷⁶⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁶⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁷⁷⁰ *Ibidem*.

cerințele legale pentru administratori, avînd aceleași obligații și răspunzînd solidar cu persoana juridică desemnată în calitate de administrator.”⁷⁷¹

Art. 333 CP RM exclude tragerea la răspundere a administratorului persoană juridică. Luînd în considerare prevederile alin. (2) art. 177 și art. 199 CCi RM, propunem ca sancțiunile din art. 333 CP RM să fie completate, pentru ca persoana juridică să poată avea calitatea de subiect al luării de mită. O asemenea completare nu ar contraveni parag. 1 art. 26 din Convenția ONU împotriva corupției⁷⁷² și alin. (1) art. 5 al Deciziei-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat.⁷⁷³ Ca fundament pentru completarea, pe care o sugerăm, pot servi sancțiunile din art. 334 CP RM (în care se stabilesc pedepse pentru persoanele juridice), ținînd seama de faptul că gradul de pericol social al dării de mită este mai redus în comparație cu gradul de pericol social al luării de mită. La modul concret recomandăm ca sancțiunile din art. 333 CP RM să fie completate în final cu următoarele texte:

– „ , , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 9000 la 11000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (1));

– „ , , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 12000 la 15000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (2));

– „ , , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 14000 la 17000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice” (alin. (3));

– „ , , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 7000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (4)).

Prevederile alin. (2) art. 177 și art. 199 CCi RM nu sunt aplicabile celor care gestionează întreprinderile cu statut de persoană fizică (întreprinderea individuală; gospodăria țărănească de fermier). În cazul acestora, ca și în cazul tuturor celorlalte persoane care gestionează o întreprindere, în Legea nr. 845/1992 se folosește noțiunea „manager-șef de întreprindere”: „Atribuțiile de antreprenor la întreprinderile de stat (municipale) le execută managerul-șef de întreprindere pe baza contractului încheiat cu acesta”⁷⁷⁴ (alin. 1 art. 2); „Titularul patrimoniului

⁷⁷¹ *Ibidem.*

⁷⁷² *United Nations Convention against Corruption.* Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption_signing/Convention-e.pdf

⁷⁷³ *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat.* Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>

⁷⁷⁴ *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova, 1994, nr. 2.*

(antreprenorul) este în drept de a transmite, pe bază de contract, o parte sau toate atribuțiile de efectuare a activității de antreprenoriat managerului-șef de întreprindere”⁷⁷⁵ (alin. 1 art. 4).

De asemenea, persoanelor, care gestionează o întreprindere, le sunt aplicabile dispozițiile referitoare la noțiunea „persoană cu funcție de răspundere”⁷⁷⁶ din: alin. (1) art. 73 din Legea nr. 1134/1997⁷⁷⁷; alin. (3) art. 76 din Legea nr. 135/2007⁷⁷⁸; alin. (1) art. 77 din Legea nr. 73 din 12.04.2001 privind cooperativele de întreprinzător⁷⁷⁹; alin. (1) art. 41 din și în Legea nr. 1007 din 25.04.2002 privind cooperativele de producție⁷⁸⁰ etc.

Din art. 124 CP RM rezultă că persoana, care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, este numită, aleasă sau însărcinată să exercite funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice. Pentru a înțelege care este esența juridică a acestor funcții și acțiuni, este necesar să analizăm Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 1 din 11.01.2001 privind controlul constituționalității dispozițiilor art. 183 din Codul penal: „[...] Prin întreprinderea de acțiuni administrative de dispoziție se înțeleg împuternicirile legate în special de dirijarea nemijlocită a oamenilor, administrarea unui sector de muncă. Prin întreprinderea de acțiuni organizatorico-economice se înțeleg obligațiile și împuternicirile corespunzătoare, legate în special de dispunerea și administrarea proprietății sub toate formele ei. [...]”⁷⁸¹

În alt context, sintagma „[...] i se acordă, permanent sau provizoriu, prin stipularea legii, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”⁷⁸² este utilizată nu doar în definiția din art. 124 CP RM, ci și în definiția noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” din alin. (1) art. 123 CP RM. Deosebirea dintre cele două definiții este că subiectul infracțiunii, menționat în art. 124 CP RM, reprezintă o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală ori o subdiviziune a lor; subiectul infracțiunii, menționat în alin. (1) art. 123 CP RM, reprezintă o întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale ori o subdiviziune a lor.

⁷⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁷⁶ Se are în vedere persoana cu funcție de răspundere din sectorul privat, nu persoana cu funcție de răspundere în sensul alin. (1) art. 123 CP RM.

⁷⁷⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.

⁷⁷⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

⁷⁷⁹ Legea nr. 73 din 12.04.2001 privind cooperativele de întreprinzător. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 49-50.

⁷⁸⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 71-73.

⁷⁸¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 8-10.

⁷⁸² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

În continuare vom analiza noțiunile „organizație comercială”, „organizație obștească”, „altă organizație nestatală” și „subdiviziune a organizației comerciale, obștești sau a unei alte organizații nestatale”.

În Secțiunea 4.2.1 a prezentei teze am menționat că, în Codul civil, organizații comerciale sunt numite persoanele juridice de drept privat cu scop lucrativ (comercial). Se au în vedere societățile comerciale și cooperativele. Atragem atenția asupra faptului că întreprinderea de stat și întreprinderea municipală cad sub incidența nu a art. 124 CP RM, ci a alin. (1) art. 123 CP RM. *Per a contrario*, noțiunile „întreprindere socială” și „întreprindere socială de inserție”⁷⁸³ cad sub incidența a art. 124 CP RM.

Noțiunile „organizație obștească” și „altă organizație nestatală” cuprind, într-o anumită măsură, noțiunea „organizație necomercială” la care ne-am referit în Secțiunea 4.2.1 a prezentei teze.

Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale⁷⁸⁴ se aplică asociației obștești, fundației și instituției private. Noțiunile, care desemnează aceste trei forme juridice de organizare a organizației necomerciale, sunt definite în art. 2 al acestei legi: „(1) Asociație obștească este organizația necomercială constituită benevol de fondatori în vederea realizării scopurilor necomerciale pentru care a fost constituită. (2) Fundație este organizația necomercială, fără membri, constituită de una sau mai multe persoane, dotată cu patrimoniu distinct și separat de cel al fondatorilor, destinat atingerii scopurilor necomerciale prevăzute în actul de constituire. (3) Instituție privată este organizația necomercială constituită de către o singură persoană pentru realizarea unor scopuri necomerciale, finanțată parțial sau integral de aceasta.”⁷⁸⁵

În afară de aceasta, noțiunile „organizație obștească” și „altă organizație nestatală” se referă la: partidele politice; sindicate; patronate; cultele religioase și părțile lor componente; alte persoane juridice al căror mod de constituire și funcționare este reglementat de legi. Este important ca, din aceste legi, să nu rezulte că persoanele juridice în cauză au statutul de întreprindere, instituție, organizație de stat sau a administrației publice locale.

⁷⁸³ Noțiunile, care desemnează aceste două forme de organizare a întreprinderii, sunt definite în art. 36² al Legii nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi: „1. Întreprinderea socială este întreprinderea constituită de asociații obștești, fundații, culte religioase, instituții private și/sau persoane fizice care desfășoară activități de antreprenoriat social în vederea soluționării unor probleme sociale de interes comunitar și care îndeplinesc condițiile stabilite în prezentul capitol. 2. Întreprinderile sociale de inserție sunt întreprinderi sociale care au ca scop crearea locurilor de muncă și încadrarea, în mod prioritar, a persoanelor din categoriile defavorizate ale populației”.

⁷⁸⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 193.

⁷⁸⁵ *Ibidem*.

În ceea ce privește subdiviziunea organizației comerciale, obștești sau a unei alte organizații nestatale, în art. 2595 CCi RM se menționează noțiunile „sucursală (reprezentanță” și „filială”. De asemenea, noțiunile „reprezentanță” și „filială” se folosesc în art. 24 și 27 ale Legii nr. 845/1992.

Conform alin. (6) art. 9 din Legea nr. 1134/1997, „conducătorul filialei sau al reprezentanței își exercită atribuțiile în temeiul regulamentului filialei sau reprezentanței aprobat de societate și al mandatului eliberat de societate.”⁷⁸⁶ Prevederi similare se conțin în alin. (4) art. 7 din Legea nr. 135/2007.⁷⁸⁷

Cea de-a *treia* categorie a subiectului special al infracțiunilor, care sunt specificate la art. 333 CP RM, este persoana care lucrează pentru o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală.

Este avut în vedere angajatul unei organizații comerciale, obștești ori al unei alte organizații nestatale, care nu este persoană ce gestionează o astfel de organizație (*i.e.* nu corespunde cerințelor stabilite în art. 124 CP RM), și care nu face parte din personalul administrativ-tehnic al organizației comerciale, obștești sau al unei alte organizații nestatale.

În ceea ce privește personalul administrativ-tehnic, este relevant argumentul lui R. Popov: „Activitățile, desfășurate de cei din personalul sus-menționat, au un caracter auxiliar în raport cu activitatea de serviciu într-o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, și nu se confundă cu aceasta. Cei, care fac parte din personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul de deservire tehnică; personalul care desfășoară activități auxiliare) al organizației comerciale, obștești sau al unei alte organizații nestatale, nu sunt titulari ai autorității acestei organizații”.⁷⁸⁸ *In aliis verbis*, nu poate aduce atingere valorilor și relațiilor sociale, ocrotite de art. 333 CP RM, pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea, personal sau prin mijlocitor, de către cei din personalul administrativ-tehnic a bunurilor, serviciilor, privilegiilor sau avantajelor sub orice formă, ce nu li se cuvin, pentru ei sau pentru alte persoane, sau acceptarea unor oferte ori promisiuni din partea acestora.

Cea de-a *patra* categorie a subiectului special al infracțiunilor, ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM, este participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat.

⁷⁸⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.

⁷⁸⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

⁷⁸⁸ Popov R. Subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în capitolul XVI din partea specială a Codului penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2012, nr. 8, p. 112-128.*

Ca atare, în art. 333 CP RM este folosită expresia „participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat.”⁷⁸⁹ Însă, din interpretarea Legii nr. 291 din 16.12.2016 cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc⁷⁹⁰, se desprinde că în Republica Moldova pariul poate presupune folosirea rezultatelor exclusiv ale unor evenimente sportive. Dovada cea mai elocventă este folosirea în această lege a sinonimiei „pariu pentru competițiile/evenimentele sportive (pariu)”. De aceea, este corect să vorbim nu despre participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat, ci despre participantul la un eveniment sportiv sau la un eveniment sportiv de pariat.

În opinia lui V. Stati, eveniment sportiv este „evenimentul în care doi sau mai mulți participanți – persoane (sportivi) sau echipe – realizează o activitate orientată spre dezvoltarea posibilităților extreme ale omului în condiții competiționale sau în procesul sportiv-pedagogic.”⁷⁹¹ O definiție apropiată ca esență este propusă de Gh. Reniță.⁷⁹² Pentru aplicarea art. 333 CP RM nu are importanță tipul și forma evenimentului sportiv la care participă subiectul luării de mită. Astfel de forme și tipuri sunt stabilite în Clasificația sportivă unică a Republicii Moldova (anii 2018-2021).⁷⁹³ După părerea justă a lui Gh. Reniță, „evenimentul sportiv poate avea un caracter oficial (programat într-un campionat sau altă competiție desfășurată sub egida unei organizații sportive) sau amical (organizat de un club, asociație sportivă sau persoane autorizate, între sportivi sau echipe alese de organizator), intern ori internațional (se realizează între două echipe aparținând de două federații naționale, două cluburi, un club și o echipă națională sau două echipe naționale).”⁷⁹⁴

Evenimentul sportiv de pariat este acel eveniment sportiv care constituie obiectul unui pariu. Conform art. 2 al Legii nr. 291 din 16.12.2016 cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc, pariu se consideră „jocul de noroc desfășurat între organizator și jucător sau între jucători, în care sunt folosite rezultatele unor competiții/evenimente sportive ce se vor produce fără implicarea organizatorului, cu condiția ca rezultatele pe care se pariază să nu fie

⁷⁸⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁷⁹⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 2-8.

⁷⁹¹ Stati V. *Infrațiunea de manipulare a unui eveniment (art. 242¹ CP RM): studiu de drept penal (Partea I)*. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 11, p. 9-15.

⁷⁹² Reniță Gh. *Noțiunea de „eveniment sportiv” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate*. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 5, ч. 10, p. 12-21.

⁷⁹³ *Clasificația sportivă unică A Republicii Moldova (anii 2018-2021)*. Disponibil:

https://mecc.gov.md/sites/default/files/clasificare_18-21.pdf

⁷⁹⁴ Reniță Gh. *Răspunderea penală pentru manipularea unui eveniment și pariurile aranjate* / Teză de doctorat în drept. Chișinău, 2020, p. 246. 348 p.

determinate pur aleatoriu.”⁷⁹⁵ Reglementări detaliate privind organizarea și desfășurarea pariurilor conține Capitolul VIII al acestei legi.

În altă ordine de idei, în cele ce urmează va fi acordată atenție unor probleme de ordin particular ce caracterizează subiectul special al infracțiunilor care sunt prevăzute la art. 333 CP RM.

În primul rând, dorim să ne axăm pe analiza statutului juridic al unor categorii de persoane din perspectiva alin. (2) art. 123 și art. 124 CP RM.

Lui R. Popov îi aparțin următoarele cuvinte: „În sensul alin. (2) art. 123 CP RM, sunt persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public: auditorul; avocatul; executorul judecătoresc; expertul judiciar; interpretul și traducătorul antrenat de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați sau de executorii judecătorești; mediatorul; medicul, privit ca liber profesionist; mandatarul autorizat, etc.”⁷⁹⁶ Valoarea acestei aserțiuni constă în stabilirea unor criterii ce permit deosebirea noțiunii „persoană publică” în accepțiunea alin. (2) art. 123 CP RM (în special a noțiunii „persoană autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”) de noțiunea „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală” în accepțiunea art. 124 CP RM. Prevederile vagi ale alin. (2) art. 123 și art. 124 CP RM, precum și lipsa unor repere normative fără echivoc în ceea ce privește deosebirea noțiunilor respective, denotă necesitatea continuării investigării problemei persoanelor al căror statut juridic este incert. O astfel de incertitudine generează aplicarea incorectă a legii penale, ceea ce, la rândul său, duce la injustiție și la pierderea încrederii cetățenilor în valorile statului de drept.

Aserțiunea sus-citată a lui R. Popov datează din 2013. Datorită dezvoltării dinamice a relațiilor sociale, unele dintre ideile expuse de acest autor reclamă reevaluare. În plus, chiar R. Popov recunoaște că „nu este exclus să existe și alte persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public, persoane care să intre sub incidența noțiunii de la alin. (2) art. 123 CP RM. Important este să existe o confirmare în textul unui act normativ că astfel de persoane îndeplinesc cumulativ următoarele două condiții: 1) sunt autorizate sau investite de stat să-și desfășoare activitățile; 2) activitățile pe care le desfășoară sunt activități de interes

⁷⁹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 2-8.

⁷⁹⁶ Popov R. Analiza particularităților unor categorii de persoane publice în sensul alin. (2) art. 123 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 54-58.

public.”⁷⁹⁷ Punctând aceste indicii, năzuim să analizăm statutul juridic al unor categorii de persoane pentru a decela dacă acestea cad sub incidența alin. (2) art. 123 CP RM sau a art. 124 CP RM.

La 14.04.2016 a fost adoptată Legea nr. 69 din 14.04.2016 cu privire la organizarea activității notarilor.⁷⁹⁸ (în continuare – Legea nr. 69/2016) Această lege a substituit în cea mai mare parte Legea nr. 1453 din 08.11.2002 cu privire la notariat.⁷⁹⁹ (în continuare – Legea nr. 1453/2002) A rămas în vigoare doar art. 32 al Legii nr. 1453/2002.

Faptul că notarul avea statutul de persoană publică rezulta din mai multe prevederi ale Legii nr. 1453/2002: „Notariatul este o instituție publică de drept abilitată să asigure, în condițiile legii, ocrotirea drepturilor și intereselor legale ale persoanelor și statului prin îndeplinirea de acte notariale în numele Republicii Moldova”⁸⁰⁰ (alin. (1) art. 2); „Pornind de la caracterul public al notariatului, Ministerul Justiției efectuează, în conformitate cu legislația, reglementarea și organizarea activității notariale”⁸⁰¹ (alin. (3) art. 2); „Actul notarial, purtând sigiliul și semnătura persoanei care desfășoară activitate notarială, este de autoritate publică, se prezumă legal și veridic și are forță probantă și executorie”⁸⁰² (alin. (2) art. 3); „Notarul este persoana autorizată de stat să presteze în numele acestuia servicii publice prin desfășurarea activității notariale în baza licenței eliberate de Ministerul Justiției, în condițiile prezentei legi”⁸⁰³ (alin. (1) art. 8); „Notarul se numește în funcție prin ordinul ministrului justiției”⁸⁰⁴ (alin. (2) art. 8), etc. În afară de aceasta, după cum reieșea din definiția noțiunii „autoritate publică” formulată în art. 2 al Legii nr. 793 din 10.02.2000 a contenciosului administrativ (în continuare – Legii nr. 793/2000), notarul era asimilat autorității publice, făcând parte din categoria de „persoane de drept privat care exercită atribuții de putere publică sau utilizează domeniul public, fiind împuternicite prin lege să presteze un serviciu de interes public.”⁸⁰⁵

La 01.04.2019 Legea nr. 793/2000 a fost abrogată. În locul acesteia a intrat în vigoare Codul administrativ.⁸⁰⁶ Acest cod conține două definiții care prezintă o anumită relevanță: „Autoritate publică se consideră orice structură organizatorică sau organ instituită/instituit prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul

⁷⁹⁷ *Ibidem.*

⁷⁹⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287.

⁷⁹⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 154-157.

⁸⁰⁰ *Ibidem.*

⁸⁰¹ *Ibidem.*

⁸⁰² *Ibidem.*

⁸⁰³ *Ibidem.*

⁸⁰⁴ *Ibidem.*

⁸⁰⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 57-58.

⁸⁰⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

realizării unui interes public”⁸⁰⁷ (art. 7); „Regimul de putere publică reprezintă ansamblul competențelor prevăzute de lege în vederea realizării sarcinilor autorităților publice, care le conferă posibilitatea de a se impune cu forță juridică obligatorie în raporturile lor cu persoane fizice sau juridice”⁸⁰⁸ (art. 8). Totuși, în aceste definiții nu găsim confirmarea expresă a faptului că notarul este persoană publică, ceea ce deosebește Codul administrativ de Legea nr. 793/2000.

În circumstanțele descrise este important să stabilim dacă nu cumva remanierele legislative, privitoare la reglementarea activității notarului, au avut ca efect revenirea acestuia la statutul de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. Amintim cu această ocazie că, până la intrarea în vigoare a Legii nr. 245 din 02.12.2011 privind modificarea și completarea unor acte legislative⁸⁰⁹, dispoziția de la alin. (2) art. 335 CP RM a avut următorul conținut: „Aceeși acțiune săvârșită de către un notar sau auditor”. În legătură cu această dispoziție, S. Brînza și V. Stati menționau: „Observăm o contradicție în plan normativ: pe de o parte, notarul este asimilat și atribuit la categoria reprezentanților autorității publice; pe de altă parte, este recunoscut persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală. În mod firesc, tranșăm dilema în cauză în favoarea textului legii penale, *i.e.* a prevederii de la alin. (2) art. 335 CP RM: până la o eventuală modificare a acestei prevederi concretizate în eliminarea din ea a cuvintelor „notar sau”, nu avem niciun temei să nu recunoaștem că notarul este o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.”⁸¹⁰

Totuși, suspiciunile noastre se dovedesc a fi fără temei. Chiar Legea nr. 69/2016 conține confirmarea expresă a faptului că notarul este o persoană publică. Conform alin. (1) art. 8 al acesteia, „notarul este exponentul puterii de stat, împuternicit în modul stabilit de lege în baza licenței și a ordinului de învestire cu împuterniciri.”⁸¹¹ Împuternicirea în modul stabilit de lege în baza licenței decurge din alin. (1) art. 26 al Legii nr. 69/2016: „Licența pentru desfășurarea activității notariale se eliberează de către ministrul justiției persoanei care a promovat concursul pentru suplinirea locurilor vacante de notar, la cererea acesteia, conform hotărârii Comisiei de licențiere. [...]”⁸¹² Împuternicirea în modul stabilit de lege în baza ordinului de învestire cu împuterniciri rezultă din alin. (1) art. 28 al aceleiași legi: „Notarul, la cerere, prin ordinul ministrului justiției, este învestit cu împuterniciri de exercitare a activității notariale în teritoriul pentru care a promovat concursul, pînă la împlinirea plafonului de vîrstă prevăzut la art. 42 alin.

⁸⁰⁷ *Ibidem.*

⁸⁰⁸ *Ibidem.*

⁸⁰⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 25-28.

⁸¹⁰ Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 923. 1324 p.

⁸¹¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287.

⁸¹² *Ibidem.*

(1) lit. e). [...]”⁸¹³ Faptul că notarul este exponent al puterii de stat îl confirmă și alin. (1) art. 35 al Legii nr. 69/2016: „Notarul dispune de o ștampilă proprie de configurație rotundă, cu imaginea Stemei de Stat plasată pe centru, în jurul căreia se inscripționează cuvintele „Republica Moldova”, „Notar”, numele și prenumele notarului și numărul licenței deținute. [...]”⁸¹⁴

Ergo, substituirea Legii nr. 1453/2002 prin Legea nr. 69/2016 nu a avut niciun impact asupra statutului juridic al notarului. Acesta continuă să aibă calitatea de persoană publică în accepțiunea alin. (2) art. 123 CP RM (și anume – de persoană autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public).

În alt context, atât Legea nr. 1453/2002, cât și Legea nr. 69/2016 conțin reglementări privitoare la notarul stagiar. Notarului stagiar nu i se conferă împuterniciri în modul stabilit de lege în baza licenței și a ordinului de investire. Rezultă că notarul stagiar nu este exponentul puterii de stat, deci nu este o persoană publică. Însă, aceasta nu trebuie să ducă la concluzia că notarul stagiar are statutul de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, în accepțiunea art. 124 CP RM. Or, „notarul stagiar nu exercită funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice, așa cum o cere acest articol”⁸¹⁵

Notarul stagiar nu posedă nici calitatea de persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală în sensul art. 333 și 335 CP RM. După cum explică R. Popov, „în sensul dispozițiilor de la art. 333 și 335 CP RM, prin „persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” trebuie de înțeles acea persoană care, deși activează într-o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, nu îndeplinește condițiile prevăzute la art. 124 CP RM. Așadar, este vorba despre o persoană care, deși este lucrător (angajat) al organizației comerciale, obștești sau al unei alte organizații nestatale, totuși nu exercită funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice.”⁸¹⁶

O interpretare mai nuanțată a noțiunii „persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” o oferă V. Stati și R. Popov: „Prin persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație

⁸¹³ *Ibidem*.

⁸¹⁴ *Ibidem*.

⁸¹⁵ Brînza C. Statutul juridic al unor categorii de persoane din perspectiva alin. (2) art. 123 și art. 124 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 8, p. 105-113.

⁸¹⁶ Popov R. Subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în capitolul XVI din partea specială a Codului penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”*, Seria „Științe sociale”, 2012, nr. 8, p. 112-128.

nestatală se înțelege persoana care: este angajată a organizației comerciale, obștești sau a unei alte organizații nestatale; realizează acțiuni producătoare de efecte juridice; nu exercită funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice. [...] Nu are calitatea de persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală [...] acel angajat al organizației în cauză care, în legătură cu fapta săvârșită, exercită numai funcții pur profesionale sau activități tehnice ori auxiliare”.⁸¹⁷ În aceeași lucrare, V. Stati și R. Popov identifică înțelesul noțiunii „acțiuni producătoare de efecte juridice”: „Se are în vedere că persoana publică are dreptul sau obligația ca prin acțiunile sale să dea naștere, să modifice sau să stingă raporturi juridice. Cu alte cuvinte, persoana publică deține prerogativa de a acorda drepturi și obligații altor persoane, de a modifica volumul acestor drepturi și obligații sau de a le înceta. Tocmai acesta este criteriul care permite delimitarea noțiunii „persoană publică” (în sensul alin. (2) art. 123 CP RM) de noțiunile „personalul administrativ-tehnic” și „persoană care exercită funcții pur profesionale”; [...] acordarea de către persoana publică a unor drepturi și obligații altor persoane se exprimă, de pildă, în: emiterea unui act; înscrierea unor date într-un registru; eliberarea unui document care confirmă un fapt juridic etc.”⁸¹⁸ Într-un alt studiu, R. Popov subliniază: „Nu oricare salariat din cadrul unei persoane juridice de drept privat intră sub incidența noțiunilor „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” sau „persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală”. [...] O persoană, care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, nu exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice; însă este obligatoriu ca o astfel de persoană să realizeze acțiuni relevante sub aspect juridic.”⁸¹⁹

Nu suntem de părerea că notarul stagiar realizează acțiuni producătoare de efecte juridice. Analiza atribuțiilor care-i revin acestuia denotă că acțiunile notarului stagiar nu pot da naștere, modifica sau stinge raporturi juridice. Astfel, potrivit pct. 16 din Ordinul Ministerului Justiției nr. 286 din 11.07.2003 privind Regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarului, „notarul poate delega notarului stagiar următoarele atribuții: a) efectuarea lucrărilor de secretariat; b) redactarea proiectelor de contracte care urmează a fi legalizate notarial și alte acte notariale; c) totalizarea practicii notariale; d) lucrări de arhivă.”⁸²⁰ Conform

⁸¹⁷ Stati V., Popov R. Unele precizări cu privire la înțelesul noțiunii „persoană publică” (alin. (2) art. 123 din Codul penal). În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 4, p. 12-22.

⁸¹⁸ Ibidem.

⁸¹⁹ Popov R. Aplicarea art. 256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medico-sanitare sau din personalul instituțiilor de învățământ. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 10, p. 19-28.

⁸²⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 170.

pct. 17 din același ordin, „pe perioada de efectuare a stagiului, notarul stagiar poate îndeplini și alte însărcinări ale Ministerului Justiției ce țin de analiza și generalizarea practicii notariale.”⁸²¹

Caracterul acestor atribuții ne îndeamnă să acordăm atenție opiniei exprimate de R. Popov: „Considerăm că persoanele care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală nu pot face parte nici din personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul de deservire tehnică; personalul care desfășoară activități auxiliare) al organizației comerciale, obștești sau al unei alte organizații nestatale. Or, obiectul juridic generic al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 335 CP RM îl constituie „relațiile sociale cu privire la activitatea de serviciu într-o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.”⁸²² Activitățile, desfășurate de cei din personalul sus-menționat, au un caracter auxiliar în raport cu activitatea de serviciu într-o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, și nu se confundă cu aceasta. Cei care fac parte din personalul administrativ-tehnic (personalul tehnic; personalul de deservire tehnică; personalul care desfășoară activități auxiliare) al organizației comerciale, obștești sau al unei alte organizații nestatale nu sunt titulari ai autorității acestei organizații.”⁸²³ S. Gavajuc exprimă o opinie asemănătoare.⁸²⁴ De asemenea, atenția noastră o atrage explicația din pct. 6.1 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014: „Nu sunt persoane publice personalul administrativ tehnic din cadrul întreprinderilor de stat sau municipale, din cadrul instituțiilor publice sau autorităților publice (personalul tehnic; personalul care desfășoară activități auxiliare). Față de acești salariați va fi aplicată răspunderea penală în conformitate cu art. 256 CP RM, cu condiția ca acțiunea de primire a remunerației ilicite având o natură patrimonială să fie comisă în prezența unei metode speciale – extorcarea.”⁸²⁵

Astfel, notarul stagiar face parte din personalul care desfășoară activități auxiliare. Din aceste considerente, el nu poate răspunde în baza acelor norme penale care prevăd răspunderea pentru infracțiunile în care ca subiect apare persoana publică sau persoana care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală. Printre astfel de norme se numără art. 333 și 335 CP RM. Primirea, prin extorcare, de către un notar stagiar, a unei

⁸²¹ *Ibidem*.

⁸²² Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 907. 1324 p.

⁸²³ Popov R. Subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în capitolul XVI din partea specială a Codului penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”*, Seria „Științe sociale”, 2012, nr. 8, p. 112-128.

⁸²⁴ Gavajuc S. *Răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016, p. 105. 170 p.

⁸²⁵ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestuia, intră sub incidența art. 256 CP RM.

O altă categorie de persoane, al căror statut continuă să ridice semne de întrebare, este personalul medical. În 2013 R. Popov a exprimat următorul punct de vedere cu privire la această categorie de persoane: „O altă persoană, autorizată sau investită de stat să îndeplinească activități de interes public, poate fi medicul, privit ca liber profesionist. În context, menționăm că, în corespundere cu art. 11 al Legii cu privire la exercitarea profesiei de medic, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.10.2005, profesiunea de medic poate fi exercitată inclusiv independent, sub formă de libera practică (alin. (1) art. 11); pentru menținerea calificării și ridicarea nivelului de pregătire și de responsabilitate profesională, medicii sunt supuși atestării cu o periodicitate de cel puțin 5 ani, în vederea stabilirii gradului de calificare (alin. (1) art. 12). Conform Legii ocrotirii sănătății a Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.03.1995, modul de autorizare a exercițiului profesiunilor medico-sanitare și farmaceutice este stabilit de Ministerul Sănătății (alin. (1) art. 9); persoanele fizice pot exercita independent profesii medico-sanitare numai în bază de licență, eliberată de Camera de Licențiere (alin. (2) art. 9); persoanele care nu au exercitat profesii medico-sanitare mai mult de 3 ani și care doresc să le exercite își vor actualiza cunoștințele în instituții de perfecționare sau în alte instituții, urmând să li se autorizeze ulterior exercițiul profesiunilor medico-sanitare, în modul stabilit (alin. (3) art. 9). Subliniem că medicul este persoană publică nu atunci când își exercită obligațiile profesionale, dar atunci când desfășoară activitate administrativă”.⁸²⁶ Din lecturarea acestei aserțiuni s-ar putea crea impresia că, atunci când exercită activitate administrativă, personalul medical reprezintă în toate cazurile persoane publice; or, personalul medical sunt persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public. Cu privire la sintagma „activitate administrativă”, în pct. 6.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Numai în cazul în care, aceste persoane în prezența anumitor circumstanțe, ajung să exercite funcții producătoare de efecte juridice (*e.g.* să acorde drepturi sau să elibereze de obligații), activitatea „subadministrativă” a medicilor, cadrelor didactice, casierilor etc. se poate transforma într-o activitate administrativă. De pildă, în cazul eliberării certificatului de concediu medical de către medic sau în cazul evaluării de către cadrele didactice a studenților, masteranzilor, aceștia exercită funcții producătoare de efecte juridice, motiv din care, în circumstanțele relevate astfel de persoane pot evolua în

⁸²⁶ Popov R. Analiza particularităților unor categorii de persoane publice în sensul alin. (2) art. 123 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 54-58.

calitate de subiecți ai infracțiunii prevăzute la art. 324 CP RM, cu condiția ca astfel de persoane să activeze în instituții publice, în caz contrar se va aplica răspunderea penală în conformitate cu art. 333 CP RM.”⁸²⁷

Impresia, despre care am vorbit mai sus, o infirmă o altă opinie exprimată de R. Popov: „Cei din personalul instituțiilor medico-sanitare [...] – care exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice ori funcții ale autorității publice – intră sub incidența fie a noțiunii „persoană cu funcție de răspundere” (și, implicit, a noțiunii mai largi „persoană publică”), fie a noțiunii „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” (nu însă și a noțiunii „persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală”).”⁸²⁸ Faptul, că personalul medical (atunci când desfășoară activitate administrativă) nu este reprezentat în toate cazurile de persoane publice, rezultă și din analiza reglementărilor normative în materie.

Astfel, art. 4 al Legii nr. 411 din 28.03.1995 a ocrotirii sănătății (în continuare – Legii nr. 411/1995) prevede: „Prestatorii de servicii medicale pot fi publici sau privați. [...]”⁸²⁹ (alin. (1)); „Persoanele fizice și persoanele juridice au dreptul să fondeze prestatori privați de servicii medicale și poartă răspundere pentru asigurarea lor financiară și tehnico-materială, pentru organizarea de asistență medicală și pentru calitatea ei, conform legislației în vigoare”⁸³⁰ (alin. (3)). Mai multe detalii conține Hotărârea Guvernului nr. 988 din 10.10.2018 pentru aprobarea Regulilor de organizare a asistenței medicale primare (în continuare – Hotărârea Guvernului nr. 988/2018): „Prestatori de asistență medicală primară pot fi prestatorii publici sau privați incluși în nomenclatorul prestatorilor de asistență medicală primară, aprobat prin ordinul ministrului sănătății, muncii și protecției sociale”⁸³¹ (pct. 25); „Prestatori publici sunt instituțiile medico-sanitare publice care prestează asistență medicală primară conform regulamentelor lor de activitate”⁸³² (pct. 26); „Prestatori privați sunt cabinetele individuale ale medicului de familie și centrele medicilor de familie, care reprezintă forme de organizare a activității profesionale a medicului de familie, precum și alte entități private care prestează asistență medicală primară, conform regulamentelor aprobate de Minister.”⁸³³ (pct. 27) Din aceste reglementări rezultă că,

⁸²⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁸²⁸ Popov R. Aplicarea art. 256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medico-sanitare sau din personalul instituțiilor de învățământ. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 10, p. 19-28.

⁸²⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.

⁸³⁰ *Ibidem*.

⁸³¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 398-399.

⁸³² *Ibidem*.

⁸³³ *Ibidem*.

dacă prestatorii de servicii medicale sunt privați, atunci personalul medical (în cazul în care desfășoară activitate administrativă) este reprezentat de persoane care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală.

În Anexa la Legea nr. 552 din 18.10.2001 privind evaluarea și acreditarea în sănătate (în continuare – Legea nr. 552/2001) sunt enumerate toate categoriile instituțiilor și întreprinderilor medico-sanitare și farmaceutice private: instituții medico-sanitare private de ambulator; cabinete individuale ale medicilor de familie; centre ale medicilor de familie; spitale private; farmacii amplasate în municipii și orașe; filialele acestor farmacii; farmacii rurale; filialele acestor farmacii; depozite farmaceutice; filialele acestor depozite.⁸³⁴ De asemenea, în Ordinul Ministerului Sănătății nr. 47 din 10.02.2016 cu privire la aprobarea Nomenclatorului prestatorilor privați de servicii de sănătate (în continuare – Ordinul Ministerului Sănătății nr. 47/2016) pot fi găsite: 1) Nomenclatorul prestatorilor privați de servicii de sănătate în domeniul asistenței medicale primare, urgente prespitalicești, spitalicești, specializate de ambulator și de recuperare (anexa nr. 1); 2) Nomenclatorul prestatorilor privați de servicii de sănătate în domeniul stomatologiei (anexa nr. 2).⁸³⁵

Pentru analiza de față prezintă interes mai ales art. 91 al Legii nr. 411/1995: „Pentru acordarea asistenței medicale, instituțiile medico-sanitare private trebuie să respecte următoarele condiții de activitate: a) prestatorul privat de servicii medicale trebuie să fie inclus în Nomenclatorul instituțiilor medico-sanitare al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; b) prestarea serviciilor medicale pentru genul de activitate solicitat trebuie să corespundă Nomenclatorului specializărilor profesionale, aprobat de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale; c) prestatorul privat de servicii medicale trebuie să dețină autorizație sanitară pentru genul de activitate practicat; d) prestatorul privat de servicii medicale trebuie să dețină certificat de acreditare.”⁸³⁶

Ultimele două condiții de activitate par să valideze postulatul enunțat de R. Popov, conform căruia, pentru a fi considerate persoane autorizate sau investite de stat să îndeplinească activități de interes public în înțelesul alin. (2) art. 123 CP RM, „important este să existe o confirmare în textul unui act normativ că astfel de persoane îndeplinesc cumulativ următoarele

⁸³⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 155-157.

⁸³⁵ *Ordinul Ministerului Sănătății nr. 47 din 10.02.2016 cu privire la aprobarea Nomenclatorului prestatorilor privați de servicii de sănătate*. Disponibil:

https://msmps.gov.md/sites/default/files/legislatie/ord_47_nomenclatorul_imsprivati_31.10.2019.pdf

⁸³⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.

două condiții: 1) sunt autorizate sau investite de stat să-și desfășoare activitățile; 2) activitățile pe care le desfășoară sunt activități de interes public.”⁸³⁷

Referitor la exigența de deținere a autorizației sanitare, alin. (5) art. 21 al Legii nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice stabilește: „Activitatea obiectivelor cu impact asupra sănătății publice este supusă autorizării sanitare de funcționare, cu excepția obiectivelor din lanțul alimentar. [...]”⁸³⁸ De asemenea, în pct. 2 din Hotărârea Guvernului nr. 663 din 23.07.2010 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind condițiile de igienă pentru instituțiile medico-sanitare, se menționează: „Exploatarea instituțiilor, inclusiv a celor construite sau reconstruite, supuse replanificării, reprofilării, reutilării, precum și folosirea temporară a clădirilor și încăperilor pentru amplasarea instituțiilor se efectuează în baza autorizației sanitare de funcționare pentru fiecare adresă de desfășurare a activității, eliberate de Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice [...] din teritoriile deservite, în conformitate cu art. 21 din Legea nr. 10-XVI din 3 februarie 2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice [...]”⁸³⁹

Rezultă că autorizării sanitare sunt supuse toate instituțiile medico-sanitare, publice sau private. Autorizarea sanitară nu are ca efect atribuirea calității de exponent al puteri de stat personalului medical (atunci când acesta desfășoară activitate administrativă), care reprezintă un prestator de servicii medicale privat. Autorizarea sanitară are ca efect permiterea exploatării sediului instituției medico-sanitare, în care urmează să fie acordată asistență medicală, *i.e.* să se desfășoare o activitate cu impact asupra sănătății publice.

Referitor la exigența de deținere a certificatului de acreditare, în preambulul Legii nr. 552/2001 se stabilește: „Evaluarea și acreditarea în sănătate se realizează în vederea determinării, pe bază de standarde elaborate și aprobate de Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale a capacității prestatorilor de servicii medicale și farmaceutice, indiferent de tipul de proprietate, forma juridică de organizare și subordonarea administrativă, de a acorda populației asistență respectivă [...]”⁸⁴⁰ Pe lângă aceasta, în corespundere cu alin. (1) art. 11, „prestatorii de servicii medicale și farmaceutice, de stat și private, sunt supuse evaluării și acreditării o dată în 5 ani.”⁸⁴¹ Putem observa că acreditării se supun toate fără excepție instituțiile medico-sanitare. Potrivit, art. 2 al aceleiași legi, prin „acreditare” se înțelege „procedura prin care autoritatea responsabilă de evaluare și acreditare în sănătate recunoaște, în

⁸³⁷ Popov R. Analiza particularităților unor categorii de persoane publice în sensul alin. (2) art. 123 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 54-58.

⁸³⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 67.

⁸³⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 131-134.

⁸⁴⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 155-157.

⁸⁴¹ *Ibidem*.

mod oficial, că un prestator de servicii medicale sau farmaceutice, personalul acesteia sunt competente să execute activitățile specifice profilului ei în conformitate cu standardele și prevederile legilor din domeniul medicinei și farmaciei.”⁸⁴² Observăm că nici acreditarea nu are ca efect atribuirea calității de exponent al puteri de stat personalului medical (în cazurile în care desfășoară activitate administrativă), care reprezintă un prestator de servicii medicale privat. Acreditarea are ca efect recunoașterea oficială a competenței instituției medico-sanitare, precum și a personalului acesteia, să acorde asistență medicală.

În concluzie, îndeplinirea de către instituțiile medico-sanitare private a condițiilor prevăzute de art. 91 al Legii nr. 411/1995 nu înseamnă că statul le autorizează și le investește să îndeplinească activități de interes public în înțelesul alin. (2) art. 123 CP RM. După autorizarea sanitară și acreditare, instituțiile medico-sanitare private continuă să fie organizații comerciale în înțelesul art. 124 CP RM. Persoanele din cadrul acestor organizații, care exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, au calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM. Persoanele din cadrul organizațiilor comerciale, care nu exercită astfel de acțiuni, au, după caz, calitatea de: persoane, care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; personal administrativ-tehnic (personal tehnic; personal de deservire tehnică; personal care desfășoară activități auxiliare).

Un aspect conex, care trebuie neapărat analizat, este cel cu privire la exercitarea independentă a profesiei de medic. Mai precis, vom încerca să aflăm dacă personalul, care exercită independent profesia de medic (atunci când desfășoară activitate administrativă), cade sub incidența alin. (2) art. 123 CP RM sau a art. 124 CP RM.

Alin. (2) art. 8 al Legii nr. 411/1995 prevede: „Exercițiul profesiunilor medico-sanitare și farmaceutice poate fi independent (activitate profesională în domeniul sănătății, în una dintre formele de organizare prevăzute de prezenta lege) sau în calitate de angajat la un prestator de servicii medicale sau farmaceutice.”⁸⁴³ De asemenea, în art. 11 al Legii nr. 264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic, se stabilește: „Profesiunea de medic poate fi exercitată independent sau în calitate de angajat al unui prestator de servicii medicale acreditat conform legislației”⁸⁴⁴ (alin. (1)); „Exercitarea independentă a profesiei de medic reprezintă activitatea profesională a medicului în una dintre formele de organizare prevăzute de Legea ocrotirii sănătății nr. 411/1995”⁸⁴⁵ (alin. (2)). La exercitarea profesiei de medic în calitate de

⁸⁴² *Ibidem*.

⁸⁴³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.

⁸⁴⁴ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 172-175.

⁸⁴⁵ *Ibidem*.

angajat al unui prestator de servicii medicale ne-am referit anterior. Mai jos obiectul analizei noastre îl va reprezenta exercitarea independentă a profesiei de medic.

În rezultatul intrării în vigoare a Legii nr. 191 din 27.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative⁸⁴⁶, doar medicul de familie își poate exercita independent profesia. Din alin. (1) art. 36⁵ al Legii nr. 411/1995 aflăm care sunt cele două forme de organizare a activității medicului de familie: „Cabinetul individual al medicului de familie și centrul medicilor de familie reprezintă forme de organizare a activității profesionale a medicilor de familie titulari ai practicilor prin care aceștia își exercită independent profesia.”⁸⁴⁷ Conform alin. (3) art. 36⁵ al Legii nr. 411/1995, „cabinetul individual al medicului de familie activează și se prezintă în raporturile juridice ca persoană fizică.”⁸⁴⁸ Potrivit alin. (5) al aceluiași articol, „centrul medicilor de familie este persoană juridică, fiind administrat fie de către unul dintre medicii de familie titulari ai practicilor fondatori, fie de către o altă persoană desemnată de aceștia”.

Pentru a înțelege dacă cabinetul individual al medicului de familie și centrul medicilor de familie sunt organizații comerciale, obștești sau alte organizații nestatale în accepția art. 124 CP RM, este necesar să analizăm dispozițiile art. 36⁵ al Legii nr. 411/1995, reproduse mai sus, în coroborare cu alte dispoziții. Astfel, alin. (1) art. 175 CCi RM stabilește: „Persoanele juridice de drept privat se pot constitui liber doar în una din formele prevăzute de lege.”⁸⁴⁹ Formele, prevăzute de Legea nr. 411/1995 pentru exercitarea independentă a profesiei de medic de familie, sunt: cabinetul individual al medicului de familie; centrul medicilor de familie. În dispoziția de la lit. m) alin. (1) art. 283 din Codul fiscal se folosește formularea „instituțiile medico-sanitare publice, cabinetele individuale ale medicului de familie și centrele medicilor de familie, prevăzute la art. 36⁵ din Legea ocrotirii sănătății nr. 411/1995”.⁸⁵⁰ În fine, în alin. (3) art. 5 al Legii nr. 411/1995 se recurge la formularea „prestatorii privați de servicii medicale, inclusiv persoanele care exercită independent profesie medico-sanitară.”⁸⁵¹

Din aceste dispoziții rezultă că cabinetul individual al medicului de familie și centrul medicilor de familie sunt organizații nestatale în înțelesul art. 124 CP RM. Conform alin. (8) art. 36⁵ al Legii nr. 411/1995, „activitatea cabinetului individual al medicului de familie și cea a centrului medicilor de familie nu constituie activitate de întreprinzător.”⁸⁵² Drept urmare, cabinetul individual al medicului de familie și centrul medicilor de familie nu pot fi considerate

⁸⁴⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 321-332.

⁸⁴⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.

⁸⁴⁸ *Ibidem*.

⁸⁴⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁸⁵⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 62.

⁸⁵¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.

⁸⁵² *Ibidem*.

organizații comerciale în înțelesul art. 124 CP RM. Aceasta deși, potrivit alin. (10) art. 36⁵ al Legii nr. 411/1995, „înregistrarea de stat a centrului medicilor de familie se efectuează conform procedurii înregistrării de stat a persoanelor juridice, iar a cabinetului individual al medicului de familie – conform procedurii prevăzute pentru întreprinzătorii individuali. [...]”⁸⁵³ Astfel, cabinetele individuale ale medicului de familie sunt înregistrate ca întreprinderi individuale, *i.e.* ca organizații comerciale.⁸⁵⁴ Totodată, centrele medicilor de familie sunt înregistrate ca instituții private, *i.e.* ca organizații necomerciale.⁸⁵⁵ Astfel de incongruențe nu influențează asupra faptului că cabinetul individual al medicului de familie și centrul medicilor de familie apar în postura de organizații nestatale în înțelesul art. 124 CP RM.

În concluzie, în cazul cabinetului individual al medicului de familie, medicul de familie titular este persoana care gestionează organizația nestatală, *i.e.* are calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM. În cazul centrului medicilor de familie, aceeași calitate o are administratorul ales de fondatorii centrului medicilor de familie. În funcție de faptul dacă realizează acțiuni producătoare de efecte juridice sau nu, ceilalți angajați din cadrul cabinetelor individuale ale medicului de familie și centrelor medicilor de familie au, după caz, calitatea de: persoane care lucrează pentru o organizație nestatală; personal administrativ-tehnic (personal tehnic; personal de deservire tehnică; personal care desfășoară activități auxiliare).

În altă ordine de idei vor fi analizate implicațiile penale ale statutului juridic al administratorului și al lichidatorului.

Într-o publicație științifică, R. Popov enunță că administratorul insolvenței este persoană publică, mai precis – persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP RM.⁸⁵⁶ Noțiunea „administrator al insolvenței” este legată intim de alte noțiuni: „administrator autorizat”; „administrator provizoriu”; „lichidator”. În cadrul acestui studiu ne propunem să stabilim dacă art. 123 sau 124 CP RM vizează persoanele desemnate prin aceste trei noțiuni.

În conformitate cu art. 2 al Legii nr. 161 din 18.07.2014 cu privire la administratorii autorizați (în continuare – Legii nr. 161/2014), noțiunea de administrator autorizat semnifică „orice persoană fizică investită potrivit legii cu atribuții de supraveghere și/sau de administrare în cadrul procedurii succesorale, procedurii de insolvență, procedurii de dizolvare judiciară

⁸⁵³ *Ibidem.*

⁸⁵⁴ *Întreprindere individuală.* Disponibil:

https://www.infodebit.md/?info_biz=1&filtru=y&forma=%C3%8Entreprindere%20individual%C4%83

⁸⁵⁵ *Instituție privată.* Disponibil: https://www.infodebit.md/?info_biz=1&filtru=y&forma=Instituție%20privată

⁸⁵⁶ Popov R. Este oare administratorul insolvenței persoană publică? În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIV Междунар. научн. конф. (26-27 апреля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сб. научных трудов.* Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 4, ч. 9, р. 63-68.

și în alte cazuri prevăzute de legislație.”⁸⁵⁷ Acest articol, în coroborare cu Recomandarea Uniunii Administratorilor autorizați din Moldova cu privire la particularitățile aplicării alin. (8), (9) art. 68 cu alte prevederi ale Legii insolvenței⁸⁵⁸, ne ajută să conchidem că noțiunea „administrator autorizat” este una primară (de prim rang) față de noțiunile „administrator al insolvenței”, „administrator provizoriu” și „lichidator” (*i.e.*, pentru a fi administrator al insolvenței, administrator provizoriu sau lichidator, este obligatoriu să ai calitatea de administrator autorizat).

Administratorul autorizat este persoană publică (mai precis – persoană autorizată de stat să îndeplinească activități de interes public în accepția alin. (2) art. 123 CP RM). Această concluzie rezultă din lit. d) alin. (2) art. 6 al Legii nr. 161/2014: „În limitele prevăzute de lege, Ministerul Justiției [...] emite autorizații pentru activitatea de administrator [...]”.⁸⁵⁹ Potrivit alin. (1) art. 18 din aceeași lege, „autorizația pentru activitatea de administrator se eliberează [...] prin ordinul ministrului justiției [...]”.⁸⁶⁰

Conform alin. (1) art. 4 al Legii nr. 149 din 29.06.2012 a insolvenței (în continuare – Legii nr. 149/2012), „participanți la procesul de insolvență sunt: administratorul provizoriu, administratorul insolvenței, lichidatorul [...]”.⁸⁶¹ Noțiunile „administrator al insolvenței”, „administrator provizoriu” și „lichidator” se referă la ipostaze temporale diferite. În această privință, Legea nr. 149/2012 stabilește: „Atribuțiile administratorului provizoriu încetează în momentul desemnării administratorului insolvenței/lichidatorului de către instanța de insolvență sau al respingerii cererii introductive în lipsa temeiului de insolvență”⁸⁶² (alin. (8) art. 25); „Atribuțiile administratorului insolvenței încetează în momentul în care instanța de insolvență stabilește atribuțiile lichidatorului”⁸⁶³ (alin. (7) art. 63).

Anumite dispoziții ale Legii nr. 149/2012 pot duce spre ideea că administratorul provizoriu, administratorul insolvenței și lichidatorul îndeplinesc condițiile stabilite în art. 124 CP RM: „Instanța de insolvență nu are în competența sa atribuții manageriale, acestea fiind exercitate de către administratorul provizoriu, administratorul insolvenței/lichidator [...]”⁸⁶⁴ (alin. (7) art. 5); „În cererea introductivă a debitorului trebuie să se indice [...]

⁸⁵⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 293-296.

⁸⁵⁸ *Recomandarea Uniunii Administratorilor autorizați din Moldova cu privire la particularitățile aplicării alin. (8), (9) art. 68 cu alte prevederi ale Legii insolvenței*. Disponibil: <http://www.uaam.md/activity-uaam-2/unification-practice-uaam-2/13-recomandare-cu-privire-la-particularitatile-aplicarii-alin-8-9-art-68-cu-alte-prevederi-ale-legii-insolvenței>

⁸⁵⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 293-296.

⁸⁶⁰ *Ibidem*.

⁸⁶¹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

⁸⁶² *Ibidem*.

⁸⁶³ *Ibidem*.

⁸⁶⁴ *Ibidem*.

candidatura propusă la funcția de administrator al insolvenței/lichidator”⁸⁶⁵ (lit. h) alin. (1) art. 16); „În cererea introductivă a creditorului trebuie să se indice [...] propunerea candidaturii la funcția de administrator provizoriu pe perioada de observare a debitorului”⁸⁶⁶ (lit. e) alin. (1) art. 20). Însă, această primă impresie este falsă, deoarece nu are ca premisă luarea în calcul a altor prevederi ale Legii nr. 149/2012. Conform art. 2, alin. (5) art. 5, alin. (1), (2) și (4) art. 63 și art. 71 din această lege, administratorul provizoriu, administratorul insolvenței sau lichidatorul sunt desemnați ori destituiți de către instanța de insolvență; instanța de insolvență acceptă cererea de demisie a administratorului provizoriu, a administratorului insolvenței sau a lichidatorului. Rezultă că „administratorul provizoriu, administratorul insolvenței și lichidatorul sunt persoane publice, mai precis – persoane investite de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP RM.”⁸⁶⁷

Potrivit alin. (2) art. 1 al Legii nr. 149/2012, acest act legislativ nu se aplică băncilor. Lichidarea – benevolă sau silită – a unei bănci este efectuată în temeiul Legii nr. 550 din 21.07.1995 cu privire la lichidarea băncilor (în continuare – Legii nr. 550/1995). Anumite dispoziții ale acesteia duc spre ideea că lichidatorul băncii îndeplinește condițiile stabilite în art. 124 CP RM: „Lichidatorul are atribuții depline și exclusive de a conduce, a gestiona și a controla banca”⁸⁶⁸ (alin. (1) art. 38⁴); „[...] De la data retragerii licenței [...] toate împuternicirile organelor de conducere ale băncii trec la lichidator, care devine unicul reprezentant legal al băncii”⁸⁶⁹ (lit. e) alin. (1) art. 38⁵). Această primă impresie este veridică doar în parte. Or, din alin. (3) art. 38¹, alin. (7) art. 38² și alin. (1) art. 38¹³ ale Legii nr. 550/1995 (care fac parte din Capitolul VI¹ „Lichidarea silită a băncii”) aflăm că lichidatorul băncii este numit în funcție sau destituit din funcție de către BNM; această autoritate publică acceptă cererea de demisie a lichidatorului băncii. În consecință, în cazul lichidării silită a băncii, lichidatorul este persoană publică, mai precis – persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP RM. Nu același lucru putem afirma despre lichidator în cazul lichidării benevole a băncii. Din art. 38¹⁶ și 38¹⁷ ale Legii nr. 550/1995 (care fac parte din Capitolul VI² „Lichidarea benevolă a băncii”) desprindem că lichidatorul băncii (membrul comisiei de lichidare a băncii) este numit în funcție / destituit din funcție de către adunarea generală a acționarilor. În acest caz, nu statul (reprezentat de BNM), ci banca investește

⁸⁶⁵ *Ibidem.*

⁸⁶⁶ *Ibidem.*

⁸⁶⁷ Brînza C. Implicații penale ale statutului juridic al administratorului și al lichidatorului. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 22-25.

⁸⁶⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 1.

⁸⁶⁹ *Ibidem.*

lichidatorul (membrul comisiei de lichidare a băncii) s-o gestioneze. În plus, în acord cu alin. (1) art. 73 al Legii nr. 1134/1997, coroborat cu alin. (1) și (2) art. 36 al Legii nr. 202 din 06.10.2017 privind activitatea băncilor⁸⁷⁰, lichidatorul (membrul comisiei de lichidare a băncii) exercită atribuții de dispoziție în conducerea băncii. Ergo, în cazul lichidării benevole a băncii, lichidatorul (membrul comisiei de lichidare a băncii) cade sub incidența art. 124 CP RM.

Precizăm că lichidarea benevolă a băncii este posibilă doar atunci când banca nu se află în situație de insolvabilitate. Din alin. (5) art. 230 și art. 231 CCI RM rezultă că lichidarea unei persoane juridice poate fi efectuată în afara procedurii insolvabilității. Prevederi similare conțin lit. a), pct. 2-5 lit. b) alin. 2 art. 34 al Legii nr. 845/1992.

În general, lichidarea unei persoane juridice poate fi silită (forțată) sau benevolă (voluntară). Cele două tipuri de lichidare a unei persoane juridice au la bază temeuri legale diferite. Însă, pentru studiul de față contează mai mult cine desemnează lichidatorul/administratorul fiduciar în cazul lichidării silite (forțate) și al lichidării benevole (voluntare). Astfel, de pildă, conform alin. 2 art. 35 al Legii nr. 845/1992, „lichidarea întreprinderii se efectuează de comisia de lichidare sau de lichidator, desemnați de fondatori (asociați) sau, după caz, de instanța de judecată.”⁸⁷¹ *In genere*, lichidarea este silită (forțată) atunci când este decisă de: 1) instanța de judecată sau 2) BNM (în cazul băncilor). Lichidarea este benevolă (voluntară) atunci când este decisă de fondatori (asociați; acționari). Prin urmare, în cazul lichidării silite (forțate), lichidatorul (sau administratorul fiduciar în sensul art. 98¹ al Legii nr. 1134/1997) este persoană publică, mai precis – persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP RM. *Per a contrario*, în cazul lichidării benevole (voluntare), lichidatorul este persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală în sensul art. 124 CP RM.

În continuare este necesar să stabilim efectele lipsei calității speciale a subiectului infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 CP RM.

Pct. 5.2 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 conține următoarea explicație: „Dacă, în cazul pretinderii, acceptării, primirii sau extorcării remunerației ilicite ce nu i se cuvine, acțiunea care urma să o execute făptuitorul nu ținea de atribuțiile lui de serviciu, dar el susținea că este în drept să o îndeplinească în interesul corupătorului sau al persoanelor pe care le reprezintă, fără a avea de fapt o asemenea posibilitate, fapta nu poate fi calificată drept corupere pasivă. În asemenea circumstanțe, în ipoteza primirii remunerației ilicite, cele comise vor

⁸⁷⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.

⁸⁷¹ *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2.

alcătui elementele componentei infracțiunii de escrocherie (art. 190 CP RM).”⁸⁷² O situație asemănătoare este posibilă în cazul persoanei care afirmă fals că are calitatea specială cerută de art. 333 CP RM. Acesteia poate să-i fie aplicat art. 189, 190 sau 196 CP RM în cazul în care – susținând că are calitatea de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, deși în realitate nu posedă această calitate – ea pretinde, acceptă, primește sau extorchează, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptă oferte ori promisiuni pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. În aceleași împrejurări, mituitorul acționează în condițiile unei erori de fapt cu privire la calitatea specială a persoanei pe care o remunerează ilegal. Astfel, răspunde în baza art. 27 și 334 CP RM cel care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor – unei persoane pe care o consideră arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, unei persoane pe care o consideră că gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, unei persoane pe care o consideră că lucrează pentru o astfel de organizație ori unei persoane pe care o consideră participant la un eveniment sportiv de pariat, deși, din cauze independente de voința mituitorului, această persoană nu posedă calitatea respectivă – bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin celui pe care mituitorul încearcă să-l mituiască, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat.

O astfel de situație nu prezintă mari dificultăți în ceea ce privește calificarea, întrucât presupune înșelarea din partea celui care nu are și nu poate avea calitatea specială cerută de art. 333 CP RM. În alte situații, apropiate în anumite privințe, identificarea soluției de calificare nu este la fel de facilă. Ne referim la situațiile în care: 1) nu a fost respectată forma cerută de lege pentru numirea, alegerea sau darea unei însărcinări arbitrului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, persoanei care lucrează pentru o astfel de organizație ori participantului la un eveniment sportiv de pariat; 2) se exercită în fapt, nu și în drept, atribuțiile de arbitru ales sau

⁸⁷² *Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție.* Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat.

Referitor la primul dintre aceste aspecte, S.A. Gordeicik menționează: „Este actuală problema perfectării adecvate a competențelor persoanelor care îndeplinesc funcții de conducere în cadrul organizațiilor comerciale sau al altor organizații. Personalul persoanelor juridice, care este interesat de comiterea abuzurilor, precum și conducătorii acestui personal, pot încredința comiterea anumitor ilegalități persoanelor ale căror atribuții nu au fost perfectate în forma scrisă.”⁸⁷³

Această opinie este valabilă în cazul abuzului de serviciu (art. 335 CP RM) comis de persoanele care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală, precum și la persoanele care lucrează pentru o astfel de organizație. Însă, implicit, această opinie se referă și la luarea de mită. Or, art. 333 CP RM este o normă specială în raport cu art. 335 CP RM. Indirect, aceasta o confirmă unele explicații care vizează relația de concurență dintre art. 324 și 327 CP RM. Astfel, pct. 5.4 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014 prevede: „Coruperea pasivă este o infracțiune care aduce atingere activității de serviciu și, în cazul când persoana publică, persoana publică străină, funcționarul internațional, persoana cu funcție de demnitate publică pretinde, acceptă, primește sau extorchează remunerația ilicită, aceștia în mod abuziv își exercită și atribuțiile de serviciu. Prin urmare, coruperea pasivă reprezintă un caz particular de abuz de serviciu sau abuz de putere. De aceea, între art. 324 CP RM și art. 327 CP RM există o concurență dintre o normă specială și una generală, în sensul art. 116 CP RM. Deci, la calificare se va reține doar art. 324 CP RM, nu însă un concurs de infracțiuni. Concursul de infracțiuni (real) dintre art. 324 CP RM și art. 327 CP RM va exista doar în ipoteza realizării efective a unuia dintre scopurile infracțiunii de corupere pasivă. Aceasta întrucât latura obiectivă a infracțiunii de corupere pasivă va fi depășită și vom fi în prezența a două conținuturi constitutive.”⁸⁷⁴ Conform pct. 4.3 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu, „instanțele de judecată vor reține că încadrarea faptei comise de către persoana publică, respectiv, de către persoana cu

⁸⁷³ Гордейчик С.А. Специальный субъект уголовно наказуемых злоупотреблений правом. În: *Современные тенденции развития науки и технологий*, 2017, № 3-8, p. 46-54.

⁸⁷⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

funcție de demnitate publică, în acord cu art. 327 CP RM, este posibilă, dacă lipsește o altă normă specială, în conformitate cu alin. (1) art. 116 CP RM. În limitele Capitolului XV al Părții Speciale a Codului penal, în raport cu art. 327 CP RM, sunt norme speciale art. 324 și 332 CP RM. Aceasta deoarece pretinderea, acceptarea, primirea sau extorcarea remunerației ilicite de către persoana publică, respectiv, persoana cu funcție de demnitate publică, dar și înscrierea de către aceste persoane, în documente oficiale, a unor date vădit false, precum și falsificarea unor astfel de documente constituie o exercitare abuzivă a atribuțiilor de serviciu. Deci, la calificare, se va reține doar art. 324 sau 332 CP RM, nu însă un concurs (ideal) de infracțiuni.”⁸⁷⁵ Făcând parte din Capitolul XVI al părții speciale a Codului penal, art. 333 și, respectiv, art. 335 CP RM sunt corespondente cu art. 324 și, respectiv, 327 CP RM, care sunt cuprinse de Capitolul XV al părții speciale a Codului penal. Prin analogie cu concurența dintre art. 324 și 327 CP RM, între art. 333 și 335 CP RM există o concurență dintre norma specială și norma generală în sensul art. 116 CP RM.

O serie de teoreticieni consideră că, pentru calificare, nu este relevant dacă s-a respectat forma cerută de lege pentru numirea, alegerea sau darea unei însărcinări arbitralului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, persoanei care lucrează pentru o astfel de organizație ori participantului la un eveniment sportiv de pariat. De pildă, P.S. Iani afirmă: „În organizațiile nestatale nu întotdeauna sunt respectate regulile de perfectare a documentelor. Prin urmare, absența unui document scris (ordin, dispoziție sau chiar, în unele cazuri, contract (în special, contract de muncă)), potrivit căruia o persoană era investită într-o organizație cu diverse competențe în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice, nu poate fi un temei pentru a nu-l recunoaște ca subiect al unei infracțiuni de serviciu săvârșite într-o organizație comerciale sau într-o altă organizație. Or, de facto, funcțiile sau acțiunile în cauză au fost exercitate efectiv de către acea persoană.”⁸⁷⁶ Într-un mod asemănător, L.A. Soldatova și N.A. Egorova consideră că nerespectarea formei scrise de investire a unei persoane cu competențe manageriale nu poate fi privită ca un obstacol în calea recunoașterii unei astfel de persoane în calitate de subiect special al unei infracțiuni.⁸⁷⁷

⁸⁷⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

⁸⁷⁶ Яни П.С. *Экономические и служебные преступления*. Москва: Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997, p. 105. 201 p.

⁸⁷⁷ Соддатова Л.А. *Ответственность за злоупотребление полномочиями или превышение полномочий служащими коммерческих и иных организаций*. Казань, 2002, p. 93. 148 p.; Егорова Н.А. *Юридические*

Exprimând o poziție similară, S.A. Gordeicik susține: „Îndeplinirea cerințelor formale de confirmare a împuternicirilor depinde în exclusivitate de cei interesați în comiterea abuzurilor. Drept urmare, nu este dificil să anticipăm că aceștia vor ignora cerințele în cauză.”⁸⁷⁸ Din cele afirmate de S.A. Gordeicik ar rezulta următoarele: dacă, cei care investesc o persoană cu competențe manageriale, comit ilegalități, atunci este permis să se comită ilegalități împotriva acestora. Însă, o asemenea abordare pseudojustițiară nu are nicio legătură cu legea și cu principiul legalității.

O altă categorie de teoreticieni au un punct de vedere opus, fiind de părerea că, pentru calificare, este obligatoriu să se respecte forma cerută de lege pentru numirea, alegerea sau darea unei însărcinări arbitrului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, persoanei care lucrează pentru o astfel de organizație ori participantului la un eveniment sportiv de pariat. De pildă, A.V. Șnitenkov exprimă următoarea opinie: „Organizarea în bune condiții a raporturilor de serviciu presupune, desigur, respectarea cu strictețe a regulilor de investiție a unei persoane cu diverse competențe. În același timp, este important de reținut că un conducător, ca oricare alt angajat, trebuie să-și cunoască atribuțiile de serviciu. [...] Respectarea acestor exigențe de ordin procedural permite, în ultimă instanță, să fie stabilită vinovăția persoanei în săvârșirea unei infracțiuni (în prezența tuturor celorlalte semne ale componenței de infracțiune).”⁸⁷⁹ După părerea lui V.I. Dobrovolski, „nu este cu puțință aplicarea art. 201 din Codul penal al Federației Ruse (care corespunde cu art. 335 CP RM – *n.a.*) unui impostor (și anume – unei persoane numite ilegal în funcția de director) în cazul preluării printr-un atac raider a unei întreprinderi. Or, o astfel de persoană nu a avut niciodată atribuții de serviciu legale de care ar fi putut abuza.”⁸⁸⁰ În fine, B.V. Voljenkin consideră că aplicarea răspunderii pentru abuzul de serviciu este condiționată de existența unui document scris care acordă făptuitorului competențe manageriale.⁸⁸¹

Problema respectării formei cerute de lege pentru numirea, alegerea sau darea unei însărcinări arbitrului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, persoanei care

основания осуществления управленческих функций специальным субъектом преступления. În: *Уголовное право*, 2005, № 5, p. 16-19.

⁸⁷⁸ Гордейчик С.А. Специальный субъект уголовно наказуемых злоупотреблений правом. În: *Современные тенденции развития науки и технологий*, 2017, № 3-8, p. 46-54.

⁸⁷⁹ Шнитенков А. Спорные вопросы регламентации в УК РФ понятия лица, выполняющего управленческие функции в коммерческой или иной организации. În: *Уголовное право*, 2004, № 2, p. 82-83.

⁸⁸⁰ Добровольский В.И. *Ответственность рейдера по российскому законодательству*. Москва: Волтерс Клувер, 2010, p. 21. 168 p.

⁸⁸¹ Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000, p. 115. 368 p.

lucrează pentru o astfel de organizație ori participantului la un eveniment sportiv de pariat, nu diferă decât în nuanțe de o altă problemă – cea a exercitării în fapt, nu și în drept, a atribuțiilor de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat. În legătură cu aceasta, S.A. Gordeicik menționează: „Din problema perfectării adecvate a competențelor manageriale decurge problema administratorului de fapt. Această ipoteză apare atunci când formal (nominal) conduce o persoană, iar real conduce o altă persoană care nu a fost investită cu competențe manageriale.”⁸⁸²

Anumiți autori exprimă poziția că exercitarea în fapt, nu și în drept, a atribuțiilor manageriale nu are niciun impact asupra calificării faptei săvârșite. De pildă, în legătură cu infracțiunea prevăzută la art. 193 „Eschivarea de la executarea obligațiilor de repatriere a mijloacelor bănești în valută străină sau în valuta Federației Ruse” (care poate fi considerată o formă specială de abuz de serviciu – *n.a.*), I.N. Pastuhov și P.S. Iani menționează: „La răspundere trebuie tras administratorul de fapt, nu administratorul de drept.”⁸⁸³ O concepție asemănătoare este promovată în pct. 7 din Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Federației Ruse nr. 48 din 26.11.2019 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației referitoare la răspunderea pentru infracțiunile fiscale” (în continuare – Hotărârea Plenului JS FR nr. 48/2019): „În acele cazuri, când persoana, care desfășoară de facto activitatea de întreprinzător prin intermediul unui „om de paie” (*e.g.* al unui șomer care a fost înregistrat formal ca întreprinzător individual), se eschivează de la achitarea impozitelor, a taxelor sau a contribuțiilor de asigurări sociale, fapta acesteia trebuie calificată în baza art. 198 din Codul penal al Federației Ruse (care prevede răspunderea pentru evaziunea fiscală a persoanei fizice – *n.a.*). Persoana dată trebuie considerată autor al acestei infracțiuni. „Omul de paie” trebuie privit drept complice al acestei persoane, cu condiția că-și dădea seama că ia parte la eschivarea de la achitarea impozitelor, a taxelor sau a contribuțiilor de asigurări sociale, și că intenția acestuia cuprindea săvârșirea infracțiunii în cauză.”⁸⁸⁴ În mod apropiat, în pct. 7 din Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Belarus nr. 1 din 26.03.2015 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației în cauzele referitoare la eschivarea

⁸⁸² Гордейчик С.А. Специальный субъект уголовно наказуемых злоупотреблений правом. În: *Современные тенденции развития науки и технологий*, 2017, № 3-8, p. 46-54.

⁸⁸³ Пастухов И.Н., Яни П.С. *Невозвращение из-за границы средств в иностранной валюте. Проблемы квалификации*. Москва: ИПК РК Генеральной прокуратуры РФ, 1999, p. 36. 50 p.

⁸⁸⁴ *Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 26.11.2019 № 48 «О практике применения судами законодательства об ответственности за налоговые преступления»*. Disponibil: <https://rg.ru/2019/12/06/postabovlenie-nalog-dok.html>

de la achitarea impozitelor sau a taxelor (art. 243 din Codul penal al Republicii Belarus) (în continuare – Hotărârea Plenului JS RB nr. 1/2015), este explicat: „Persoana, care de facto exercită conducerea organizației contribuabile, poate fi considerată autor al infracțiunii prevăzute de art. 243 din Codul penal al Republicii Belarus, cu condiția că factorul de decizie al organizației respective, în ale cărui obligații intră semnarea documentelor de evidență a prelevărilor fiscale, nu era la curent cu eschivarea persoanei în cauză de la achitarea impozitelor sau a taxelor.”⁸⁸⁵

Păreră altor autori este contrară. Astfel, V.N. Vinokurov critică recomandarea din pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 48/2019: „Plenul JS FR interpretează extensiv coautoratul în cazul unor infracțiuni. [...] Or, Plenul JS FR a stabilit că subiect special (coautor) al infracțiunii poate fi persoana ale cărei competențe nu sunt perfectate juridic, care, în ipoteza realizării unor acțiuni producătoare de efecte juridice, trebuie trasă la răspundere penală.”⁸⁸⁶ A.I. Lukașov și E.A. Sarkisova au o poziție apropiată în legătură cu aceeași recomandare a Plenului JS FR: „Recomandarea Plenului JS FR de a considera subiect special persoana, care nu posedă semnele subiectului special al infracțiunii, dar care a îndeplinit de facto acțiunile pe care era în drept să le îndeplinească doar o persoană competentă (un subiect special) nu este nici pe departe un exemplu de interpretare restrictivă a legii penale. În afară de aceasta, recomandarea respectivă subminează fundamentele dreptului penal privitoare la răspunderea penală a subiectului special al infracțiunii.”⁸⁸⁷ Exprimându-și rezervele față de recomandarea din pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 48/2019, B.V. Voljenkin menționează: „În pofida poziției Plenului JS FR, astfel de persoane (*i.e.* persoanele, care desfășoară de facto activitatea de întreprinzător prin intermediul unui „om de paie” și care se eschivează de la achitarea impozitelor, a taxelor sau a contribuțiilor de asigurări sociale – *n.a.*) pot răspunde pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător fie ca membri ai grupului criminal organizat (dacă acesta a existat), fie ca participanți (organizatori, instigatori sau complici) la infracțiunea de evaziune fiscală a persoanei fizice, nu însă ca autor al infracțiunii de evaziune fiscală a persoanei fizice.”⁸⁸⁸ De asemenea, S.S. Vitvițkaia afirmă: „Persoana, care de facto exercită conducerea sau care de facto desfășoară

⁸⁸⁵ *Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь от 26.03.2015 № 1 «О практике применения судами законодательства по делам об уклонении от уплаты сумм налогов, сборов (статья 243 УК)»*. Disponibil: court.gov.by/ru/jurisprudence/post_plen/criminal/vsprop/c55ebf4db9286e7c.html

⁸⁸⁶ Винокуров В.Н. Квалификация соучастия в преступлениях со специальным субъектом. În: *Уголовное право*, 2010, № 2, p. 24-29.

⁸⁸⁷ Лукашов А.И., Саркисова Э.А. *Об уголовной ответственности фактических (теневых) руководителей организаций*. Disponibil:

<https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/150458/1/Лукашов%20А.%20Спецсубъект.pdf>

⁸⁸⁸ Волженкин Б.В. *Преступления в сфере экономической деятельности по уголовному праву России*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007, p. 214-215. 776 p.

activitatea de întreprinzător, nu poate să devină automat subiect special – conducător sau întreprinzător.”⁸⁸⁹ Criticând recomandarea din pct. 7 al Hotărârii Plenului JS RB nr. 1/2015, A.I. Lukașov și E.A. Sarkisova argumentează: „Plenul JS RB a considerat de cuviință să aplice prevederile alin. 3 art. 16 din Codul penal al Republicii Belarus (care este corespondent cu alin. (2) art. 42 CP RM – *n.a.*) în ipotezele care nu intră sub incidența acestei norme penale, ceea ce demonstrează ignorarea interdicției de a aplica legea penală prin analogie. Oferind o astfel de explicație, Plenul JS RB și-a arogat, în esență, funcția de legislator și a făcut abstracție de principiul de separație a puterilor în stat.”⁸⁹⁰ Deși se referă la infracțiunile care sunt specificate la art. 191 CP RM, merită atenție și argumentele expuse de I. Selevestru: „În literatura de specialitate este folosită noțiunea „administrator de fapt.”⁸⁹¹ Se are în vedere persoana care *sine jure* (fără drept) se substituie celui care ar urma de drept să exercite administrarea. Accentuăm că administratorul de fapt nu poate fi subiect al infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 191 CP RM. Or, în cazul acestor infracțiuni, indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, respectivele *temeiuri trebuie să fie conforme cu legea* (evid. ns.). De aceea, subiect al infracțiunilor specificate la art. 191 CP RM poate fi doar acel administrator care *cu drept își exercită atribuțiile* (evid. ns.).”⁸⁹²

Considerăm că, nu doar în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM, subiectul trebuie cu drept să-și exercite atribuțiile. Ca și temeiurile de încredințare a bunurilor în administrarea făptuitorului (în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM), temeiurile de numire, de alegere sau de dare a unei însărcinări arbitralului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, persoanei care lucrează pentru o astfel de organizație ori participantului la un eveniment sportiv de pariat, trebuie să fie conforme cu legea.

Am afirmat și reiterăm: „Infracțiunile prevăzute la art. 333 CP RM au nu pur și simplu un subiect special. Ele au o componentă specială. Calitatea specială cerută de art. 333 CP RM face să fie speciale toate celelalte elemente constitutive ale luării de mită. Prin aceasta luarea de mită se deosebește de infracțiuni ca violul care are subiect special, dar nu are o componentă specială.

⁸⁸⁹ Витвицкая С.С. Уголовная ответственность за экономические преступления специальных и неспециальных субъектов (проблема «фактического» исполнителя). În: *Российский следователь*, 2007, № 20, p. 17-19.

⁸⁹⁰ Лукашов А.И., Саркисова Э.А. *Об уголовной ответственности фактических (теневых) руководителей организаций*. Disponibil:

<https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/150458/1/Лукашов%20А.%20Спецсубъект.pdf>

⁸⁹¹ Piperea Gh. *Obligațiile și răspunderea administratorilor societăților comerciale. Noțiuni elementare*. București: All Beck, 1998, p. 7-8. 252 p.

⁸⁹² Selevestru I. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. Chișinău: CEP USM, 2015, nr. 8, p. 157-168.

Persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, nu pot leza obiectul juridic al luării de mită, nu pot realiza nemijlocit latura obiectivă a luării de mită, nu pot avea atitudinea psihică specifică luării de mită. Cu toate acestea, având în vedere prevederea art. 41 CP RM, persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, vor răspunde nu pentru o infracțiune distinctă – organizarea luării de mită, instigarea la luarea de mită sau complicitatea la luarea de mită. Legea penală autohtonă nu prevede răspunderea pentru astfel de infracțiuni. Ele vor răspunde pentru participație la luarea de mită. Caracterul accesoriu al activității organizatorului, instigatorului și complicei predetermină tratamentul juridic aplicat acestora.”⁸⁹³ În același context se încadrează argumentele prezentate de A.M. Kiseliova: „Săvârșirea „juridică” a infracțiunii cu subiect special este posibilă dacă fapta prejudiciabilă se exprimă în acțiunea care poate fi săvârșită doar de către făptuitorul care posedă anumite competențe. Astfel, primirea remunerației ilicite (ca expresie a laturii obiective a infracțiunii de corupere pasivă (art. 290 din Codul penal al Federației Ruse)) poate fi comisă de către oricare persoană. Însă, nu oricare persoană poate îndeplini acțiunile care se află în sfera de competență a subiectului specificat în art. 290 din Codul penal al Federației Ruse. De aceea, autori sau coautori ai coruperii pasive pot fi doar persoanele care au calitatea specială a subiectului respectiv.”⁸⁹⁴ A.I. Lukașov și E.A. Sarkisova remarcă într-o manieră categorică: „Este inadmisibilă interpretarea voluntaristă a noțiunii „subiectul special al infracțiunii”, în condițiile în care această noțiune are la bază investigații științifice efectuate pe parcursul mai multor decenii. Nu este acceptabil ca o persoană oarecare, ce reușește să comită o faptă care îi poate fi imputată doar unui subiect special, să fie pasibil de răspundere pentru o infracțiune cu subiect special. Cu o asemenea abordare, ar trebui rescrise aproape toate articolele din p.s. a Codului penal, excluzând din ele, din considerente de inutilitate, mențiunea privind subiectul special al infracțiunii.”⁸⁹⁵

În aceeași ordine de idei, nu putem trece cu atenția Decizia Curții Constituționale a Federației Ruse nr. 852-O-O din 21.06.2011 cu privire la inadmisibilitatea examinării sesizării cetățencei Leasnikova G.O. privind violarea drepturilor constituționale ale acesteia în rezultatul aplicării alin. 1 art. 199 din Codul penal al Federației Ruse: „La subiecții infracțiunii, prevăzute la art. 199 (se are în vedere art. 199 „Eschivarea de la achitarea impozitelor, taxelor sau a

⁸⁹³ Brînza C. *Luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane*. În: *Polish Science Journal*, 2019, Issue 7, p. 45-59.

⁸⁹⁴ Киселёва А.М. Квалификация преступлений, совершенных в соучастии специальным субъектом. În: *Право: современные тенденции: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2016 г.)*. Краснодар: Новация, 2016, p. 140-143.

⁸⁹⁵ Лукашов А.И., Саркисова Э.А. *Об уголовной ответственности фактических (теневых) руководителей организаций*. Disponibil: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/150458/1/Лукашов%20А.%20Спецсубъект.pdf>

contribuțiilor de asigurări sociale pe care trebuie să le achite organizațiile contribuabile” din Codul penal al Federației Ruse – *n.a.*), pot fi raportați: conducătorul organizației contribuabile; contabilul-șef (sau contabilul, dacă statele de personal nu prevăd funcția de contabil-șef). În obligațiile acestora intră: semnarea documentelor de evidență prezentate organelor fiscale; asigurarea achitării depline și la timp a impozitelor, taxelor sau a contribuțiilor de asigurări sociale. De asemenea, subiecți ai acestei infracțiuni pot fi considerate alte persoane, dacă acestea au fost special investite de organul abilitat al organizației respective să-și asume obligațiile sus-menționate (pct. 7 din Hotărârea Plenului Judecătoriai Supreme a Federației Ruse nr. 64 din 28.12.2006 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației referitoare la răspunderea pentru infracțiunile fiscale”⁸⁹⁶ (în continuare – Hotărârea Plenului JS FR nr. 64/2006)).⁸⁹⁷ Observăm că Curtea Constituțională a Federației Ruse redă aproape cu fidelitate caracteristicile subiectului infracțiunii prevăzute de art. 199 din Codul penal al Federației Ruse, așa cum acestea sunt stabilite în pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 64/2006, care este similar cu pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 48/2019, reprodus mai sus. Însă, ceea ce este important, atunci când redă aceste caracteristici, Curtea Constituțională a Federației Ruse omite să se refere la administratorul de fapt (care este menționat ca subiect în pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 64/2006 și în pct. 7 al Hotărârii Plenului JS FR nr. 48/2019). În schimb, Curtea Constituțională a Federației Ruse evidențiază persoanele *special investite de organul abilitat al organizației respective* să-și asume obligațiile legate de: semnarea documentelor de evidență prezentate organelor fiscale; asigurarea achitării depline și la timp a impozitelor, taxelor sau a contribuțiilor de asigurări sociale. Fără puțință de tăgadă, aceasta demonstrează reticența Curții Constituționale a Federației Ruse vizavi de temeinicia atribuirii administratorului de fapt a calității de subiect al infracțiunii prevăzute de art. 199 din Codul penal al Federației Ruse.

Vorbind despre experiența altor state, consemnăm că administratorul de fapt este specificat ca subiect special al infracțiunii, de rând cu administratorul de drept, în dispozițiile de la: lit. d) art. 29 din Codul penal al Confederației Elvețiene⁸⁹⁸; art. 314-7 din Codul penal al Republicii Franceze⁸⁹⁹; art. 391ter din Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg⁹⁰⁰; alin. 1 art. 31, alin.

⁸⁹⁶ *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 28.12.2006 № 64 «О практике применения судами уголовного законодательства об ответственности за налоговые преступления»*. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64996/

⁸⁹⁷ *Определение Конституционного Суда РФ от 21.06.2011 № 852-О-О «Об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Лясниковой Г.О. на нарушение ее конституционных прав частью первой статьи 199 Уголовного кодекса Российской Федерации»*. Disponibil: <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/58102408/>

⁸⁹⁸ *Swiss Criminal Code*. Disponibil: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>

⁸⁹⁹ *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html

1 art. 31bis, alin. 1 art. 290, art. 293, alin. 1 art. 294 și art. 295 din Codul penal al Regatului Spaniei⁹⁰¹, etc.

Autorul spaniol J.L. de la Cuesta menționează: „Administratori trebuie considerați cei care „controlează funcționarea” entității și au o „capacitate reală de a lua decizii relevante din punct de vedere social” asupra substanței companiei, acționând sub îndrumarea directă a organelor de conducere ale entității. La acest nivel, categoria cea mai problematică o reprezintă administratorii de fapt. [...] Pentru a identifica în mod adecvat administratorii de fapt, trebuie să se țină cont de *capacitatea persoanei de pune în pericol sau de a vătăma valoarea protejată* (evid. ns.).⁹⁰² Această afirmație este făcută din perspectiva Codului penal spaniol în care administratorul de fapt este asimilat cu administratorul de drept. În contextul aplicării legilor penale, în care nu se face o astfel de asimilare, lucrurile stau altfel.

Interpretând una dintre aceste legi penale, A.I. Lukașov și E.A. Sarkisova argumentează: „Atunci când concepe o componentă de infracțiune cu subiect special, legislatorul limitează cercul unor astfel de subiecți la persoanele care, în virtutea caracteristicilor prin care se disting, pot aduce atingere relațiilor sociale apărute de legea penală împotriva faptei săvârșite de persoana care este subiectul acestor relații. [...] Odată ce sunt incluse în sistemul acestor relații în calitate de subiecți, doar persoanele, care posedă caracteristicile subiectului special al infracțiunii, pot aduce atingere din interior relațiilor sociale respective. Atingerea din exterior asupra obiectului infracțiunii din partea persoanelor, care nu sunt subiecți ai relațiilor sociale apărute de legea penală, poate fi considerată infracțiune doar atunci când subiectul acesteia este unul general.”⁹⁰³ Această argumentare contrazice opinia exprimată de J.L. de la Cuesta. Subiectul relației sociale, apărute de legea penală, este unul dintre elementele obligatorii ale unei relații sociale care se găsesc sub ocrotirea legii penale, care formează obiectul juridic special al unei infracțiuni. Odată ce legea penală cere ca un asemenea subiect să îndeplinească anumite condiții, nu este admisibil a interpreta că oricare persoană poate fi subiect al acelei relații sociale apărute de legea penală.

În același timp, nu poate fi susținută o altă viziune exprimată de A.I. Lukașov și E.A. Sarkisova: „Din păcate, legislatorul nu întotdeauna procedează reușit atunci când concepe anumite componente de infracțiuni cu subiect special. [...] Persoana cu funcție de răspundere,

⁹⁰⁰ *Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html

⁹⁰¹ *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

⁹⁰² De la Cuesta, J.L. Criminal responsibility of legal persons in Spanish law. În: *Revue internationale de droit pénal*, 2013, no. 1, Vol. 84, p. 143-179.

⁹⁰³ Лукашов А.И., Саркисова Э.А. *Об уголовной ответственности фактических (теневых) руководителей организаций*. Disponibil: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/150458/1/Лукашов%20А.%20Спецсубъект.pdf>

care a primit remunerația ilicită, aduce atingere relațiilor sociale cu privire la activitatea de serviciu, aflându-se în interiorul acestor relații în calitate de subiect. De aceea, pentru această persoană este stabilită răspunderea, ca pentru un subiect special, în art. 430 din Codul penal al Republicii Belarus. Persoana particulară, care dă remunerația ilicită, atentează asupra acelorași relații sociale, însă din afara acestora, nefiind subiectul acestor relații.”⁹⁰⁴ Considerăm greșită interpretarea pe care o dau acești doi autori. Infrațiunile, prevăzute de art. 333 CP RM, nu pot avea același obiect cu infrațiunile ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM. Infrațiunile de dare de mită lezează relațiile sociale care diferă de relațiile sociale care constituie obiectul juridic special al infrațiunilor de luare de mită. Persoana mituită nu participă la infracțiunea săvârșită de mituitor. Infrațiunile, prevăzute de art. 333 CP RM, au un caracter autonom în raport cu infrațiunile prevăzute la art. 334 CP RM. „Mituitorul nu are calitatea specială cerută de art. 333 CP RM. Tocmai lipsa acestei calități este ceea ce condiționează intenția lui de „a-și rezolva problema” pe calea dării de mită celui care are o astfel de calitate. Dacă mituitorul ar avea calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, atunci, probabil, nici nu ar avea necesitatea de a da mită.”⁹⁰⁵

Analiza noastră este înlesnită de argumentele prezentate de I. Serbinov: „Calitatea de persoană publică este o calitate de drept, nu o calitate de fapt. Or, obligațiile de serviciu, care-i revin subiectului infrațiunilor ce sunt prevăzute la art. 329 CP RM, au ca sursă fie legea, fie reglementarea care decurge dintr-o lege. Apropos, această afirmație își găsește confirmarea în pct. 6.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 7/2017: „Normele ce reglementează obligațiile de serviciu sunt variate, fiind cuprinse în legi și acte normative subordonate legii”. Drept urmare, anularea actului administrativ de numire a făptuitorului în funcție, din cauza ilegalității acestui act, nu poate să nu comporte relevanță. În cazul în care post-factum se stabilește că făptuitorul nu a avut calitatea de subiect al unui raport juridic de serviciu, nu i se poate imputa săvârșirea infrațiunilor prevăzute la art. 329 CP RM.”⁹⁰⁶ În susținerea aceleiași idei, reproducem părerea lui Iu. Mihalache: „Administratorul trebuie să-și exercite împuternicirile numai în sensul în care i-au fost acordate prin lege sau prin actul de constituire.”⁹⁰⁷ Cu această ocazie, precizăm că, pentru a fi considerat valabil, actul de constituire a entității, conduse de un administrator, trebuie să nu contravină legii corespunzătoare. De pildă, alin. (2) art. 13 al Legii nr. 135/2007

⁹⁰⁴ Ibidem.

⁹⁰⁵ Brînza C. Efectele lipsei calității speciale a subiectului infrațiunilor prevăzute la art. 333 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 3, p. 103-115.*

⁹⁰⁶ Serbinov I. Subiectul infrațiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 Codul penal) (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 9, p. 14-24.

⁹⁰⁷ Mihalachi Iu. Controverse privind natura raporturilor juridice dintre administrator și societatea comercială. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 1, p. 22-27.

prevede: „Actul de constituire poate să cuprindă și alte prevederi care nu contravin legii.”⁹⁰⁸ Alin. (3) art. 33 al Legii nr. 1134/1997 prevede: „Contractul de societate poate cuprinde și alte date ce nu sunt în contradicție cu legislația.”⁹⁰⁹ De asemenea, conform alin. (2) art. 177 CCi RM, „are calitatea de administrator persoana fizică sau, în cazurile expres prevăzute de lege, persoana juridică care, *în condițiile legii și ale actului de constituire* (evid. ns.), este desemnată să acționeze, în raporturile cu terții, individual sau colectiv, în numele și pe contul persoanei juridice.”⁹¹⁰

În astfel de condiții, pune în gardă explicația din pct. 3.4 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15. 05. 2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu: „Subiect al infracțiunilor, stipulate la art. 327-329 CP RM, se va considera inclusiv persoana publică ori persoana cu funcție de demnitate publică, care a fost investită în funcție, cu încălcarea cerințelor sau restricțiilor, prevăzute de legislație, privind numirea, alegerea, delegarea împuternicirilor acesteia (e.g. lipsa stagiului de muncă necesar, prezența antecedentelor penale, lipsa studiilor superioare speciale etc.).”⁹¹¹ Suntem de acord cu critica adusă de V. Stati recomandării respective: „Această explicație nu ia în calcul unele dispoziții ale Legii contenciosului administrativ, nr. 793 din 10.02.2000: „(1) Actul administrativ contestat poate fi anulat, în tot sau în parte, în cazul în care: a) este ilegal în fond ca fiind emis contrar prevederilor legii; b) este ilegal ca fiind emis cu încălcarea competenței; c) este ilegal ca fiind emis cu încălcarea procedurii stabilite”⁹¹² (art. 26); „(1) Actul administrativ anulat, în tot sau în parte, încetează a produce efecte juridice din momentul în care hotărârea instanței de contencios administrativ devine irevocabilă. (2) Ținând cont de unele circumstanțe concrete și de eventualitatea survenirii unor urmări juridice negative, instanța de contencios administrativ poate stabili, prin hotărârea sa, că normele declarate nule nu vor produce efecte juridice de la data adoptării actului administrativ”⁹¹³ (art. 29). Ergo – în cazul în care instanța de contencios administrativ stabilește, prin hotărârea sa, că normele declarate nule nu vor produce efecte juridice de la data adoptării actului administrativ privind numirea, alegerea sau delegarea

⁹⁰⁸ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

⁹⁰⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.

⁹¹⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

⁹¹¹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

⁹¹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 57-58.

⁹¹³ *Ibidem*.

împuțernicirilor persoanei publice ori persoanei cu funcție de demnitate publică – atunci este posibil ca învestirea în funcție a persoanei publice sau a persoanei cu funcție de demnitate publică să nu aibă niciun efect juridic începând cu data adoptării acelu act administrativ.”⁹¹⁴

Codul administrativ⁹¹⁵, ca și Legea contenciosului administrativ, care a fost înlocuită de acest cod, nu reglementează raporturile juridice din cadrul unor organizații nestatale. Totuși, unele legi, care reglementează astfel de raporturi, sunt în consonanță cu ideile exprimate de I. Serbinov și V. Stati, reproduse mai sus. Astfel, alin. (5) art. 74 al Legii nr. 1134/1997 prevede: „Persoanele cu funcție de răspundere ale societății nu sunt eliberate de răspundere dacă au delegat altor persoane împuțernicirile lor de a lua decizii”. De asemenea, alin. (1) art. 73 al Legii nr. 135/2007 prevede: „Administratorul este obligat față de societate să respecte limitele împuțernicirilor stabilite prin actul de constituire ori, dacă acesta nu prevede altfel, de către adunarea generală a asociaților”. Nu în ultimul rând, potrivit alin. (3) art. 177 CCi RM, „în raporturile cu terții, persoana juridică este angajată prin actele juridice ale organelor sale competente, cu excepția cazului când actele astfel încheiate depășesc limitele împuțernicirilor sale prevăzute de lege”.

În același timp, în rezultatul modernizării Codului civil, în cadrul acestuia au apărut noțiunile „administrator de fapt” și „administrator aparent”. Art. 197 CCi RM prevede: „(1) Persoana care nu este indicată în registrul de publicitate prevăzut de lege⁹¹⁶ în calitate de administrator al unei persoane juridice se consideră administrator de fapt al acelei persoane juridice pe perioada în care dă instrucțiuni administratorului, iar acesta le respectă. (2) Persoana indicată în registrul de publicitate prevăzut de lege în calitate de administrator al unei persoane juridice se consideră administrator aparent al acelei persoane juridice pe perioada în care: a) desemnarea ei în această calitate poate fi în mod întemeiat contestată; b) deși mandatul ei a expirat sau a încetat pe altă cale, calitatea sa de administrator nu a fost radiată din registrul de publicitate prevăzut de lege. [...] (5) Administratorul de fapt și administratorul aparent poartă răspundere pentru încălcarea obligațiilor care le revin întocmai ca administratorul persoanei juridice.”⁹¹⁷ În Nota informativă la Proiectul Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative se precizează: „Doar administratorul de drept,

⁹¹⁴ Stati V. *Proiectul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art. 327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii. În: Актуальные научные исследования в современном мире: XX Международная научная конференция (21-22 декабря 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 12, ч. 3, p. 79-87.*

⁹¹⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.

⁹¹⁶ Conform alin. (3) art. 179 din Codul civil, „persoana juridică este pasibilă de înregistrare de stat în modul prevăzut de lege. Datele înregistrării de stat se înscriu în registrul de publicitate prevăzut de lege, fiind accesibile oricărei persoane”.

⁹¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.

desemnat și înregistrat corespunzător, are împuterniciri. Administratorul de fapt este cel care exercită conducerea din umbră, iar administratorul de drept este doar un interpus ce execută ordinele administratorului de fapt. Probațiunea unui asemenea fenomen este dificilă. Însă, dacă este concludent demonstrată instanței de judecată, legea oferă temei juridic de a trage la răspundere administratorul de fapt. De asemenea, nu trebuie confundat administratorul de fapt cu administratorul aparent.”⁹¹⁸ În rândurile următoare, în aceeași Notă informativă citim: „Administratorul de fapt este cel care nu este înregistrat, dar dă ordine obligatorii celui înregistrat (administratorul de drept). Aici nu se pune problema vreunei opozabilități a acestei calități, fiindcă administratorul de fapt nu este cel care încheie acte juridice, el doar în fapt dă ordine/instrucțiuni. Administratorul de fapt nu are interesul de a invoca această calitate. Din contra, creditorii și membrii persoanei juridice care vor să-l tragă la răspundere vor trebui să aducă această probă. Administratorul aparent este anume cel înregistrat, dar care a fost greșit înregistrat sau al cărui mandat deja a încetat, dar el rămâne înregistrat. Soluția legală este de a apăra încrederea terților în registru, chiar dacă administratorul este doar aparent.”⁹¹⁹ De asemenea, în Tabelul divergențelor la Proiectul de Lege privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative, Ministerului Justiției exprimă următoarea poziție: „Instituția administratorului aparent trebuie reglementată, fiindcă acoperă situația când, deși o persoană figurează ca administrator în registru, mandatul ei a încetat în realitate (prin concediere, demisie, condamnare etc.). Norma are ca scop protecția terților. Instituția administratorului de fapt este importantă pentru a impune, asupra celor ce real gestionează o persoană juridică și dau instrucțiuni administratorului, aceeași răspundere și a permite creditorilor să urmărească cel ce real gestionează o persoană juridică. Problema administrării persoanelor juridice prin interpuși este una reală și trebuie reglementată corespunzător.”⁹²⁰

Ergo, deși administratorul de fapt nu are împuterniciri prevăzute de lege sau de actul constitutiv, iar administratorul aparent are împuterniciri compromise, aceștia sunt, în alin. (5) art. 197 CCi RM, asimilați cu administratorul de drept. Considerăm că această asimilare nu poate fi recepționată de domeniul dreptului penal.

Nu putem fi de acord nici cu interpretarea largă admisă în teoria și practica penală a României. Astfel, în Încheierea nr. 127 din 19.10.2012 a Secției penale a Tribunalului Ilfov, se stabilește: „Judecătorul mai reține că, deși în principiu răspunderea pentru declararea exactă a

⁹¹⁸ *Nota informativă la Proiectul Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: https://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067_NFCivilNew.pdf

⁹¹⁹ *Ibidem*.

⁹²⁰ *Tabelul divergențelor la Proiectul de Lege privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: www.justice.gov.md/public/files/noutati/Sinteza_Cod_civil_din_27.02.18.pdf

operațiunilor comerciale revine administratorului societății, totuși dacă o persoană exercită în concret atribuțiile de administrare și control privind activitatea unei societăți, aceasta este un administrator de fapt, căruia i se poate atrage în egală măsură răspunderea penală sub aspectul săvârșirii infracțiunii de evaziune fiscală referitor la omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate.”⁹²¹ Într-o altă speță din practica judiciară română, s-a aplicat lit. c) alin. (1) și alin. (2) art. 9⁹²² al Legii României nr. 241 din 15.07.2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale⁹²³ (în continuare – Legii României nr. 241/2005). Astfel, în Decizia nr. 272 din 28.01.2013 a Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României, se constată: „Subiect activ al infracțiunii poate fi orice persoană fizică sau juridică care acționează în numele sau în interesul contribuabilului, ori în realizarea obiectului de activitate al acesteia. Prin urmare subiect activ poate fi administratorul de drept al societății, precum și administratorul de fapt, sau orice altă persoană din cadrul societății – director, contabil, vânzător – în măsura în care prin acțiunile și/sau inacțiunile lor urmăresc ca societatea să se sustragă de la plata taxelor și impozitelor datorate. Legea nu condiționează această infracțiune de existența unei împuterniciri exprese a unei persoane cu atribuții de organizare și ținerea evidenței contabile care să aibă calitatea de administrator, sau o obligație legală ori contractuală de gestionare a activității societății, dacă din probele administrate rezultă că, în fapt, făptuitorul exercită conducerea activității contabile a societății.”⁹²⁴ De asemenea, M. Mareș menționează: „Categoriile de persoane, care pot angaja răspunderea penală a companiei pentru dare de mită, sunt numeroase: pot fi organele acesteia, reprezentanții, mandatarii, prepușii, administratorii de fapt ori alte persoane care nu au o poziție oficială în cadrul companiei, dar prezintă legături cu respectiva companie (e.g. acționează sub autoritatea companiei ori în beneficiul acesteia).”⁹²⁵

O astfel de interpretare largă, făcută în contextul aplicării unor norme corespondente din legea penală a Republicii Moldova, ar veni în contradicție cu unele dispoziții din această lege.

⁹²¹ Încheierea nr. 127 din 19.10.2012 a Secției penale a Tribunalului Ilfov. Disponibil:

https://www.reportingproject.net/veggiescam/documents/dirty/P22_SENTINTA_ABBAS.pdf

⁹²² La lit. c) alin. (1) și alin. (2) art. 9 al Legii României nr. 241/2005 se prevede: „Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepsesc cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale: c) evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la baza operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive”. Alin. (2) al acestui articol stabilește: „Dacă prin faptele prevăzute la alin. (1) s-a produs un prejudiciu mai mare de 100.000 euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 5 ani”.

⁹²³ *Monitorul Oficial al României*, 2005, nr. 662.

⁹²⁴ ICCJ. Decizia nr. 272/2013. Penal. Infracțiuni de evaziune fiscală (Legea 87/1994, Legea 241/2005). Recurs. Disponibil: <https://legeaz.net/spete-penal-iccj-2013/decizia-272-2013>

⁹²⁵ Mareș M. *Darea de mită. Răspunderea penală a companiilor*. Disponibil: <https://www.zf.ro/opinii/mihai-mares-mares-mares-darea-de-mita-raspunderea-penala-a-19421458>

Astfel, alin. (1) art. 42 CP RM prevede: „Participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei infracțiuni în calitate de *autor* (evid. ns.), organizator, instigator sau complice.”⁹²⁶ Conform alin. (6) din același articol, „participanții trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii.”⁹²⁷ Se au în vedere nu doar semnele generale ale subiectului infracțiunii, dar și semnele speciale ale acestuia. Or, alin. (1) art. 52 CP RM prevede: „Se consideră componentă a infracțiunii *totalitatea* (evid. ns.) semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă.”⁹²⁸ Rezultă că persoana, care nu posedă semnele speciale ale subiectului infracțiunii, nu poate fi considerată autor sau coautor al infracțiunii. Eventual, aceasta poate fi considerată organizator, instigator sau complice la infracțiune. La fel, nu se exclude posibilitatea ca persoana, căreia îi lipsesc semnele speciale ale subiectului infracțiunii, să răspundă în baza unei alte norme în care astfel de semne nu sunt indicate ca obligatorii. De asemenea, nu se exclude ca o astfel de persoană să nu răspundă în genere, profitând de lacuna existentă în legea penală.

Persoana, care exercită în fapt, nu și în drept, atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM. Totodată, răspunde în baza art. 27 și 334 CP RM celui, care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor – unei persoane pe care o consideră că exercită în drept atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană pe care o consideră că lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, deși, din cauze independente de voința mituitorului, această persoană exercită doar în fapt atribuțiile respective – bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin celui pe care mituitorul încearcă să-l mituiască, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. Nu-i pot fi aplicate art. 27 și 334 CP RM celui, care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor – unei persoane care exercită în fapt atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană pe care o consideră că lucrează pentru o

⁹²⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

⁹²⁷ *Ibidem*.

⁹²⁸ *Ibidem*.

astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, iar făptuitorul cunoaște că această persoană exercită doar în fapt atribuțiile respective – bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin celui pe care făptuitorul încearcă să-l remunereze, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat.

S-ar putea obiecta că o asemenea interpretare contravine alin. (3) art. 58 din Codul muncii: „În cazul în care contractul individual de muncă nu a fost perfectat în formă scrisă, acesta este considerat a fi încheiat pe o durată nedeterminată și își produce efectele din ziua în care salariatul a fost admis la muncă de către angajator sau de către o altă persoană cu funcție de răspundere din unitate, abilitată cu angajarea personalului. Dacă salariatul dovedește faptul admiterii la muncă, perfectarea contractului individual de muncă în forma scrisă va fi efectuată de angajator ulterior, în mod obligatoriu.”⁹²⁹ Or, de pildă, alin. (3) art. 69 al Legii nr. 135/2007 prevede: „Asupra relațiilor dintre administrator și societate legislația muncii se extinde în măsura în care nu este în contradicție cu prezenta lege.”⁹³⁰

Pentru legea penală, dispoziția de la alin. (3) art. 58 din Codul muncii este relevantă în cazul în care angajatul este victimă a infracțiunii. Aceasta o confirmă afirmația făcută de S. Brînza și V. Stati: „Este de menționat că munca protejată poate fi atipică. După N. Sadovei, „raporturi juridice de muncă atipice sunt raporturile de muncă ce nu posedă toate trăsăturile unui raport de muncă tipic, și, cel mai adesea, nu sunt fundamentate pe un contract individual de muncă.”⁹³¹ În asemenea condiții, alin. (1) art. 183 CP RM este aplicabil.”⁹³² În cazul în care angajatul, al cărui contract individual de muncă nu a fost perfectat în forma cerută de lege, este făptuitor, aplicarea alin. (3) art. 58 din Codul muncii nu poate fi acceptată, deoarece ar fi în defavoarea acestuia. Mai precis, aceasta ar presupune aplicarea legii penale prin analogie. Astfel, de pildă, calitatea de organizator, instigator sau complice ar fi invertită în cea de autor sau coautor. *I.e.*, în locul alin. (3), (4) sau (5) art. 42 CP RM ar fi aplicat fără temei alin. (2) art. 42 CP RM. Aceasta ar însemna o încălcare a alin. (2) art. 3 CP RM. Nu suntem de părerea că o faptă, care, probabil, reprezintă o infracțiune, trebuie reprimată pe căi ilegale, care, probabil, presupun săvârșirea unei infracțiuni. În caz contrar, statul, prin cei abilitați cu aplicarea legii

⁹²⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.

⁹³⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.

⁹³¹ Sadovei N. Aspecte generale privind categoriile raporturilor juridice de muncă atipice. Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare. În: *Conferința științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a a USM (21-22 septembrie 2011). Rezumatele comunicărilor. Științe sociale. Vol. I.* Chișinău, CEP USM, 2011, p. 193-196.

⁹³² Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 751. 1328 p.

penale, riscă să se criminalizeze, coborând la nivelul celor care au intenții infracționale și care încearcă să le realizeze.

Pentru ca starea de lucruri reflectată mai sus să fie adaptată necesităților de apărare eficientă a ordinii de drept, singura soluție poate consta în perfecționarea legii penale. Prin legiferarea unei ficțiuni juridice, care ar presupune asimilarea administratorului de fapt cu administratorul de drept, se va putea crea o excepție de la regulă și se va putea evita aplicarea legii penale prin analogie. În acest sens, considerăm interesantă ideea care se conține în Proiectul Legii federale a Federației Ruse privind operarea unor modificări în anumite acte legislative ale Federației Ruse în legătură cu implementarea instituției de influențare juridico-penală asupra persoanelor juridice. În acest proiect se propune ca alin. 4 art. 104⁴ din Codul penal al Federației Ruse să conțină următoarea definiție: „Persoana, care exercită conducerea în fapt, este persoana fizică care nu deține o funcție în organul de conducere al persoanei juridice în cauză și care nu este investită, în conformitate cu legea, cu statutul, cu contractul sau în temeiul unei procuri, cu dreptul de a îndeplini funcții administrative de dispoziție ori organizatorico-economice în cadrul acestei persoane juridice, dar care determină în fapt deciziile luate de persoana juridică în cauză, datorită participării prevalente la capitalul autorizat al acesteia sau a altor circumstanțe.”⁹³³ În nota informativă la proiectul de lege menționat se argumentează: „Această prevedere va face imposibilă evitarea influențării juridico-penale a companiilor în care se practică scheme de management nominal. Astfel de scheme presupun că persoanele, care determină în fapt voința organizației, nu au nicio legătură perfectată juridic cu organele de conducere ale acestor companii.”⁹³⁴

Luând în considerare proiectul sus-menționat, propunem completarea art. 21 cu două alineate:

„(3²) În cazul în care subiect al infracțiunii este persoana împuternicită cu funcții de conducere în sensul alin. (3¹) din prezentul articol, aceasta se asimilează cu administratorul de fapt al persoanei juridice.

(3³) Administrator de fapt al persoanei juridice este persoana fizică care nu deține o funcție în organul de conducere al persoanei juridice în cauză și care nu este investită în modul stabilit de lege cu dreptul de a exercita funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice în cadrul acestei persoanei juridice, dar care determină în fapt

⁹³³ Проект федерального закона «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации в связи с введением института уголовно-правового воздействия в отношении юридических лиц». Disponibil: https://sledcom.ru/documents/Obsuzhdenija_zakonoproektov/item/1133/

⁹³⁴ Пояснительная записка к проекту федерального закона «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации в связи с введением института уголовно-правового воздействия в отношении юридических лиц». Disponibil: <https://sledcom.ru/document/1134>

deciziile luate de persoana juridică în cauză, datorită participării prevalente la capitalul autorizat al acesteia sau a altor circumstanțe”.

Operarea acestei completări va face posibil ca persoana care exercită în fapt, nu și în drept, atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, să fie considerată autor sau coautor al infracțiunilor care, *de lege lata*, au ca subiecți speciali: arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoana care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; persoana care lucrează pentru o astfel de organizație; participantul la un eveniment sportiv de pariat.

4.2.3. Provocarea infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

Sediul juridic al materiei analizate îl constituie, în primul rând, pct. 11) alin. (1) art. 94 din Codul de procedură penală. Conform acestei norme, „în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute: [...] prin provocarea [...] persoanei la săvârșirea infracțiunii.”⁹³⁵ O altă prevedere relevantă este alin. (6) art. 136 din Codul de procedură penală: „Investigatorului sub acoperire i se interzice să provoace comiterea de infracțiuni”. O prevedere cu text identic cu aceasta din urmă o găsim la alin. (6) art. 30 al Legii nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații (în continuare – Legii nr. 59/2012).⁹³⁶ Astfel de prevederi sunt luate în considerare în practica judiciară în spețele care au ca obiect, printre altele, problema provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală. În una din aceste spețe se menționează: „La cercetarea infracțiunilor, instanțele urmează să țină cont de prevederile alin. (6) art. 30 al Legii nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații, potrivit căreia, investigatorului sub acoperire i se interzice să provoace comiterea de infracțiuni. Aceasta implică sarcina verificării atente a materialului probator administrat, astfel încât să prevină o condamnare a inculpatului care a acționat ca efect al provocării din partea agenților statului sau, după caz, din partea persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului, întrucât ar exista riscul ca acuzatul

⁹³⁵ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 104-110.

⁹³⁶ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 113-118.

să fie lipsit din start de dreptul la un proces echitabil, prin aceasta încălcându-se §1 art. 6 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁹³⁷.⁹³⁸

Pericolul pe care îl prezintă provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală pentru relațiile sociale existente este bine conturat în pct. 54 din Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare – CtEDO) în cauza *Ramanauskas contra Lituaniei*: „Deși folosirea investigatorilor sub acoperire este admisibilă respectându-se anumite restricții și garanții stricte, interesele publice nu pot justifica utilizarea probelor obținute în rezultatul unei provocării polițienești, dat fiind că acest lucru creează riscul ca dreptul învinutului la un proces echitabil să fie de la bun început încălcat.”⁹³⁹ În același context se înscrie Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privind-l pe P.Gh.: „Rațiunea interdicției provocării săvârșirii unei infracțiuni constă în aceea că statul, prin agenții săi, nu poate să-și depășească competența de a aplica legea, prin instigarea unei persoane să săvârșescă o infracțiune, pe care altfel nu ar fi comis-o, pentru ca apoi să declanșeze împotriva acestei persoane mecanismele procesului penal, în vederea tragerii la răspundere. Sunt, astfel, create limite ale exercitării activităților de urmărire penală în cadrul unei anchete proactive, în vederea protecției cetățenilor împotriva provocărilor provenite de la agenții statului, precum și în scopul protecției integrității sistemului justiției penale, care altfel ar fi compromisă dacă instanțele ar trebui să țină seama de probele rezultate din aceste practici vădit inacceptabile ale reprezentanților statului însărcinați cu aplicarea legii. Totodată, se asigură credibilitatea sistemului de justiție penală și se garantează principiul aflării adevărului.”⁹⁴⁰

Opinii similare există și în doctrina penală. Încă B.V. Voljenkin menționa: „Mijloacele tehnice moderne din dotarea subdiviziunilor, ce desfășoară activitatea specială de investigații, dacă sunt aplicate abil și în conformitate cu procedura stabilită de lege, permit, fără a fi necesară vreo provocare, identificarea celor care încearcă să ia o remunerație ilicită, prevenind astfel activitatea infracțională. Provocarea nu poate fi admisă ca metodă de combatere a corupției.”⁹⁴¹ A.D. Nazarov are următoarea părere: „Provocarea generează săvârșirea unei infracțiuni prin

⁹³⁷ *Convenția nr. 1950 din 04.11.1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/285802/>

⁹³⁸ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-726//2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6582

⁹³⁹ *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-84935>

⁹⁴⁰ *Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privind-l pe P.Gh. Dosarul nr. 1ra-698/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9253

⁹⁴¹ Волженкин Б.В. Допустима ли провокация как метод борьбы с коррупцией? În: *Российская юстиция*, 2001, nr. 5, nr. 43-45.

eforturile provocatorului, iar aceasta declanșează o rezonanță socială pe măsură. Majoritatea cetățenilor au o opinie negativă cu privire la provocarea infracțiunii, considerând periculoasă situația când organele de drept determină săvârșirea infracțiunii, după care tot ele o investighează, folosindu-se de legislația procesual penală și legislația privind activitatea specială de investigații”.⁹⁴² Părerii apropiate au A.F. Volânski și E.S. Lapin⁹⁴³, precum A.A. Masterkov.⁹⁴⁴

Ne alăturăm acestor puncte de vedere. Considerăm inadmisibil să combați fenomenul infracțional prin recurgerea la mijloace ilegale și imorale. Pornind de la această premisă, ne propunem să stabilim conținutul noțiunii-cadru „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală” și al noțiunii subsecvente „provocarea luării de mită sau a dării de mită”. De asemenea, avem ca scop să examinăm din perspectiva *de lege lata* și *de lege ferenda* problema provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală, inclusiv problema provocării luării de mită sau a dării de mită.

În pofida interdicției privitoare la provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală stabilite de legislator, niciun act normativ din Republica Moldova nu conține definiția acestei noțiuni. Nici legea penală nu conține o normă în care ar fi descrise caracteristicile provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală, normă care ar stabili consecințele juridice în cazul săvârșirii unei asemenea ilegalități. Această lacună are ca efect controversele atât din doctrina dreptului penal, cât și din practica de aplicare a legii penale.

Din cauza lipsei definiției normative a noțiunii de provocare a unei fapte prevăzute de legea penală, pentru a se asigura funcționalitatea procesului de aplicare a legii penale, în practica judiciară se încearcă definirea noțiunii date. Spre exemplu, în Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privindu-l pe P.Gh. se menționează: „Provocarea reprezintă acțiunea neloială realizată în scopul obținerii de probe, constând în determinarea cu știință a unei persoane să comită o infracțiune sau să continue săvârșirea unei infracțiuni. Agentul provocator se află practic, din punctul de vedere al dreptului substanțial, în postura instigatorului care determină o persoană să ia o rezoluție infracțională.”⁹⁴⁵

⁹⁴² Назаров А.Д. *Провокации в оперативно-розыскной деятельности*. Москва: Юрлитинформ, 2010, p. 15. 152 p.

⁹⁴³ Волынский А.Ф., Лапин Е.С. *Расследование провокаций взятки и коммерческого подкупа*. Москва: Юрлитинформ, 2010, p. 34. 160 p.

⁹⁴⁴ Мастерков А.А. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты провокационной деятельности* / Диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2000, p. 19. 184 p.

⁹⁴⁵ *Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privindu-l pe P.Gh. Dosarul nr. 1ra-698/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9253

Însă nu doar în practica de aplicare a legii penale, dar și în teoria dreptului penal pot fi identificate puncte de vedere privind conținutul noțiunii „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală”. Spre exemplu, S. Copețchi consideră că „reprezintă provocare comportamentul persoanei orientat spre determinarea unei alte persoane la săvârșirea infracțiunii atunci când cea din urmă nu ar fi recurs la săvârșirea infracțiunii fără existența vreunei influențe din partea provocatorului.”⁹⁴⁶ B.V. Voljenkin descrie mai nuanțat scopul urmărit de provocator: „Esența provocării se exprimă în aceea că provocatorul însuși determină apariția intenției altei persoane de a comite o infracțiune, în scopul de a expune mai târziu delațiunii această persoană sau de a o șantaja, de a crea o poziție de dependență a acesteia față de alte persoane etc.”⁹⁴⁷ I.I. Brancel atrage atenția asupra caracteristicilor obiective ale actului prin care se creează intenția persoanei provocate să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală: „Provocare a unei fapte prevăzute de legea penală se consideră acțiunea intenționată de creare a mediului și condițiilor în prezența cărora apare intenția de a săvârși o infracțiune la persoana care nu și-a exprimat în vreun fel intenția de a o comite, în vederea expunerii ulterioare a acelei persoane la delațiune, pentru a fi trasă la răspundere penală sau pentru a fi șantajată.”⁹⁴⁸ S. Radacinski relevă caracterul influențării provocatorului asupra persoanei provocate, prin care se distinge provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală: „Activitatea intenționată unilaterală a provocatorului este îndreptată spre modelarea la o altă persoană a unui comportament care să întrunească trăsăturile unei infracțiuni, în scopul discreditării sau șantajării persoanei date ori al creării artificiale a unor probe care ar acuza-o.”⁹⁴⁹ V. Capcanov subliniază caracterul inautentic al infracțiunii pe care ar săvârși-o persoana provocată, precum și motivele care-l ghidează pe provocator: „Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală – crearea aparenței săvârșirii de către o persoană a unei infracțiuni sau crearea artificială a unor probe care ar acuza-o de comiterea unei infracțiuni, în vederea fie a expunerii ulterioare a acelei persoane la delațiune, fie a atragerii ei la săvârșirea infracțiunii urmate de denunțarea persoanei date, săvârșită din interes material sau din alt interes personal.”⁹⁵⁰ Nu în ultimul rând, A.D. Nazarov caracterizează într-o manieră concisă aspectele obiective și cele subiective ale provocării unei fapte prevăzute

⁹⁴⁶ Copețchi S. Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație (II). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr. 3, p. 18-25.

⁹⁴⁷ Волженкин Б.В. Допустима ли провокация как метод борьбы с коррупцией? În: *Российская юстиция*, 2001, nr. 5, nr. 43-45.

⁹⁴⁸ Бранчель И.И. Провокация и инсценировка преступлений при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. În: *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*, 2011, nr. 4, p. 72-90.

⁹⁴⁹ Радачинский С. Юридическая природа провокации преступления. În: *Уголовное право*, 2008, nr. 1, p. 59-63.

⁹⁵⁰ Капканов В. Разграничение провокации преступлений и провокации их совершения. În: *Уголовное право*, 2007, nr. 6, p. 116-120.

de legea penală: „Provocare a unei fapte prevăzute de legea penală se consideră atragerea unei persoane la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, comisă în scopul inițierii urmăririi penale împotriva persoanei date.”⁹⁵¹

Din unele din definițiile menționate mai sus nu rezultă clar dacă provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, este o instituție de sine stătătoare sau doar o formă a instigării la infracțiune.

O parte a teoreticienilor consideră că provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, reprezintă o formă a instigării la infracțiune. Printre aceștia se numără V.D. Ivanov⁹⁵², S.V. Ermakov și S.I. Davâdov.⁹⁵³ Mai mult, în pct. 25.2 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, se explică: „Activitatea de provocare la acte de corupere trebuie să implice forme concrete de instigare, susceptibile de a genera sub aspect intelectual luarea unei decizii de a comite infracțiunea. Provocarea poate consta în: rugăminți insistente, promisiuni false, solicitări repetate bazate pe simpatii personale, amenințări etc.”⁹⁵⁴

O altă parte a doctrinarilor optează ca provocarea unei fapte prevăzute de legea penală să fie privită în calitate de instituție de sine stătătoare a dreptului penal.

Astfel, spre exemplu, I.A. Nomogoeva relevă deosebirea dintre provocarea unei fapte prevăzute de legea penală și instigarea la infracțiune, care se referă la obiectul infracțiunii: „O persoană, care instigă o altă persoană la săvârșirea infracțiunii, aduce prin acțiunea sa atingere relațiilor sociale asupra cărora atentează infracțiunea la comiterea căreia instigă. În cazul unei provocări, făptuitorul poate aduce prin acțiunea sa atingere exclusiv relațiilor sociale legate de interesele justiției și de interesele autorităților publice abilitate să contracareze infracționalitatea”.⁹⁵⁵

Alți trei teoreticieni scot în evidență deosebirile dintre provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, și instigarea la infracțiune, care se referă la latura subiectivă a infracțiunii. Spre exemplu, A.D. Nazarov menționează: „În cazul provocării unei infracțiuni, lipsește unitatea de intenție a persoanei care provoacă infracțiunea și a persoanei provocate,

⁹⁵¹ Назаров А.Д. *Провокации в оперативно-розыскной деятельности*. Москва: Юрлитинформ, 2010, p. 15. 152 p.

⁹⁵² Иванов В.Д. Провокация или правомерная деятельность? În: *Уголовное право*, 2001, nr. 3, p. 16-18.

⁹⁵³ Ермаков С.В., Давыдов С.И. Провокация совершения преступления: оперативно-розыскной и уголовно-правовой аспекты. În: *Алтайский юридический вестник*, 2018, nr. 4, p. 115-119.

⁹⁵⁴ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

⁹⁵⁵ Номогоева И.А. Провокация преступления в уголовном праве России. În: *Проблемы становления гражданского общества: сборник статей VII Международной научной студенческой конференции. Ч. III*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, p. 94-98.

ceea ce exclude posibilitatea calificării faptei provocatorului în contextul instituției de participație.”⁹⁵⁶ La rândul său, A.A. Cisteakov afirmă: „Scopurile urmărite de provocator și de instigator sunt diferite. Instigatorul caută, prin fapta persoanei instigate de el, să aducă atingere unui anumit obiect al infracțiunii preconizate. Provocatorul își desfășoară activitatea numai pentru a expune autorul faptei la delatare și a-l deferi justiției.”⁹⁵⁷ S.A. Baleev are o părere mai elaborată: „Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală și instigarea la infracțiune reprezintă nu doar două concepte diferite. Ele au și o natură juridică diferită. Prin urmare, fapta provocatorului nu poate fi calificată conform regulilor participației. [...] Natura juridică a provocării unei fapte prevăzute de legea penală presupune: acțiunea provocatoare urmărește să atragă o altă persoană în săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, însă această acțiune se caracterizează, sub aspectul laturii subiective, printr-o comunicare unidirecțională, întrucât este intenționată pentru provocator și nu este cuprinsă de conștiința persoanei provocate.”⁹⁵⁸ Această relație în plan subiectiv dintre provocator și persoana provocată se aseamănă cu relația dintre escroc și persoana înșelată. Escrocul înșală intenționat victima, în timp ce aceasta nu conștientizează că este înșelată.

Alți doctrinari stabilesc deosebirea dintre provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, și instigarea la infracțiune, care se referă la latura obiectivă a infracțiunii. Spre exemplu, N.V. Artemenko și A.M. Minkova menționează: „Latura obiectivă a provocării unei fapte prevăzute de legea penală nu se limitează la determinarea altei persoane de a comite o infracțiune prin îndemnare, corupere, amenințare, ceea ce poate fi calificat ca instigare la infracțiune. Poți provoca o faptă prevăzută de legea penală și prin influențarea asupra realității obiective – prin crearea ambianței și a condițiilor ce determină comiterea unei infracțiuni [...] (e.g. prin lăsarea plicului cu bani în biroul de serviciu al persoanei provocate, care lipsește la acel moment). Apare întrebarea: cum trebuie catalogată o astfel de acțiune care presupune influențarea nu asupra unei persoane, ci asupra mediului de care aparține acea persoană? Ea nu reprezintă nici instigare la infracțiune, nici organizare a infracțiunii. De fapt, această acțiune nu poate fi considerată în genere un exemplu de participație, deoarece, de rând cu comuniunea obiectivă, lipsesc caracteristicile subiective ale participației: unitatea de intenție, conștientizarea

⁹⁵⁶ Назаров А.Д. *Провокации в оперативно-розыскной деятельности*. Москва: Юрлитинформ, 2010, p. 12. 152 p.

⁹⁵⁷ Чистяков А.А. Общие начала уголовной ответственности за провокационно-преступную деятельность. În: *Проблемы применения уголовного законодательства при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. Материалы Межведомственного круглого стола* / Под ред. Г.В. Ищука, Е.Н. Билоуса, А.В. Ковалева, Г.С. Шкабина. Рязань: Концепция, 2016, p. 164-173.

⁹⁵⁸ Балеев С.А. Провокация преступления и подстрекательство к нему: проблемы разграничения. În: *Юридическая наука и практика*, 2018, Т. 14, nr. 1, p. 61-65.

comuniunii, influențarea intelectuală bidirecțională.”⁹⁵⁹ Mai exemplificativ este punctul de vedere a lui N.A. Domașenko: „Infrațiunea prevăzută de art. 304 „Provocarea coruperii pasive, a luării de mită sau a primirii remunerației ilicite în sfera achiziției de bunuri, lucrări, servicii pentru necesitățile statului sau ale municipalității” din Codul penal al Federației Ruse⁹⁶⁰ poate fi comisă și în absența persoanei provocate, de pildă, prin: abandonarea insidioasă a mijloacelor de provocare la locul de muncă sau în alt loc în care se poate afla persoana provocată; executarea lucrărilor de construcție, reparație sau de alt gen în clădirea ori în încăperea ce aparține persoanei provocate sau rudelor sale; transmiterea cu un pretext specios de bani sau de alte valori materiale către rudele sau apropiații persoanei provocate; reducerea valorii bunurilor transferate oficial către persoana provocată în cazul existenței obligațiilor contractuale dintre persoana provocată și provocator; acordarea persoanei provocate a unui credit bancar în condiții preferențiale; transferarea de fonduri bănești (inclusiv în mărime supraevaluată) pe contul bancar al persoanei provocate; lipsa de coordonare cu persoana provocată în ceea ce privește reducerea valorii lucrărilor sau serviciilor de care beneficiază persoana provocată etc.”⁹⁶¹

Considerăm convingătoare argumentele celor care privesc provocarea unei fapte prevăzute de legea penală ca pe o instituție de sine stătătoare, diferită de instituția participației. Din aceste argumente rezultă că provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, nu se exprimă în cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infrațiuni intenționate. Fapta provocatorului este indisolubil legată de săvârșirea de către o altă persoană a unei fapte prevăzute de legea penală, însă nu se încadrează în tiparul existent al conceptului de participație.

Ca instituție de sine stătătoare a dreptului penal, provocarea unei fapte prevăzute de legea penală presupune prezența anumitor condiții obligatorii.

Aceste condiții le nominalizează într-o speță Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție. Cu toate că aceste condiții se referă la provocarea coruperii active, prin extindere ele pot fi raportate și la infrațiunile ce sunt prevăzute la art. 325, 333 și 334 CP RM: „Generalizând jurisprudența CtEDO în materie (Hotărârea în cauza Teixeira de Castro contra Portugaliei⁹⁶²; Hotărârea în cauza Ramanauskas contra Lituaniei⁹⁶³; Hotărârea în cauza

⁹⁵⁹ Артеменко Н.В., Минькова А.М. Проблемы уголовно-правовой оценки деятельности посредника, провокатора и инициатора преступления в уголовном праве РФ. În: *Журнал российского права*, 2004, nr. 11, p. 48-54.

⁹⁶⁰ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

⁹⁶¹ Domașenko N.A. *Особенности расследования провокации взятки или коммерческого подкупа* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2011, p. 12. 30 p.

⁹⁶² *Case of Teixeira de Castro v. Portugal*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58193>

⁹⁶³ *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>

Khudobin contra Rusiei⁹⁶⁴; Hotărârea în cauza Sandu contra Moldovei⁹⁶⁵ etc.), se reține existența provocării, dacă sunt întrunite următoarele condiții cumulative: acțiunea presupusă ca act de corupere tinde să fie probată prin solicitarea care provine de la o persoană ce avea sarcina să descopere infracțiunea sau când există o determinare directă la comiterea unui act de corupere din partea unui denunțator; lipsesc indicii obiectivi că fapta ar fi fost săvârșită fără această intervenție (în special, nu au fost realizate acte de pregătire, ba mai mult ca atât, persoana nu a fost dispusă să comită acte de corupere înainte de contactul cu agenții statului sau, după caz, cu persoane private care acționează sub supravegherea agenților statului); nu există suspiciuni obiective că persoana ar fi implicată în acte de corupție înainte de implicarea agenților statului sau, după caz, a persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului.”⁹⁶⁶

În pct. 25.1 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, se dau explicații cu privire la conținutul unora din aceste condiții: „Reieșind din jurisprudența CtEDO, se va reține o provocare ori de câte ori organele de urmărire penală nu se limitează la a cerceta în mod pasiv activitatea infracțională, ci exercită o asemenea influență asupra persoanei vizate, încât să determine săvârșirea infracțiunii, care fără această intervenție nu ar fi fost săvârșită, cu scopul de a constata infracțiunea, respectiv de a obține probe și de a declanșa urmărirea penală (Hotărârea în cauza Teixeira de Castro contra Portugaliei⁹⁶⁷, §38, 39). Investigarea activității infracționale nu este realizată într-o manieră pasivă, dacă: acuzatul s-a angajat în comiterea infracțiunii la inițiativa agenților statului sau, după caz, a persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului, fiind ținta unor solicitări asidue din partea acestora; nu există nicio dovadă că acuzatul a mai comis alte infracțiuni, în special infracțiuni legate de substanțele narcotice (Hotărârea în cauza Ramanauskas contra Lituaniei⁹⁶⁸, §67).”⁹⁶⁹

Aceste idei devin și mai clare atunci când le privim prin prisma următoarei explicații din practica judiciară: „Împrejurările de fapt ale cauzei [...] demonstrează clar că inculpatul L.P. a fost supus unei acțiuni de [...] provocare flagrantă de a se implica în activitatea infracțională, în lipsa vreunui indiciu că infracțiunea respectivă ar fi fost săvârșită de el fără această [...] provocare [...]. Respectiv, Colegiul (se are în vedere Colegiul penal al Curții de Apel Bălți –

⁹⁶⁴ *Case of Khudobin v. Russia*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77692>

⁹⁶⁵ *Case of Sandu v. the Republic of Moldova*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140773>

⁹⁶⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-726/2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6582

⁹⁶⁷ *Case of Teixeira de Castro v. Portugal*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58193>

⁹⁶⁸ *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>

⁹⁶⁹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

n.a.) ajunge la concluzia că actele procesuale în temeiul cărora au fost administrate probele ce au stat la baza învinuirii aduse inculpatului I.P. [...] sunt lovite de nulitate, deoarece până la momentul provocării [...] n-au existat suspiciuni obiective ce ar demonstra implicarea inculpatului în activitatea infracțională, iar înseși probele administrate pe caz [...] urmează a fi recunoscute inadmisibile datorită faptului că au fost obținute prin [...] provocarea persoanei la săvârșirea infracțiunii, fiind excluse din dosar, pentru, că nu pot fi statuate la baza unei sentințe de condamnare.”⁹⁷⁰

Dacă e să ne axăm pe problema provocării faptelor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, întrebarea principală este de la cine provine inițiativa de comitere a luării de mită sau a dării de mită. În cazul în care săvârșirea luării de mită sau a dării de mită este inițiată de către provocator, cel mai probabil, vom fi în prezența provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală. Din contra, dacă săvârșirea luării de mită sau a dării de mită este inițiată nu de către provocator, cel mai probabil, nu vom fi în prezența provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală. În context V.N. Criucov afirmă: „Principalul criteriu de distingere a unei măsuri speciale de investigație de provocarea unui act de corupție este dacă inițiativa provine sau nu de la persoana căreia ar urma să-i fie imputat acel act de corupție. Promisiunea de către provocator a remunerației ilicite pentru soluționarea favorabilă a unei probleme este cu siguranță o provocare a actului de corupție. Dacă însă cu inițiativa de luare a remunerației ilicite vine persoana care urmează a fi remunerată ilicit, atunci subiectul, care desfășoară măsura specială de investigație, acționează în cadrul legii. Aceasta se datorează faptului că propunerea de a da remunerația ilicită, venită din partea persoanei care urmează a fi remunerată ilicit, demonstrează că această persoană inițiasse activitatea infracțională. Măsura specială de investigație desfășurată într-o astfel de situație nu este o provocare, deoarece subiectul care o desfășoară nu inițiază un comportament infracțional, ci intervine în executarea intenției infracționale inițiată fără concursul său.”⁹⁷¹ Din analiza acestei opinii rezultă că, în cazul luării de mită (art. 333 CP RM), va exista provocare dacă provocatorul inițiază fie săvârșirea pretinderii, acceptării sau primirii, personal sau prin mijlocitor, de către persoana care ar urma să fie mituită de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei care ar urma să fie mituită, pentru această persoană sau pentru o altă persoană, fie săvârșirea acceptării unor oferte ori promisiuni din partea persoanei care ar urma să fie mituită

⁹⁷⁰ *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 25.05.2016. Dosarul nr. 1a-231//2015.* Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8a675de2-3d39-e611-a9ba-005056a5fb1a

⁹⁷¹ Крюков В.Н. Ограничение оперативного эксперимента от провокации взятки и инсценировки получения взятки. În: *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D: Экономические и юридические науки*, 2006, nr. 2, p. 167-170.

pentru ca aceasta să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale ori contrar acesteia, ori în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. În situația dării de mită (art. 334 CP RM), va exista provocare dacă provocatorul inițiază săvârșirea promisiunii, oferirii sau dării, personal sau prin mijlocitor, persoanei care ar urma să fie mituită de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru aceasta sau pentru o altă persoană, pentru ca persoana care ar urma să fie mituită să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale ori contrar acesteia, ori în cadrul unui eveniment sportiv de pariat.

Conform alin. (3) art. 8 din Codul de procedură penală, „concluziile despre vinovăția persoanei de săvârșirea infracțiunii nu pot fi întemeiate pe presupuneri. Toate dubiile în probarea învinuirii care nu pot fi înlăturate, în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuitului, învinuitului, inculpatului.”⁹⁷² Rezultă că toate dubiile privind existența provocării unei fapte prevăzute de legea penală trebuie interpretate în favoarea persoanei provocate. Această concluzie este și mai evidentă dacă luăm în considerare opinia lui E.S. Dubonosov: „Stabilirea faptului provocării este dificilă din mai multe motive. În primul rând, se are în vedere caracterul secret și conspirativ al activității speciale de investigații. În al doilea rând, nu întotdeauna acțiunea provocatoare are un caracter activ pronunțat.”⁹⁷³

Necesitatea interpretării tuturor dubiilor privind existența provocării unei fapte, care este prevăzută de legea penală, în favoarea persoanei provocate este subliniată și în practica judiciară. Spre exemplu, într-o speță, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție explică: „Din cele desprinse din materialele dosarului, rezultă că toate întrevederile, înregistrate la etapa preliminară de către A.I., au avut loc la inițiativa acestuia. Se creează impresia că inițierea convorbirilor de către declarant poartă o formă de incitare a inculpatului, *i.e.* un mijloc de provocare, întrucât din tabloul prezentat nu rezultă vreo dovadă că S.I. ar fi avut intenția săvârșirii unor astfel de fapte. Mai mult, din stenogramele anexate, se atestă că A.I., mai întâi se adresează către S.I. în legătură cu anumite probleme de ordin general privind controlul ce era în curs de desfășurare, iar ulterior discuția alunecă treptat spre anumite detalii care doar sugerează că ar fi vorba despre mijloace bănești. Totodată, nu se determină cert că, atunci când A.I. spune „scădem oleacă”, se discută anume despre bani. La rândul său, inculpatul nu a reacționat într-un mod pozitiv sau negativ spunând că „eu mă gândesc, mă uit la niște momente și lasă că mâine vorbim”. Caracterul provocator al comportamentului martorului A.I. se reflectă și prin faptul că

⁹⁷² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.

⁹⁷³ Дубонос Е.С. Провокация взятки при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. În: *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*, nr. 3-2, 2016, p. 34-42.

acesta nu s-a limitat la o singură discuție, dar a continuat din nou să-l incite pe inculpat, venind de mai multe ori la acesta și instigându-l prin fraza „odna ştuka, dolari ori euro”.⁹⁷⁴

Pentru a fi excluse dubiile privind existența provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală, trebuie de stabilit ce nu reprezintă provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală.

În acest scop, cităm din Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privindu-l pe P.Gh.: „CtEDO a făcut referire la doctrina „caracterului pasiv” al activității pe care trebuie să o desfășoare în această materie agenții statului, potrivit căreia activitatea agenților statului nu poate fi considerată provocare dacă: a) există o suspiciune rezonabilă că o persoană participă la infracțiune sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni; b) activitatea polițiștilor sau a colaboratorilor acestora a fost autorizată în condițiile legii; c) agenții statului sau colaboratorii acestora nu au făcut altceva decât să ofere suspectului o ocazie obișnuită (care nu are caracter excepțional) de a comite o infracțiune. Așadar, față de standardul european, organul de urmărire penală care suspectează implicarea unei persoane în activități infracționale nu trebuie să aibă o atitudine „activă” care să determine persoana „inactivă” să comită o infracțiune, ci trebuie doar să-i ofere acesteia o „tentativă obișnuită”, o oportunitate ce nu are caracter excepțional de a încălca legea, în cadrul unui joc de roluri disimulat în vederea „observării pasive” a comportamentului făptuitorului; în cazul în care persoana suspectată de implicare în activități infracționale cedează „tentativii” și comite fapta, probele astfel culese nu pot fi apreciate că sunt obținute prin provocare, activitatea organelor judiciare fiind desfășurată în scopul exclusiv al culegerii de probe, iar nu în scopul incitării neloiale la comiterea unei fapte infracționale.”⁹⁷⁵ În contextul discutat, E.S. Dubonosov menționează: „Orice manifestare activă în timpul efectuării măsurii speciale de investigație în privința persoanei, care nu intenționează să comită o infracțiune și care nu și-a exprimat acordul de a lua remunerația ilicită, mărturisește că intenția infracțională a acesteia nu s-a format și că a fost încălcat principiul legalității.”⁹⁷⁶ În concluzie, persoana, care desfășoară o măsură specială de investigație, are obligația să aibă rolul pasiv de prevenire și descoperire a infracțiunii. Ea nu trebuie să îndeplinească rolul activ de provocare a infracțiunii.

⁹⁷⁴ Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.08.2017. Dosarul nr. 1ra-1201/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9326

⁹⁷⁵ Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privindu-l pe P.Gh. Dosarul nr. 1ra-698/2017. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9253

⁹⁷⁶ Дубоносов Е.С. Провокация взятки при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. În: Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки, nr. 3-2, 2016, p. 34-42.

Făcând o sinteză a ideilor prezentate mai sus, putem concluziona că provocarea luării de mită sau a dării de mită lipsește, dacă sunt întrunite următoarele condiții: 1) persoana mituită sau mituitorul se află în proces de pregătire sau de săvârșire a luării de mită sau a dării de mită, având formată intenția de a comite infracțiunea respectivă; 2) inițiativa săvârșirii luării de mită sau a dării de mită aparține exclusiv persoanei mituite sau mituitorului, nu persoanei care desfășoară o măsură specială de investigație. Persoana, care desfășoară o asemenea măsură, poate să se implice doar în realizarea intenției infracționale formate fără aportul ei, consemnând evenimente și fapte legate de realizarea acestei intenții; 3) persoana mituită sau mituitorul nu este în niciun fel limitată să-și aleagă varianta de comportament pe care i-o dictează conștiința (să ia sau nu mită; să dea sau nu mită).

Pornind de la ceea ce nu constituie provocarea luării de mită sau a dării de mită, este mai ușor să propunem propria viziune privind semnele constitutive ale noțiunii „provocarea luării de mită sau a dării de mită”: 1) înainte de contactul cu provocatorul, persoana provocată nu fusese predispusă să ia mită sau să dea mită; 2) provocatorul manifestă o atitudine activă, inițiind săvârșirea luării de mită sau a dării de mită ce urmează a fi imputată persoanei provocate; 3) persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea luării de mită sau a dării de mită a fost inițiată de către provocator pentru a-i prejudicia interesele; 4) provocând săvârșirea luării de mită sau a dării de mită, provocatorul urmărește să creeze o aparență, o falsă reprezentare cu privire la luarea de mită sau darea de mită de către persoana provocată.

Prin recurgere la conceptualizare și la generalizare, vom formula definiția noțiunii „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală”: prin „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală” trebuie de înțeles fapta provocatorului de inițiere a săvârșirii infracțiunii ce urmează a fi imputată persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea infracțiune, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea infracțiunii a fost inițiată de către provocator pentru a crea o aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele.

Această definiție trebuie pusă la baza unei noi cauze care înlătură caracterul penal al faptei, prin completarea corespunzătoare a Capitolului III din partea generală a Codului penal. Argumentele de rigoare în susținerea acestei completări vor fi prezentate mai jos. Înainte de a supune atenției acest aspect *de lege ferenda*, vom examina un aspect *de lege lata* nu mai puțin important. Ne referim la problema calificării fapta „persoanei mituite” și, respectiv, a „mituitorului” în cazul provocării luării de mită și, respectiv, al provocării dării de mită.

În teoria dreptului penal se profilează trei poziții cu privire la tratamentul juridic al faptei persoanei provocate. Prima poziție, susținută de V.D. Ivanov și V.A. Cerepahin, presupune că fapta persoanei provocate trebuie calificată ca pregătire de infracțiune.⁹⁷⁷ A doua poziție este promovată de B.V. Voljenkin și M.N. Golodniuk. Acești autori consideră că intenția persoanei provocate este afectată de o eroare de fapt și, drept urmare, fapta persoanei date trebuie calificată ca tentativă de infracțiune.⁹⁷⁸ În fine, a treia poziție este reprezentată de M.A. Nomogoeva, care consideră că fapta persoanei provocate nu întrunește trăsăturile unei infracțiuni.⁹⁷⁹

Considerăm întemeiată opinia lui M.A. Nomogoeva, cu precizarea că de același tratament juridic trebuie să se bucure atât persoana mituită provocată, cât și mituitorul provocat. În plan procesual penal, efectul provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală constă în neadmiterea în calitate de probă a rezultatului respectiv al măsurii speciale de investigație. Din pct. 11) alin. (1) art. 94 din Codul de procedură penală rezultă că o condamnare nu se poate fundamenta pe datele obținute prin provocarea unei persoane la savârșirea unei fapte care este prevăzută de legea penală. „Singura concluzie posibilă este că persoana provocată trebuie achitată sau că procesul penal împotriva acesteia, aflat în faza urmăririi penale, trebuie încetat din temeuri reabilitante. În asemenea cazuri, temeiurile achitării sau ale încetării procesului penal vor consta, cel mai probabil, în lipsa fie a faptului infracțiunii, fie a elementelor constitutive ale infracțiunii.”⁹⁸⁰

În favoarea lipsei faptului infracțiunii pot fi invocate argumentele următoare: prin fapta sa, provocatorul creează un model artificial al infracțiunii, pus în aplicare în privința persoanei provocate. Acest model al unei situații reale este creat pentru a face posibilă preluarea controlului asupra dezvoltării sale, pentru obținerea de probe acuzatoare, pentru reținerea în flagrant a persoanei provocate etc. Cu alte cuvinte, provocatorul creează artificial modelul temeiului real al răspunderii penale în sensul alin. (1) art. 51 CP RM.

Totuși, în practica judiciară achitarea persoanei provocate se face mai des în temeiul lipsei elementelor constitutive ale infracțiunii. Într-o speță de acest gen nu se explică care anume

⁹⁷⁷ Иванов В.Д., Черепяхин В.А. Отличие провокации преступления от оперативного эксперимента. În: *Современные проблемы уголовной политики. Материалы III Международной научно-практической конференции* / Под ред. А.Н. Ильешенко. Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2012, p. 226-233.

⁹⁷⁸ Волженкин Б.В. *Служебные преступления: комментарий законодательства и судебной практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, p. 315. 560 p.; *Курс уголовного права. Особенная часть. Т.5 / Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова*. Москва: Зерцало, 2002, p. 170. 512 p.

⁹⁷⁹ Номогоева М.А. К вопросу об объективной стороне провокации взятки либо коммерческого подкупа. În: *Современные проблемы права, экономики и управления*, 2017, nr. 2, p. 61-67.

⁹⁸⁰ Brînză C. Aspectele de drept penal ale provocării luării de mită sau a dării de mită. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”, 2020, nr. 3, p. 184-197.*

element constitutiv al infracțiunii lipsește din cauza provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală. În această speță găsim o explicație a Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție: „Instanța de apel a procedat corect achitându-l pe C.M. din considerentele că lipsesc probele și că actele procedurale întocmite de organele de urmărire penală sunt afectate de nulitate în legătură cu provocarea infracțiunii.”⁹⁸¹ Totuși lipsa de probe privitoare la participarea inculpatului la comiterea infracțiunii nu se numără printre temeiurile de achitare specificate în art. 390 din Codul de procedură penală. Astfel, persistă dubiile privind temeiurile achitării sau ale încetării procesului penal în cazul provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală. Anume pentru a se exclude astfel de dubii, este oportună completarea Capitolului III din partea generală a Codului penal cu noi prevederi privind provocarea unei fapte prevăzute de legea penală, privită drept cauză care înlătură caracterul penal al faptei. Astfel, în cazul provocării infracțiunii va opera pct. 5) alin. (1) art. 390 din Codul de procedură penală: „Sentința de achitare se adoptă dacă [...] există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei. În faza de urmărire penală încetarea procesului penal va putea fi efectuată în conformitate cu temeiurile prevăzute de art. 35 „Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei” din Codul penal.

La concret propunem:

- *completarea art. 35 CP RM cu litera f¹) „provocare”;*
- *completarea Capitolului III din partea generală a Codului penal cu art. 40² „Provocare” cu următorul conținut:*

„(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, în cazul în care o altă persoană a provocat săvârșirea acesteia.

(2) Fapta se consideră săvârșită în rezultatul provocării dacă provocatorul a inițiat săvârșirea ei pentru a o imputa persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea faptă, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea faptei a fost inițiată de către provocator pentru a crea o aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele”.

Pentru ca propunerea dată să aibă efectul scontat, considerăm necesară completarea p.s. a Codului penal cu un nou articol în care să fie incriminată provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală. De ce este necesară o asemenea completare – devine clar din opinia lui B.V. Voljenkin: „Valorile (serviciile) materiale puse la dispoziția unui funcționar public (sau unui funcționar privat) în scop de provocare nu pot fi considerate remunerație ilicită, deoarece

⁹⁸¹ *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.08.2013. Dosarul nr. 1ra-697//2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=534*

nu sunt puse la dispoziție în scopurile pe care le au componentele de corupere pasivă, de corupere activă, de luare de mită sau de dare de mită. Infracțiunile respective sunt doar imitate (ca și cum se corupe pasiv sau activ; ca și cum se ia sau se dă mită). Prin urmare, în acest caz, provocatorul trebuie să răspundă nu pentru corupere pasivă, corupere activă, luare de mită sau dare de mită, ci în temeiul art. 304 din Codul penal al Federației Ruse.”⁹⁸² Scopul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM constă în îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii de către persoana mituită a unei acțiuni în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia, ori în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. Așa cum am menționat mai sus, scopul provocatorului constă în crearea unei aparențe, a unei false reprezentări cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, precum și în prejudicierea prin aceasta a intereselor persoanei provocate.

În legea penală a Republicii Moldova lipsește o normă asemănătoare cu art. 304 din Codul penal al Federației Ruse. Provocarea unei fapte prevăzute, care este prevăzută de legea penală, este indiscutabil periculoasă din punct de vedere social, însă, în mod paradoxal, nu este incriminată expres de nicio normă din p.s. a Codului penal al Republicii Moldova.

În lipsa unei incriminări *nomen juris*, alin. (2) art. 310 CP RM ar putea fi aplicat pentru provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală. În această normă este incriminată falsificarea probelor în procesul penal de către persoana care efectuează urmărirea penală, procuror sau apărătorul admis în procesul penal. Spre exemplu, A.V. Șevelev afirmă necesitatea abrogării art. 304 din Codul penal al Federației Ruse, sugerând că este suficientă răspunderea penală pentru falsificarea probelor.⁹⁸³ M.N. Golodniuk este de părere că fapta, incriminată de art. 304 din Codul penal al Federației Ruse, reprezintă un caz particular de falsificare a probelor.⁹⁸⁴ La rândul lor, P.S. Metelski⁹⁸⁵ și N.A. Domașenko⁹⁸⁶ consideră că provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, poate fi calificată ca falsificare a probelor doar atunci când este săvârșită de subiectul special al falsificării probelor.

În principiu, în cazul provocării unei fapte prevăzute de legea penală putem vorbi despre falsificarea probelor în procesul penal. Prin crearea artificială a faptului săvârșirii unei

⁹⁸² Волженкин Б.В. *Служебные преступления: комментарий законодательства и судебной практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, р. 314. 560 р.

⁹⁸³ Шевелев А.В. *Доказывание по уголовным делам о взяточничестве: теоретико-прикладной аспект* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007, р. 9. 30 р.

⁹⁸⁴ *Курс уголовного права. Особенная часть. Т. 5 / Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова*. Москва: Зерцало, 2002, р. 169. 512 р.

⁹⁸⁵ Метельский П.С. Уголовно-правовая характеристика провокации взятки либо коммерческого подкупа. În: *Вестник НГУ. Серия: Право*, 2006, Т. 2, Вып. 2, р. 115-124.

⁹⁸⁶ Домащенко Н.А. Совершенствование борьбы с провокацией взятки или коммерческого подкупа в свете современных тенденций антикоррупционной политики. În: *Юристъ-Правоведъ*, 2009, nr. 4, р. 39-42.

infracțiuni provocatorul urmărește să creeze artificial probe acuzatoare. Totuși, trebuie de precizat că alin. (2) art. 310 CP RM poate fi aplicat doar dacă există un proces penal pornit. Înainte de acest moment poate fi provocată o faptă prevăzută de legea penală, însă nu pot fi falsificate probele în procesul penal. În afară de aceasta, în alin. (2) art. 310 CP RM este indicată ca subiect al infracțiunii persoana care efectuează urmărirea penală, procurorul sau apărătorul admis în procesul penal. În opinia lui N. Morei, provocarea unei fapte prevăzute de legea penală poate fi săvârșită, printre altele, de către: agentul provocator; investigatorul sub acoperire; colaboratorul confidențial; informator; denunțatorul anonim; agentul secret; testorul de integritate profesională.⁹⁸⁷ Considerăm că este puțin probabil ca asemenea persoane (chiar dacă este vorba, de pildă, despre investigatorul sub acoperire) să aibă calitatea specială de persoană care efectuează urmărirea penală. Conform alin. (8) art. 30 al Legii nr. 59/2012, „investigatorii sub acoperire pot fi audiați ca martori în cadrul procesului penal”. Nu poate cumula calitatea de martor persoana care efectuează urmărirea penală în cadrul aceluiași proces penal.

Remarci asemănătoare pot fi făcute *vis-a-vis* de posibilitatea aplicării art. 328 CP RM, care prevede răspunderea pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, pentru provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală. În ipoteza dată ca subiect poate evolua numai persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică. Dacă persoana care provoacă o faptă prevăzută de legea penală are o asemenea calitate specială, trebuie să se aplice art. 328 CP RM.

După cum s-a arătat mai sus, investigatorul sub acoperire poate avea calitatea de martor în cadrul procesului penal. Precizăm că art. 312 CP RM prevede răspunderea pentru prezentarea, cu bună-știință, a declarației mincinoase inclusiv de către un martor, dacă această acțiune a fost săvârșită inclusiv în cadrul procesului penal. La lit. c) alin. (2) art. 312 CP RM se prevede ipoteza de creare artificială a probelor acuzatoare. În această ipoteză, investigatorul sub acoperire (și nu numai), ca martor în cadrul procesului penal, își poate juca rolul de provocator al unei fapte care este prevăzută de legea penală.

Acest rol poate fi jucat și de către un denunțator fals. În art. 311 CP RM se prevede răspunderea inclusiv pentru denunțarea cu bună știință falsă în scopul de a-l învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, făcută unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală. Potrivit alin. (3) art. 263 din Codul de procedură

⁹⁸⁷ Morei N. Aspecte analitice privind noțiunea agentului provocator și delimitarea acestuia de alți subiecți ai măsurilor speciale de investigare. În: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători*. Vol. 2. Chișinău: Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, p. 216-221.

penală, denunțul trebuie să cuprindă, printre altele, indicarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut, și a mijloacelor de probă. La lit.c) alin. (2) art. 311 CP RM este prevăzută ipoteza creării artificiale a probelor acuzatoare. Astfel, în denunțul său fals, persoana care provoacă o faptă, care prevăzută de legea penală, indică datele de identificare a persoanei provocate, precum și mijloacele de probă acuzatoare create artificial, referitoare la persoana provocată.

După aceste precizări, rămâne întrebarea cum trebuie de calificat provocarea unei fapte prevăzute de legea penală, dacă provocatorul: 1) nu are calitatea de autor sau alt participant (*e.g.* complice) la infracțiunile ce sunt prevăzute la alin. (2) art. 310 CP RM sau în art. 328 CP RM; 2) nu are calitatea procesuală de martor; 3) nu a denunțat cu bună știință fals persoana provocată, în scopul de a o învinui de săvârșirea unei infracțiuni, unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a porni urmărirea penală, deoarece urmărește fie să transmită confidențial înștiințarea despre săvârșirea infracțiunii pe care a provocat-o către organul respectiv sau către persoana respectivă, fie să facă publică această înștiințare în alt mod (*e.g.* să o difuzeze în mass-media)? Pentru astfel de cazuri în legea penală în vigoare lipsește soluția de calificare.

Desigur, s-ar putea de adoptat o normă care ar avea conținutul art. 304 din Codul penal al Federației Ruse. Însă, o astfel de normă ar avea o eficiență redusă. Afirmăm aceasta, dat fiind că: 1) provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, poate fi comisă nu doar de subiecții speciali indicați în Capitolele XV sau XVI din p.s. a Codului penal. O asemenea provocare poate fi comisă și de către o persoană particulară; 2) provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, nu întotdeauna aduce atingere relațiilor și valorilor sociale apărate împotriva infracțiunilor prevăzute de Capitolele XV sau XVI din p.s. a Codului penal, și, în același timp, de prevăzut în acest articol răspunderea pentru subiecții speciali indicați în ambele aceste articole; 4) problema provocării unei fapte prevăzute de legea penală trebuie abordată mai larg, nu restrânsă la ipoteza provocării coruperii pasive, a coruperii active, a luării de mită sau a dării de mită. Pot fi provocate și faptele prevăzute de lit. p) alin. (2) art. 145, art. 217, 217¹, 236, 290 CP RM etc. În principiu, poate fi provocată orice faptă intenționată prevăzută de legea penală.

Drept urmare, considerăm întemeiată propunerea lui N.V. Artemenko și A.M. Minkova de a completa legea penală cu un articol în care ar fi prevăzută răspunderea pentru provocarea unei fapte prevăzute de legea penală, indiferent de specificul acesteia.⁹⁸⁸ Luând în considerare

⁹⁸⁸ Артеменко Н.В., Минькова А.М. Проблемы уголовно-правовой оценки деятельности посредника, провокатора и инициатора преступления в уголовном праве РФ. În: *Журнал российского права*, 2004, nr. 11, p. 48-54.

deosebirile dintre unele infracțiuni și provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală, dispoziția descriptivă din alineatul (1) al unui asemenea articol ar trebui completat cu cuvintele „[...] dacă această acțiune nu întrunește elementele infracțiunilor prevăzute la art. 310-312 sau art. 328 CP RM”. Prin aceasta va fi clar delimitată sfera de acțiune a normelor care prevăd răspunderea pentru infracțiunile conexe corespunzătoare.

În mod concret recomandăm completarea Codului penal cu articolul 310¹ „Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală”, cu următoarea dispoziție și sancțiune:

„Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală, i.e. inițierea săvârșirii infracțiunii ce urmează a fi imputată persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea infracțiune, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea infracțiunii a fost inițiată de către provocator pentru a crea o aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele, dacă acțiunea de provocare a unei fapte prevăzute de legea penală nu întrunește elementele infracțiunilor prevăzute la art. 310-312 sau art. 328 CP RM,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani”.

Deoarece considerăm provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală a fi cea mai apropiată ca grad de pericol social de denunțarea falsă sau plângerea falsă, am propus ca sancțiunea art. 310¹ CP RM să aibă o sancțiune similară cu sancțiunea din alin. (1) art. 311 CP RM.

Cel mai potrivit loc pentru articolul, în care ar fi prevăzută răspunderea pentru provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală, ar fi Capitolul XIV „Infracțiuni contra justiției” din p.s. a Codului penal. Atunci când încearcă să stabilească obiectul la care atentează provocarea unei fapte care este prevăzută de legea penală, N. Morei vorbește despre „principiul loialității procedurilor în administrarea probelor, în scopul protejării demnității persoanei, precum și a dreptului acesteia la un proces echitabil și la viață privată, fiind interzisă utilizarea oricăror mijloace ce ar putea avea ca scop administrarea cu rea-credință a unui mijloc de probă sau ca efect provocarea comiterii unei infracțiuni. Această regulă, care prevede sancțiunea excluderii probelor nelegale sau neloiale, va determina creșterea profesionalismului organelor judiciare în obținerea probelor, iar pe de altă parte, va garanta respectarea fermă a dreptului

părților la un proces echitabil.”⁹⁸⁹ În același context, S. Copețchi menționează: „Orice informație, orice probă care au fost acumulate cu încălcarea drepturilor și libertăților omului sunt nule și se consideră inexistente. Sfidarea acestei reguli și, drept consecință, administrarea unor probe obținute în urma provocării contravine principiului loialității probelor și, în final, știrbește dreptul persoanei la un proces echitabil.”⁹⁹⁰ C.A. Domocoș și C.A.R. Ieran consideră că „provocarea la săvârșirea infracțiunii reprezintă un aspect de neloialitate care atrage încălcarea echitabilității procesului penal și excluderea probelor.”⁹⁹¹ Conform opiniei lui L. Novac, principiul loialității administrării probelor „interzice utilizarea oricărei strategii sau manopere care are ca scop administrarea, cu rea-credință, a unui mijloc de probă sau care are ca efect provocarea comiterii unei infracțiuni în vederea obținerii unui mijloc de probă, dacă prin aceste mijloace se aduce atingere demnității persoanei, drepturilor acesteia la un proces echitabil sau la viața privată.”⁹⁹²

Putem concluziona că provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, vatămă relațiile sociale cu privire la identificarea, prevenirea, combaterea și descoperirea infracțiunilor, precum și stabilirea persoanelor care le pregătesc sau le săvârșesc, în strictă conformitate cu principiul loialității administrării probelor. O asemenea valoare specifică nu poate să derive decât din valoarea socială fundamentală protejată împotriva infracțiunilor prevăzute de Capitolul XIV din p.s. a Codului penal. În unele legi penale străine, provocarea unei fapte prevăzute de legea penală este incriminată, de asemenea, în capitolul privind infracțiunile contra justiției: art. 304 din Codul penal al Federației Ruse; art. 396 din Codul penal al Republicii Belarus⁹⁹³; art. 302¹ din Codul penal al Republicii Azerbaidjan⁹⁹⁴; art. 349 din Codul penal al Republicii Kazahstan⁹⁹⁵; art. 327 din Codul penal al Republicii Kârgâze⁹⁹⁶ etc.

În încheiere ne exprimăm dezacordul cu inițiativa unor teoreticieni de a prevedea fapta provocatorului în calitate de cauză ce exclude caracterul penal al faptei. Așa spre exemplu S. Radacinski afirmă: „Provocarea, care poate avea loc atunci când se desfășoară măsuri speciale de investigație în scopul contracarării activității infracționale și al stabilirii persoanelor

⁹⁸⁹ Morei N. Aspecte introductive privind istoricul apariției și evoluția noțiunii de provocare în procesul penal. În: *Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Vol. 2.* Chișinău: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2017, p. 170-174.

⁹⁹⁰ Copețchi S. Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație (II). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr. 3, p. 18-25.

⁹⁹¹ Domocoș C.A., Ieran C.A.R. Verificarea legalității administrării probelor în cadrul procedurii de cameră preliminară. Aspecte controversate. În: *Revista Universul Juridic*, 2018, nr. 4, p. 97-111.

⁹⁹² Novac L. Excluderea probelor – sancțiune unică sau subsumată nulității. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2016, Vol. 5, nr. 2, p. 411-425.

⁹⁹³ *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: <http://уголовный-кодекс.бел/>

⁹⁹⁴ *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi*. Disponibil: www.e-qanun.az/code/11

⁹⁹⁵ *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252

⁹⁹⁶ *Эркин Тоо*, 2017, № 19-20.

implicate în aceasta, pentru a se preveni săvârșirea de infracțiuni mai grave, este o acțiune utilă din punct de vedere social. Deși aduce atingere unui obiect protejat, această acțiune este săvârșită pentru a proteja un obiect mai important.”⁹⁹⁷ După părerea lui N. Egorova, „amenințarea corupției pentru ordinea de drept, precum și imposibilitatea de a o preveni și combate în alte moduri, constituie o justificare a măsurii speciale de investigație în legătură cu care persoana care o desfășoară îndeplinește funcția de provocator.”⁹⁹⁸ Opinii similare au S.A. Sandakovski⁹⁹⁹ și A.V. Nikulenko.¹⁰⁰⁰

Nu considerăm oportună legalizarea provocării unei fapte care este prevăzută de legea penală, indiferent de scopurile invocate. Suntem de acord cu S. Copețchi că „provocarea infracțiunii fiind un comportament interzis, excede parametrii legali caracteristici unei veritabile măsuri speciale de investigație.”¹⁰⁰¹ Din pct. 11) alin. (1) art. 94 și alin. (6) art. 136 din Codul de procedură penală, precum și din alin. (6) art. 30 al Legii nr. 59/2012 rezultă că interdicția cu privire la provocarea infracțiunii are un caracter absolut și că provocarea infracțiunii nu poate avea un caracter legal. Acțiunile procesuale și măsurile speciale de investigații, desfășurate în conformitate cu legea, nu pot fi desemnate prin noțiunea „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală”.

4.2.4. Mijlocirea infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM

În doctrina de specialitate se relatează despre problemele legate de calificarea activităților infracționale participative. În majoritatea cazurilor aceste probleme sunt generate de varietatea și complexitatea formelor de manifestare a activităților date. Mijlocirea săvârșirii infracțiunii se numără printre asemenea forme. Spre exemplu, dacă vorbim despre mijlocirea săvârșirii luării de mită (art. 333 CP RM) sau a dării de mită (art. 334 CP RM), atunci trebuie să existe cel puțin trei participanți: o persoană mituită, un mijlocitor, un mituitor. Firește, pot fi mai mulți participanți: două sau mai multe persoane mituite, doi sau mai mulți mijlocitori, doi sau mai

⁹⁹⁷ Радачинский С. Провокация как обстоятельство, исключающее преступность деяния. În: *Уголовное право*, 2009, nr. 2, p. 64-69.

⁹⁹⁸ Егорова Н. Провокация взятки или коммерческого подкупа. În: *Российская юстиция*, 1997, nr. 8, p. 27-28.

⁹⁹⁹ Сандаковский С.А. Правовая природа провокации и меры борьбы со взяточничеством. În: *Российский криминологический взгляд*, 2008, nr. 2, p. 171-173.

¹⁰⁰⁰ Никуленко А.В. *Обстоятельства, исключающие преступность деяния: концептуальные основы уголовно-правовой регламентации* / Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук. Санкт-Петербург, 2019, p. 393. 512 p.

¹⁰⁰¹ Copețchi S. Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație (II). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr. 3, p. 18-25.

mulți mituitori. Această fluctuare a numărului de participanți nu va influența esența pe care o are mijlocirea săvârșirii luării de mită sau a dării de mită.

Din dispozițiile alin. (1) art. 333 și alin. (1) art. 334 CP RM rezultă că luarea de mită sau darea de mită poate fi săvârșită personal ori prin mijlocitor. Săvârșirea personală a luării de mită sau a dării de mită este posibilă numai pe calea contactului direct dintre persoana mituită și mituitor. În majoritatea cazurilor interacțiunea directă dintre autorul luării de mită și autorul dării de mită este dificilă dintr-un motiv sau altul. În aceste cazuri mijlocitorului îi revine rolul de a cataliza relația dintre persoana mituită și mituitor. Așa cum afirmă R.H. Radu, luarea de mită și darea de mită sunt infracțiuni bilaterale disociate, *i.e.* infracțiuni care presupun că activitățile bilaterale au fost descompuse de către legiuitor și incriminate ca fapte distincte.¹⁰⁰² Deoarece are un caracter universal, mijlocirea este posibilă în cazul oricăror infracțiuni bilaterale disociate. Fiind de esență un aranjament dintre două persoane, activitatea bilaterală de mituire poate necesita „medierea” dintre părțile acestui aranjament. O astfel de necesitate este determinată de: realizarea unui compromis între mituitor și persoana mituită între care au apărut anumite divergențe; dificultatea sau imposibilitatea contactului nemijlocit dintre persoana mituită și mituitor; năzuința persoanei mituite și/sau a mituitorului de a tăinui faptul participării la mituire etc.

Pentru a stabili conținutul noțiunii „mijlocirea luării de mită sau a dării de mită”, mai întâi este necesară definirea noțiunii mai largi „mijlocirea săvârșirii infracțiunii”.

În teoria dreptului penal există astfel de definiții. Spre exemplu, A.Iu. Sungatullin menționează că mijlocirea săvârșirii infracțiunii constă în „contribuirea la încheierea și realizarea acordului dintre două sau mai multe persoane cu privire la săvârșirea unei infracțiuni”.¹⁰⁰³ Această definiție descriptivă este prea generală și nu reușește să dezvăluie formele de exprimare a mijlocirii săvârșirii infracțiunii.

Acest neajuns lipsește în definiția formulată de A.N. Kugatov. Autorul dat consideră că mijlocirea săvârșirii infracțiunii se exprimă în „transmiterea obiectului material sau imaterial, a instrumentului sau mijlocului de săvârșire a infracțiunii ori a unor informații, în numele unei persoane care participă la săvârșirea infracțiunii, către un alt participant la infracțiune sau către o terță persoană, altă contribuție la încheierea și realizarea acordului dintre două sau mai multe persoane care participă la săvârșirea infracțiunii, contribuție exprimată în stabilirea de contacte dintre participanții la infracțiune, precum și în reprezentarea intereselor acestora în relațiile cu

¹⁰⁰² Radu R.H. *Participația în dreptul penal*. București: C.H. Beck, 2013, p. 173. 374 p.

¹⁰⁰³ Сунгатуллин А.Ю. Понятие посредничества в уголовном праве. În: *Общество и право*, 2013, nr. 3, p. 317-322.

terții.”¹⁰⁰⁴ Definiția dată conține exemple de forme de exprimare a mijlocirii săvârșirii infracțiunii. Cu toate acestea definiția lui A.N. Kugatov nu reușește să dezvăluie suficient de clar locul mijlocirii săvârșirii infracțiunii în cadrul participației.

S.S. Kuzmin punctează o serie de caracteristici ale mijlocirii săvârșirii infracțiunii, care corespund mai mult necesităților studiului de față: „1) mijlocirea este o activitate ce relaționează cele două părți care săvârșesc nemijlocit fapta infracțională sau care participă la săvârșirea acesteia; 2) mijlocirea reprezintă un mijloc de realizare a intenției deja apărute de a comite o infracțiune; 3) activitatea de mijlocire se desfășoară la inițiativa părților (sau a uneia dintre părți), în numele lor și în interesul lor; 4) activitatea de mijlocire se desfășoară de către terți, *i.e.* de către persoanele care nu sunt părți ale acordului infracțional; 5) activitatea de mijlocire este îndreptată fie spre încheierea unui acord infracțional care ar satisface ambele părți ale acestuia, fie spre realizarea acordului dat; 6) obiectul acordului dintre părți constituie o faptă infracțională; [...]”¹⁰⁰⁵

O sinteză a definițiilor formulate de A.Iu. Sungatullin și A.N. Kugatov, precum și luarea în considerare a trăsăturilor ce caracterizează mijlocirea săvârșirii infracțiunii, stabilite de S.S. Kuzmin, ne ajută să venim cu propria definiție a noțiunii „mijlocirea săvârșirii infracțiunii”: mijlocirea săvârșirii infracțiunii este o contribuție a mijlocitorului la încheierea și/sau realizarea acordului dintre participanții la o activitate infracțională unilaterală (*e.g.* dintre coautorii la aceeași infracțiune) sau la o activitate infracțională plurilaterală (*e.g.* dintre autorul luării de mită și autorul dării de mită), cu condiția că această contribuție: are ca scop asigurarea realizării intenției de săvârșire a unei infracțiuni sau a mai multor infracțiuni, intenție pe care părțile acordului infracțional respectiv o concepuseră anterior, în lipsa unei contribuții a mijlocitorului; nu are la bază inițiativa mijlocitorului, nu se desfășoară în numele lui și în interesul lui; are legătură cu participația, însă îi depășește limitele; este accesorie, ca grad de pericol social, față de activitatea desfășurată de părțile acordului infracțional respectiv; se exprimă în: luarea de la o parte a acordului infracțional respectiv și transmiterea către o altă parte a acestuia a obiectului material (imaterial), a instrumentului sau mijlocului de săvârșire a infracțiunii ori a unor anumite informații; altă contribuție la încheierea și/sau realizarea acordului infracțional respectiv.

¹⁰⁰⁴ Кугатов А.Н. *Посредничество в совершении преступлений: уголовно-правовые аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, р. 8. 26 р.

¹⁰⁰⁵ Кузьмин С.С. Перспективы развития посредничества в уголовном праве. În: *Современное состояние и пути развития уголовного права Российской Федерации: научные и учебно-методические аспекты. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной памяти профессоров кафедры уголовного права В.А. Елеонского и Н.А. Огурцова* / Под ред. В.Ф. Лапшина, 2016, р. 211-221.

Referitor la formele de exprimare a mijlocirii luării de mită sau a dării de mită, N.A. Babii¹⁰⁰⁶ și D.G. Kalatozi¹⁰⁰⁷ afirmă: din toate variantele posibile de contribuire la activitatea mituitorului sau a persoanei mituite, la mijlocirea luării de mită sau a dării de mită trebuie raportată doar contribuirea la încheierea și/sau realizarea acordului dintre mituitor și persoana mituită (mijlocirea intelectuală) și transmiterea nemijlocită a remunerației ilicite (mijlocirea fizică).

Referitor la mijlocirea intelectuală, A.V. Alexandrov consideră că aceasta se poate concretiza în acțiune sau inacțiune.¹⁰⁰⁸ Considerăm că nu este posibilă inacțiunea în cazul mijlocirii intelectuale a luării de mită sau a dării de mită. O asemenea inacțiune ar trebui să se exprime în neîntreprinderea de către mijlocitor a unei acțiuni pe care acesta trebuia și putea să o întreprindă pentru ca mijlocirea intelectuală a luării de mită sau a dării de mită să nu fie săvârșită. Spre exemplu, art. 314 CC RM prevede răspunderea pentru tăinuirea unui act de corupție ori a unui act conex acestuia sau neluarea măsurilor de rigoare față de funcționarii din subordine care au săvârșit astfel de acțiuni. O asemenea faptă nu poate fi considerată exemplu de mijlocire pe calea inacțiunii a luării de mită sau a dării de mită, întrucât nu presupune o contribuire la încheierea și/sau realizarea acordului dintre autorul luării de mită și autorul dării de mită.

M.A. Liubavina, C. Obrajiev și C. Ceașin menționează că mijlocirea intelectuală a luării de mită sau a dării de mită trebuie considerată consumată din momentul contribuirii la încheierea și/sau realizarea acordului dintre mituitor și persoana mituită.¹⁰⁰⁹ Indiferent dacă intenția mijlocitorului a fost să contribuie la încheierea acordului dintre mituitor și persoana mituită sau la realizarea unui astfel de acord, consumarea mijlocirii intelectuale a luării de mită sau a dării de mită nu trebuie să depindă de faptul dacă mita a fost luată sau dată.

M.A. Liubavina menționează că mijlocirea fizică se poate concretiza în: transmiterea de bunuri nemijlocit către persoana mituită; transferarea de bani pe contul bancar al persoanei mituite; depunerea de bunuri în caseta de valori a persoanei mituite; lăsarea bunurilor în

¹⁰⁰⁶ Бабий Н.А. Криминализация посредничества во взяточничестве по УК России или наставление законодателям о том, как не следует писать законы. În: *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*, 2012, nr. 5, p. 73-80.

¹⁰⁰⁷ Калатоци Д.Г. *Посредничество во взяточничестве: проблемы теории и правоприменения*. În: *Политика, государство и право*, 2012, nr. 8. Disponibil: <http://politika.snauka.ru/2012/08/475>

¹⁰⁰⁸ Александров А.В. Уголовно-правовой анализ и проблемы квалификации посредничества во взяточничестве. În: *Вестник науки и образования*, 2017, Том 1, nr. 7, p. 55-58.

¹⁰⁰⁹ Любавина М.А. *Квалификация взяточничества (ст.ст. 290, 291, 291.1, 291.2 УК РФ)*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2018, p. 129-130. 156 p.; Ображиев К., Чашин К. Криминализация посредничества во взяточничестве: поиск оптимальной модели. În: *Уголовное право*, 2013, nr. 6, p. 30-36.

automobilul persoanei mituite etc.¹⁰¹⁰ Indiferent de modalitatea sub care se prezintă mijlocirea fizică a luării de mită sau a dării de mită, o asemenea mijlocire trebuie considerată consumată din momentul luării în întregime a remunerației ilicite de către persoana mituită. Va conține la etapa de tentativă acțiunea îndreptată nemijlocit spre mijlocirea luării de mită sau a dării de mită, dacă, din cauze independente de voința mijlocitorului, această acțiune nu și-a produs efectul. Așa cum am menționat anterior, mijlocirea luării de mită sau a dării de mită poate presupune o pluralitate de mijlocitori. Și în acest caz, mijlocirea va fi considerată consumată din momentul luării în întregime a remunerației ilicite de către persoana mituită. „Dacă din cauze independente de voința unuia dintre mijlocitori remunerația ilicită nu a ajuns în posesia persoane mituite (e.g. mijlocitorii au fost reținuți în momentul transmiterii remunerației ilicite de către unul din ei celuilalt), fapta va fi considerată tentativă la mijlocirea luării de mită sau a dării de mită.”¹⁰¹¹

Faptul, că mijlocirea fizică a luării de mită sau a dării de mită presupune transmiterea nemijlocită a remunerației ilicite, aduce în prim plan problema delimitării faptei mijlocitorului luării de mită sau a dării de mită de fapta autorului luării de mită sau a dării de mită.

Într-o speță, B.S. a fost condamnat pentru darea de mită în proporții deosebit de mari, în baza lit. a) alin. (3) art. 334 CP RM. Acesta i-a promis lui S.A. suma de 8000 dolari SUA, ca mijlocitor folosindu-l pe M.V., în care avea încredere S.A. – antrenore a selecționatei de fotbal feminin a Republicii Moldova. Scopul lui B.S. a fost ca la meciul din 04.08.2013 cu selecționata similară a Republicii Letonia din cadrul preliminariilor Campionatului european din 2014, S.A. să scoată pe teren jucătoare slabe, fapt care ar fi determinat riscul sporit de pierdere a meciului de către selecționata Republicii Moldova.¹⁰¹² Într-o cauză disjunctă de cea a lui B.S., M.V. a fost condamnat în baza lit. a) alin. (3) art. 334 CP RM.¹⁰¹³ Cu toate că nu a existat niciun indiciu că suma de 8000 dolari SUA a fost promisă din numele lui M.V. și că suma dată de bani i-ar fi aparținut lui M.V., acesta a fost condamnat ca autor al dării de mită în proporții deosebit de mari. Astfel, soluția de calificare a faptei lui M.V. nu se deosebește prin nimic de soluția de calificare a faptei lui B.S.

¹⁰¹⁰ Любавина М.А. *Квалификация взяточничества (ст.ст. 290, 291, 291.1, 291.2 УК РФ)*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2018, p. 117. 156 p.

¹⁰¹¹ Brînza C. Mijlocirea luării de mită sau a dării de mită. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 8, p. 138-151.

¹⁰¹² *Sentiința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 02.07.2015. Dosarul nr. 1-131/2014*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/53373692-a020-e511-a983-005056a5fb1a

¹⁰¹³ *Sentiința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 17.02.2015. Dosarul nr. 1-636/2014*. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3399a1d9-82b6-e411-a92e-005056a5fb1a

În teoria dreptului penal putem găsi argumente care ar justifica o asemenea calificare. Spre exemplu, A.A. Anikin afirmă: „Nu există temeuri pentru a distinge acțiunea persoanei care dă remunerația ilicită și acțiunea persoanei care intermediază darea acestei remunerații. Nu este un obstacol în acest sens faptul că mijlocitorul acționează în interesul persoanei care dă remunerația ilicită.”¹⁰¹⁴ Același autor menționează că, „acționând în numele (la solicitarea, din însărcinarea) persoanei care dă remunerația ilicită, mijlocitorul se află în comuniune psihologică cu persoana respectivă. Mijlocitorul urmărește un scop comun cu persoana care dă remunerația ilicită – să fie transmis folosul ce constituie obiectul tranzacției corupționale. În afară de aceasta, acțiunea mijlocitorului apare ca element necesar al mecanismului de dare a remunerației ilicite.”¹⁰¹⁵ Prin aceasta A.A. Anikin vrea să spună că mijlocitorul la darea de mită execută o parte a laturii obiective a dării de mită.

O părere similară are M.I. Bajanov. Acest autor sugerează că „mijlocitorul poate fi considerat persoană care dă remunerația ilicită. El poate să nu fie proprietarul obiectului material (imaterial) al infracțiunii, dar aceasta nici nu este obligatoriu. Singurul lucru important este că o anumită persoană transmite remunerația ilicită persoanei mituite. Astfel, mijlocitorul acționează întotdeauna ca o persoană care dă remunerația ilicită și care ar trebui să fie trasă la răspundere anume pentru darea de mită. Persoana care i-a transmis mijlocitorului obiectul material (imaterial) al infracțiunii trebuie considerată instigator.”¹⁰¹⁶ Astfel, autorul infracțiunii este confundat de M.I. Bajanov cu mijlocitorul săvârșirii infracțiunii, în timp ce darea de mită este confundată de dânsul cu transmiterea remunerației ilicite.

Părerile lui A.A. Anikin și M.I. Bajanov nu pot fi acceptate. Concluziile lor derivă din premise false. Întru a ne convinge de acest fapt, este necesar să facem cunoștință cu unele opinii doctrinare.

Spre exemplu, S. Brînza și V. Stati menționează: „Pentru calificarea faptei în corespundere cu alin. (1) art. 333 CP RM, nu are importanță dacă pretinderea, acceptarea sau primirea de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin persoanei mituite, ori acceptarea ofertei ori promisiunii de asemenea foloase se face personal sau prin intermediul unei alte persoane. În ultima ipoteză, intermediarul (mijlocitorul) îndeplinește rolul de complice la infracțiunea specificată la alin. (1) art. 333 CP RM. [...] Infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 334 CP RM se poate comite personal sau prin mijlocitor. În ultimul caz, mijlocitorul acționează

¹⁰¹⁴ Аникин А.А. Посредничество во взяточничестве. În: *Законность*, 2009, nr. 3, p. 18-20.

¹⁰¹⁵ Аникин А.А. Ответственность за взяточничество по новому УК. În: *Законность*, 1997, nr. 6, p. 32-35.

¹⁰¹⁶ Бажанов М.И. Некоторые вопросы ответственности за взяточничество по новому Уголовному кодексу Украины. În: Бажанов М.И. *Избранные труды* / Отв. ред. В.Я. Тацкий. Харьков: Право, 2012, p. 488-491. 1244 p.

în numele mituitorului și cu intenția de a-l sprijini, având calitatea de complice la infracțiunea specificată la alin. (1) art. 334 CP RM.”¹⁰¹⁷ M.A. Liubavina este laconică, dar și sugestivă: „În esență, mijlocitorul acționează ca o „corespondență animată.”¹⁰¹⁸ N.O. Antoniuc și V.V. Plecan dezvăluie anumite detalii importante: „Mijlocitorul diferă semnificativ de mituitor și de persoana mituită. El acționează nu în nume propriu și, prin urmare, nu în interes propriu, ci la cererea sau din însărcinarea autorului luării de mită sau al dării de mită. [...] Calitatea de a dispune de obiectul material (imaterial) al infracțiunii ca de al său propriu este una din principalele trăsături ale mituitorului. Mijlocitorul doar ajută la realizarea actului de voință al acestei mituitorului.”¹⁰¹⁹ M.I. Moiseenko are un punct de vedere similar.¹⁰²⁰ L.P. Tumarkina diferențiază mai clar darea de mită de transmiterea remunerației ilicite: „Spre deosebire de organizator, de instigator și de alți complici, mijlocitorul se aseamănă cu autorul infracțiunii. Numai autorul dării de mită și mijlocitorul au posibilitatea de a poseda foloasele ce constituie obiectul material (imaterial) al infracțiunii. Cu toate acestea, mijlocitorul are această posibilitate temporar și numai pentru a transmite foloasele către persoana mituită. Prin urmare acțiunea mijlocitorului nu poate fi considerată autorat.”¹⁰²¹ Alți autori pun accentul pe interesele diferite ale mijlocitorului și ale persoanei mituite sau ale mituitorului. Spre exemplu, A.M. Eghian afirmă: „Interesul mijlocitorului diferă considerabil de interesul mituitorului, deoarece presupune numai îndeplinirea unor funcții reprezentative (transmiterea obiectului material (imaterial) al infracțiunii).”¹⁰²² E.S. Marșalova arată că „mijlocitorul acționează în interesele participanților la activitatea de mituire. [...] Acțiunea mituitorului este motivată de propriile interese ale acestuia.”¹⁰²³ V.M. Novgorodțev menționează: „Acționând conform instrucțiunilor mituitorului, mijlocitorul transmite obiectul material (imaterial) al infracțiunii în numele mituitorului. În același timp, interesul mijlocitorului constă în încheierea și realizarea acordului

¹⁰¹⁷ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 946, 961. 1300 p.

¹⁰¹⁸ Любавина М.А. *Квалификация взяточничества (ст.ст. 290, 291, 291.1, 291.2 УК РФ).* Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2018, p. 123. 156 p.

¹⁰¹⁹ Антонюк Н.О., Плекан В.В. Підставність кваліфікації діянь посередника у злочинах, пов'язаних із переходом неправомірної вигоди, як співвиконавця відповідних злочинів. În: *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*, 2015, Вип. 2, Том 3, p. 9-13; Плекан В.В. *Кримінальна відповідальність за посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2016, p. 10. 21 p.

¹⁰²⁰ Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015, p. 9. 26 p.

¹⁰²¹ Tumarkina L.P. Соучастие в коммерческом подкупе. În: *Современное право*, 2005, nr.12, p. 16-18.

¹⁰²² Eghian A.M. Разграничение посредничества от смежных составов преступлений. În: *European science*, 2016, nr. 3, p. 70-75.

¹⁰²³ Marșalova E.S. Квалификация посредничества во взяточничестве по уголовному праву Российской Федерации. În: *Этносоциум и межнациональная культура*, 2018, nr. 4, p. 79-86.

cu privire la transmiterea obiectului material (imaterial) al infracțiunii. Realizarea acestui acord satisface interesul mituitorului.”¹⁰²⁴

Din opiniile date rezultă că voința și interesul mituitorului sau ale persoanei mituite au un caracter primar, originar. Ca urmare, activitatea mijlocitorului este subsidiară, secundară față de activitatea mituitorului sau a persoanei mituite. Această subsidiaritate îl face pe mijlocitor dependent de voința și interesul mituitorului sau ale persoanei mituite. Voința și interesul mituitorului sau ale persoanei mituite este ca mijlocitorul să săvârșească, la cererea sau din însărcinarea acestora, acțiuni convenite la etapa încheierii acordului dintre mijlocitor și mituitor sau persoana mituită.

În legătură cu cele enunțate mai sus, devine necesară analiza problemei apartenenței inițiativei de a mijloci luarea de mită sau darea de mită.

A.V. Alexandrov afirmă că „mijlocitorul săvârșirii luării de mită sau a dării de mită acționează conform instrucțiunilor persoanei mituite sau a mituitorului. Însă, aceasta nu exclude posibilitatea ca ideea de săvârșire a luării de mită sau a dării de mită să-i aparțină mijlocitorului.”¹⁰²⁵ N.V. Artemenko și A.M. Minkova admit aceeași posibilitate, dar fac o precizare: „Într-un asemenea caz mijlocitorul are calitatea de instigator sau de organizator al infracțiunii.”¹⁰²⁶ O părere similară cu cea a lui N.V. Artemenko și A.M. Minkova au E.V. Fomenko¹⁰²⁷, V.V. Kacealov¹⁰²⁸ și A.V. Groșev.¹⁰²⁹ În opinia acestor autori, dacă mijlocitorului îi aparține inițiativa de a mijloci luarea de mită sau darea de mită, el trebuie să răspundă nu pentru complicitatea la luarea de mită sau darea de mită, ci pentru instigarea sau organizarea luării de mită ori a dării de mită. Suntem de acord cu această opinie în măsura în care ea corespunde definițiilor din alin. (3) și (4) art. 42 CP RM.

Este necesar să stabilim natura juridică a mijlocirii luării de mită sau a dării de mită în cazurile când aceasta nu presupune inițierea săvârșirii luării de mită sau a dării de mită. Primul impuls este ca, în asemenea cazuri, mijlocirea luării de mită sau a dării de mită să fie calificată conform alin. (5) art. 42 și art. 333 CP RM (complicitate la luarea de mită) sau conform alin. (5)

¹⁰²⁴ Новгородцев В.М. Сложности привлечения к уголовной ответственности за посредничество во взяточничестве. În: *Сервис в России и за рубежом*, 2015, Том 9, nr. 1, p. 33-41.

¹⁰²⁵ Александров А.В. Уголовно-правовой анализ и проблемы квалификации посредничества во взяточничестве. În: *Вестник науки и образования*, 2017, Том 1, nr. 7, p. 55-58.

¹⁰²⁶ Артеменко Н.В., Минькова А.М. Проблемы уголовно-правовой оценки деятельности посредника, провокатора и инициатора преступления в уголовном праве РФ. În: *Журнал российского права*, 2004, nr. 11, p. 48-54.

¹⁰²⁷ Фоменко Е.В. Вопросы законодательного закрепления и квалификации посредничества во взяточничестве. În: *Евразийская адвокатура*, 2014, nr. 5, p. 64-67.

¹⁰²⁸ Качалов В.В. Следует ли выделять новые виды соучастников? În: *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*, 2015, nr. 4-2, p. 173-180.

¹⁰²⁹ Грошев А.В. Ответственность за посредничество во взяточничестве в уголовном праве России (эволюция и перспективы). În: *Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2011, nr. 1, p. 26-31.

art. 42 și art. 334 CP RM (complicitate la darea de mită). Concret se are în vedere complicitatea în modalitatea de înlăturare de obstacole. Însă, nu toți teoreticienii sunt de acord cu o asemenea soluție.

Spre exemplu, V.V. Plecan menționează: „Principalele argumente împotriva calificării faptei mijlocitorului drept complicitate la luarea de mită sau la darea de mită sunt: mijlocirea fizică constă în transmiterea tehnică a remunerației ilicite; o astfel de acțiune nu constituie un exemplu de complicitate, în general, și un exemplu de înlăturare de obstacole, în particular; dacă legea penală nu este interpretată extensiv defavorabil (o asemenea interpretare este interzisă), atunci conchidem că transmiterea tehnică de către mijlocitor a remunerației ilicite nu are un caracter infracțional.”¹⁰³⁰ D.G. Mihailenko afirmă că „scopul atragerii mijlocitorului la luarea de mită sau la darea de mită poate să nu aibă nicio legătură cu înlăturarea de obstacole.”¹⁰³¹ D.A. Semenov arată că „activitatea mijlocitorului, care este extrem de apropiată ca esență, scop și conținut de activitatea complicei (contribuirea la săvârșirea unei infracțiuni), nu poate fi redusă la metodele și mijloacele de complicitate indicate în lege.”¹⁰³² Viziuni apropiate exprimă A.V. Groșev¹⁰³³, E.V. Crasnopeevea¹⁰³⁴ și A.N. Kugatov.¹⁰³⁵

Din opiniile acestor autori rezultă că lista de modalități de complicitate (care, în Codul penal al Republicii Moldova, este prezentată în alin. (5) art. 42) are un caracter exhaustiv. Orice încercare de a lărgi arbitrar această listă sau de a interpreta extensiv defavorabil noțiunea „înlăturare de obstacole”, care desemnează una din modalitățile complicității la infracțiune, trebuie tratată ca ilegalitate. G.F. Burceac definește astfel noțiunea „înlăturare de obstacole”: „acțiunea complicei, îndreptată spre eliminarea anumitor obstacole în calea spre realizarea scopului infracțional. Astfel, complicele poate, spre exemplu, să distragă atenția persoanelor care au obligația de a păzi patrimoniul, să oprească alimentarea cu apă pentru a-l ajuta pe incendiator, să taie firele de alimentare cu curent electric pentru ca autorul infracțiunii să profite

¹⁰³⁰ Plecan V.V. *Кримінальна відповідальність за посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди* / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2016, р. 10. 21 р.

¹⁰³¹ Михайленко Д.Г. Кваліфікація посередництва в хабарництві. În: *Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць*. Одеса: Юридична література, 2008, Вип. 44, р. 276-283.

¹⁰³² Семенов Д.А. *Уголовно-правовая оценка подкупа* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1999, р. 12. 274 р.

¹⁰³³ Groșev A.V. Ответственность за посредничество во взяточничестве в уголовном праве России (эволюция и перспективы). În: *Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2011, nr. 1, р. 26-31.

¹⁰³⁴ Crasnopeevea E.V. *Взяточничество: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2002, р. 98. 239 р.

¹⁰³⁵ Kugatov A.N. *Посредничество в совершении преступлений: уголовно-правовые аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, р. 15. 26 р.

de întuneric și să poată intra în încăpere, să întrerupă legătura telefonică etc.¹⁰³⁶ Exemplele care se înscriu în această definiție nu au nicio legătură cu transmiterea de către mijlocitor a remunerației ilicite.

S.A. Eršov menționează: „Partea generală a Codului penal se numește anume așa, deoarece conține prevederile generale în baza cărora se aplică p.s. a Codului penal. Ignorarea de către persoana care aplică Codul penal a prevederilor părții generale duce la decizii care nu corespund legii.”¹⁰³⁷ Pentru a preveni încălcarea legii penale, este necesară completarea alin. (5) art. 42 CP RM. Acordarea de sfaturi sau indicații, precum și prestarea de informații (ca exemple de mijlocire intelectuală a săvârșirii infracțiunii) se menționează în această normă, în timp ce transmiterea obiectului material (imaterial) al infracțiunii (ca exemplu de mijlocire fizică a săvârșirii infracțiunii) nu este specificată în alin. (5) art. 42 CP RM. În scopul eliminării acestei lacune, propunem ca în norma dată, între cuvintele „[...] sau instrumente...” și „[...] ori înlăturare de obstacole [...]” să fie inclus textul „[...], transmiterea obiectului material (imaterial) al infracțiunii (în cazul în care această acțiune nu presupune executarea integrală sau parțială a laturii obiective a infracțiunii) [...]”. Până când se va efectua această completare, va putea fi suspectată de ilegalitate orice invocare a alin. (5) art. 42 CP RM în cazul transmiterii obiectului material (imaterial) al infracțiunii, atunci când această acțiune nu este săvârșită de autor.

În alt context, în teoria dreptului penal există opinii că mijlocitorul ar trebui să răspundă în baza a două norme, pentru un concurs de infracțiuni.

Spre exemplu, A.N. Kugatov menționează: „O caracteristică a mijlocirii în săvârșirea infracțiunii este dualismul (participarea efectivă la comiterea a două infracțiuni diferite). [...] În primul rând, mijlocitorul, care se află între două părți interesate, participă de cele mai multe ori la săvârșirea a două infracțiuni distincte, calificate conform unor norme diferite ale Codului penal. În al doilea rând, caracteristica analizată a mijlocirii rezultă din interdependența dintre acțiunea mijlocitorului și acțiunile autorilor infracțiunilor mijlocite.”¹⁰³⁸ După părerea lui O.V. Gheințe, „mijlocirea mituirii presupune contribuția pe care mijlocitorul o acordă celor două persoane care săvârșesc infracțiuni de sine stătătoare – mituitorului și persoanei mituite.”¹⁰³⁹

¹⁰³⁶ Бурчак Ф.Г. *Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы*. Киев: Вища школа, 1986, p. 132. 207 p.

¹⁰³⁷ Ершов С.А. Пособничество – в особенной части УК. În: *Законность*, 2012, nr. 11, p. 52-55.

¹⁰³⁸ Кугатов А.Н. *Посредничество в совершении преступлений: уголовно-правовые аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015, p. 8, 13. 26 p.

¹⁰³⁹ Гейнце О.В. Сложные вопросы квалификации посредничества во взяточничестве и пути их решения: теория и практика. În: *Уголовная политика и правоприменительная практика. Сборник статей по материалам VI Международной научно-практической конференции*. Санкт-Петербург: Северо-Западный филиал ФГБОУВО «Российский государственный университет правосудия», 2019, p. 93-100.

Opinia lui M.Grama diferă de părerea lui A.N. Kugatov și O.V. Gheinte: „Este necesar să facem distincția dintre infracțiunile bilaterale nedisociate (e.g. incestul) și infracțiunile bilaterale disociate (e.g. coruperea pasivă și activă, luarea și darea de mită). [...] În cazul infracțiunilor bilaterale nedisociate, ajutorul dat de o persoană constituie o complicitate unică, fie că ajutorul a fost dat ambilor autori, fie numai unuia dintre ei.”¹⁰⁴⁰ Totuși, nu este clar cum poate complicitatea să fie unică atunci când ajutorul este acordat autorilor unor infracțiuni distincte. Există vreo posibilitate de a nu califica o asemenea complicitate după regulile concursului de infracțiuni? Un punct de vedere mai nuanțat al lui A.Boroî presupune că activitatea de complicitate la ambele infracțiuni nu se exclude: „Dacă intermediarul a acționat la cererea și în interesul mituitorului, transmițând banii sau celelalte foloase funcționarului mituit, el este complice la infracțiunea de dare de mită, însă, în cazul în care, săvârșind această faptă, complicele cunoaște și activitatea autorului celeilalte infracțiuni, de luare de mită, prevăzând rezultatul ei socialmente periculos și voind să contribuie la săvârșirea, de către autor, a faptei de luare de mită, sunt întrunite toate trăsăturile obiective și subiective ale complicității și în raport cu această infracțiune. În aceste condiții, acțiunea intermediarului, deși unică, datorită împrejurărilor în care a avut loc și urmărilor pe care le-a produs, întrunește elementele atât ale complicității la infracțiunea de dare de mită, cât și la cea de luare de mită.”¹⁰⁴¹ H. Diaconescu arată: „Dacă s-ar merge pe calea de a considera că cel care dă ajutor corupătorului întotdeauna indirect ajută și persoana cu funcție de răspundere coruptă, și invers, ar însemna că, în toate cazurile, participantului secundar să i se rețină complicitatea atât la coruperea activă, cât și la coruperea pasivă și să i se aplice două pedepse, în timp ce autorii acestora ar fi trași la răspundere pentru o singură infracțiune, ceea ce ar fi un act de inequități și inconsecvență.”¹⁰⁴²

Lucrurile devin și mai clare dacă luăm în considerare părerile următoare. Spre exemplu, B.V. Voljenkin menționează: „Dacă mijlocitorul contribuie, într-un fel sau altul, doar la săvârșirea acțiunii mituitorului sau doar la săvârșirea acțiunii persoanei mituite, atunci el intermediază [...] săvârșirea fie numai a dării de mită, fie numai a luării de mită.”¹⁰⁴³ E.O. Pismenski arată: „Mijlocirea în darea-luarea de mită trebuie calificată drept complicitate măcar

¹⁰⁴⁰ Grama M. Cazuri speciale de complicitate. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”*, Seria „Științe sociale”, 2019, nr. 8, p. 51-59.

¹⁰⁴¹ Boroî A. *Drept Penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2006, p. 331. 696 p.

¹⁰⁴² Diaconescu H. *Infracțiunile de corupție și cele asimilate sau în legătură cu acestea*. București: All Beck, 2005, p. 71. 580 p.

¹⁰⁴³ Волженкин Б.В. *Квалификация посредничества во взяточничестве*. În: *Правоведение*, 1979, nr. 4, p. 56-57.

la una din aceste infracțiuni.”¹⁰⁴⁴ A.Iu. Olimpiev și Iu.B. Gavriușkin remarcă: „Mijlocitorul este doar un executor fizic al acordului legat de mituire, încheiat fără participarea lui. Dacă el, într-un fel sau altul, a contribuit la încheierea acestui acord, mijlocitorul trebuie considerat complice la darea de mită sau la luarea de mită. Alegerea uneia din aceste variante depinde de a cui parte și din a cui inițiativă (a mituitorului sau a persoanei mituite), mijlocitorul a participat la mituire.”¹⁰⁴⁵ După părerea lui A.Iu. Sungatullin, „Un aranjament infracțional implică prezența a cel puțin două părți. Ca urmare, trebuie deosebite trei tipuri de comportament al mijlocitorului: contribuția acordată unei sau altei părți și contribuția acordată ambelor părți concomitent.”¹⁰⁴⁶

Din analiza opiniilor prezentate mai sus rezultă că dacă complicele la darea de mită nu voiește să-și aducă aportul la comiterea, de către autor, a faptei de luare de mită, atunci nu sunt întrunite trăsăturile complicității în raport cu luarea de mită. Similar, în cazul când complicele la luarea de mită nu voiește să contribuie la săvârșirea, de către autor, a faptei de dare de mită, atunci nu sunt întrunite trăsăturile complicității în raport cu darea de mită. Deci, în esență, contează din a cui inițiativă acționează mijlocitorul: dacă el acționează din inițiativa mituitorului, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă numai pentru mijlocirea dării de mită; dacă el acționează din inițiativa persoanei mituite, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă numai pentru mijlocirea luării de mită; dacă el acționează din inițiativa atât a mituitorului, cât și a persoanei mituite, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă atât pentru mijlocirea dării de mită, cât și pentru mijlocirea luării de mită. Doar în acest din urmă caz putem vorbi despre un concurs de infracțiuni. Nu este admisibil ca mijlocitorul, care acționează doar din inițiativa mituitorului sau doar din inițiativa persoanei mituite, să răspundă atât pentru mijlocirea dării de mită, cât și pentru mijlocirea luării de mită.

O altă problemă pe care trebuie să o examinăm este problema mijlocirii fictive a luării de mită sau a dării de mită.

I.V. Șișko consideră că în cazul mijlocirii fictive a luării de mită sau a dării de mită lipsesc semnele unei componente de infracțiune, inclusiv semnele escrocheriei. Argumentele acestui autor sunt: „Folosirea de către proprietar (se are în vedere mituitorul – *n.a.*) a bunurilor care îi aparțin pentru comiterea unei infracțiuni exclude relațiile de proprietate din sfera relațiilor

¹⁰⁴⁴ Письменський Є.О. Проблеми кримінально-правової оцінки посередництва в наданні-одержанні неправомірної вигоди. În: *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2016, nr. 2, p. 140-152.

¹⁰⁴⁵ Олимпиев А.Ю., Гаврюшкин Ю.Б. Противодействие посредничеству во взяточничестве в истории России и законодательстве зарубежных стран. În: *Вестник Московского университета МВД России*, 2014, nr. 4, p. 89-98.

¹⁰⁴⁶ Сунгатуллин А.Ю. Понятие посредничества в уголовном праве. În: *Общество и право*, 2013, nr. 3, p. 317-322.

sociale apărute de legea penală. În acest caz acțiunea mijlocitorului fictiv, fiindcă nu prezintă niciun pericol social, trebuie considerată delict de drept civil.”¹⁰⁴⁷

O asemenea părere nu poate fi susținută. Ca argument aducem părerea lui A.V. Groșev: „În primul rând, pericolul social al mijlocirii fictive este determinat nu de condițiile de realizare a unor tranzacții, ci de înavușirea ilegală a făptuitorului în rezultatul luării unor bunuri străine, prin care s-au cauzat daune proprietarului. În al doilea rând, în cazul mijlocirii fictive, bunurile nu sunt folosite de către proprietar pentru a comite infracțiunea. Aceste bunuri ajung fraudulos în posesia faptică a mijlocitorului fictiv, care are intenția să le sustragă. În acest caz, relațiile de proprietate nu pot fi considerate excluse din rândul celor protejate. Din contra, încălcarea normelor care apără aceste relații le aduce în sfera protecției penale.”¹⁰⁴⁸ M.I. Moiseenko menționează: „Intenția mituitorului de a transmite foloase prin intermediul unui mijlocitor, de care profită acest mijlocitor în momentul luării ilegale a foloaselor respective, nu stinge dreptul de proprietate al mituitorului asupra foloaselor date.”¹⁰⁴⁹

Pornind de la aceste premise S. Brînza și V. Stati propun calificarea mijlocirii fictive ca escrocherie: „Dacă o persoană ia de la mituitor anumite foloase, chipurile pentru a le transmite arbitruului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, ori persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, ori participantului la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat în calitate de recompensă ilicită, dar, neavând intenția de a proceda astfel, le sustrage, atunci fapta mijlocitorului fictiv va reprezenta una dintre infracțiunile ce sunt prevăzute la art. 190 CP RM. Bineînțeles, aceasta nu are niciun impact asupra calificării faptei celui care transmite acea recompensă – ca tentativă la infracțiunea prevăzută la alin. (1) art. 334 CP RM. Or, această persoană nu conștientizează că este înșelată, că cel căruia îi transmite recompensa ilicită nu dorește să mijlocească remunerarea ilicită.”¹⁰⁵⁰ O opinie similară are I. Botezatu.¹⁰⁵¹ O explicație cu conținut similar se conține în pct. 13 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014.¹⁰⁵²

¹⁰⁴⁷ Шишко И.В. *Экономические правонарушения. Вопросы юридической оценки и ответственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004, p. 185-186. 324 p.

¹⁰⁴⁸ Groșev A.V. Мнимое посредничество во взяточничестве: вопросы квалификации. În: *Российский следователь*, 2012, nr. 23, p. 36-38.

¹⁰⁴⁹ Moiseenko M.I. Квалификация «мнимого посредничества» как мошенничества. În: *Социально-экономические проблемы региона в условиях инновационного развития территорий: материалы III Международной научно-практической конф. (г. Нижневартовск, 30 апреля 2013 г.)*. Новосибирск: ООО агентство «Сибпринт», 2013, p. 210-216.

¹⁰⁵⁰ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 961. 1300 p.

¹⁰⁵¹ Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010, p. 180-181. 302 p.

¹⁰⁵² *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

M.I. Moiseenko face o precizare importantă: „Intenția mijlocitorului fictiv de a intra în posesia bunurilor ce aparțin mituitorului trebuie să existe deja la momentul obținerii acestora de la victima indusă în eroare. [...] Dacă în momentul obținerii bunurilor de la mituitor la mijlocitorul fictiv încă nu era formată intenția de a le sustrage, se exclude răspunderea pentru escrocherie.”¹⁰⁵³ În lipsa condiției despre care vorbește M.I. Moiseenko, nu poate fi aplicat art. 190 CP RM.

Totodată, nu poate fi acceptată o altă opinie a lui M.I. Moiseenko: „Dacă mijlocitorul fictiv nu a reușit să-l determine pe potențialul mituitor să-i transmită bunurile sub formă de mită, [...] acțiunea mijlocitorului fictiv trebuie calificată ca tentativă de escrocherie și pregătire de complicitate la darea de mită.”¹⁰⁵⁴ Părerea noastră este că în cazul dat mijlocitorul fictiv săvârșește numai tentativa de escrocherie. Intenția lui reală este de a comite escrocheria, iar această intenție nu se realizează din cauze ce nu depind de voința mijlocitorului fictiv. Nu putem vorbi despre o pregătire de complicitate la darea de mită, din moment ce, de la bun început, mijlocitorul fictiv nu a intenționat să intermedieze mituirea. Intenția de a comite escrocheria exclude intenția de a da mita. Nu poți să dai altuia ceea ce intenționezi să sustragi. Nu putem vorbi nici despre eroarea de fapt a mijlocitorului fictiv. Ca urmare, pentru aceeași faptă nu pot fi aplicate două norme penale.

V.V. Hiliuta menționează că fapta trebuie calificată ca escrocherie chiar și atunci când intenția de a sustrage bunurile mituitorului, destinate persoanei mituite, apare nu până la momentul transmiterii bunurilor către pretinsul mijlocitor, ci mai târziu.¹⁰⁵⁵ Nu suntem de acord cu părerea dată. Ca argument aducem opinia lui I. Botezatu. Acesta afirmă că în cazul escrocheriei, „intenția de a săvârși sustragerea apare până la momentul transmiterii bunurilor către făptuitor.”¹⁰⁵⁶ Similar, în pct. 15 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor (în continuare – Hotărârea Plenului CSJ nr. 23/2004): „Primirea bunurilor cu condiția îndeplinirii unui angajament poate fi calificată ca escrocherie doar în cazul în care făptuitorul, încă la momentul intrării în stăpânire asupra acestor bunuri, urmărea scopul

¹⁰⁵³ Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015, p. 22. 26 p.

¹⁰⁵⁴ Ibidem, p. 24.

¹⁰⁵⁵ Хиллота В.В. Самовознаграждение посредника: от мнимого посредничества к злоупотреблению доверием. În: *Уголовное право*, 2016, nr. 6, p. 80-89.

¹⁰⁵⁶ Botezatu I. Examinarea unor probleme legate de latura subiectivă și subiectul escrocheriei (art. 190 C.pen. RM) (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 7-8, p. 64-70.

sustragerii lor și nu avea intenția să-și execute angajamentul asumat.”¹⁰⁵⁷ În cazul escrocheriei intenția este complexă. Aceasta înseamnă că intenția de a săvârși acțiunea principală (*i.e.* sustragerea) trebuie să fie prezentă în momentul în care există intenția de a săvârși acțiunea (inacțiunea) adiacentă (*i.e.* „inducerea în eroare a unei sau a mai multor persoane prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în privința naturii, calităților substanțiale ale obiectului, părților (în cazul în care identitatea acestora este motivul determinant al încheierii actului juridic) actului juridic nul sau anulabil, ori dacă încheierea acestuia este determinată de comportamentul dolosiv sau viclean”¹⁰⁵⁸).

În cazul descris de V.V. Hiliuta nu putem vorbi de încălcarea unor norme de drept civil, întrucât între pretinsul mijlocitor și persoana mituită sau mituitor nu există un raport juridic civil. În plus, în situația examinată, pretinsul mijlocitor are posibilitatea de a transmite remunerația ilicită către persoana mituită. El poate să o transmită, dar nu dorește aceasta.

O opinie diferită, legată de cazul examinat, are A.V. Groșev: „În lipsa unor dovezi ale intenției mijlocitorului fictiv de a săvârși escrocheria, el poate fi tras la răspundere pentru delapidarea averii străine. Din perspectiva dreptului civil, în acest caz bunurile sunt încredințate de către proprietar mijlocitorului fictiv pentru a da remunerația ilicită persoanei mituite, *i.e.* pentru realizarea unei acțiuni într-un scop care contravine vădit ordinii publice sau bunelor moravuri (act juridic nul). Prin urmare, luarea ilegală a unor astfel de bunuri de către persoană căreia ele i-au fost încredințate de către proprietar formează componența de delapidare a averii străine.”¹⁰⁵⁹ Este vădit ilegală acceptarea de către mijlocitorul fictiv a bunurilor pentru ca acestea să fie transmise către persoana mituită. O asemenea încredințare de bunuri nu poate fi legală din perspectiva normelor de drept civil. Conform alin. (1) art. 334 CCI RM, „actul juridic sau clauza care contravin vădit ordinii publice sau bunelor moravuri sunt nule.”¹⁰⁶⁰ Rezultă că A.V. Groșev se contrazice. Caracterul nelegitim al posesiei transmise mijlocitorului fictiv demonstrează imposibilitatea aplicării răspunderii pentru delapidarea averii străine. Înainte de a săvârși delapidarea averii străine subiectul acestei infracțiuni trebuie să posede legitim bunurile ce i-au fost încredințate. Un posesor nelegitim nu poate fi subiectul delapidării averii străine. Posesia nu poate fi legitimă dacă este dobândită în rezultatul încheierii unui act juridic care contravine vădit ordinii publice sau bunelor moravuri. Faptul că actul juridic respectiv

¹⁰⁵⁷ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310

¹⁰⁵⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

¹⁰⁵⁹ Groșev А.В. Мнимое посредничество во взяточничестве: вопросы квалификации. În: *Российский следователь*, 2012, nr. 23, p. 36-38.

¹⁰⁶⁰ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86.

contravine fie ordinii publice, fie bunelor moravuri este vădit atât pentru mituitor, cât și pentru mijlocitorul fictiv.

Mai există un argument de ce nu putem vorbi despre delapidarea averii străine în cazul când intenția de a sustrage bunurile mituitorului, destinate persoanei mituite, apar după momentul transmiterii lor către mijlocitorul fictiv. Referitor la acest caz, V.V. Hiliuta afirmă: „Este improbabil ca bunurile transmise către mijlocitorul fictiv să poată fi considerate bunuri încredințate. Esența mijlocirii constă în aceea că mijlocitorul îndeplinește o funcție pur tehnică de transmitere a bunurilor de la mituitor către persoana mituită. Mijlocitorul fictiv nu obține de la mituitor niciun fel de attribute asupra bunurilor transmise.”¹⁰⁶¹ Totodată, G.V. Verina afirmă: „În cazul escrocheriei bunurile se transmit către făptuitor pentru exercitarea asupra lor a atributelor de posesie, folosință și dispoziție; în cazul furtului – pentru exercitarea unor funcții cu caracter pur tehnic (*e.g.* examinare, măsurare, verificare etc.).”¹⁰⁶²

Mijlocirea fictivă este săvârșită cu ocazia deplasării bunurilor din posesia mituitorului în posesia persoanei mituite, care este o funcție cu caracter pur tehnic. Această deplasare nu este o funcție cu caracter juridic, deci nu poate fi îndeplinită nici de subiectul delapidării averii străine, nici de subiectul escrocheriei. Posibila soluție pentru cazul când intenția de a sustrage bunurile mituitorului, destinate persoanei mituite, apare după momentul transmiterii lor către mijlocitorul fictiv, o găsim în pct. 17 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 23/2004: „Dacă [...] sustragerea a fost săvârșită de persoane cărora nu li s-au încredințat bunurile dar ei au avut acces la cele sustrate în legătură cu lucrul executat (combaineri, hamali, paznici, îngrijitori de vite etc.), acțiunile lor urmează a fi încadrate drept sustragere prin furt.”¹⁰⁶³ Pretinsul mijlocitor sustrage pe ascuns bunurile la care are acces după ce le primește de la mituitor pentru a le transmite persoanei mituite. Doar ca obiect material al furtului pot apărea bunurile care: se află în posesia nelegitimă a făptuitorului; nu i-au fost încredințate; sunt sustrate de el fără a se recurge la inducerea în eroare a victimei.

Răspunderea pentru furt nu este posibilă atunci când mijlocirea fictivă are obiect imaterial (servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, oferte ori promisiuni). În acest caz nu pot fi aplicate art. 106 CC RM și art. 196 CP RM. Cauza neaplicării acestor norme este: în cazul analizat este săvârșită o însușire (sustragere), însă lipsește legătură cauzală între aceasta și

¹⁰⁶¹ Хиллота В.В. Самовознаграждение посредника: от мнимого посредничества к злоупотреблению доверием. În: *Уголовное право*, 2016, nr. 6, p. 80-89.

¹⁰⁶² *Уголовное право Российской Федерации. Особенная Часть* / Под ред. Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. Саратов: СЮИ МВД России, 1999, p. 168. 672 p.

¹⁰⁶³ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 28.06.2004 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=310

acțiunea (inacțiunea) adiacentă sub formă de înșelăciune sau abuz de încredere. Această legătură causală lipsește, dat fiind că intenția de a comite însușirea (sustragerea) și intenția de a comite înșelăciunea sau abuzul de încredere apar de sine stătător, fără a fi interdependente, fără a forma un tot întreg.

Pentru a exclude îndoielile posibile care pot apărea în practica judiciară, este necesară completarea explicației din pct. 17 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 23/2004. După textul „...drept sustragere prin furt.” propunem introducerea propoziției: *„Ca furt trebuie calificată și sustragerea bunurilor la care mijlocitorul fictiv a obținut acces după ce le-a primit de la mituitor (corupător; cumpărătorul de influență) pentru a le transmite persoanei mituite (persoanei corupte; traficantului de influență). În acest caz, condiția obligatorie este ca intenția de a sustrage bunurile să apară la mijlocitorul fictiv după ce ele i-au fost transmise, nu înainte de aceasta”*.

În alt context, este important de stabilit dacă mijlocitorul a intenționat să-i transmită persoanei mituite întreaga remunerație ilicită primită de la mituitor sau numai o parte din aceasta. M.I. Moiseenko menționează: „Atunci când mijlocitorul intenționează să-i transmită persoanei mituite doar o parte din remunerația ilicită pe care a primit-o de la mituitor, iar restul decide să-l sustragă, calificarea faptei trebuie să se refere separat la partea din remunerația ilicită primită de către mijlocitor pentru a fi transmisă ca mită, precum și la partea din remunerația ilicită care a devenit obiectul material al înavușirii ilegale a mijlocitorului”.¹⁰⁶⁴ S. Brînza și V. Stati se exprimă mai clar: „Dacă mituitorul transmite mijlocitorului recompensa ilicită, iar ultimul, înșelând mituitorul, își lasă o parte din această recompensă, transmițând restul sumei arbitralului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, ori persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală sau care lucrează pentru o astfel de organizație, ori participantului la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat, acțiunile mijlocitorului vor constitui infracțiunea specificată la alin. (5) art. 42 și alin. (1) art. 334 CP RM, alături de una dintre infracțiunile ce sunt prevăzute la art. 190 CP RM.”¹⁰⁶⁵ O explicație cu conținut similar există în pct. 13 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014.¹⁰⁶⁶ Astfel, dacă mijlocitorul a intenționat să-i transmită persoanei mituite numai o

¹⁰⁶⁴ Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015, p. 23. 26 p.

¹⁰⁶⁵ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 961. 1300 p.

¹⁰⁶⁶ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

parte a remunerației ilicite primite de la mituitor, în pofida înțelegerii cu mituitorul, mijlocitorul ar trebui să răspundă pentru escrocherie și complicitatea la darea de mită.

M.I. Moiseenko consideră că, în aceeași situație, dacă intenția de a sustrage bunurile apare la mijlocitor după ce ele i-au fost transmise, nu înainte de aceasta, mijlocitorul trebuie să răspundă pentru complicitatea la darea de mită și cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere.¹⁰⁶⁷ Considerăm că răspunderea trebuie aplicată pentru furt, nu pentru cauzarea daunelor materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere. Anume furtul formează concursul cu complicitatea la darea de mită atunci când mijlocitorul cumulează rolul de mijlocitor fictiv. În situația analizată nu poate fi vorba de cauzarea daunelor materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere. Condiția ca fapta să nu reprezinte o însușire (sustragere) este o condiție obligatorie pentru aplicarea art. 106 CC RM și a art. 196 CP RM. În situația analizată este săvârșită o însușire (sustragere), însă lipsește legătură causală între aceasta și acțiunea (inacțiunea) adiacentă sub formă de înșelăciune sau abuz de încredere. Deoarece lipsește intenția complexă unică de a comite fapta de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere, lipsește temeiul aplicării art. 106 CC RM sau a art. 196 CP RM.

Amintim că atunci când mijlocirea fictivă are obiect imaterial (servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, oferte ori promisiuni), nu poate fi aplicat art. 106 CC RM sau art. 196 CP RM. Cauza neaplicării acestor norme este aceeași: în cazul analizat este săvârșită o însușire (sustragere), însă lipsește legătură causală între aceasta și acțiunea (inacțiunea) adiacentă sub formă de înșelăciune sau abuz de încredere.

Ultima problemă care va fi analizată în acest studiu se referă la posibilitatea calificării mijlocirii fictive în calitate de concurs dintre escrocherie și instigarea la tentativa de dare de mită. M.I. Moiseenko afirmă: „Calificarea suplimentară a faptei mijlocitorului fictiv ca instigare la tentativa de dare de mită pare rezonabilă în cazul în care inițiativa de a da mită aparține mijlocitorului fictiv. În acest caz mijlocitorul fictiv nu pur și simplu sustrage bunuri străine, profitând de eroarea mituitorului și tăinuind faptul că nu are intenția reală de a transmite aceste bunuri persoanei mituite (înșelăciune pasivă), dar depune eforturi ca mituitorul să decidă să dea mită prin intermediul lui, al mijlocitorului fictiv (înșelăciune activă). Întrucât înșelăciunea activă conține, în același timp, semnele determinării unei alte persoane la darea de mită

¹⁰⁶⁷ Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015, p. 24 p.

(concurș ideal de infracțiuni), fapta dată formează instigarea la darea de mită.”¹⁰⁶⁸ Iu.A. Dronova și V.V. Haritoșkin au o altă opinie: „Nu este acceptabil să fie considerată participație la darea de mită acțiunea persoanei care a înșelat mituitorul. Mijlocitorul fictiv nu poate fi considerat nici complice la darea de mită, nici instigator la darea de mită. Intenția participanților trebuie să fie comună, *i.e.* să fie îndreptată spre săvârșirea aceleiași infracțiuni. În cazul analizat, intenția mijlocitorului fictiv este îndreptată spre săvârșirea sustragerii prin înșelăciune, *i.e.* a escrocheriei, iar intenția mituitorului este îndreptată spre săvârșirea dării de mită.”¹⁰⁶⁹

Suntem de acord cu Iu.A. Dronova și V.V. Haritoșkin. Mijlocitorul fictiv se numește așa pentru că nu intenționează să participe la activitatea de mituire. Mituitorul este indus în eroare de către mijlocitorul fictiv în privința intenției reale a acestuia din urmă. Calificarea faptei mijlocitorului fictiv trebuie făcută în funcție de intenția reală pe care o manifestă, nu în funcție de intenția fictivă adusă la cunoștința mituitorului. Intenția reală de a comite escrocheria exclude intenția fictivă de a săvârși instigarea la tentativa de dare de mită. În caz contrar, calificarea se va face în baza incriminării obiective, nu a incriminării subiective. În concluzie, fapta mijlocitorului fictiv nu trebuie calificată suplimentar ca instigare la tentativa de dare de mită.

4.2.5. Liberarea mituitorului de răspundere penală în corespundere cu alin. (4) art. 334 CP RM

Conform alin. (4) art. 334 CP RM persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă: 1) mita i-a fost extorcată; 2) mituitorul s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea săvârșită de el.

Aparent dispoziția alin. (4) art. 334 CP RM este nu altceva decât o extensie a dispoziției alin. (2) art. 57 CP RM. Cu toate acestea, atunci când se referă la ipoteza similară din legea penală rusă, Ia.M. Matveeva afirmă: „Notele din articolele p.s. (art. 122, 184, 204, 291,¹⁰⁷⁰ 337, 338 din Codul penal al Federației Ruse¹⁰⁷¹) conțin temeiurile pentru liberarea de răspundere penală, care nu constituie varietăți ale căinței active. [...] Acestea sunt temeiuri de liberare de răspundere penală de sine stătătoare, care țin cont de factorii subiectivi ce caracterizează

¹⁰⁶⁸ Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015, p. 23. 26 p.

¹⁰⁶⁹ Дронова Ю.А., Харитошкин В.В. Некоторые вопросы квалификации «мнимого» посредничества во взяточничестве. În: *Вестник ТвГУ. Серия: Право*, 2014, nr. 3, p. 113-120.

¹⁰⁷⁰ Art. 291 din Codul penal al Federației Ruse prevede răspunderea pentru darea de mită.

¹⁰⁷¹ *Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.

personalitatea făptuitorului.”¹⁰⁷² Acceptăm acest punct de vedere. Dispoziția alin. (2) art. 57 CP RM nu se referă la alin. (4) art. 334 CP RM. Argumentele noastre sunt:

1) în general, temeiurile de liberare de răspundere penală prevăzute de legea penală pot fi opționale („poate fi liberată de răspundere penală”) sau obligatorii („este liberată de răspundere penală”). Temeiul de liberare de răspundere penală prevăzut de alin. (4) art. 334 CP RM este obligatoriu. Temeiul de liberare de răspundere penală prevăzut de alin. (1) art. 57 CP RM este opțional;

2) în alin. (1) art. 57 CP RM se vorbește despre săvârșirea pentru prima oară a unei infracțiuni. În alin. (4) art. 334 CP RM, întrucât nu este menționată o asemenea condiție restrictivă, liberarea de răspundere penală se aplică indiferent de numărul infracțiunilor ce sunt prevăzute la art. 334 CP RM, pe care le-a comis făptuitorul;

3) ipoteza extorcării mitei (specificată în alin. (4) art. 334 CP RM) nu este menționată (în mod întemeiat) în alin. (1) art. 57 CP RM. O.S. Lustova menționează: „În prevederile legale privind temeiurile speciale de liberare de răspundere penală este descris comportamentul pozitiv al persoanei care a comis infracțiunea. Această descriere este suficientă pentru a se lua o decizie de liberare de răspundere penală. [...] O persoană care a dat mită în rezultatul extorcării poate, din varii motive, să nu dorească să comunice despre faptul comiterii infracțiunii sau să nu acorde ajutor persoanei care efectuează urmărirea penală. În astfel de cazuri nu se poate vorbi despre căința ei activă. Însă, în virtutea normelor privind temeiurile speciale de liberare de răspundere penală (notele la art. 204, 206 și 291 din Codul penal al Federației Ruse), urmărirea penală împotriva unei asemenea persoane trebuie să înceteze.”¹⁰⁷³ S.V. Izosimov și E.A. Gheivandov au un punct de vedere apropiat: „Din partea mituitorului nu se cere să întreprindă nicio activitate socialmente utilă. Drept urmare, extorcarea mitei nu poate fi considerată acțiune care stimulează căința activă a mituitorului.”¹⁰⁷⁴ P.V. Korobov susține că extorcarea mitei „nu presupune niciun comportament (pozitiv, negativ, neutru) postinfracțional al mituitorului. Ca circumstanțe care determină liberarea lui de răspundere penală apar factori obiectivi care nu

¹⁰⁷² Матвеева Я.М. *Институт освобождения от уголовной ответственности в российском уголовном праве: модернизация и поиск альтернативных способов урегулирования уголовно-правового конфликта* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2015, p. 56. 223 p.

¹⁰⁷³ Лустова О.С. Общие основания и условия освобождения от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием по нормам особенной части УК РФ. În: *Вестник Челябинского государственного университета. Серия: Право*, 2002, nr. 1, p. 128-135.

¹⁰⁷⁴ Изосимов С.В., Гейвандов Э.А. Освобождение от уголовной ответственности субъектов коммерческого подкупа и дачи взятки как уголовно-правовая презумпция. În: *Юридическая техника*, 2010, nr. 4, p. 200-202.

depind de conștiința și voința mituitorului.”¹⁰⁷⁵ Cu alte cuvinte, în ipoteza extorcării remunerației ilicite, dispoziția alin. (4) art. 334 CP RM trebuie aplicată chiar dacă făptuitorul a acționat sub imperiul unui concurs de împrejurări nefavorabile, care au un caracter obiectiv și care exclud căința activă a făptuitorului;

4) în ce privește ipoteza autodenunțării, în alin. (1) art. 57 CP RM sunt numite două condiții suplimentare: contribuirea activă a făptuitorului la descoperirea infracțiunii; compensarea de către făptuitor a valorii daunei materiale cauzate sau repararea în alt mod de către acesta a prejudiciului pricinuit de infracțiune. Dacă aceste condiții lipsesc, persoana care se autodenunță nu poate fi liberată de răspundere penală în baza alin. (1) art. 57 CP RM. În alin. (4) art. 334 CP RM persoana care se autodenunță este liberată de răspundere penală, indiferent de prezența sau lipsa unor astfel de condiții.

În concluzie, dispoziția alin. (4) art. 334 CP RM nu are un caracter subordonat față de dispoziția alin. (2) art. 57 CP RM. Dispoziția alin. (2) art. 57 CP RM nu ia în considerare particularitățile infracțiunilor prevăzute de art. 334 CP RM. Temeiul de liberare de răspundere penală prevăzut de alin. (4) art. 334 CP RM ține cont de specificul circumstanțelor care au condus la săvârșirea infracțiunilor de dare de mită. Mai mult, asemenea circumstanțe sunt autosuficiente pentru a se dispune liberarea de răspundere penală.

După acest excurs introductiv trebuie de menționat că oricare din cele două ipoteze reliefate în alin. (4) art. 334 CP RM este suficientă pentru liberarea mituitorului de răspundere penală.

În cadrul prezentului studiu va fi analizată prima din aceste ipoteze. În ipoteza dată liberarea de răspundere penală este determinată de prezența unei situații-premisă: mituitorul este liberat de răspundere penală dat fiind că mita i-a fost extorcată. De aici rezultă considerentele care explică oportunitatea liberării de răspundere penală într-o asemenea ipoteză. În contextul similar al infracțiunilor prevăzute de art. 325 CP RM, S. Brînza și V. Stati învederează aceste considerente: „Existența unei asemenea dispoziții legale este dictată de necesitatea protejării acelor persoane care au fost puse intenționat de către persoana publică, persoana publică străină, persoana cu funcție de demnitate publică sau funcționarul internațional într-o astfel de situație, încât acele persoane sunt nevoite, contrar voinței proprii, să promită, să ofere sau să dea persoanei publice, persoanei publice străine, persoanei cu funcție de demnitate publică sau funcționarului internațional foloase necuvenite. Rațiunea stabilirii unui asemenea temei de liberare de răspundere penală rezidă și în faptul că aceasta ar putea servi drept mijloc

¹⁰⁷⁵ Коробов П.В. Виды освобождения от уголовной ответственности, носящие объективный и носящие субъективный характер. În: *Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева*, 2010, nr. 72, p. 61-67.

eficient de combatere a faptelor reunite sub denumirea marginală de corupere pasivă. Aceasta întrucât probarea săvârșirii faptelor în cauză prezintă o dificultate sporită.”¹⁰⁷⁶

Privitor la textul Codului penal al Federației Ruse, C.V. Avsenițkaia propune excluderea mențiunii privind extorcarea mitei în calitate de teme de liberare de răspundere penală. Autoarea respectivă consideră inutilă mențiunea dată din moment ce extorcarea mitei presupune constrângerea fizică sau psihică, cauză ce exclude caracterul penal al faptei.¹⁰⁷⁷ Nu agreăm o asemenea propunere. Ca argument prezentăm opinia lui I. Nastas: „Dacă în cazul constrângerii psihice făptuitorului nu-i mai rămâne nicio posibilitate de a înlătura pericolul grav, decât săvârșind infracțiunea, atunci, în cadrul extorcării avantajului necuvenit, cel constrâns ar avea și alte posibilități, dar, ținând seama de importanța actului pentru sine, cedează în fața constrângerii.”¹⁰⁷⁸ R. Popov menționează: „Nu este înlăturat caracterul penal al faptelor specificate la art. 325, alin. (1¹) art. 326 și art. 334 CP RM în situația în care lipsesc [...] condițiile ce caracterizează constrângerea fizică sau psihică (stabilite în art. 39 CP RM).”¹⁰⁷⁹ Rezultă că extorcarea în sensul alin. (4) art. 334 CP RM nu presupune constrângere în sensul art. 39 CP RM, odată ce mituitorului căruia îi este extorcată mita are posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Această afirmație își dovedește valabilitatea dacă ținem cont de faptul că nu orice exercitare de presiune asupra mituitorului presupune constrângerea acestuia. Ca exemple în acest sens aducem faptele incriminate la art. 150 și 220 CP RM. Determinarea la sinucidere și determinarea la prostituție pot presupune amenințare sau violență, însă nu pot presupune constrângere. Altminteri răspunderea s-ar aplica în baza art. 145 CP RM sau, respectiv, în baza art. 165 CP RM.

Constrângerea fizică sau psihică în sensul art. 39 CP RM este o cauză care exclude caracterul penal al faptei. Situația diferă în cazul extorcării mitei în sensul alin. (4) art. 334 CP RM. În acest caz nu putem spune că lipsește componenta de infracțiune. În rezultatul acestui raționament ies la iveală anumite efecte în planul calificării infracțiunii.

Primul efect se referă la situația comiterii dării de mită de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 334 CP RM). În situația dată este posibil ca numai unui coautor al dării de

¹⁰⁷⁶ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 882, 964. 1300 p.

¹⁰⁷⁷ Авсеницкая К.В. Стимулирование деятельного раскаяния в преступлениях, связанных с незаконным вознаграждением // *Деятельность правоохранительных органов в современных условиях: Материалы XIX Международной научно-практической конференции*. Иркутск: ВСИ МВД РФ, 2014, p. 5-8.

¹⁰⁷⁸ Nastas I. *Coruperea pasivă și coruperea activă în reglementarea legislației penale a Republicii Moldova / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2010, p. 32. 196 p.

¹⁰⁷⁹ Popov R. Cu privire la interpretarea noțiunii de extorcare, utilizată în alin. (4) art. 325, alin. (4) art. 326 și alin. (4) art. 334 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 29-32.

mită să-i fie extorcată mita. Sunt posibile două variante: 1) coautorului dării de mită îi este extorcată cota-parte din mită, care se referă la el personal; 2) coautorului dării de mită îi este extorcată întreaga sumă de mită, iar acesta transmite solicitarea extorculatorului către ceilalți coautori la darea de mită.

Conform alin. (2) art. 51 CP RM, „răspunderii penale este supusă numai persoana vinovată de săvârșirea infracțiunii prevăzute de legea penală”. Principiul caracterului personal al răspunderii penale presupune că fiecare participant la infracțiune poartă răspundere în limitele vinovăției sale personale. Drept urmare, în prima variantă va fi liberat de răspundere penală numai coautorul dării de mită căruia i-a fost extorcată cota-parte din mită, ce se referă la el personal. În a doua variantă vor fi liberați de răspundere toți coautorii la darea de mită, dat fiind că mita a fost extorcată de la toți aceștia fie personal, fie prin intermediul unuia din ei, care îndeplinește și rolul de mijlocitor.

Mai este posibilă situația care presupune săvârșirea dării de mită în participație complexă atunci când latura obiectivă a infracțiunii este executată de către un singur autor. În această situație autorului dării de mită îi este extorcată mita. „Mita nu poate fi extorcată de la organizatorul, instigatorul sau complicele dării de mită. Drept urmare, considerăm că liberarea de răspundere penală a autorului dării de mită nu trebuie să aibă efect asupra organizatorului, instigatorului sau complicelui la darea de mită. Acești alți participanți la darea de mită nu pot beneficia de liberarea de răspundere penală care se referă numai la persoana autorului dării de mită, căruia îi este extorcată mita.”¹⁰⁸⁰

În al doilea rând, faptul, că extorcarea mitei (în sensul alin. (4) art. 334 CP RM) nu exclude caracterul penal al dării de mită, presupune un alt efect. În pct. 25 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă (care nu mai este în vigoare) se explica: „În cazul prezenței semnelor extorcării, acestea (*i.e.* remunerația ilicită extorcată – *n.a.*) ori contravaloarea lor se restituie persoanei de la care s-au extorcat.”¹⁰⁸¹ O explicație similară lipsește în Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014.¹⁰⁸² Nu poate fi agreată explicația din pct. 25 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea

¹⁰⁸⁰ Brînza C. Extorcarea mitei ca temei de liberare a mituitului de răspundere penală. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20 th July, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 26-31.

¹⁰⁸¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă. Disponibil: <http://csj.md/content.php?menu=1442&lang=5>

¹⁰⁸² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă. Așa cum am menționat mai sus, mituitorul căruia îi este extorcată mita (în sensul alin. (4) art. 334 CP RM) are posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Înseamnă că el, cu toate că are posibilitatea reală să nu dea mită extorculatorului, decide să i-o dea benevol. Dacă mituitorul nu este constrâns (în sensul art. 39 CP RM) să dea mita extorculatorului, rezultă că este întemeiat ca mituitorului dat să-i fie confiscată mita. Această concluzie rezultă din alin. (4) art. 106 CP RM: „Confiscarea specială se poate aplica chiar dacă făptuitorului nu i se stabilește o pedeapsă penală”. Și invers: temeiul confiscării lipsește atunci când mituitorul este constrâns (în sensul art. 39 CP RM) să-i dea mită extorculatorului.

În continuare vom analiza a doua ipoteză prevăzută de alin. (4) art. 334 CP RM – liberarea de răspundere penală a mituitorului care s-a autodenunțat neștiind că organele de urmărire penală sunt la curent cu infracțiunea săvârșită de el.

În pct. 27 din Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 66 din 19.06.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 79a/2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, se menționează: „Din analiza naturii juridice a autodenunțării se desprinde concluzia că legislatorul o prezumă ca fiind un regret sincer al vinovatului pentru săvârșirea infracțiunii, fapt care diminuează în mod considerabil pericolul social pe care îl reprezintă aceasta.”¹⁰⁸³ Și în doctrina penală se pune accentul pe astfel de rațiuni ale liberării mituitorului autodenunțător de răspundere penală. S.V. Izosimov și E.A. Gheivandov afirmă: „Prin aceasta se stimulează comportamentul pozitiv al făptuitorului după comiterea infracțiunii.”¹⁰⁸⁴ P.V. Korobov consideră că autodenunțarea mituitorului autodenunțător „poartă o coloratură subiectivă. Această autodenunțare este în legătură directă cu conștiința și voința persoanei care a comis infracțiunea. Se așteaptă ca această persoană să aibă un anumit comportament pozitiv.”¹⁰⁸⁵

Alți teoreticieni pun accentul pe rațiuni de alt gen ale liberării mituitorului autodenunțător de răspundere penală. În legătură cu o ipoteză similară, S. Brînza și V. Stati vorbesc despre „interesul de a fi descoperiți și sancționați cei care se fac vinovați de una dintre faptele reunite sub denumirea marginală de corupere pasivă, precum și interesul de a preveni asemenea fapte, prin insuflarea temerii celor care ar fi tentați să pretindă, să primească sau să accepte foloase

¹⁰⁸³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.

¹⁰⁸⁴ Изосимов С.В., Гейвандов Э.А. Освобождение от уголовной ответственности субъектов коммерческого подкупа и дачи взятки как уголовно-правовая презумпция. În: *Юридическая техника*, 2010, nr. 4, p. 200-202.

¹⁰⁸⁵ Коробов П.В. Виды освобождения от уголовной ответственности, носящие объективный и носящие субъективный характер. În: *Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева*, 2010, nr. 72, p. 61-67.

necuvenite că vor fi denunțați.”¹⁰⁸⁶ Mai tranșant este D.A. Grișin. Atunci când se referă la autodenunțarea mituitorului ca temei de liberare a acestuia de răspundere penală, autorul dat menționează: „Pentru organele de drept nu contează dacă făptuitorul s-a căit activ sau dacă acesta este conștient de posibilitatea de a suporta o pedeapsă penală.”¹⁰⁸⁷ Această opinie o completează părerea exprimată de C. Gurschi și V. Stati cu privire la o ipoteză similară: „Cât privește cea de-a doua ipoteză enunțată în dispoziția de la alin. (4) art. 325 CP RM, motivele autodenunțării făptuitorului pot fi dintre cele mai variate: căință; teama de a fi pedepsit; răzbunarea asupra persoanei corupte care nu și-a respectat promisiunea, etc.”¹⁰⁸⁸ De aici rezultă că liberarea de răspundere penală în cazul autodenunțării mituitorului nu este un caz particular de liberare de răspundere penală în legătură cu căința activă (în sensul art. 57 CP RM). Căința activă a mituitorului autodenunțător este o condiție facultativă, nu obligatorie.

Obligatoriu este ca autodenunțarea, despre care se vorbește în alin. (4) art. 334 CP RM, să fie efectuată în condițiile prevăzute de art. 264 din Codul de procedură penală. În pct. 37 din Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 66 din 19.06.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 79a/2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, se menționează: „Condițiile de înregistrare a declarației de autodenunțare reglementate în art. 264 din Codul de procedură penală sunt corelative normelor din legea penală materială, pentru a asigura valabilitatea și admisibilitatea sesizării organului de urmărire penală despre comiterea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni.”¹⁰⁸⁹ Acest precept nu este implementat corespunzător în alin. (4) art. 334 CP RM. Din păcate textul acestei norme conține formulări trunchiate care au fost preluate din art. 264 din Codul de procedură penală. În scopul prevenirii interpretării greșite a alin. (4) art. 334 CP RM propunem ca dispoziția acestei norme să fie modificată, astfel încât să rezulte că persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă s-a autodenunțat în condițiile stabilite de art. 264 din Codul de procedură penală.

Dacă astfel de condiții nu se respectă, este posibil să se aplice art. 56 CP RM („Liberarea de răspundere penală în legătură cu renunțarea de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii”). Articolul dat poate fi aplicat numai în cazul neconsumării dării de mită. După cum rezultă din alin. (4) art. 334 CP RM, autodenunțarea mituitorului are loc după săvârșirea dării de mită. Aceasta nu

¹⁰⁸⁶ Brînză S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 882, 964. 1300 p.

¹⁰⁸⁷ Гришин Д.А. Освобождение от уголовной ответственности за коммерческий подкуп. În: *Проблемы обеспечения, реализации, защиты конституционных прав и свобод человека*, 2015, nr. 4, p. 187-193.

¹⁰⁸⁸ Poalelungi M., Dolea I., Vizdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013, p. 950, 979. 1192 p.

¹⁰⁸⁹ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.

presupune obligatoriu ca darea de mită să se consume. „În cazul autodenunțării pregătirii de darea de mită sau a tentativei la darea de mită, de asemenea, există temeiul aplicării alin. (4) art. 334 CP RM. Important este ca și în cazul dării de mită neconsumate să fie respectate toate condițiile prevăzute de art. 264 din Codul de procedură penală.”¹⁰⁹⁰

În alin. (4) art. 334 CP RM și în art. 264 din Codul de procedură penală nu se specifică cui trebuie să-i fie adresat autodenunțul astfel încât acesta să fie valabil. În pct. 24 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă (care deja nu mai este în vigoare) se explica: „Autodenunțare poate fi considerat și faptul comunicării faptelor unei autorități publice, precum și conducătorilor instituțiilor, organizațiilor de stat în cadrul cărora activează persoana cu funcție de răspundere.”¹⁰⁹¹ Considerăm că această explicație nu corespunde literei legii. În pct. 3) alin. (1) art. 262 din Codul de procedură penală se prevede: „Organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de Codul penal prin [...] autodenunț”. Din această normă rezultă că mituitorul poate adresa autodenunțul său doar către organul de urmărire penală. Se are în vedere nu orice organ de urmărire penală, dar numai acela care are în competență infracțiunile prevăzute la art. 334 CP RM (*i.e.* Centrul Național Anticorupție (conform art. 269 al Codului de procedură penală) sau Procuratura Anticorupție (conform art. 270¹ al Codului de procedură penală)). În concluzie, pentru a fi valabil, autodenunțul în sensul alin. (4) art. 334 CP RM trebuie să fie adresat unuia din aceste două organe de urmărire penală.

Din alin. (1) art. 264 din Codul de procedură penală rezultă o altă condiție obligatorie pentru liberarea mituitorului de răspundere penală – caracterul benevol al autodenunțului.

Autodenunțul poate fi considerat benevol numai dacă mituitorul a avut posibilitatea reală de a continua comiterea infracțiunii sau de a ascunde faptul că a comis o infracțiune, însă a renunțat la această posibilitate. Aici suntem de acord cu A.E. Badalov care afirmă: „Nu este benevol acel autodenunț al mituitorului care este doar în aparență benevol, mituitorul fiind conștient de imposibilitatea tănuirii circumstanțelor infracțiunii în condițiile în care organul de urmărire penală deja este la curent cu infracțiunea săvârșită de el.”¹⁰⁹² Nu poate fi benevol nici

¹⁰⁹⁰ Brînza C. Autodenunțarea mituitorului ca temei de liberare a acestuia de răspundere penală. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20 th July, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 32-36.

¹⁰⁹¹ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă. Disponibil: <http://csj.md/content.php?menu=1442&lang=5>

¹⁰⁹² Бадалов А.Э. Проблемы систематизации уголовно-правового регулирования освобождения от уголовной ответственности за коррупционные преступления в связи с деятельным раскаянием. În:

autodenunțul făcut în timpul reținerii mituitorului sau în timpul ori după desfășurarea unor acțiuni procesuale îndreptate spre descoperirea identității acestuia. Într-un asemenea caz mituitorul nu are posibilitatea reală de a continua comiterea infracțiunii sau de a ascunde faptul că a comis o infracțiune.

Din alin. (4) art. 334 CP RM rezultă prezența a doi factori: 1) organul de urmărire penală poate fi la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător; 2) mituitorul autodenunțător nu știe că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de el. În ce privește primul factor, nu importă dacă organul de urmărire penală este la curent sau nu cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător. Dacă organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător, pentru aplicarea alin. (4) art. 334 CP RM devine obligatoriu să fie prezent al doilea factor sus-menționat. Dacă acest factor lipsește, alin. (4) art. 334 CP RM nu este susceptibil de aplicare.

Cunoașterea de către organul de urmărire penală a faptului, că infracțiunea a fost comisă de mituitorul autodenunțător, o confirmă pornirea urmăririi penale împotriva acestuia. Se are în vedere nu urmărirea penală *in rem* (relativ la fapta al cărei autor încă nu este cunoscut), dar urmărirea penală *in personam* (relativ la autorul despre care se cunoaște că a săvârșit fapta).

Dacă organul de urmărire penală nu este la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător, este posibil ca acesta să se autodenunțe deoarece a considerat eronat că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de el. După părerea noastră, în această situație există temeiul aplicării alin. (4) art. 334 CP RM. Pornind de la regula prevăzută de alin. (2) art. 3 CP RM, „a considera eronat că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător” ar trebui de interpretat mai degrabă ca „a nu ști că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător”, decât ca „a ști că organul de urmărire penală este la curent cu infracțiunea săvârșită de mituitorul autodenunțător”.

Într-un alt context, în pct. 24 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Instanțele de judecată vor reține că spre deosebire de autodenunțul corupătorului și al cumpărătorului de influență care antrenează liberarea de răspundere penală, autodenunțul coruptului și a traficantului de influență va avea relevanță doar la individualizarea pedepsei în sensul atenuării acesteia (art. 76 alin. (1) lit. f) CP).”¹⁰⁹³ Similar, se poate spune că, spre deosebire de

Уголовная политика и культура противодействия преступности материалы. Международной научно-практической конференции. Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2016, p. 119-132.

¹⁰⁹³ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

autodenunțul mituitorului care antrenează liberarea de răspundere penală, autodenunțul persoanei mituite va avea relevanță doar la individualizarea pedepsei în sensul atenuării acesteia conform lit. f) alin. (1) art. 76 CP RM. Considerăm că această stare de lucruri trebuie schimbată. De pildă, în nota 2 la art. 271 al Codului penal model al CSI se prevede: „Persoanele vinovate de săvârșirea infracțiunilor prevăzute de prezentul articol sunt liberate de către instanța de judecată de pedeapsă dacă s-au autodenunțat benevol în legătură cu infracțiunea comisă organului care are dreptul să pornească urmărirea penală.”¹⁰⁹⁴ Trebuie să precizăm că art. 271 al Codului penal model al CSI prevede răspunderea pentru darea de mită și luarea de mită.

S.V. Izosimov și E.A. Gheivandov consideră că extinderea acțiunii normei cu privire la liberarea mituitorului autodenunțator de răspunderea penală asupra persoanei mituite ar fi benefică din mai multe puncte de vedere: 1) aceasta ar reduce latența mituirii; 2) o astfel de măsură ar corespunde mai mult principiului echității. Dacă mituitorul autodenunțator beneficiază de liberarea de răspundere penală, de o astfel de liberare ar trebui să beneficieze și persoana mituită; 3) un astfel de amendament ar reduce numărul persoanelor interesate care încearcă să-și rezolve problemele prin darea de mită, deoarece ar spori considerabil riscul denunțării acestora.”¹⁰⁹⁵

Suntem de acord cu aceste argumente. Persoanei, care din diverse motive nu a respins mita, trebuie să i se ofere șansa de a nu suporta consecințele juridice ale faptei sale. Aceasta ar fi un stimul pentru persoana mituită să revină în albia legalității. În același timp, spre deosebire de nota 2 la art. 271 al Codului penal model al CSI, alin. (4) art. 334 CP RM ar trebui să prevadă liberarea de răspundere penală, nu liberarea de pedeapsă: „*Persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă mita i-a fost extorcată. Persoana care a luat sau a dat mită este liberată de răspundere penală dacă persoana s-a autodenunțat în condițiile stabilite de art. 264 din Codul de procedură penală*”. Deși s-ar referi la infracțiunile prevăzute de art. 333 și 334 CP RM, este destul ca dispoziția dată să facă parte doar din art. 334 CP RM. Prin aceasta, dispoziția pe care o recomandăm spre adoptare s-ar asemana cu alin. (5) art. 217 CP RM.

¹⁰⁹⁴ *Модельный уголовный кодекс. Рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств.* Disponibil: <http://docs.cntd.ru/document/901781490>

¹⁰⁹⁵ Изосимов С.В., Гейвандов Э.А. Освобождение от уголовной ответственности субъектов коммерческого подкупа и дачи взятки как уголовно-правовая презумпция. În: *Юридическая техника*, 2010, nr. 4, p. 200-202.

4.3. Concluzii la Capitolul 4

În urma examinării laturii subiective și a subiectului infracțiunilor ce sunt specificate la art. 333 și la art. 334 CP RM, venim cu următoarele concluzii:

1) infracțiunile prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM sunt comise cu intenție directă. În ipoteza acestor infracțiuni nu poate fi concepută intenția indirectă sau imprudența;

2) dând mită, făptuitorul se poate ghida de motive dintre cele mai diferite, nu neapărat de interesul material sau de dorința de a obține foloase nepatrimoniale. La fel, motivul infracțiunilor, prevăzute la art. 334 CP RM, poate consta în: răzbunare; gelozie; invidie; ură etc.;

3) scopul luării de mită și al dării de mită este același, deoarece infracțiunile, prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, pot fi considerate laturi ale unei înțelegeri, convenții, învoielii, în care persoana mituită și mituitorul urmăresc, așa cum este firesc, un scop comun;

4) dacă conținutul funcției exercitate de persoana mituită este stabilit de acte de reglementare secundară, acestea trebuie să fie întocmite în temeiul unui act normativ de nivel superior. Dacă actele de reglementare primară și/sau actele de reglementare secundară nu sunt suficient de clare, limitele competenței de serviciu a persoanei mituite trebuie să fie stabilite într-un asemenea mod încât interpretarea art. 333 CP RM să nu fie extensivă și defavorabilă persoanei mituite;

5) referitor la ipoteza „contrar funcției” din art. 333 și 334 CP RM, este necesar de precizat că acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită presupune că persoana mituită urmărește să săvârșească o infracțiune sau o altă faptă ilegală. Nu avem niciun temei să reducem sfera acțiunii date la o infracțiune;

6) acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită presupune că persoana mituită urmărește să săvârșească o faptă contrară fie unei reglementări primare, fie unei reglementări secundare care este întocmită în temeiul unei reglementări primare;

7) dacă scopul urmărit de persoana mituită își găsește realizarea, în afară de art. 333 CP RM ar putea fi aplicat art. 239, 240, 244, 245, 245¹ - 245¹², 335, 335¹, 361 etc. din CP RM sau o normă extrapenală ce prevede răspunderea pentru acțiunea îndeplinită, neîndeplinită, întârziată sau grăbită de către persoana mituită;

8) dacă remunerația ilicită a fost pretinsă, acceptată, primită, extorcată, promisă, oferită sau dată după îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercițiul funcției persoanei mituite sau contrar acesteia, singura concluzie este că art. 333 și

334 CP RM nu pot fi aplicate. Într-o asemenea situație nu este susceptibilă de aplicare nici art. 315 CC RM;

9) substituirea Legii nr. 1453/2002 prin Legea nr. 69/2016 nu a avut niciun impact asupra statutului juridic al notarului. Acesta continuă să aibă calitatea de persoană publică în accepțiunea alin. (2) art. 123 CP RM (și anume – de persoană autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public);

10) notarul stagiar face parte din personalul ce desfășoară activități auxiliare. Din aceste considerente, el nu poate răspunde în baza art. 333 CP RM. Primirea, prin extorcare, de către un notar stagiar, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau pentru prestarea unor servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestuia, intră sub incidența art. 256 CP RM;

11) îndeplinirea de către instituțiile medico-sanitare private a condițiilor prevăzute de art. 9¹ al Legii nr. 411/1995 nu înseamnă că statul le autorizează și le investește să îndeplinească activități de interes public în înțelesul alin. (2) art. 123 CP RM. După autorizarea sanitară și acreditare, instituțiile medico-sanitare private continuă să fie organizații comerciale în înțelesul art. 124 CP RM;

12) persoanele din cadrul instituțiilor medico-sanitare private, care exercită acțiuni administrative de dispoziție sau organizatorico-economice, au calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM. Persoanele din cadrul organizațiilor comerciale, care nu exercită astfel de acțiuni, au, după caz, calitatea de: persoane, care lucrează pentru o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; personal administrativ-tehnic;

13) în cazul cabinetului individual al medicului de familie, medicul de familie titular este persoana care gestionează organizația nestatală, *i.e.* are calitatea de subiect cerută de art. 124 CP RM. În cazul centrului medicilor de familie, aceeași calitate o are administratorul ales de fondatorii centrului medicilor de familie. În funcție de faptul dacă realizează acțiuni producătoare de efecte juridice sau nu, ceilalți angajați din cadrul cabinetelor individuale ale medicului de familie și centrelor medicilor de familie au, după caz, calitatea de: persoane care lucrează pentru o organizație nestatală; personal administrativ-tehnic;

14) răspunde în baza art. 27 și 334 CP RM cel, care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor – unei persoane pe care o consideră că exercită în drept atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană pe care o consideră că lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, deși, din cauze independente de voința mituitorului, această persoană exercită doar în fapt atribuțiile

respective – bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin celui pe care mituitorul încearcă să-l mituiască, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat;

15) nu-i pot fi aplicate art. 27 și 334 CP RM celui, care promite, oferă sau dă, personal sau prin mijlocitor – unei persoane care exercită în fapt atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală, de persoană pe care o consideră că lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, iar făptuitorul cunoaște că această persoană exercită doar în fapt atribuțiile respective – bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin celui pe care făptuitorul încearcă să-l remunereze, pentru sine sau pentru o altă persoană, pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia ori a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat;

16) provocarea unei fapte prevăzute de legea penală nu se exprimă în cooperarea cu intenție a două sau mai multor persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate. Fapta provocatorului este indisolubil legată de săvârșirea de către o altă persoană a unei fapte prevăzute de legea penală, însă nu se încadrează în tiparul existent al conceptului de participație. Drept urmare, provocarea unei fapte, care este prevăzută de legea penală, reprezintă o instituție distinctă, diferită de instituția participației;

17) semnele constitutive ale noțiunii „provocarea luării de mită sau a dării de mită” sunt: a) înainte de contactul cu provocatorul, persoana provocată nu fusese predispusă să ia mită sau să dea mită; b) provocatorul manifestă o atitudine activă, inițiind săvârșirea luării de mită sau a dării de mită ce urmează a fi imputată persoanei provocate; c) persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea luării de mită sau a dării de mită a fost inițiată de către provocator pentru a-i prejudicia interesele; d) provocând săvârșirea luării de mită sau a dării de mită, provocatorul urmărește să creeze o aparență, o falsă reprezentare cu privire la luarea de mită sau darea de mită de către persoana provocată;

18) prin „mijlocire a săvârșirii infracțiunii” trebuie de înțeles contribuirea mijlocitorului la încheierea și/sau realizarea acordului dintre participanții la o activitate infracțională unilaterală (e.g. dintre coautorii la aceeași infracțiune) sau la o activitate infracțională plurilaterală (e.g. dintre autorul luării de mită și autorul dării de mită), cu condiția că această contribuție: are ca scop asigurarea realizării intenției de săvârșire a unei infracțiuni sau a mai multor infracțiuni, intenție pe care părțile acordului infracțional respectiv o concepuseră anterior, în lipsa unei

contribuții a mijlocitorului; nu are la bază inițiativa mijlocitorului, nu se desfășoară în numele lui și în interesul lui; are legătură cu participația, însă îi depășește limitele; este accesorie, ca grad de pericol social, față de activitatea desfășurată de părțile acordului infracțional respectiv; se exprimă în: luarea de la o parte a acordului infracțional respectiv și transmiterea către o altă parte a acestuia a obiectului material (imaterial), a instrumentului sau mijlocului de săvârșire a infracțiunii ori a unor anumite informații; altă contribuție la încheierea și/sau realizarea acordului infracțional respectiv;

19) consumarea mijlocirii intelectuale a luării de mită sau a dării de mită nu trebuie să depindă de faptul dacă mita a fost luată sau dată;

20) indiferent de modalitatea sub care se prezintă mijlocirea fizică a luării de mită sau a dării de mită, o asemenea mijlocire trebuie considerată consumată din momentul luării în întregime a remunerației ilicite de către persoana mituită;

21) în cazul pluralității de mijlocitori, mijlocirea va fi considerată consumată din momentul luării în întregime a remunerației ilicite de către persoana mituită;

22) dacă mijlocitorul acționează din inițiativa mituitorului, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă numai pentru mijlocirea dării de mită; dacă mijlocitorul acționează din inițiativa persoanei mituite, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă numai pentru mijlocirea luării de mită; dacă mijlocitorul acționează din inițiativa atât a mituitorului, cât și a persoanei mituite, atunci mijlocitorul trebuie să răspundă atât pentru mijlocirea dării de mită, cât și pentru mijlocirea luării de mită. Nu este admisibil ca mijlocitorul, care acționează doar din inițiativa mituitorului sau doar din inițiativa persoanei mituite, să răspundă atât pentru mijlocirea dării de mită, cât și pentru mijlocirea luării de mită;

23) dacă mijlocitorul fictiv nu a reușit să-l determine pe potențialul mituitor să-i transmită bunurile sub formă de mită, acțiunea mijlocitorului fictiv trebuie calificată doar ca tentativă de escrocherie. Nu este necesară aplicarea răspunderii pentru pregătirea de complicitatea la darea de mită;

24) ca furt (nu ca delapidare a averii străine) trebuie calificată sustragerea bunurilor la care mijlocitorul fictiv a obținut acces după ce le-a primit de la mituitor pentru a le transmite persoanei mituite. În acest caz, condiția obligatorie este ca intenția de a sustrage bunurile să apară la mijlocitorul fictiv după ce ele i-au fost transmise, nu înainte de aceasta. În caz contrar, fapta se califică drept escrocherie;

25) atunci când mijlocirea fictivă are obiect imaterial (servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, oferte ori promisiuni), nu este susceptibil de aplicare art. 106 CC RM sau art. 196 CP RM. Cauza neaplicării acestor norme este: în cazul analizat se comite o însușire

(sustragere), însă lipsește legătură causală între aceasta și acțiunea (inacțiunea) adiacentă sub formă de înșelăciune sau abuz de încredere;

26) constrângerea fizică sau psihică (art. 39 CP RM) este o cauză ce exclude caracterul penal al faptei. Situația diferă în cazul extorcării mitei în sensul alin. (4) art. 334 CP RM. În acest caz nu putem spune că lipsește componenta de infracțiune;

27) în situația comiterii dării de mită de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 334 CP RM), există posibilitatea ca numai unui coautor al dării de mită să-i fie extorcată mita. Sunt posibile două variante: a) coautorului dării de mită îi este extorcată cota-parte din mită, care se referă la el personal; b) coautorului dării de mită îi este extorcată întreaga sumă de mită, iar acesta transmite solicitarea extorculatorului către ceilalți coautori la darea de mită. În prima variantă va fi liberat de răspundere penală doar coautorul dării de mită căruia i-a fost extorcată cota-parte din mită, ce se referă la el personal. În a doua variantă vor fi liberați de răspundere toți coautorii la darea de mită, dat fiind că mita a fost extorcată de la toți ei fie personal, fie prin intermediul unuia din ei, care îndeplinește și rolul de mijlocitor;

28) faptul, că extorcarea mitei (în sensul alin. (4) art. 334 CP RM) nu exclude caracterul penal al dării de mită, presupune și un alt efect. Mituitorul căruia îi este extorcată mita (în sensul alin. (4) art. 334 CP RM) are posibilitatea de a-și dirija acțiunile. Deci, el transmite benevol mita către extorculator. Dacă mituitorul nu este constrâns (în sensul art. 39 CP RM) să dea mita extorculatorului, rezultă că este întemeiat ca mituitorului dat să-i fie confiscată mita. Această concluzie rezultă din alin. (4) art. 106 CP RM. Și invers: temeiul confiscării lipsește atunci când mituitorul este constrâns (în înțelesul art. 39 CP RM) să-i transmită mita extorculatorului;

29) după cum rezultă din alin. (4) art. 334 CP RM, autodenunțarea mituitorului are loc după săvârșirea dării de mită. Aceasta nu presupune obligatoriu ca darea de mită să se consume. În cazul autodenunțării pregătirii de darea de mită sau a tentativei la darea de mită, de asemenea, există temeiul aplicării alin. (4) art. 334 CP RM. Important este ca și în cazul dării de mită neconsumate să fie respectate toate condițiile prevăzute de art. 264 din Codul de procedură penală;

30) mituitorul poate adresa autodenunțul său doar către organul de urmărire penală. Se are în vedere nu orice organ de urmărire penală, dar numai acela care are în competență infracțiunile prevăzute la art. 334 CP RM (*i.e.* Centrul Național Anticorupție (conform art. 269 al Codului de procedură penală) sau Procuratura Anticorupție (conform art. 270¹ al Codului de procedură penală)). În concluzie, pentru a fi valabil, autodenunțul în sensul alin. (4) art. 334 CP RM trebuie să fie adresat unuia din aceste două organe de urmărire penală.

5. CIRCUMSTANȚELE AGRAVANTE ALE INFRAȚIUNILOR DE LUARE DE MITĂ ȘI DE DARE DE MITĂ

5.1. Luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane

Darea de mită (art. 334 CP RM) este săvârșită de un subiect general. Din cauza lipsei calității speciale a subiectului, darea de mită săvârșită de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 334 CP RM) presupune oricare din următoarele trei ipoteze: 1) darea de mită săvârșită de doi sau mai mulți coautori; 2) darea de mită săvârșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii împreună cu o persoană care nu este pasibilă de răspundere penală (din cauza vârstei, iresponsabilității etc.); 3) darea de mită săvârșită de o persoană care are semnele subiectului infracțiunii prin intermediul unei persoane care nu este pasibilă de răspundere penală (din cauza vârstei, iresponsabilității etc.). În ce privește luarea de mită (art. 333 CP RM), aceasta este săvârșită de un subiect special – arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; persoană care lucrează pentru o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; participant la un eveniment sportiv de pariat. Apare întrebarea dacă luarea de mită săvârșită de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM) presupune sau nu ipoteza exclusivă a prezenței a cel puțin doi coautori care au cu toții calitatea specială sus-menționată.

În cazul luării de mită și dării de mită pluralitatea de făptuitori generează o multitudine de probleme care necesită soluții. Deosebirea coautoratului de prestația organizatorului, instigatorului sau compliceului, săvârșirea infracțiunii de către un coautor și un *extraneus*, renunțarea de bunăvoie în cazul săvârșirii infracțiunii de două sau mai multe persoane – sunt doar câteva din aceste probleme. În prezentul studiu avem sarcina să oferim teoreticienilor și practicienilor soluții la astfel de probleme.

După părerea justă a lui M. Grama, „autor al infracțiunii poate fi doar persoana ce corespunde tuturor cerințelor înaintate față de subiectul infracțiunii concrete. În aceste cazuri este vorba nu doar despre trăsăturile subiectului general al infracțiunii, dar și despre trăsăturile înaintate față de subiectul special. Astfel, autor al unei infracțiuni militare poate fi numai un militar, *i.e.* persoana care îndeplinește serviciul militar în termen sau în bază de contract, trece pregătirea militară obligatorie sau este chemată la concentrări. Persoana care nu posedă aceste trăsături, chiar dacă împreună cu un militar, spre exemplu, a participat la săvârșirea unei infracțiuni militare, nu poate fi recunoscută autor al infracțiunii militare. În astfel de cazuri, o

asemenea persoană poate purta răspundere doar în calitate de organizator, instigator sau complice.”¹⁰⁹⁶

Această condiție se referă nu doar la autorul infracțiunii, ci și la coautorul infracțiunii. În pct. 7 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Va opera circumstanța agravantă prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 324 CP RM, numai dacă sunt întrunite cumulativ următoarele circumstanțe: 1) acordul privind primirea remunerației ilicite are loc între două sau mai multe persoane care dispun de calitățile speciale ale subiectului infracțiunii de corupere pasivă; 2) acordul anticipează pretinderea, acceptarea, primirea remunerației ilicite de către astfel de persoane; 3) fiecare dintre cele două sau mai multe persoane se angajează să înfăptuiască sau să nu înfăptuiască, să grăbească sau să se abțină de la îndeplinirea anumitor acțiuni ce țin de atribuțiile sale de serviciu ori contrar acestor atribuții, în interesele corupătorului sau ale persoanelor care le reprezintă.”¹⁰⁹⁷

Circumstanțe similare sunt prezente în cazul luării de mită săvârșite de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM). Explicația acestui fapt poate fi găsită în teoria de specialitate. Spre exemplu, T.V. Andronova menționează că în cazul infracțiunilor săvârșite de un subiect special (așa cum este și luarea de mită) „cercul coautorilor este strict limitat de componența infracțiunilor respective”.¹⁰⁹⁸ S. Avetisean consideră că în acest caz „specificul participației constă în aceea că cercul coautorilor se limitează la persoanele care sunt nominalizate în norma respectivă a Codului penal.”¹⁰⁹⁹ Iu.S. Karavaeva face legătura dintre calitatea specială a subiectului și obiectul juridic special al infracțiunii săvârșite de un asemenea subiect: „Este necesar să se țină seama de specificul criminologic și juridic al mecanismului de săvârșire a infracțiunii de către un subiect special, atunci când, în virtutea statutului său social, el apare ca participant la relațiile sociale, cărora le aduce atingere datorită posibilităților care decurg din statutul său. Această circumstanță atribuie, în primul rând, semnificație juridico-penală statutului său social de subiect special al infracțiunii. În al doilea rând legătura dintre statutul social relevant sub aspect juridico-penal al subiectului special și capacitatea acestuia de a leza anumite relații sociale limitează în mod obiectiv capacitatea altor persoane de a vătăma

¹⁰⁹⁶ Grama M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor*. Chișinău: USM, 2003, p. 59-60. 202 p.

¹⁰⁹⁷ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

¹⁰⁹⁸ Андропова Т.В. Проблемы соучастия в преступлениях со специальным субъектом. În: *Актуальные проблемы теории и практики применения Российского законодательства: материалы II Всерос. заоч. науч.-практ. конф. (25 февраля 2011 г.)*. Сибай: ГУП РБ «СГТ», 2011, p. 20-24.

¹⁰⁹⁹ Аветисян С. Проблемы соучастия в преступлении со специальным субъектом (специальным составом). În: *Уголовное право*, 2004, № 1, p. 4-5.

aceiași obiect al apărării penale.”¹¹⁰⁰ Pe o poziție apropiată se află A.V. Plujnikov: „Dat fiind că o relație socială specială poate fi modificată numai de către un participant (subiect) al acesteia prin încălcarea obligațiilor sale speciale, un subiect general sau un alt subiect special poate fi doar organizator, instigator sau complice, dar nu executor nemijlocit (executor al laturii obiective) al infracțiunii care lezează relația socială respectivă.”¹¹⁰¹ L.A. Vakuliuk afirmă: „Limitele obiectului juridic al infracțiunii predetermină caracteristicile subiecților relațiilor sociale. Acest aspect este cel mai pronunțat în cazul stabilirii obiectului juridic al infracțiunii pe care o poate săvârși numai persoana care posedă anumite caracteristici speciale.”¹¹⁰² V. Crăciun afirmă: „Calitatea subiectului activ e cea care conturează caracterul lezionar pentru valoarea juridică.”¹¹⁰³

Analiza acestor opinii duce spre anumite concluzii. Prima concluzie este că, pentru a califica fapta săvârșită de autorul sau coautorul infracțiunii, este suficient să se facă referire la norma din p.s. a Codului penal. Or, anume autorul sau coautorul infracțiunii este persoana care realizează nemijlocit fapta descrisă în norma din p.s. a Codului penal. În acest caz nu este necesară invocarea art. 42 CP RM. În cazul participației complexe calificarea are loc în conformitate cu norma din p.s. a Codului penal cu referire la acel alineat al art. 42 CP RM, în care se descrie rolul pe care îl joacă participantul respectiv la infracțiune.

Din acest punct de vedere considerăm greșită formularea „luarea de mită în complicitate” atunci când luarea de mită săvârșită de două persoane (dintre care una era administrator al unei întreprinderi, iar alta era o persoană particulară) a fost calificată conform art. 42 (fără indicarea alineatului) și lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM.¹¹⁰⁴ În acest caz luarea de mită a fost săvârșită în participație complexă care presupune realizarea laturii obiective a infracțiunii de un singur autor (lit. a) alin. (2) art. 45 CP RM). Din această cauză cele două persoane trebuiau să răspundă ca autor și, respectiv, ca complice la luarea de mită. Din soluția de calificare din speță rezultă că nu a fost stabilit rolul juridic al fiecăruia din participanți. În condițiile date, probabil, nu au fost luate în considerare prevederile art. 83 CP RM, deoarece complicelui la infracțiune i-a fost aplicată neîntemeiat pedeapsa pe care trebuia să o suporte autorul infracțiunii.

¹¹⁰⁰ Караваева Ю.С. Соучастие специального и неспециального (общего) субъектов преступления в свете криминологического-правового подхода. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2018, № 434, p. 187-192.

¹¹⁰¹ Плужников А.В. Некоторые особенности соучастия в преступлениях со специальным субъектом и их квалификации. În: *Вестник Владимирского юридического института*, 2007, № 2, p. 207-210.

¹¹⁰² Вакулюк Л.А. Соучастие со специальным субъектом. În: *Юридический факт*, 2016, № 5, p. 12-15.

¹¹⁰³ Crăciun V. Articolul 50 Cod penal. Succinte considerații. În: *Penalmente relevant*, 2016, nr. 1, p. 50-66.

¹¹⁰⁴ *Sentința Judecătorei sect. Râșcani, mun. Chișinău, din 08.09.2015. Dosarul nr. 1-1579/2015*. Disponibil: <http://jrc.justice.md>

Prezentăm o speță când doi coautori au fost tratați ca organizator și complice la infracțiunea săvârșită tot de ei: C.T. a fost condamnat conform alin. (3) art. 42 și lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM. S.A. a fost condamnată conform alin. (5) art. 42 și lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM. Exercițându-și activitatea în calitate de inginer-șef în cadrul unei asociații a proprietarilor de locuințe privatizate (în continuare – APLP) din mun. Chișinău, C.T. a comis luarea de mită în calitate de organizator împreună și prin înțelegere prealabilă cu președintele aceluiași APLP – S.A. – complice la luarea de mită. În baza unei sentințe, G.A. a fost recunoscut vinovat în săvârșirea infracțiunii prevăzute de alin. (1) art. 217⁵ CP RM și i-a fost stabilită pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității în mărime de 120 ore. Ulterior sa dispus ca pedeapsa aplicată lui G.A. să fie executată la APLP în care activau C.T. și S.A. La 08.10.2013 C.T. a pretins, acceptat și primit personal, în calitate de organizator, suma de 1000 lei de la G.A., pentru ai fi eliberată o caracteristică necorespunzătoare adevărului, semnată de S.A., precum și pentru a fi întocmit graficul de executare a muncii neremunerate în folosul comunității, potrivit cărora în perioada 15.08.2013 - 08.10.2013 G.A. a îndeplinit întregul volum de lucru. Ulterior din suma totală de 1000 lei pretinsă acceptată și primită de la G.A. de către C.T., ultima a transmis suma de 400 lei complicelui său S.A.¹¹⁰⁵ Calificarea faptei lui C.T. în baza alin. (3) art. 42 și lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM și a faptei lui S.A. în baza alin. (5) art. 42 și lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM este mai mult decât stranie. Din soluția de calificare dată de instanța de judecată rezultă că infracțiunea nu are autor sau coautori. Ceea ce este absurd. Din cele relatate mai sus rezultă că C.T. și S.A. sunt coautori la infracțiunea prevăzută la lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM. În afară de rolul de coautor, C.T. a mai îndeplinit rolul de complice atunci când a transmis suma de 400 lei către S.A.

Nu a fost în genere stabilit rolul juridic al participanților într-o altă speță. În această speță instanța de fond i-a achitat pe C.A., C.D. și C.M. de învinuirea de săvârșire a infracțiunii prevăzute de art. 42 (fără indicarea alineatului) și lit. a) alin. (3) art. 333 CP RM, pe motiv că fapta lor nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii. Judecând recursul ordinar al procurorului, Colegiul penal lărgit al Curții Supreme de Justiție a considerat că acesta urmează a fi respins. Printre motivele respingerii recursului dat menționăm: organul de urmărire penală nu a indicat în învinuirea adusă inculpaților dacă aceștia au rolul de autor, de organizator, de instigator sau de complice.¹¹⁰⁶ Fără dubii nu poate corespunde legii o echivalare a autorului sau coautorului infracțiunii, pe de o parte, cu organizatorul, instigatorul și complicele la infracțiune,

¹¹⁰⁵ *Sentința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 26.03.2015. Dosarul nr. 1-237/2014.* Disponibil: <http://jci.justice.md>

¹¹⁰⁶ *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13.12.2011. Dosarul nr. 1ra-681/2011.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/

pe de altă parte. În opoziție cu organizatorul, instigatorul și complicele la infracțiune, autorul sau coautorul săvârșește infracțiunea.

O a doua concluzie, la care ajungem, trebuie prefăcută de opiniile unor autori. Spre exemplu, S. Avetisean menționează: „Este necesar să se facă distincție între componentele de infracțiuni în care special este numai subiectul (de pildă, violul, pruncuciderea etc.) și componentele de infracțiuni speciale, în care nu numai subiectul, ci și restul elementelor constitutive se caracterizează printr-un conținut specific care se datorează particularităților relațiilor sociale în care ca participanți apar astfel de subiecți.”¹¹⁰⁷ A.V. Șesler afirmă: „Atunci când caracterizarea în lege a subiectului special este generală și nu este strict limitată, autorul sau coautorul poate fi orice persoană care realizează latura obiectivă a infracțiunii (e.g. violul în care coautor poate fi o femeie). Atunci când cercul de subiecți este strict limitat, numai persoanele cu o anumită calitate specială pot fi autor sau coautor al infracțiunii.”¹¹⁰⁸

Infracțiunile prevăzute la art. 333 CP RM au nu pur și simplu un subiect special. Ele au o componentă specială. Calitatea specială cerută de art. 333 CP RM face să fie speciale toate celelalte elemente constitutive ale luării de mită. Prin aceasta luarea de mită se deosebește de infracțiuni ca violul care are subiect special, dar nu are o componentă specială. Persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, nu pot leza obiectul juridic al luării de mită, nu pot realiza nemijlocit latura obiectivă a luării de mită, nu pot avea atitudinea psihică specifică luării de mită.

Cu toate acestea, având în vedere prevederea art. 41 CP RM, persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, vor răspunde nu pentru o infracțiune distinctă – organizarea luării de mită, instigarea la luarea de mită sau complicitatea la luarea de mită. „Legea penală autohtonă nu prevede răspunderea pentru astfel de infracțiuni. Ele vor răspunde pentru participație la luarea de mită. Caracterul accesoriu al activității organizatorului, instigatorului și complicelui predetermină tratamentul juridic aplicat acestora.”¹¹⁰⁹

Aceasta nu înseamnă că diferențierea răspunderii organizatorului, instigatorului și complicelui, precum și individualizarea pedepsei aplicate lor nu depind de anumite caracteristici particulare ce-i caracterizează. Acest aspect se referă nu doar la luarea de mită, dar și la darea de mită. A.V. Salnikov și V.F. Șepelkov menționează: „Circumstanța agravantă „cu folosirea situației de serviciu” este imputată altor participanți dacă aceștia își dau seama că autorul își

¹¹⁰⁷ Аветисян С. Проблемы соучастия в преступлении со специальным субъектом (специальным составом). În: *Уголовное право*, 2004, № 1, p. 4-5.

¹¹⁰⁸ Шеслер А.В. *Уголовно-правовые средства борьбы с групповой преступностью*. Красноярск: Сибирский юридический институт МВД России, 1999, p. 6-47. 75 p.

¹¹⁰⁹ Brînza C. Luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane. În: *Polish Science Journal*, 2019, Issue 7, p. 45-59.

folosește situația de serviciu.”¹¹¹⁰ Cu alte cuvinte, circumstanțele agravante sau atenuante ale infracțiunii pot fi imputate organizatorului, instigatorului sau complicelui numai dacă intenția acestora a cuprins că circumstanța respectivă este prezentă în fapta autorului sau coautorului. Săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane (lit. b) alin. (2) art. 333 și lit. b) alin. (2) art. 334 CP RM) și săvârșirea infracțiunii în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale (lit. b) alin. (3) art. 333 și lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM) sunt acele circumstanțe agravante pe care organizatorul, instigatorul și complicele trebuie să le conștientizeze. Altminteri, ele nu trebuie reflectate în calificarea faptei organizatorului, instigatorului și complicelui.

Trebuie să precizăm că mituitorul nu este participant la luarea de mită. De aceea are dreptate P.S. Iani atunci când afirmă că „calificarea nu este afectată de faptul dacă mituitorul a cunoscut sau nu că iau mită mai multe persoane, nu una singură.”¹¹¹¹ Este obligatoriu ca acest fapt să-l cunoască organizatorul, instigatorul sau complicele la luarea de mită. Doar așa le poate fi imputată organizarea, instigarea sau complicitatea la luarea de mită.

Mai trebuie de precizat că o circumstanță agravantă sau atenuantă poate avea un caracter personal și să se refere doar la autorul sau coautorul luării de mită ori dării de mită. Fără dubii asemenea circumstanțe nu pot fi imputate organizatorului, instigatorului sau complicelui, indiferent dacă acesta le conștientizează sau nu. Astfel de circumstanțe cu caracter personal lipsesc în art. 333 și 334 CP RM. Ele sunt menționate în art. 76 CP RM (săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; săvârșirea infracțiunii de către un minor sau de către o persoană care a atins vârsta de 18 ani, dar nu a atins vârsta de 21 de ani; săvârșirea infracțiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial etc.) și în art. 77 CP RM („săvârșirea infracțiunii de către o persoană care anterior a fost condamnată pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză”¹¹¹²; „săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art. 24 CP RM”¹¹¹³ etc.) și au impact numai asupra stabilirii pedepsei.

P.S. Iani menționează că pentru calificare „nu contează mărimea mitei luate de fiecare dintre coautori.”¹¹¹⁴ Considerăm că această afirmație trebuie privită prin prisma prevederilor concrete din art. 333 și 334 CP RM. Din aceste prevederi rezultă că proporțiile mitei, care nu

¹¹¹⁰ Сальников А.В., Щепельков В.Ф. Некоторые вопросы установления пределов вменения при соучастии. În: *Криминалистъ*, 2010, № 1, p. 3-7.

¹¹¹¹ Яни П.С. Разъяснения пленума о квалификации взяточничества: стадии, соучастие, множественность. În: *Законность*, 2013, № 4, p. 28-32.

¹¹¹² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹¹¹³ *Ibidem*.

¹¹¹⁴ Яни П.С. Разъяснения пленума о квалификации взяточничества: стадии, соучастие, множественность. În: *Законность*, 2013, № 4, p. 28-32.

depășesc 100 unități convenționale ori care sunt mari sau deosebit de mari, trebuie avute în vedere la calificare. Referitor la sustragere S. Brînza și V. Stati afirmă: „Dacă sustragerea în proporții mari sau deosebit de mari e săvârșită de două sau mai multe persoane, răspunderea lor trebuie să depindă de prezența intenției fiecărei persoane de a cauza un prejudiciu patrimonial care, în ansamblu, va fi exprimat în proporții mari sau deosebit de mari. Este însă posibil ca proporțiile mari sau deosebit de mari să se compună din câteva sume ce provin din câteva episoade ale unei infracțiuni unice prelungite, săvârșite de două sau mai multe persoane care au luat parte nu la toate aceste episoade. În acest caz, răspunderea fiecăreia din aceste persoane va fi pusă în dependență nu de suma integrală, care a fost sustrasă de întregul grup, în toate episoadele, ci va fi limitată numai la acele episoade care au fost executate cu participarea nemijlocită a persoanei respective.”¹¹¹⁵ Regulile similare sunt valabile în cazurile în care proporțiile mitei nu depășesc 100 unități convenționale ori sunt mari sau deosebit de mari. Neîndoielnic organizatorul, instigatorul sau complicele trebuie să conștientizeze că ia parte la săvârșirea unei infracțiuni în care proporțiile mitei nu depășesc 100 unități convenționale ori sunt mari sau deosebit de mari.

C.E. Efimușkina menționează că luarea de mită săvârșită de două sau mai multe persoane „va fi considerată consumată din momentul luării mitei măcar de către unul din coautori.”¹¹¹⁶ Părerea noastră este că problema consumării luării de mită săvârșite de două sau mai multe persoane și dării de mită săvârșite de două sau mai multe persoane trebuie soluționată diferențiat. În acest caz deosebim două variante: 1) coautorul ia cota-parte de mită sau dă cota-parte de mită care se referă la el personal; 2) un coautor, în calitate de reprezentant al tuturor coautorilor, ia sau dă întreaga sumă de mită. În prima variantă momentul de consumare a luării de mită sau a dării de mită va fi momentul luării sau dării mitei de către ultimul din coautori. Aceasta rezultă din alin. (2) art. 30 CP RM. În a doua variantă, deoarece infracțiunea este nu prelungită, dar cu executare dintr-o dată, momentul de consumare a luării de mită sau a dării de mită va fi momentul luării sau dării mitei de către coautorul care îi reprezintă pe toți ceilalți coautori.

Aceleași două variante trebuie luate în considerare la stabilirea etapei activității infracționale a organizatorului, instigatorului sau compliceului luării de mită sau dării de mită. De consumarea sau neconsumarea activității infracționale a autorului sau coautorului acestor

¹¹¹⁵ Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 881-882. 1328 p.

¹¹¹⁶ Ефимушкина К.Э. Некоторые сложные вопросы квалификации преступлений со специальным субъектом Уголовный закон Российской Федерации. În: *Проблемы правоприменения и перспективы совершенствования: Сборник материалов межвузовской научно-практической конференции*, 2017, p. 33-36.

infracțiunii depinde direct dacă s-a consumat sau nu activitatea infracțională a organizatorului, instigatorului sau complicelui luării de mită sau dării de mită.

Trebuie analizată și problema renunțării de bunăvoie în cazul săvârșirii luării de mită sau dării de mită de două sau mai multe persoane.

Conform alin. (4) art. 56 CP RM, „organizatorul și instigatorul infracțiunii nu se supun răspunderii penale dacă aceste persoane, printr-o înștiințare la timp a organelor de drept sau prin alte măsuri întreprinse, au preîntâmpinat ducerea de către autor a infracțiunii până la capăt. Complicele infracțiunii nu se supune răspunderii penale dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii.”¹¹¹⁷ În doctrina penală o asemenea abordare este argumentată: „Renunțarea de bunăvoie în cazul săvârșirii infracțiunii în participare este strict individuală. Nu toți participanții la infracțiune sunt liberați de răspundere penală, ci numai acei care, prin acțiunea sau inacțiunea proprie, nu au permis săvârșirea infracțiunii.”¹¹¹⁸

În art. 56 CP RM nu se conțin reguli care se referă la liberarea coautorilor de răspundere penală în cazul renunțării de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii de către acești coautori. Suntem de părerea că soluția trebuie să fie similară cu cea prevăzută de alin. (4) art. 56 CP RM. Coautorul trebuie liberat de răspundere penală dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii de către alt coautor sau alți coautori. Aceasta rezultă din art. 41 CP RM. Coautoratul presupune cooperarea cu intenție a doi sau mai mulți coautori la săvârșirea unei infracțiuni intenționate. Tot așa este obligatorie cooperarea și în planul renunțării de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii. Coautorul trebuie să întreprindă tot ce-i stă în putere pentru a convinge ceilalți coautori să nu săvârșescă infracțiunea. Aceasta va arăta că el renunță de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii pe care urma să o comită împreună cu alte persoane.

A.I. Orlova ne vorbește despre o condiție obligatorie a liberării coautorilor de răspundere penală în cazul renunțării de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii de către acești coautori: „Forma renunțării de bunăvoie a coautorului la săvârșirea infracțiunii ar trebui determinată în funcție de faptul dacă el a purces la săvârșirea acțiunii (inacțiunii) ce formează latura obiectivă a infracțiunii.”¹¹¹⁹ Mai clar se exprimă T.N. Dronova: „În cazul când acțiunea (inacțiunea) a început deja să fie săvârșită de coautor, este absolut potrivit să se afirme că renunțarea de bună

¹¹¹⁷ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹¹¹⁸ Тадевосян Л.З. Добровольный отказ от преступления при соучастии. În: *Вектор науки Тольяттинского государственного университета*, 2010, № 1, p. 139-142.

¹¹¹⁹ Орлова А.И. *Добровольный отказ от преступления: проблемы теории и практики* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Красноярск, 2007, p. 16. 21 p.

voie a lui la săvârșirea infracțiunii ar trebui să se exprime în împiedicarea altor coautori să săvârșescă infracțiunea până la capăt.”¹¹²⁰ Acești doctrinari vor să spună că, dacă coautorul nu a început realizarea laturii obiective a luării de mită sau dării de mită, el va fi liberat de răspundere penală în baza art. 56 CP RM, indiferent dacă ceilalți coautori au renunțat sau nu de bunăvoie la săvârșirea infracțiunii. Dacă însă coautorul a început realizarea laturii obiective a luării de mită sau dării de mită, el va fi liberat de răspundere penală în baza art. 56 CP RM numai dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii de către alt coautor sau alți coautori.

Este necesar să analizăm și problema săvârșirii luării de mită cu participarea unui *extraneus*. Prin *extraneus* avem în vedere persoana care nu are calitatea specială cerută de art. 333 CP RM.

Nu putem fi de acord cu N.S. Zaika care afirmă că organizatorul, instigatorul sau complicele la infracțiune are calitatea de subiect al infracțiunii.¹¹²¹ Ca argument îl cităm pe R. Popov: „Subiect al infracțiunii, în general, și subiect special al infracțiunii, în special, nu poate fi considerată persoana care contribuie la săvârșirea infracțiunii în calitate de complice, instigator sau organizator. O asemenea persoană îndeplinește rolul de participant secundar la săvârșirea infracțiunii. Ea trebuie să îndeplinească condițiile generale pentru existența subiectului infracțiunii, condiții specificate în art. 21 CP RM. În același timp, participantul secundar la săvârșirea infracțiunii poate să nu posedă calitățile speciale cerute de articolul din p.s. a Codului penal pentru infracțiunea la a cărei săvârșire participă (iar, chiar dacă le posedă, nu poate săvârși infracțiunea prevăzută de acel articol, nu poate executa latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de acel articol).”¹¹²²

Considerăm că persoana specificată în norma p.s. a Codului penal poate avea doar calitatea de autor sau coautor al infracțiunii. Această persoană este subiectul infracțiunii în sensul veridic al cuvântului.

Din aceasta rezultă că nu este neapărat ca organizatorul, instigatorul sau complicele la infracțiunea săvârșită de un subiect special să aibă calitatea specială a acestui subiect. Sub acest aspect în speța următoare s-a procedat impropriu la stabilirea soluției de calificare: A.M., acționând la indicația angajaților întreprinderii „C.G” S.R.L., a extorcat suma de 3000 euro pentru ca aceștia să elaboreze, să semneze și să elibereze documentația de proiect și să instaleze

¹¹²⁰ Дронова Т.Н. О добровольном отказе исполнителя (соисполнителя) преступления. În: *Актуальные проблемы борьбы с преступлениями и иными правонарушениями*, 2017, № 15-2, p. 20-22.

¹¹²¹ Заика Н.С. Соучастие в преступлениях со специальным субъектом: вопросы квалификации. În: *Теория и практика общественного развития*, 2005, № 1, p. 61-63.

¹¹²² Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 113. 315 p.

un cazan de gaz pentru încălzire autonomă într-un apartament din mun.Chișinău. Astfel, A.M. a acționat în calitate de complice, fapta fiindu-i calificată în baza alin. (5) art. 42 și lit. b), c) și d) alin. (2) art. 333 CP RM. Alin. (6) art. 42 CP RM stabilește expres că participanții întrunesc în mod necesar semnele subiectului infracțiunii. În cadrul cercetării judecătorești sa constatat că în momentul comiterii faptei care i se incriminează lui A.M. acesta nu era angajat al întreprinderii „C.G” S.R.L., nu exercita nicio atribuție de serviciu, de el nu depindea îndeplinirea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni care era în exercițiul funcției sale, el nu putea să îndeplinească acțiuni contrar funcției deținute. Instanța de judecată a concluzionat că A.M. nu poate avea calitatea de subiect al infracțiunii prevăzute la alin. (5) art. 42 și lit. b), c) și d) alin. (2) art. 333 CP RM. S-a considerat necesar a reîncadra fapta lui A.M. de la alin. (5) art. 42 și lit. b), c) și d) alin. (2) art. 333 CP RM la alin. (1) art. 323 CP RM.¹¹²³

Considerăm că a fost greșit interpretată prevederea alin. (6) art. 42 CP RM. În această prevedere se au în vedere semnele subiectului infracțiunii descrise în art. 21 CP RM. În afară de aceasta nu poate fi calificată ca favorizare fapta săvârșită de A.M. Or, acesta a promis dinainte coautorilor că le va înlesni săvârșirea infracțiunii. Nu este corectă nici descrierea faptei comise de A.M. Acesta nu a putut extorca suma de 3000 euro. El nu avea capacitatea să realizeze nemijlocit latura obiectivă a luării de mită în modalitatea de extorcare, dat fiind că nu era angajat al întreprinderii „C.G” S.R.L. În concluzie este întemeiată calificarea inițială a faptei săvârșite de A.M. – alin. (5) art. 42 și lit. b), c) și d) alin. (2) art. 333 CP RM.

Într-un alt context, V.I. Pikurov face o remarcă legată de încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport (art. 264 din Codul penal al Federației Ruse): „Dezvăluirea conținutului semnelor subiectului acestei infracțiuni nu necesită recurgerea la reguli speciale. Acestea sunt determinate în baza funcției de conducere a mijlocului de transport, îndeplinite de către subiectul infracțiunii.”¹¹²⁴ Pornind de la această afirmație, Iu.S. Karavaeva afirmă: „Se pare că această poziție poate fi aplicată pe deplin în cazurile de participare la infracțiune a subiecților speciali și a subiecților nespeciali, deoarece, indiferent de legalitatea înzestrării unei persoane cu un anumit statut, realizarea acestuia implică respectarea unor norme ce reglementează modul de exercitare a drepturilor și de executare a obligațiilor.”¹¹²⁵ Considerăm că Iu.S. Karavaeva admite o confuzie. Problema constă nu în respectarea sau nerespectarea prevederilor legii la acordarea unui sau altui statut pe care îl are

¹¹²³ *Sentința Judecătorei sect. Buiucani, mun. Chișinău, din 12.05.2016. Dosarul nr. 1-237/2016. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fa6866db-3518-e611-a1ab-005056a5d154*

¹¹²⁴ Пикуров Н.И. *Квалификация транспортных преступлений*. Москва: РАП, 2011, p. 67. 168 p.

¹¹²⁵ Караваяева Ю.С. Соучастие специального и неспециального (общего) субъектов преступления в свете криминологического-правового подхода. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2018, № 434, p. 187-192.

subiectul infracțiunii. Problema constă în caracterul statutului atribuit subiectului infracțiunii. În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 264 CP RM și al infracțiunilor prevăzute la art. 264 din Codul penal al Federației Ruse subiectul infracțiunii are un statut faptic – persoana care conduce mijlocul de transport. În acest caz nu este obligatoriu ca subiectul să aibă un statut juridic – persoana care are permisul de conducere a mijlocului de transport. În cazul infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM este obligatoriu ca subiectul infracțiunii să aibă un statut juridic. Acest statut se exprimă în ansamblul de drepturi și obligații care îi revin conform legii: arbitralului ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu; persoanei care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; persoanei care lucrează pentru o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală; participantului la un eveniment sportiv de pariat. Pentru cel, care are statutul faptic de persoană care conduce mijlocul de transport, legea nu are cum să prevadă drepturi și obligații.

Nu suntem de acord nici cu propunerea lui V.A. Alexeev. Acesta consideră că norma penală cu privire la participanții la infracțiune trebuie completată cu formularea următoare: „În infracțiunile în care ca autor este indicată o persoană cu o calitate specială, poate fi recunoscută ca autor și persoana care nu posedă această calitate dacă a săvârșit fapta prevăzută în articolul din p.s. a Codului penal împreună cu persoana indicată în acest articol.”¹¹²⁶ Ca argument contra unei asemenea propuneri aducem opinia lui Iu.L. Klimenko: „Așa participanți ca organizatorul, instigatorul și complicele joacă roluri secundare, nu realizează latura obiectivă a infracțiunii. A le imputa articolul din p.s. a Codului Penal în sine nu ar fi întemeiat, pentru că în acest articol este descrisă fapta pe care participanții sus-menționați nu o comit personal. Pentru a întemeia răspunderea unor astfel de participanți, este necesar să se facă referire în plus la norma corespunzătoare din partea generală a Codului penal.”¹¹²⁷ V. Stati afirmă: „Persoana, care nu are semnele subiectului infracțiunii cu componentă specială, nu o poate săvârși. Accentuăm că, în cazul infracțiunilor cu componentă specială, se impune o interpretare aparte a noțiunii „săvârșirea infracțiunii de două sau mai multe persoane”.”¹¹²⁸ I. Țurcan arată: „Coruperea pasivă constituie o infracțiune cu componentă specială. Iar o persoană, care nu are semnele subiectului infracțiunii cu componentă specială, nu poate săvârși respectiva infracțiune. În ipoteza contribuției unei persoane particulare la săvârșirea coruperii pasive întotdeauna se va

¹¹²⁶ Алексеев В.А. Соисполнительство в воинских и других преступлениях со специальным субъектом. În: *Правоведение*, 1991, № 2, p. 68-71.

¹¹²⁷ Клименко Ю.Л. Правила квалификации преступлений, совершенных в соучастии. În: *Журнал российского права*, 2017, № 4, p. 112-121.

¹¹²⁸ Stati V. Infracțiunile prevăzute la art. 255 CP RM: aspecte de drept penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2015, nr. 11, p. 200-209.

face trimitere la art. 42 CP RM.”¹¹²⁹ Situația descrisă în art. 333 CP RM nu se deosebește principial de situația descrisă în art. 324 CP RM, care prevede răspunderea pentru coruperea pasivă.

În alin. (2) art. 42 CP RM atragem atenția asupra unei formulări pe care o subliniem: „Se consideră autor persoana care săvârșește în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală, precum și persoana care a săvârșit infracțiunea prin intermediul persoanelor care nu sunt pasibile de răspundere penală din cauza vârstei, iresponsabilității sau din alte cauze prevăzute de prezentul cod (evid. ns.)”. Atunci când se referă la prevederea similară din legea penală rusă, S. Avetisean menționează: „Legislatorul, la definirea autoratului mediat, are în vedere numai acele persoane care nu sunt supuse în genere răspunderii penale din două cauze expres nominalizate: minoritate, iresponsabilitate. Prin urmare la alte circumstanțe pot fi trecute împrejurările ce exclud caracterul penal al faptei (legitima apărare, starea de extremă necesitate, executarea ordinului sau dispoziției superiorului etc.)”¹¹³⁰ S. Avetisean nu specifică împrejurarea săvârșirii infracțiunii prin intermediul unei persoane care nu are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din p.s. a legii penale.

Nu poate fi lăsată fără atenție opinia lui V.C. Ștefan: plecând de la noțiunile „act de executare” și „act de complicitate” și luând în considerare distincțiile dintre acestea, este forțată considerarea ca fiind complice persoana care săvârșește acte de executare, însă nu are calitatea specială cerută de lege pentru a fi autor (coautor) al infracțiunii. Într-o astfel de situație, faptei îi lipsește un element constitutiv al infracțiunii, motiv pentru care soluția justă pentru un astfel de participant ar fi, fie o soluție de netrimitere în judecată, fie de achitare, în măsură în care activitatea în cauză nu realizează conținutul unei alte infracțiuni.¹¹³¹ F. Streteanu se exprimă și mai clar: „Este posibil ca lipsa calității cerute de text să scoată conduita de sub incidența legii penale. De pildă, dacă una dintre persoanele care acceptă promisiunea de daruri pentru îndeplinirea unui anumit act nu are calitatea de funcționar public ..., aceasta nu comite infracțiunea de luare de mită, dar nici altă infracțiune.”¹¹³²

Astfel, se pare că am ajuns într-un impas. Pe de o parte, legea penală nu conține o prevedere expresă, conform căreia are calitatea de autor al infracțiunii persoana care posedă calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din p.s. a legii penale, și care săvârșește infracțiunea prin intermediul unei persoane care nu are o astfel de calitate. Pe de altă

¹¹²⁹ Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 168. 218 p.

¹¹³⁰ Аветисян С. Проблемы соучастия в преступлении со специальным субъектом (специальным составом). În: *Уголовное право*, 2004, № 1, p. 4-5.

¹¹³¹ Ștefan V.C. Probleme speciale în materia participației penale. În: *Dreptul*, 2006, nr. 3, p. 153-164.

¹¹³² Streteanu F., Nițu D. *Drept penal. Partea generală, vol. I*. București: Universul Juridic, 2014, p. 380. 526 p.

parte, legea penală nu prevede expres rolul juridic pentru persoana care nu are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din p.s. a legii penale, și care participă la procesul de săvârșire a infracțiunii de către persoana care posedă o astfel de calitate.

Pentru a fi depășit impasul dat, este necesar să vedem distincția dintre coautor și persoana care are calitatea de organizator, instigator sau complice. V. Crăciun explică: „Coautoratul impune respectarea în mod cumulativ a două condiții: săvârșire nemijlocită, pe de o parte; aceeași faptă prevăzută de legea penală, pe de altă parte.”¹¹³³ Săvârșirea nemijlocită a infracțiunii implică realizarea laturii obiective a infracțiunii așa cum este descrisă aceasta în norma penală din p.s. a Codului penal. Conform alin. (1) art. 333 CP RM, săvârșirea nemijlocită a luării de mită constă în „pretinderea, acceptarea sau primirea, personal sau prin mijlocitor, de către un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de către o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală sau de către o persoană care lucrează pentru o astfel de organizație, de către un participant la un eveniment sportiv de pariat de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau acceptarea unor oferte ori promisiuni din partea acestora pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment de pariat”. I. Țurcan afirmă: „O persoană particulară nu poate să săvârșească coruperea pasivă, pentru că nu poate fi coruptă.”¹¹³⁴ Similar, numai un arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, o persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, o persoană care lucrează pentru o astfel de organizație sau un participant la un eveniment sportiv de pariat poate pretinde, accepta sau primi, personal sau prin mijlocitor, bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, ce nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, sau poate accepta oferte ori promisiuni pentru a îndeplini sau nu, pentru a întârzia sau a grăbi îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv de pariat. Persoanele, care nu posedă calitatea specială sus-menționată, ar putea, de pildă, să înlesnească luarea de mită (în calitate de complici), nicidecum să o săvârșească nemijlocit. Într-un asemenea caz poate fi aplicat numai alin. (5) art. 42 și art. 333 CP RM.

În altfel de cazuri, persoanele, care nu posedă calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, „încearcă” să ia mită de rând cu persoanele care au această calitate. În cazurile de acest fel lipsește temeiul aplicării art. 333 CP RM, întrucât lipsește subiectul special al luării de mită. Nu

¹¹³³ Crăciun V. Articolul 50 Cod penal. Succinte considerații. În: *Penalmente relevant*, 2016, nr. 1, p. 50-66.

¹¹³⁴ Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011, p. 166. 218 p.

este exclus ca persoanele, care nu posedă calitatea specială cerută de art. 333 CP RM și care „încearcă” să ia mită pretinzând că au calitatea dată, să răspundă conform art. 190 CP RM sau art. 105 CC RM. Atunci când persoanele, care nu posedă calitatea specială cerută de art. 333 CP RM „încearcă” să ia mită prin extorcare, ele trebuie să răspundă conform art. 189 CP RM. Astfel, observăm că lipsește una din condițiile coautoratului – săvârșirea de către coautori a aceleiași fapte prevăzute de legea penală. Lipsa acestei condiții are drept cauză lipsa celeilalte condiții a coautoratului. Or, neavând calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, nu poți săvârși nemijlocit luarea de mită. În acest caz poți numai să „încerci” să iei mită.

Art. 189 sau 190 CP RM trebuie să fie aplicat și atunci când o persoană particulară constrânge fizic sau psihic (în sensul art. 39 CP RM) persoana care are calitatea specială cerută de art. 333 CP RM să „ia mită” pentru acea persoană particulară. În acest caz autor va fi numai persoana particulară. Doar ea trebuie să răspundă conform art. 189 sau 190 CP RM. Fără dubii în acest caz lipsește temeiul aplicării lit. b) alin. (2) art. 333 CP RM.

Totodată considerăm că prevederea de la alin. (2) art. 42 CP RM este vulnerabilă sub aspectul corespunderii acesteia regulii prevăzute de alin. (2) art. 3 CP RM.

Fiind pe o poziție similară, T.V. Andronova consideră că soluția la această problemă ar putea consta în interpretarea extensivă a formulării „alte cauze prevăzute de prezentul cod” (formulare folosită și în alin. (2) art. 42 CP RM – *n.a.*), astfel încât calitatea de autor al infracțiunii să fie extinsă asupra persoanei care săvârșește infracțiunea prin intermediul unei persoane căreia îi lipsește calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din p.s. a legii penale.”¹¹³⁵ Considerăm că o astfel de soluție ar veni în discordanță cu spiritul prevederii alin. (2) art. 3 CP RM. O interpretare extensivă a formulării „alte cauze prevăzute de prezentul cod” din alin. (2) art. 42 CP RM (care s-ar conține, spre exemplu, în Hotărârea Plenului CSJ nr. 11/2014) ar fi o pârghie la care destinatarii legii penal ar apela selectiv și discreționar, prin aceasta încălcând principiul legalității.

Mai potrivit este să se amendeze alin. (2) art. 42 CP RM. La modul concret, după textul „[...] prezentul cod.” propunem să fie introdusă o propoziție nouă: *„De asemenea se consideră autor persoana care are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din partea specială a legii penale, și care săvârșește infracțiunea prin intermediul unei persoane care nu posedă o astfel de calitate”*.

¹¹³⁵ Андронова Т.В. Проблемы соучастия в преступлениях со специальным субъектом. În: *Актуальные проблемы теории и практики применения Российского законодательства: материалы II Всерос. заоч. науч.-практ. конф. (25 февраля 2011 г.)*. Сибай: ГУП РБ «СГТ», 2011, p. 20-24.

Rămâne să găsim o soluție pentru problema lipsei în legea penală în vigoare a unei prevederi exprese referitoare la rolul juridic pentru persoana căreia îi lipsește calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din p.s. a legii penale, și care participă la procesul de săvârșire a infracțiunii de către persoana care posedă o astfel de calitate. Explicația de genul celei din pct. 7 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014, la care ne-am referit la începutul acestui studiu, nu este suficient de convingătoare. În art. 42 CP RM ea nu are un suport care să nu lase dubii.

În doctrină sunt expuse păreri care au valoare științifică, dar care totuși nu se ridică la valoarea unei norme penale. Spre exemplu, P. Dungan menționează: „În rezolvarea cazurilor atipice de participație nu se poate renunța la o anumită ficțiune juridică. Recurgerea la acest remediu apare ca o necesitate obiectivă la materia care ne preocupă atunci când reglementarea juridică trebuie să țină seama și de alte criterii decât materialitatea obiectivă a manifestării exterioare. Așa de pildă, în cazul infracțiunilor proprii, chiar dacă aceste acte, în materialitatea lor, reprezintă, obiectiv, acte de coautorat la infracțiune, autorul acestora dacă nu are calitatea cerută de lege va răspunde pentru complicitate la infracțiunea respectivă (ficțiunea fiind determinată de rațiuni obiective).”¹¹³⁶ V.V. Kacealov: „Orice activitate care facilitează săvârșirea unei infracțiuni poate fi considerată înlăturare de obstacole (Conform alin. (5) art. 42 CP RM, „se consideră complice persoana care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin [...] înlăturare de obstacole [...]” – *n.a.*). Important este ca această activitate să se afle într-o relație de cauzalitate cu rezultatul infracțional comun.”¹¹³⁷

Trebuie să recunoaștem că prevederea de la alin. (5) art. 42 CP RM este nelipsită de vulnerabilitate sub aspectul corespunderii acesteia regulii prevăzute de alin. (2) art. 3 CP RM. O posibilă soluție ar fi adoptarea unui articol similar cu art. 187¹ „Mijlocirea mituirii” din Codul penal din 1961. Aici ne amintim de teoria complicității delict distinct, care presupune că „în cazul participației secundare (complicitate), aceasta să fie incriminată ca delict distinct.”¹¹³⁸ Însă o astfel de soluție „locală” ar genera o diferență de tratament juridic în raport cu alte fapte prevăzute de legea penală. Suntem de acord cu argumentul lui G.A. Esakov: „Practica

¹¹³⁶ Dungan P. Participația penală atipică. În: *Doctrină și jurisprudență*, 2005, nr. 2, p. 72-107.

¹¹³⁷ Качалов В.В. Следует ли выделять новые виды соучастников? În: *Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*, 2015, № 4-2, p. 173-180.

¹¹³⁸ Sima C. Pluralitatea de infractori. Participația penală. Autoratul. Instigarea. Complicitatea. În: *Teorie și practică judiciară*, 2014, nr. 3-4, p. 15-27.

transformării într-o infracțiune *sui generis* a activității participanților la infracțiune dezintegrează unitatea sistemică a normelor părții generale și p.s. ale Codului penal.”¹¹³⁹

Considerăm că soluția la problema semnalată trebuie să fie prevăzută de partea generală a legii penale și, astfel, să se refere nu doar la cazul luării de mită. La modul concret, soluția potrivită constă în completarea art. 42 CP RM cu alineatul nou (5¹): „Se consideră organizator, instigator sau complice persoana care nu are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din partea specială a prezentului cod, și care participă la procesul de săvârșire a infracțiunii de către persoana care posedă o astfel de calitate”.

5.2. Luarea de mită și darea de mită săvârșite în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale

Lit. b) alin. (3) art. 333 și lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM prevăd aceeași circumstanță agravantă – „în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale”. Prevederi similare conțin lit. c) alin. (2) art. 178, lit. c) alin. (3) art. 324, lit. b) alin. (3) art. 325, lit. b) alin. (3) art. 326, alin. (3) art. 327, lit. c) alin. (3) art. 328, lit. c) alin. (2) art. 332, lit. c) alin. (3) art. 332², alin. (3) art. 335 și alin. (2) art. 335¹ CP RM. De asemenea, conform lit. b) alin. (4) art. 217¹, lit. a) alin. (3) art. 217², lit. a) alin. (3) art. 217⁴ și lit. a) alin. (6) art. 295 CP RM, răspunderea se agravează dacă infracțiunea este săvârșită „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală ori în favoarea acestora (evid. ns.)”.

În art. 2 al Legii nr. 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate (în continuare – Legii nr. 50/2012), este definită noțiunea „criminalitate organizată”: „fenomen social care cuprinde grupurile și organizațiile criminale, activitatea criminală a acestora, faptele infracționale comise de membrii grupurilor și organizațiilor criminale, actele preparatorii ale grupurilor și organizațiilor criminale și ale membrilor acestora în vederea comiterii de infracțiuni, precum și alte infracțiuni care, conform Codului penal, se consideră comise de un grup sau o organizație criminală.”¹¹⁴⁰ Din analiza acestei noțiuni rezultă implicit că circumstanța agravantă, prevăzută la lit. b) alin. (3) art. 333 și lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM, este o expresie a prevenirii și combaterii criminalității organizate.

Conform acestor prevederi ale legii penale, luarea de mită sau darea de mită sunt comise în interesul unui *grup criminal organizat* sau al unei *organizații criminale*. Atât grupul criminal

¹¹³⁹ Есаков Г.А. Преступления *sui generis* как проявления институтов Общей части в Особенной части УК РФ. În: *Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию: материалы VI Российского конгресса уголовного права (26-27 мая 2011 года)*. Москва: Проспект, 2011, p. 252-255.

¹¹⁴⁰ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 103.

organizat, cât și organizația criminală sunt forme de participație. Aceasta rezultă din art. 43 CP RM. În afară de aceasta, atât grupul criminal organizat, cât și organizația criminală sunt forme de pluralitate constitutivă de făptuitori. Aceasta rezultă din opinia lui C. Ghigheci și A.D. Lupea: „Pluralitatea constitutivă există atunci când legea consideră ca infracțiune însuși faptul că mai multe persoane s-au adunat, înțeles sau asociat, în vederea comiterii unor alte infracțiuni (complot, asociațiuni criminale, bande etc.).”¹¹⁴¹

Definiția noțiunii de grup criminal organizat este formulată în art. 46 CP RM: „Grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni”. Din această definiție pot fi desprinse patru semne constitutive ale noțiunii „grup criminal organizat”: 1) reuniune din două sau mai multe persoane; 2) reuniune stabilă; 3) persoanele, care formează această reuniune, s-au organizat în prealabil; 4) persoanele, care formează această reuniune, urmăresc să săvârșească una sau mai multe infracțiuni.

Primul dintre aceste semne presupune că sunt suficiente două persoane pentru a constitui un grup criminal organizat. Din acest considerent nu putem agreea ideea consacrată în pct. 6.5 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii: „Grup criminal organizat sau organizație criminală, prevăzute de alin. (3) art. 165 CP, se consideră reuniunea asociată criminală care întrunește semnele caracteristice prevăzute de art. 46, 47 CP. Conform Convenției ONU privind crima organizată transnațională din 15 noiembrie 2000 grupul criminal organizat este grupul structurat din 3 sau mai multe persoane care funcționează o perioadă de timp și acționează împreună pentru a comite una sau mai multe infracțiuni grave definite în conformitate cu această Convenție, în scopul obținerii directe sau indirecte a unor avantaje bănești sau alte avantaje materiale.”¹¹⁴² Definiția din art. 46 CP RM are prioritate față de actele internaționale care conțin definiția noțiunii „grup criminal organizat”. Atât în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 165 și 206 CP RM, cât în cazul altor infracțiuni, două persoane sunt suficiente pentru a constitui un grup criminal organizat.

În alt context, conform alin. (3) art. 42 CP RM, „se consideră organizator persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și *persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora* (evid.

¹¹⁴¹ Ghigheci C., Lupea A.D. Distanța dintre grupul infracțional și asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni. În: *Caiete de Drept Penal*, 2011, nr. 4, p. 26-35.

¹¹⁴² Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230

ns.)”¹¹⁴³ S. Copețchi și I. Hadîrcă afirmă: „În cazurile în care organizatorul nu participă nemijlocit la realizarea laturii obiective a infracțiunii, acțiunile acestuia urmează să fie calificate potrivit normei incriminatoare corespunzătoare cu trimitere la norma de la alin. (3) art. 42 CP RM. În același timp, acțiunile organizatorului infracțiunii comise de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală urmează să fie calificate exclusiv în conformitate cu norma corespunzătoare din partea specială a CP, fără trimitere la articolul care stabilește participanții la infracțiune. Aceasta deoarece normele de la art. 42 CP RM urmează a fi invocate doar în ipoteza comiterii infracțiunii în participație complexă.”¹¹⁴⁴ Din această afirmație rezultă că organizatorul grupului criminal organizat poate evolua ca autor al infracțiunilor prevăzute la lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM. Însă, așa cum vom stabili mai jos, autori ai acestor infracțiuni pot fi și alte persoane.

Cel de-*al doilea* semn constitutiv ale noțiunii „grup criminal organizat” este „reuniune stabilă”. Despre acest semn vorbesc anumiți doctrinari. De pildă, S. Brânza și V. Stati menționează: „Ca trăsătură specifică grupului criminal organizat, stabilitatea presupune durata și persistența legăturilor între participanți, aceștia conștientizând faptul că sunt încadrați în reuniunea respectivă în vederea săvârșirii infracțiunilor (profesionalismul).”¹¹⁴⁵ Un grup de autori folosesc termeni apropiați: „Stabilitatea grupului este asigurată de existența unei legături strânse permanente între membrii grupului și formele și metodele individuale specifice ale activității. [...] Stabilitatea se mai datorează împărțirii constante a rolurilor între participanții la grup, folosirea unor uniforme speciale și semne distinctive speciale, insigne, fișe, bastoane, brasarde ș.a.)”¹¹⁴⁶ De asemenea, D. Obadă și A. Cazaciov afirmă: „Stabilitatea grupului criminal organizat este caracterizată de existența unor legături strânse permanente între membrii grupului și formele și metodele individuale, specifice ale activității acestuia.”¹¹⁴⁷

Al treilea semn constitutiv ale noțiunii „grup criminal organizat” este „persoanele, care formează această reuniune, s-au organizat în prealabil”. Un grup de autori caracterizează acest semn în felul următor: „Participanții nu pur și simplu s-au înțeles privitor la săvârșirea în comun a infracțiunii, ceea ce este caracteristic grupului de persoane ce acționează cu înțelegere

¹¹⁴³ *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

¹¹⁴⁴ Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea acțiunilor/inacțiunilor participanților la infracțiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 12, p. 35-44.

¹¹⁴⁵ Brânza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 376. 1328 p.

¹¹⁴⁶ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 82. 335 p.

¹¹⁴⁷ Obadă D., Cazaciov A. Grupul infracțional organizat în contextul criminalității transnaționale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2018, nr. 2, p. 24-31.

prealabilă, dar au atins și o anumită comunitate obiectivă și subiectivă.”¹¹⁴⁸ La rândul lor, D. Obadă și A. Cazacicov remarcă: „Organizarea în prealabil a participanților [...] denotă faptul că participanții nu doar s-au înțeles privitor la săvârșirea în comun a infracțiunii, ceea ce este caracteristic grupului de persoane care acționează cu înțelegere prealabilă, ci au atins și o anumită comunitate obiectivă și subiectivă în scopul săvârșirii în comun a unei infracțiuni, însă de cele mai dese ori a câtorva infracțiuni, care pot fi și neidentice.”¹¹⁴⁹

În fine, scopul comun al membrilor grupului criminal organizat se referă la cel de-*al patrulea* semn constitutiv ale noțiunii „grup criminal organizat” – „persoanele, care formează această reuniune, urmăresc comiterea unei sau mai multor infracțiuni”. Un grup de autori menționează în acest sens: „Nu este exclusă posibilitatea creării grupului criminal organizat pentru săvârșirea unei infracțiuni, dar destul de grave (complexe) și minuțios pregătite [...]”.¹¹⁵⁰ În orice caz, dorința de a comite o singură infracțiune este suficientă pentru a constata prezența unui grup criminal organizat.

Cele patru semne punctate mai sus sunt îndestulătoare pentru a se putea vorbi despre forma de participare prevăzută de art. 46 CP RM. Alte semne nu sunt necesare. De pildă, în definiția noțiunii „grup criminal organizat” din lit. a) art. 2 din Convenția ONU împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată de Adunarea Generală a ONU la 15.11.2000, se folosește sintagma „pentru a obține, direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material”.¹¹⁵¹ Finalitatea, pentru care se constituie grupul criminal organizat în sensul art. 46 CP RM, poate fi cea descrisă în această sintagmă sau oricare alta. Nu este exclus ca finalitatea dată să aibă un caracter politic, religios sau un alt caracter nematerial.

În alt context, noțiunea de organizație criminală este definită în alin. (1) art. 47 CP RM: „Se consideră organizație (asociație) criminală o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.”¹¹⁵²

¹¹⁴⁸ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 83. 335 p.

¹¹⁴⁹ Obadă D., Cazacicov A. Grupul infracțional organizat în contextul criminalității transnaționale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2018, nr. 2, p. 24-31.

¹¹⁵⁰ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 83. 335 p.

¹¹⁵¹ *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Disponibil:

<https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

¹¹⁵² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

Diversi teoreticieni propun propriile viziuni asupra listei de semne constitutive ale acestei forme de participație. Spre exemplu, E. Visterniceanu evidențiază „următoarele trăsături caracteristice ale organizației criminale: 1) consolidarea; 2) gradul înalt de organizare; 3) scopurile specifice ale activității acesteia.”¹¹⁵³ Un grup de autori înfățișează altfel „trăsăturile caracteristice ale organizației criminale: 1) organizația criminală reprezintă o reuniune de grupuri criminale; 2) consolidarea grupurilor criminale într-o comunitate stabilă; 3) divizarea activității organizației între membrii organizației și structurile ei; 4) scopul organizației criminale este de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.”¹¹⁵⁴ Nu în ultimul rând, Gh. Papuc vorbește despre următoarele „semne ale organizației criminale: 1) semnul cantitativ – o reuniune de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă. [...]; 2) semnul calitativ: a) scopul organizației (asociației) – de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice; b) organizarea prealabilă a persoanelor respective (cea ce presupune acordul prealabil despre înfăptuirea activității criminale comune) în vederea atingerii scopului nominalizat; c) diviziunea, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației. Această distribuție a funcțiilor (rolurilor) are loc în baza acordului prealabil realizat.”¹¹⁵⁵

Analiza acestor puncte de vedere ne determină să evidențiem următoarele semne constitutive ale organizației criminale: 1) reuniune de grupuri criminale organizate; 2) această reuniune formează o comunitate stabilă; 3) activitatea acestei reuniuni se întemeiază pe diviziune, între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației; 4) scopul acestei reuniuni este de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

Aidoma grupului criminal organizat, organizației criminale îi este caracteristică stabilitatea. Însă, factorii, care asigură această stabilitate, sunt diferiți. I. Botezatu afirmă: „Organizația criminală reprezintă nu o reuniune de persoane neorganizate. Este o reuniune

¹¹⁵³ Visterniceanu E. *Răspunderea penală pentru tâlhărie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006, p. 180. 251 p.

¹¹⁵⁴ Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012, p. 84-85. 335 p.

¹¹⁵⁵ Papuc Gh. Conceptul combaterii crimei organizate în Republica Moldova. În: *Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova, 2004, p. 7-29.

consolidată de grupuri criminale organizate. Din această relație, se poate înțelege mai clar diferența dintre „consolidare” și „organizare”. Pentru că analiza comparativă a acestor noțiuni trebuie efectuată nu în abstract, dar raportată la forma concretă de participare.”¹¹⁵⁶ Semnele constitutive 3 și 4, menționate mai sus de noi, permit, de asemenea, deosebirea organizației criminale de grupul criminal organizat. Este posibilă o diviziune anumită a rolurilor / funcțiilor în interiorul grupului criminal organizat. Însă, această diviziune nu este atât de evoluată ca în cazul organizației criminale. În plus, diviziunea rolurilor / funcțiilor în interiorul grupului criminal organizat nu are ca obiectiv influențarea activității economice și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau controlarea lor, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

În altă ordine de idei, conform lit. b) alin. (3) art. 333 și lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM, luarea de mită sau darea de mită se săvârșește „în interesul (evid. ns.) unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale”. În încercarea de a defini noțiunea de interes, E.A. Ganaeva afirmă: „Interesul, fiind o activitate desfășurată într-un anumit interval de timp, asigură transformarea subiectivului în obiectiv, dobândind astfel forma obiectivă a existenței sale.”¹¹⁵⁷ Cu alte cuvinte, interesul este doleanța, necesitatea, trebuința pe care o persoană o realizează. În lit. b) alin. (3) art. 333 și lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM se are în vedere un interes ilegal, nu un interes ocrotit de lege. Ca exemple de interese ilegale Gr. Usatâi prezintă: „[...] interesul amenințătorului; interesul celui care promite, oferă sau dă remunerația ilicită; [...] interesul celui care pretinde, acceptă, primește sau extorchează remunerația ilicită; [...]”¹¹⁵⁸ Ultimele două dintre aceste exemple se regăsesc fie în ipoteza de la lit. b) alin. (3) art. 333 CP RM, fie în ipoteza de la lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM.

Așa cum s-a menționat mai sus, expresia „în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale” este utilizată, printre altele, în lit. b) alin. (3) art. 326 CP RM. În legătură cu ipoteza descrisă în această normă, C. Timofei menționează: „Ce înseamnă că infracțiunea de trafic de influență sau de cumpărare de influență este săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale? Aceasta înseamnă că scopul săvârșirii infracțiunii de trafic de influență sau de cumpărare de influență în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale îl reprezintă îndeplinirea, neîndeplinirea, întârzierea sau grăbirea îndeplinirii unei acțiuni în exercitarea funcției sale de către persoana publică,

¹¹⁵⁶ Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010, p. 271. 302 p.

¹¹⁵⁷ Ганаева Е.Э. Понятие интереса в теории государства и права. În: *Вестник Чеченского государственного университета*, 2019, Т. 34, № 2, p. 135-141.

¹¹⁵⁸ Усатый Г. Структура объекта уголовно-правового конфликта. În: *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*, 2014, nr. 12. p. 210-214.

persoana cu funcție de demnitate publică, persoana publică străină sau funcționarul internațional, astfel încât de pe urma îndeplinirii, neîndeplinirii, întârzierii sau grăbirii îndeplinirii acestei acțiuni să poată beneficia, profita, trage foloase întregul grup criminal organizat sau întreaga organizație criminală.”¹¹⁵⁹ O opinie similară cu privire la expresia „în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale”, folosită în lit. c) alin. (3) art. 324 CP RM, o are I. Nastas: „Interesul astfel definit, care caracterizează și determină modalitatea agravantă a infracțiunii de corupere pasivă, definește latura obiectivă a acesteia și nu pe cea subiectivă, așa cum s-ar putea părea la prima vedere. El determină direcția – în planul laturii obiective a acțiunii făptuitorului, destinația pe care înțelege să o dea acesteia. Scopul care caracterizează și definește latura subiectivă a infracțiunii rămâne același – de a îndeplini sau nu un act privitor la obligațiile sale de serviciu, nefiind modificat sau circumstanțiat.”¹¹⁶⁰ Astfel, săvârșind infracțiunea prevăzută la lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM, persoana mituită sau mituitorul urmărește ca grupul criminal organizat sau organizația criminală să-și realizeze doleanța, necesitatea, trebuința pe calea luării sau dării de către făptuitor a remunerației ilicite, pentru ca persoana mituită să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat.

În pct. 8 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014 se explică: „Calificarea acțiunilor făptuitorului drept corupere pasivă în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale (art. 324 alin. (3) lit. c) CP RM) poate avea loc în cazul când este stabilită corespunderea acestor acțiuni prevederilor art. 46-47 CP, fapt cunoscut de făptuitor. [...]”¹¹⁶¹ Nu este obligatoriu ca persoana mituită sau mituitorul să cunoască detaliul că acțiunea sa corespunde art. 46 sau 47 CP RM. Este necesar ca persoana mituită sau mituitorul să-și dea seama că ia mită sau dă mită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, și să dorească să comită o asemenea acțiune.

În alt context, în alin. (2) art. 47 CP RM este folosită sintagma „comisă de un membru al acesteia (*i.e.* al organizației criminale – *n.a.*) în interesul ei sau de o persoană care nu este membru al organizației respective, la însărcinarea acesteia.”¹¹⁶² Din această normă ar rezulta că, în cazul organizației criminale, doar membrul acesteia poate comite o infracțiune în interesul

¹¹⁵⁹ Timofei C. Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 6, p. 56-61.

¹¹⁶⁰ Nastas I. *Coruperea pasivă și coruperea activă în reglementarea legislației penale a Republicii Moldova* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2010, p. 162. 196 p.

¹¹⁶¹ *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

¹¹⁶² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

organizației criminale. În ceea ce privește persoana, care nu este membru al organizației criminale, din alin. (2) art. 47 CP RM ar rezulta că această persoană poate săvârși infracțiunea doar la însărcinarea organizației criminale, nu și în interesul acesteia. Totuși, această concluzie nu este întemeiată, deoarece alin. (2) art. 47 CP RM descrie ipotezele în care infracțiunea este comisă *de o organizație criminală*. În consecință, în cazul organizației criminale, membrul acesteia poate comite o infracțiune la însărcinarea organizației criminale. Totodată, persoana, care nu este membru al organizației criminale, poate comite infracțiunea în interesul organizației criminale. În cazuri de o asemenea natură se va considera că infracțiunea a fost săvârșită nu de organizația criminală, dar de membrul acesteia sau de o persoană care nu este membru al organizației criminale. În proiectul, ce a premers Legii nr. 50/2012, definiția noțiunii „criminalitate organizată” din art. 2 a avut următorul conținut: „fenomenul social care asamblează totalitatea grupurilor și organizațiilor criminale organizate, activitatea criminală a acestora, *actele și faptele infracționale comise de membrii grupurilor și organizațiilor criminale, așa cum și de o persoană care nu este membru al organizației respective la însărcinarea sau în interesul acestei grupări criminale* (evid. ns.), precum și actele preparatorii ale grupurilor criminale și ale membrilor acestora în vederea comiterii infracțiunilor.”¹¹⁶³ Ideea, pe care am evidențiat-o, corespunde concluziei noastre de mai sus. În pofida faptului că această idee este corectă, ea nu a fost susținută. În Raportul Comisiei juridice, numiri și imunități a Parlamentului Republicii Moldova asupra proiectului respectiv, se menționează fără temeii: „La art. 2 noțiunea propusă a criminalității organizate prezintă un caracter ambiguu, fapt ce poate crea interpretări confuze. Concomitent sintagma „așa cum și de o persoană care nu este membru al organizației respective la însărcinarea sau în interesul acestei grupări criminale”, se va revizui prin prisma prevederilor art. 47 Cod penal, din care rezultă expres că persoana, care nu este membru al organizației criminale, comite infracțiunea numai la însărcinarea acesteia, dar nu și în interesul ei. Potrivit prevederilor menționate, în interesul organizației criminale comite infracțiunea doar membrul ei.”¹¹⁶⁴

Lipsa de temeii a acestei constatări o confirmă recomandarea din pct. 8 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 11/2014: „[...] Circumstanța agravantă specificată la art. 324 alin. (3) lit. c) CP RM va fi reținută la încadrare indiferent dacă coruptul este un membru al grupului criminal organizat sau al organizației criminale (din proprie inițiativă sau la însărcinarea acestor entități

¹¹⁶³ *Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. Proiect.* Disponibil: <http://parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=38a1bcbb-f93a-4299-b9d4-5d4618e8a41a>

¹¹⁶⁴ *Raport la proiectul de Lege privind prevenirea și combaterea criminalității organizate nr. 2714 din 09.12.2011.* Disponibil: <http://parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=38a1bcbb-f93a-4299-b9d4-5d4618e8a41a>

criminale) sau nu este membru al grupului criminal organizat sau al organizației criminale, acționând la însărcinarea acestora.”¹¹⁶⁵ În același făgaș se pronunță V. Stati: „În ce privește circumstanța agravantă consemnată la lit. b) alin. (3) art. 333 CP RM, precizăm doar că infracțiunea poate fi săvârșită în interesul unei organizații criminale atât de către un membru al acesteia (din proprie inițiativă sau la însărcinarea organizației respective), cât și de către o persoană care nu este membru al organizației criminale (la însărcinarea acesteia). Aceleași principii pot fi aplicate la interpretarea noțiunii „în interesul unui grup criminal organizat”.”¹¹⁶⁶

Așadar, formularea, folosită în lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM, diferă de formularea „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală” care este utilizată în lit. c) alin. (2) art. 140¹, lit. k) alin. (2) art. 151, lit. a) alin. (4) art. 158, lit. a) alin. (3) art. 164, lit. a) alin. (3) art. 165, lit. a) alin. (3) art. 168, lit. b) alin. (3) art. 179, lit. b) alin. (3) art. 185¹, lit. c) alin. (7) art. 185¹, lit. b) alin. (3) art. 186, lit. b) alin. (3) art. 187, lit. b) alin. (3) art. 188, lit. a) alin. (3) art. 189, alin. (3) art. 190, alin. (3) art. 191 etc. din CP RM. Nu întotdeauna infracțiunea, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, este o infracțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală. În susținerea acestei idei, prezentăm reflecțiile lui I. Selevestru: „Din alin. (2) art. 47 CP RM rezultă că alin. (3) art. 191 CP RM este aplicabil dacă infracțiunea prevăzută la alin. (1), (2) sau (2¹) art. 191 CP RM a fost săvârșită de persoana care nu este membru al organizației criminale, la însărcinarea acesteia. În lipsa unei astfel de însărcinări, respectiva persoană nu va răspunde în baza alin. (3) art. 191 CP RM, chiar dacă va acționa în interesul organizației criminale.”¹¹⁶⁷ O opinie similară are C. Timofei.¹¹⁶⁸

Indiferent dacă luarea de mită sau darea de mită în interesul grupului criminal organizat sau al organizației criminale este comisă de un membru al acestui grup / al acestei organizații sau de o persoană din afara acestui grup / acestei organizații, aplicarea lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM exclude referirea la alin. (2) art. 42 CP RM. V. Berliba susține just: „În cazul constatării unei participații penale (art. 41 CP RM), acțiunile autorului

¹¹⁶⁵ Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248

¹¹⁶⁶ Stati V. Luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. Chișinău: CEP USM, 2013, nr. 8, p. 96-106.

¹¹⁶⁷ Selevestru I. Circumstanțele agravante prevăzute la lit. b) și d) alin. (2) și la alin. (3) art. 191 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*. Chișinău: CEP USM, 2015, nr. 11, p. 126-140.

¹¹⁶⁸ Timofei C. Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 6, p. 56-61.

sunt încadrate numai în baza normei de incriminare, fără trimitere la norma de extindere a incriminării, deoarece acesta realizează activitatea tipică descrisă în dispoziția articolului din p.s. a Codului penal.”¹¹⁶⁹ S. Copețchi și I. Hadîrcă afirmă similar: „Comportamentul autorului trebuie calificat doar potrivit normei concrete ce sancționează fapta prejudiciabilă comisă, fără a fi necesară trimiterea către norma de la alin. (2) art. 42 CP RM. Invocarea suplimentară a normei de la alin. (2) art. 42 CP RM nu ar face mai completă calificarea, ci, din contra, mai anevoioasă; or, este clar de la sine că, la adoptarea normei din p.s. a Codului penal, legiuitorul descrie comportamentul autorului.”¹¹⁷⁰ Atât în lit. b) alin. (3) art. 333 CP RM, cât și în lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM se menționează: „săvârșite (evid. ns.) în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale”. Doar autorul (coautorul) săvârșește infracțiunea. Organizatorul, instigatorul sau complicele contribuie la săvârșirea infracțiunii. Aplicarea răspunderii conform lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM nu exclude individualizarea pedepselor prevăzute de alin. (3) art. 333 sau alin. (3) art. 334 CP RM în funcție de gradul prejudiciabil al formei de participare menționate în aceste norme. Pedepsa aplicată pentru săvârșirea infracțiunii în interesul unui grup criminal organizat ar trebui să fie mai blândă în comparație cu pedeapsa aplicată pentru comiterea infracțiunii în interesul unei organizații criminale.

În cazurile în care luarea de mită sau darea de mită, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, presupune săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, nu este necesară invocarea lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM. Conform acestei norme, „la stabilirea pedepsei se consideră circumstanță agravantă [...] săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare”. Dimpotrivă, lit. c) alin. (1) art. 77 CP RM trebuie invocată dacă luarea de mită sau darea de mită, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, nu presupune săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală.

În încheiere, menționăm că lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM nu poate fi aplicată dacă luarea de mită sau darea de mită se comite în: a) interesul personal al făptuitorului; b) interesul personal al unuia dintre membrii grupului criminal organizat sau al organizației criminale; c) interesul unui grup sau al unei organizații care nu îndeplinește exigențele stabilite în art. 46 sau 47 CP RM; d) interesul unei terțe persoane fizice sau juridice.

¹¹⁶⁹ Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009, p. 234. 860 p.

¹¹⁷⁰ Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea acțiunilor/inacțiunilor participanților la infracțiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, № 12, p. 35-44.

5.3. Concluzii la Capitolul 5

După ce am analizat agravantele infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, punctăm anumite concluzii:

1) infracțiunile prevăzute la art. 333 CP RM au nu pur și simplu un subiect special. Ele au o componență specială;

2) având în vedere prevederea art. 41 CP RM, persoanele, care nu au calitatea specială cerută de art. 333 CP RM, vor răspunde nu pentru o infracțiune distinctă – organizarea luării de mită, instigarea la luarea de mită sau complicitatea la luarea de mită. Ele vor răspunde pentru participare la luarea de mită;

3) dacă coautorul a început realizarea laturii obiective a luării de mită sau dării de mită, el va fi liberat de răspundere penală în baza art. 56 CP RM numai dacă a întreprins toate măsurile ce depindeau de el pentru a preîntâmpina comiterea infracțiunii de către alt coautor sau alți coautori;

4) prevederile de la alin. (2) și (5) art. 42 CP RM sunt vulnerabile sub aspectul corespunderii acestora regulii prevăzute de alin. (2) art. 3 CP RM;

5) săvârșind infracțiunea prevăzută la lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM, persoana mituită sau mituitorul urmărește ca grupul criminal organizat sau organizația criminală să-și realizeze doleanța, necesitatea, trebuința pe calea luării sau dării de către făptuitor a remunerației ilicite, pentru ca persoana mituită să îndeplinească sau nu, să întârzie sau să grăbească îndeplinirea unei acțiuni fiind în exercițiul funcției sale sau contrar acesteia fie în cadrul unui eveniment sportiv sau al unui eveniment sportiv de pariat;

6) nu întotdeauna infracțiunea, săvârșită în interesul unui grup criminal organizat sau al unei organizații criminale, este o infracțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

7) indiferent dacă luarea de mită sau darea de mită în interesul grupului criminal organizat sau al organizației criminale este comisă de un membru al acestui grup / al acestei organizații sau de o persoană din afara acestui grup / acestei organizații, aplicarea lit. b) alin. (3) art. 333 sau lit. b) alin. (3) art. 334 CP RM exclude referirea la alin. (2) art. 42 CP RM.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În urma studiului pe care l-am efectuat, este necesar să formulăm următoarele *concluzii generale*:

1) nu poate exista un conținut universal al noțiunii de corupție care să satisfacă cerințele tuturor actelor normative care o vizează. Corupția este un fenomen al cărui conținut trebuie stabilit în funcție de timpul, locul și contextul în care acesta se manifestă;

2) faptele penale și faptele contravenționale, enumerate în alin. (2) și (3) art. 44 al Legii nr. 82/2017, formează conținutul noțiunii de corupție în sensul acestei legi. Toate celelalte fapte exced sfera noțiunii în cauză. Asumează această este interpretarea pe care o oferă legislația în vigoare a Republicii Moldova;

3) corupția în sectorul privat se exprimă în utilizarea funcției în cadrul entităților private, contrar legii, în interes privat. Într-un astfel de caz, prin „interes privat” se are în vedere nu interesul entității private în care coruptul își desfășoară activitatea. Interesul privat, care se află la baza utilizării funcției în cadrul entităților private, contrar legii, este un interes eminent și ilegal;

4) libertatea de întreprinzător, în particular, și libertatea economică, în general, nu are un caracter absolut. În cazul în care, sub paravanul exercitării acestei libertăți, se comit abuzuri care posedă un suficient grad de pericol social, apare temeiul intervenției dreptului penal. Nu doar sectorul public, ci și sectorul privat poate fi supus acestei intervenții care are conotația de ultim resort;

5) obiectul material sau imaterial este un semn secundar obligatoriu al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM. Dacă acest semn lipsește, atunci fapta nu poate fi calificată în baza art. 333 sau a art. 334 CP RM;

6) pentru ca acțiunea să fie ilegală în sensul art. 333 și 334 CP RM, interesul făptuitorului trebuie să fie în dezacord cu interesul organizației comerciale, obștești ori al unei alte organizații nestatale, pe care făptuitorul remunerat o reprezintă sau al cărei reprezentant este remunerat de către făptuitor;

7) persoana, care exercită în fapt, nu și în drept, atribuțiile de arbitru ales sau numit să soluționeze prin arbitraj un litigiu, de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească ori o altă organizație nestatală, de persoană care lucrează pentru o astfel de organizație ori de participant la un eveniment sportiv de pariat, nu poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 333 CP RM;

8) prin „provocarea unei fapte prevăzute de legea penală” trebuie de înțeles fapta provocatorului de inițiere a săvârșirii infracțiunii ce urmează a fi imputată persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea infracțiune, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea infracțiunii a fost inițiată de către provocator pentru a crea o aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele;

9) transmiterea de către mijlocitor a obiectului material (imaterial) al luării de mită sau a dării de mită nu poate fi calificată conform alin. (5) art. 42 și art. 333 CP RM sau conform alin. (5) art. 42 și art. 334 CP RM.

Venim cu următoarele **recomandări** de perfecționare a legislației și a actelor de interpretare a legii penale:

1) completarea definiției noțiunii „integritate în sectorul privat”, formulate în art. 3 al Legii nr. 82/2017: după cuvintele „organizațiilor comerciale” să fie introdus textul „*a organizațiilor obștești sau a altor organizații nestatale*”;

2) completarea art. 21 cu două alineate:

„(3²) În cazul în care subiect al infracțiunii este persoana împuternicită cu funcții de conducere în sensul alin. (3¹) din prezentul articol, aceasta se asimilează cu administratorul de fapt al persoanei juridice.

(3³) Administrator de fapt al persoanei juridice este persoana fizică care nu deține o funcție în organul de conducere al persoanei juridice în cauză și care nu este investită în modul stabilit de lege cu dreptul de a exercita funcții sau acțiuni administrative de dispoziție ori organizatorico-economice în cadrul acestei persoanei juridice, dar care determină în fapt deciziile luate de persoana juridică în cauză, datorită participării prevalente la capitalul autorizat al acesteia sau a altor circumstanțe”;

3) completarea art. 35 CP RM cu litera f¹) „provocare”;

4) completarea Capitolului III din partea generală a Codului penal cu art. 40² „Provocare” cu următorul conținut:

„(1) Nu constituie infracțiune fapta, prevăzută de legea penală, în cazul în care o altă persoană a provocat săvârșirea acesteia.

(2) Fapta se consideră săvârșită în rezultatul provocării dacă provocatorul a inițiat săvârșirea ei pentru a o imputa persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea faptă, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea faptei a fost inițiată de către provocator pentru a crea o

aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele”;

5) completarea alin. (2) art. 42 CP RM astfel încât, după textul „[...] prezentul cod.” să fie introdusă o propoziție nouă: *„De asemenea se consideră autor persoana care are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din partea specială a legii penale, și care săvârșește infracțiunea prin intermediul unei persoane care nu posedă o astfel de calitate”;*

6) completarea alin. (5) art. 42 CP RM astfel încât, între cuvintele „[...] sau instrumente...” și „[...] ori înlăturare de obstacole [...]” să fie inclus textul „[...], transmiterea obiectului material (imaterial) al infracțiunii (în cazul în care această acțiune nu presupune executarea integrală sau parțială a laturii obiective a infracțiunii) [...]”;

7) completarea art. 42 CP RM cu alineatul nou (5¹): *„Se consideră organizator, instigator sau complice persoana care nu are calitatea specială a subiectului infracțiunii, cerută de norma din partea specială a prezentului cod, și care participă la procesul de săvârșire a infracțiunii de către persoana care posedă o astfel de calitate”;*

8) completarea Codului penal cu articolul 310¹ *„Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală”, cu următoarea dispoziție și sancțiune:*

„Provocarea unei fapte prevăzute de legea penală, adică inițierea săvârșirii infracțiunii ce urmează a fi imputată persoanei provocate care, înainte de contactul cu provocatorul, nu fusese predispusă să comită acea infracțiune, cu condiția că persoana provocată nu conștientizează că săvârșirea infracțiunii a fost inițiată de către provocator pentru a crea o aparență, o falsă reprezentare cu privire la săvârșirea infracțiunii de către persoana provocată, și pentru a-i prejudicia prin aceasta interesele, dacă acțiunea de provocare a unei fapte prevăzute de legea penală nu întrunește elementele infracțiunilor prevăzute la art. 310-312 sau art. 328 CP RM,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 650 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani”;

9) modificarea în modul următor a alin. (4) art. 334: *„Persoana care a dat mită este liberată de răspundere penală dacă mita i-a fost extorcată. Persoana care a luat sau a dat mită este liberată de răspundere penală dacă persoana s-a autodemunțat în condițiile stabilite de art. 264 din Codul de procedură penală”;*

10) completarea sancțiunilor din art. 333 CP RM cu următoarele texte:

– „, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 9000 la 11000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (1));

– „ , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 12000 la 15000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (2));

– „ , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 14000 la 17000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice” (alin. (3));

– „ , iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 4000 la 7000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate” (alin. (4));

11) completarea explicației din pct. 17 din Hotărârea Plenului CSJ nr. 23/2004, astfel încât după textul „...drept sustragere prin furt.” să fie introdusă propoziția: „*Ca furt trebuie calificată și sustragerea bunurilor la care mijlocitorul fictiv a obținut acces după ce le-a primit de la mituitor (corupător; cumpărătorul de influență) pentru a le transmite persoanei mituite (persoanei corupte; traficantului de influență). În acest caz, condiția obligatorie este ca intenția de a sustrage bunurile să apară la mijlocitorul fictiv după ce ele i-au fost transmise, nu înainte de aceasta*”.

Avantajele recomandărilor, prezentate mai sus, se remarcă în următoarele domenii:

a) domeniul legislativ: i) noțiunea „integritate în sectorul privat”, formulată în art. 3 al Legii nr. 82/2017, ar fi armonizată cu prevederile art. 124, 333 și 334 CP RM; ii) ar fi reglementată răspunderea administratorului de fapt al persoanei juridice; iii) ar fi consacrat normativ pericolul social al provocării săvârșirii unei infracțiuni, precum și al mijlocirii săvârșirii unei infracțiuni; iv) în sancțiunile art. 333 CP RM s-ar lua în considerare posibilitatea evoluării unei persoane juridice ca administrator al unei alte persoane juridice etc.;

b) domeniul jurisprudențial: ar fi facilitată disocierea de către instanțele de judecată a furtului de mijlocirea fictivă a mituirii;

c) domeniul economic: ar fi evitate cheltuielile legate de admiterea de erori judiciare în legătură cu calificarea faptelor în baza art. 333 și 334 CP RM.

Planul cercetării de perspectivă cuprinde trei repere:

1) aprofundarea analizei persoanei juridice ca subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM, a provocării acestor infracțiuni, precum și mijlocirii infracțiunilor prevăzute la art. 333 și la art. 334 CP RM;

2) examinarea posibilității săvârșirii luării de mită sau a dării de mită în interesul statului, al unei organizații internaționale sau al societății;

3) elaborarea unui ghid metodic, destinat procurorilor / judecătorilor / avocaților, consacrat soluționării problemelor de calificare a faptelor în baza art. 333 și 334 CP RM.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse în limba română

1. *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte*. Disponibil: <https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>
2. Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea Specială: Note de curs. (Ciclul I). Chișinău, 2013. 350 p.* Disponibil: http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal__Partea_speciala_I,_II.pdf
3. Alecu Gh. *Instituții de drept penal. Partea generală și partea specială*. Constanța: Ovidius University Press, 2010. 671 p.
4. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
5. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p.
6. Bejan O. Trăsăturile definitorii ale corupției. În: *Legea și viața*, 2005, nr. 8, p. 49-54.
7. Bogdan S. *Drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Cluj-Napoca: Sfera Juridică, 2006. 306 p.
8. Boga M.C., Neicuțescu O. Corupția – considerații criminologice. În: *Devianță și criminalitate: evoluție, tendințe și perspective*. București: Universul Juridic, 2016, p. 245-250.
9. Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
10. Borodac A., Bujor V., Brînza S. et al. *Drept penal. Partea generală*. Chișinău: Știința, 1994. 368 p.
11. Boroș A. *Drept Penal. Partea specială*. București: C.H. Beck, 2006. 696 p.
12. Boroș A. *Drept penal. Partea specială. Conform Noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2016. 920 p.
13. Botezatu I. Examinarea unor probleme legate de latura subiectivă și subiectul escrocheriei (art. 190 C.pen. RM) (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2010, nr. 7-8, p. 64-70.
14. Botezatu I. *Răspunderea penală pentru escrocherie*. Chișinău: CEP USM, 2010. 302 p.
15. Botnarenco M. Subiectul infracțiunii de hărțuire sexuală. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2014). Vol. 2. Rezumate ale comunicărilor. Științe sociale*. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 103-107.
16. Botnaru S., Buravenco Iu. Unele reflecții asupra persoanelor juridice ca subiect al infracțiunii. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 11. p. 28-33.
17. Brînza C. Aspectele de drept penal ale provocării luării de mită sau a dării de mită. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 3, p. 184-197.
18. Brînza C. Autodenunțarea mituitorului ca temei de liberare a acestuia de răspundere penală. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20 th July, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 32-36.
19. Brînza C. Categoriile obiectului material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 308-318.
20. Brînza C. Conceptul de corupție în sectorul privat. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 8, ч. 3, p. 76-86.

21. Brînza C. Conexitatea luării de mită cu traficul de influență: considerații teoretice și practice. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 263-266.
22. Brînza C. Corupția în sectorul privat: analiza de drept penal comparat. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th August, 2018)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2018, p. 21-26.
23. Brînza C. Corupția în sectorul privat: aspecte de drept penal comparat. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 8, ч. 3, p. 87-95.
24. Brînza C. Efectele lipsei calității speciale a subiectului infracțiunilor prevăzute la art. 333 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2021, nr. 3, p. 103-115.
25. Brînza C. Exorcizarea mitei ca temei de liberare a mituitorului de răspundere penală. În: *Modern Scientific Challenges and Trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20 th July, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 26-31.
26. Brînza C. Implicații penale ale statutului juridic al administratorului și al lichidatorului. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2020, p. 22-25.
27. Brînza C. Latura obiectivă a luării de mită și a dării de mită. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (7-9 June, 2021)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2021, p. 44-50.
28. Brînza C. Luarea de mită și darea de mită săvârșite de două sau mai multe persoane. În: *Polish Science Journal*, 2019, Issue 7, p. 45-59.
29. Brînza C. Mijlocirea luării de mită sau a dării de mită. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2020, nr. 8, p. 138-151.
30. Brînza C. Monedele virtuale ca remunerație ilicită în cazul luării de mită și al dării de mită. În: *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice: Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, ediția a 7-a, 26 februarie 2021*. Chișinău: S.n., 2021, p. 277-280.
31. Brînza C. Motivul și scopul luării de mită și ale dării de mită. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 6, Part 3, p. 90-96.
32. Brînza C. Obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul XVI din partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 55-67.
33. Brînza C. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 334 din Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (30th August, 2020)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2020, p. 68-76.
34. Brînza C. Obiectul material sau imaterial al infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită: considerații introductive. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie”, 25-26 martie 2021*. Chișinău: CEP USM, 2021, p. 300-307.
35. Brînza C. Reflecții cu privire la conținutul noțiunii de corupție. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 3, p. 146-159.
36. Brînza C. Semnificația sintagmei „ce nu i se cuvin” din dispozițiile art. 333 și 334 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferință științifică națională cu participare*

- internațională: *Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2019, p. 147-151.
37. Brînza C. Statutul juridic al unor categorii de persoane din perspectiva alin. (2) art. 123 și art. 124 din Codul penal. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”, 2021, nr. 8, p. 105-113.
 38. Brînza C. Vinovăția în cazul infracțiunilor de luare de mită și de dare de mită. În: *Revista Națională de Drept*, 2021, nr. 1, p. 98-109.
 39. Brînza S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p.
 40. Brînza S. Răspunderea pentru omorul săvârșit din interes material (lit. b) alin. (2) art. 145 CP RM): examinarea unor aspecte controversate. În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr. 10, p. 5-11.
 41. Brînza S., Stati V. Abuzul de putere sau abuzul de serviciu săvârșit din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane: controverse și soluții. În: *Polish Science Journal*, 2021, Issue 3, Part 4, p. 147-159.
 42. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1062 p.
 43. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1322 p.
 44. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
 45. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
 46. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
 47. Brutaru V., Daneș Șt., Duvac C. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. IV*. București: Universul Juridic, 2016. 892 p.
 48. Buga L. Cu privire la unele aspecte legate de definirea mobilului infracțiunii. În: *Jurnalul juridic național: teorie și practică*, 2020, nr. 6, p. 54-61.
 49. Buguță E. Accepțiuni ale definirii fenomenului corupției. În: *Anuarul Științific al Institutului de Relații Internaționale din Moldova*, vol. VI. Chișinău: IRIM, 2008, p. 255-261.
 50. Caian G. *Conținutul constitutiv al dării de mită – Art. 255 C.p. și Art. 8 din Legea 78/2000*. În: *Revista de Științe Juridice*, 2008, nr. 1, p. 148-156.
 51. Caian G. *Conținutul constitutiv al infracțiunii de luare de mită*. În: *Revista de Științe Juridice*, 2007, nr. 2, p. 133-143.
 52. Ciobanu I., Nastas I. Trăsăturile definitorii ale obiectului coruperii pasive. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2007, nr. 3, p. 120-128.
 53. Cioclei V. *Mobilul în conduita umană*. București: All Beck, 1999. 318 p.
 54. Ciorba A. Motivul special al infracțiunii și tipul intenției. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th April, 2019)*. Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2019, p. 120-122.
 55. *Clasificarea sportivă unică A Republicii Moldova (anii 2018-2021)*. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/clasificare_18-21.pdf
 56. Coca G. Niște gânduri despre corupție. În: *Devianță și criminalitate: evoluție, tendințe și perspective, Vol. II*. București: Universul Juridic, 2017, p. 245-250.
 57. *Codicele penal și Codicele de procedură criminală*. București: Editura Librăriei Leon Alcalay, 1895. 614 p.

58. Codul administrativ al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 309-320.
59. Codul civil al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 82-86.
60. Codul contravențional al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 3-6.
61. Codul de etică al Federației Moldovenești de Fotbal. Disponibil: <https://fmf.md/cdn/docs/CODUL%20DE%20ETICA%20AL%20FEDERATIEI%20MOLDOVENESTI%20DE%20FOTBAL%202015.PDF>
62. Codul de guvernanță corporativă al Băncii Comerciale „Moldindconbank” S.A.. Disponibil: <https://www.micb.md/img/n-info-doc/codul-guvernare-corporativa.pdf>
63. Codul de guvernanță corporativă al BC „EuroCreditBank” S.A. Disponibil: <https://www.ecb.md/upload/info/management/iiha9n72fb.pdf>
64. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 104-110.
65. Codul fiscal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 62.
66. Codul muncii al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.
67. *Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html
68. *Codul penal al Regatului Belgiei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html
69. *Codul penal al Regatului Spaniei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html
70. *Codul penal al Republicii Austria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
71. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html
72. *Codul penal al Republicii Croația*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html
73. *Codul penal al Republicii Estonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html
74. *Codul penal al Republicii Federale Germania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html
75. *Codul penal al Republicii Franceze*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html
76. *Codul penal al Republicii Letonia*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html
77. *Codul penal al Republicii Lituania*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Lituania-RO.html
78. Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
79. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: *Вестник Советулуй Сунрем ал PCCM*, 1961, № 10.
80. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A. Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.
81. Codul penal al României din 17.03.1936. În: *Monitorul Oficial al României*, 1936, nr. 65.
82. Codul penal al României din 21.07.1968. În: *Buletinul Oficial*, 1968, nr. 79-79bis.
83. Codul penal al României din 28.06.2004. În: *Monitorul Oficial al României*, 2004, nr. 575.

84. Codul penal al României din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr. 510.
85. *Codul penal al Ungariei*. Disponibil: codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html
86. Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1.
87. *Convenția civilă privind corupția și raportul explicativ*. Disponibil: cj.md/uploads/ETS-174-Convent-civila-privind-coruptia-si-Raport-Explicativ.pdf
88. *Convenția nr. 1950 din 04.11.1950 pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/285802/>
89. Copețchi S. Provocarea infracțiunii în contextul măsurilor speciale de investigație (II). În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2017, nr. 3, p. 18-25.
90. Copețchi S., Hadîrcă I. Calificarea acțiunilor/inacțiunilor participanților la infracțiune. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 12, p. 35-44.
91. Copețchi S., Hadîrcă I. *Calificarea infracțiunilor: Note de curs*. Chișinău: Tipografia Centrală. 352 p.
92. Crăciun V. Articolul 50 Cod penal. Succinte considerații. În: *Penalmente relevant*, 2016, nr. 1, p. 50-66.
93. Cullenberg J.J. Van, Scholten O., Noomen G.W. *Știința comunicării*. București: Humanitas, 1998. 312 p.
94. Cușnir V. *Corupția: reglementări de drept, activități de prevenire și combatere. Partea I*. Chișinău: Academia de Poliție Ștefan cel Mare, 1999. 155 p.
95. Cușnir V. Fenomenul corupției: între percepție și reacție socială. În: *Akadememos*, 2015, nr. 4, p. 97-105.
96. Cușnir V. *Incrimnarea corupției în legislația penală a Republicii Moldova / Autoreferat al tezei de doctor habilitat în drept*. Chișinău, 2005. 58 p.
97. Dabu V., Gușanu A.-M. Latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Revista de Drept Penal*, 2014, nr. 1, p. 26-52.
98. Dabu V., Radu L. Unele considerații privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită în noul Cod penal. În: *Pro Lege*, 2012, nr. 3, p. 38-90.
99. Danileț C. *Corupția și anticorupția în sistemul juridic*. București: C.H. Beck, 2009. 209 p.
100. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 25.05.2016. Dosarul nr. 1a-231//2015*. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8a675de2-3d39-e611-a9ba-005056a5fb1a
101. *Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 16.08.2016. Dosarul nr. 1r-144/2016*. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/9e0a4c2b-3074-e611-9a6d-005056a5d154
102. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 13.08.2013. Dosarul nr. 1ra-697//2013*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=534
103. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 16.12.2020. Dosarul nr. 1ra-2231/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=17623
104. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19.08.2020. Dosarul nr. 1ra-1697/2020*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=16539
105. *Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26.12.2017. Dosarul nr. 1ra-1684/2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=10142
106. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-726//2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6582
107. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 31.05.2016. Dosarul nr. 1ra-726//2016*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=6582
108. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 08.08.2017. Dosarul nr. 1ra-1201//2017*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9326
109. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 13.12.2011. Dosarul nr. 1ra-681/2011*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/

110. *Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 09.07.2010. Dosarul nr. Ira-776/2010.* http://jurisprudenta.csj.md/archive_courts/cauta/
111. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 66 din 19.06.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 79a/2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.
112. Decizia Curții Constituționale A Republicii Moldova nr. 74 din 09.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 349 alin. (1¹) din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 424-429.
113. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 68 din 14.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 87g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 362¹ din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 230-237.
114. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 75 din 21.05.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 94g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 335 alin. (1) din Codul penal (abuzul de serviciu în domeniul privat). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 230-237.
115. Decizia Curții Constituționale a României nr. 2 din 15.01.2014 cu privire la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. I pct. 5 și art. II pct. 3 din Legea pentru modificarea și completarea unor acte normative și a articolului unic din Legea pentru modificarea art. 253¹ din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr. 71.
116. Decizia Curții Constituționale a României nr. 390 din 02.07.2014 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 38 alin. (1) și art. 42 din Legea privind parteneriatul public-privat. În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr. 532.
117. Decizia Curții Constituționale a României nr. 603 din 06.10.2015 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 301 alin. (1) și art. 308 alin. (1) din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2015, nr. 845.
118. Decizia Curții Constituționale a României nr. 400 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 132 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. În: *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr. 639.
119. Decizia Curții Constituționale a României nr. 405 din 15.06.2016 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 246 din Codul penal din 1969, ale art. 297 alin. (1) din Codul penal și ale art. 132 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție. În: *Monitorul Oficial al României*, 2016, nr. 517.¹
120. Decizia Curții Constituționale nr. 100 din 03.10.2019 de inadmisibilitate a sesizării nr. 117g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 313 din Codul contravențional. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 320-325.
121. *Decizia-cadru 2003/568/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 22.07.2003 privind combaterea corupției în sectorul privat.* Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003F0568&from=RO>
122. Diaconescu Gh., Duvac C. *Tratat de drept penal. Partea specială.* București: C.H. Beck, 2009. 1158 p.
123. Diaconescu H. *Infrațiunile de corupție și cele asimilate sau în legătură cu acestea.* București: All Beck, 2005. 580 p.
124. Dinuică D., Guiu M.K. Luarea de mită în noul Cod penal. În: *Revista Universul Juridic*, 2015, nr. 6, p. 45-53.
125. *Directiva (UE) 2015/849 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 20.05.2015 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor*

- sau finanțării terorismului, de modificare a Regulamentului (UE) nr. 648/2012 al Parlamentului European și al Consiliului Uniunii Europene și de abrogare a Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene și a Directivei 2006/70/CE a Comisiei Europene. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=RO>
126. Directiva (UE) 2018/843 a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene din 30.05.2018 de modificare a Directivei (UE) 2015/849 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului, precum și de modificare a Directivelor 2009/138/CE și 2013/36/UE. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=RO>
127. Dobre S.D. *Infrațiunile de luare și dare de mită în sfera normativă actuală* / Teză de doctorat. București, 2018. 234 p.
128. Dobrinoiu V. *Corupția în dreptul penal român*. București: Atlas Lex, 1995. 336 p.
129. Dobrinoiu V. *Traficarea funcției și a influenței în dreptul penal*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1983. 239 p.
130. Dobrinoiu V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999. 576 p.
131. Dogaru M. *Răspunderea penală a persoanelor juridice* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2019. 213 p.
132. Domocoș C.A., Ieran C.A.R. Verificarea legalității administrării probelor în cadrul procedurii de cameră preliminară. Aspecte controversate. În: *Revista Universul Juridic*, 2018, nr. 4, p. 97-111.
133. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. V. 4. Partea specială*. București: Editura Academiei, 1972. 1035 p.
134. Doseanu R. *Infrațiunea de luare de mită*. În: *Revista Universul Juridic*, 2015, nr. 9, p. 55-104.
135. Dungan P. *Participația penală atipică*. În: *Doctrină și jurisprudență*, 2005, nr. 2, p. 72-107.
136. Dungan P., Medeanu T., Pașca V. *Drept penal: partea specială: prezentare comparativă a noului Cod penal și a Codului penal din 1968. Vol. II*. București: Universul Juridic, 2013. 590 p.
137. Filipaș A. *Drept penal român. Partea specială*. București: Universul Juridic, 2008. 512 p.
138. Gațcan I. *Corupția ca fenomen social: particularități ale manifestării în Republica Moldova* / Teză de doctor în sociologie. Chișinău, 2015. 188 p.
139. Gavajuc S. *Răspunderea penală pentru remunerații ilicite în îndeplinirea lucrărilor de deservire a populației* / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2016. 170 p.
140. Ghigheci C., Lupea A.D. *Distincția dintre grupul infracțional și asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni*. În: *Caiete de Drept Penal*, 2011, nr. 4, p. 26-35.
141. Grama M. *Cazuri speciale de complicitate*. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2019, nr. 8, p. 51-59.
142. Grama M. *Participanții la infracțiune și particularitățile răspunderii lor*. Chișinău: USM, 2003. 202 p.
143. Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 328 p.
144. Grama M., Botnaru S., Șavga A. et al. *Drept penal: partea generală. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2012. 335 p.
145. Hadîrcă I. *Răspunderea penală pentru infracțiunile săvârșite în sfera circulației substanțelor narcotice, psihotrope, a analoagelor și precursorilor acestora*. Chișinău: CEP USM, 2008. 281 p.

146. Hotărârea Comisiei Naționale a Pieței Financiare nr. 67/10 din 24.12.2015 cu privire la aprobarea Codului de guvernare corporativă. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 49-54.
147. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 1 din 11.01.2001 privind controlul constituționalității dispozițiilor art. 183 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 8-10.
148. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 4 din 22.04.2013 pentru controlul constituționalității Decretelor Președintelui Republicii Moldova nr. 534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menținerea în funcție a Prim-ministrului demis prin moțiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupție) din data de 8 martie 2013 până la formarea noului Guvern, și nr. 584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcția de Prim-ministru (Sesizarea nr. 10a/2013). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 97-103.
149. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 7 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 325 din 23 decembrie 2013 privind testarea integrității profesionale (Sesizarea nr. 43a/2014). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 115-123.
150. Hotărârea a Republicii Moldova nr. 10 din 10.05.2016 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 345 alin. (2) din Codul contravențional (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr. 26g/2016 și nr.34g/2016). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 204-205.
151. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22 din 27.06.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 352-355.
152. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit.d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 27-32.
153. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 663 din 23.07.2010 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind condițiile de igienă pentru instituțiile medico-sanitare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 131-134.
154. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1001 din 26.12.2011 privind punerea în aplicare a unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr. 238-242.
155. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 325 din 17.04.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul fiscal pentru anii 2018-2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 125-132.
156. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 370 din 21.04.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul achizițiilor publice pentru anii 2018-2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 150-155.
157. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 410 din 07.05.2018 privind aprobarea Planului sectorial de acțiuni anticorupție în domeniul vamal pentru anii 2018-2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 150-155.
158. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 987 din 21.11.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Arbitrajului specializat în domeniul proprietății intelectuale și procedura arbitrală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 411-420.

159. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 988 din 10.10.2018 pentru aprobarea Regulilor de organizare a asistenței medicale primare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 398-399.
160. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 923 din 22.12.2020 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 359.
161. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 421 din 16.12.2004 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției și Planului de acțiuni pentru realizarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a corupției. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 13-16.
162. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 56 din 30.03.2017 privind aprobarea Strategiei naționale de integritate și anticorupție pentru anii 2017-2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 216-228.
163. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 23 din 29.10.2001 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre fabricarea sau punerea în circulație a semnelor bănești false sau a titlurilor de valoare false (art. 236 CP)*. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=245
164. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=230
165. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 5 din 30.03.2009 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru corupere pasivă ori activă*. Disponibil: <http://csj.md/content.php?menu=1442&lang=5>
166. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 11 din 22.12.2014 cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=248
167. *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*. Disponibil: jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
168. Hotca M.A. *Codul penal. Comentarii și explicații*. București: C.H. Beck, 2007. 1593 p.
169. Hotca M.A. *Corupția în mediul privat*. Disponibil: <http://htcp.eu/coruptia-in-mediul-privat/>
170. Hotca M.A. Protecția integrității în mediul privat prin mijloace de drept penal și extrapenal. În: *Revista Română de drept penal al afacerilor*, 2019, nr. 2, p. 11-26.
171. Husti G.M. Formele infracțiunii de luare de mită. În: *Penalmente Relevant*, 2018, nr. 2, p. 48-64.
172. ICCJ. *Decizia nr. 272/2013. Penal. Infracțiuni de evaziune fiscală (Legea 87/1994, Legea 241/2005). Recurs*. Disponibil: <https://legeaz.net/spete-penal-iccj-2013/decizia-272-2013>
173. Ilie S. *Corupția: aspectul criminologic*. Chișinău: ARC, 2000. 220 p.
174. Ilucă D.-M. Reglementarea bitcoin. Aspecte juridice privind utilizarea de bitcoin. În: *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, seria „Științe Juridice”*, 2017, nr. 2, p. 311-326.
175. *Încheierea nr. 127 din 19.10.2012 a Secției penale a Tribunalului Ilfov*. Disponibil: https://www.reportingproject.net/veggiescam/documents/dirty/P22_SENTINTA_ABBAS.pdf
176. *Informația-operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2014*. Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>

177. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2015.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
178. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2016.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
179. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2017.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
180. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2018.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
181. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2019.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
182. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna decembrie 2020.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
183. *Informația operativă privind starea infracționalității (fără clasate) pe teritoriul Republicii Moldova pentru luna martie 2021.* Disponibil: <https://mai.gov.md/ro/date-statistice>
184. *Instituție privată.* Disponibil: https://www.infodebit.md/?info_biz=1&filtru=y&forma=Instituție%20privată
185. *Întreprindere individuală.* Disponibil: https://www.infodebit.md/?info_biz=1&filtru=y&forma=%C3%8Entreprindere%20individuale%20C4%83
186. Ionașcu A. Pericolul social și obiectul infracțiunii de luare de mită. În: *Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM: științe juridice*, 2012, nr. XII, p. 139-141.
187. Legea nr. 845 din 03.01.1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2.
188. Legea nr. 1232 din 15.12.1992 cu privire la bani. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr. 3.
189. Legea nr. 316 din 09.12.1994 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 9.
190. Legea nr. 411 din 28.03.1995 a ocrotirii sănătății. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 34.
191. Legea nr. 900 din 27.06.1996 privind combaterea corupției și protecționismului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 56.
192. Legea nr. 1134 din 02.04.1997 privind societățile pe acțiuni. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 38-39.
193. Legea nr. 793 din 10.02.2000 a contenciosului administrativ. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2000, nr. 57-58.
194. Legea nr. 73 din 12.04.2001 privind cooperativele de întreprinzător. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 49-50.
195. Legea nr. 552 din 18.10.2001 privind evaluarea și acreditarea în sănătate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 155-157.
196. Legea nr. 1007 din 25.04.2002 privind cooperativele de producție. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 71-73.
197. Legea nr. 1453 din 08.11.2002 cu privire la notariat. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 154-157.
198. Legea nr. 428 din 30.10.2003 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 229.
199. Legea nr. 542 din 19.12.2003 pentru ratificarea Convenției civile privind corupția. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 6.
200. Legea nr. 289 din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr. 168-170.

201. Legea nr. 264 din 27.10.2005 cu privire la exercitarea profesiei de medic. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 172-175.
202. Legea nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 127-130.
203. Legea nr. 157 din 06.07.2007 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția penală privind corupția. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.
204. Legea nr. 158 din 06.07.2007 pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106.
205. Legea nr. 23 din 22.02.2008 cu privire la arbitraj. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 88-89.
206. Legea nr. 90 din 25.04.2008 cu privire la prevenirea și combaterea corupției. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 103-105.
207. Legea nr. 10 din 03.02.2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 67.
208. Legea nr. 245 din 02.12.2011 privind modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 25-28.
209. Legea nr. 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 103.
210. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 113-118.
211. Legea nr. 78 din 12.04.2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 99-102.
212. Legea nr. 114 din 18.05.2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.
213. Legea nr. 38 din 21.03.2013 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 75-81.
214. Legea nr. 112 din 02.07.2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 185-199.
215. Legea nr. 69 din 14.04.2016 cu privire la organizarea activității notarilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 277-287.
216. Legea nr. 291 din 16.12.2016 cu privire la organizarea și desfășurarea jocurilor de noroc. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 2-8.
217. Legea nr. 82 din 25.05.2017 a integrității. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 229-243.
218. Legea nr. 120 din 21.09.2017 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 364-370.
219. Legea nr. 100 din 22.12.2017 cu privire la actele normative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.
220. Legea nr. 191 din 27.07.2018 pentru modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 321-332.
221. Legea nr. 133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 467-479.
222. Legea nr. 86 din 11.06.2020 cu privire la organizațiile necomerciale. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr. 193.
223. Legea nr. 550 din 21.07.1995 cu privire la lichidarea băncilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr. 1.
224. Legea nr. 149 din 29.06.2012 a insolvenței. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 193-197.

225. Legea nr. 161 din 18.07.2014 cu privire la administratorii autorizați. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 293-296.
226. Legea nr. 202 din 06.10.2017 privind activitatea băncilor. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 434-439.
227. *Legea privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. Proiect*. Disponibil: <http://parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=38a1bcbb-f93a-4299-b9d4-5d4618e8a41a>
228. Legea României nr. 241 din 15.07.2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale. În: *Monitorul Oficial al României*, 2005, nr. 662.
229. Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. București: Șansa, 1999. 662 p.
230. Lupu M. Considerații privind infracțiunile de dare de mită și luare de mită, având ca obiect o prestație sexuală. În: *Закон и Жизнь*, 2011, nr. 10, p. 54-58.
231. Mădulărescu E. *Traficul de influență. Studiu de doctrină și jurisprudență*. București: Hamangiu, 2006. 159 p.
232. Mareș M. *Darea de mită. Răspunderea penală a companiilor*. Disponibil: <https://www.zf.ro/opinii/mihai-mares-mares-mares-darea-de-mita-raspunderea-penala-a-19421458>
233. Micu C.D. *Infracțiunile de luare și dare de mită reglementate de legislația României / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2014. 194 p.
234. Mihalachi Iu. Controverse privind natura raporturilor juridice dintre administrator și societatea comercială. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr. 1, p. 22-27.
235. Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1999. 358 p.
236. Mocreac T. Extorcarea mitei – circumstanță agravantă a luării de mită. În: *Moldoscopie*, 2000, nr. 2, p. 62-66.
237. *Moneda virtuală și riscuri asociate*. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/monedavirtuala-si-riscuri-asociate>
238. Morei N. Aspecte analitice privind noțiunea agentului provocator și delimitarea acestuia de alți subiecți ai măsurilor speciale de investigare. În: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Vol. 2*. Chișinău: Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, p. 216-221.
239. Morei N. Aspecte introductive privind istoricul apariției și evoluția noțiunii de provocare în procesul penal. În: *Tendențe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători. Vol. 2*. Chișinău: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2017, p. 170-174.
240. Mureșan M. *Aspecte teoretico-normative și practice ale motivului și scopului infracțiunii / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2009. 202 p.
241. Nastas I. *Coruperea pasivă și coruperea activă în reglementarea legislației penale a Republicii Moldova / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2009. 196 p.
242. Nicolae R. *Corupția între privați. Cui îi pasă?* Disponibil: dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamanii/articol/coruptia-intre-privati-cui-ii-pasa
243. Nistoreanu Gh., Boroș A. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002. 580 p.
244. *Nota informativă la Proiectul Legii privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: https://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_5067_NFCivilNew.pdf
245. Novac L. Excluderea probelor – sancțiune unică sau subsumată nulității. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, 2016, Vol. 5, nr. 2, p. 411-425.
246. Obadă D., Cazaciov A. Grupul infracțional organizat în contextul criminalității transnaționale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2018, nr. 2, p. 24-31.

247. *Opinia separată formulată de judecătorul Ghenadie Nicolaev conform alin. (3) art. 340 din Codul de procedură penală, pe cauza penală privind-l pe P.Gh. Dosarul nr. Ira-698/2017.* Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=9253
248. Ordinul Ministerului Justiției nr. 286 din 11.07.2003 privind Regulamentul cu privire la condițiile de efectuare a stagiului în biroul notarului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 170.
249. *Ordinul Ministerului Sănătății nr. 47 din 10.02.2016 cu privire la aprobarea Nomenclatorului prestatorilor privați de servicii de sănătate.* Disponibil: https://msmps.gov.md/sites/default/files/legislatie/ord_47_nomenclatorul_imsprivati_31.10.2019.pdf
250. Papuc Gh. Conceptul combaterii crimei organizate în Republica Moldova. În: *Probleme actuale de prevenire și combatere a criminalității*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare” a M.A.I. al Republicii Moldova, 2004, p. 7-29.
251. Paraschiv G. Considerații asupra unei noi incriminări: „Folosirea abuzivă a funcției în scop sexual”. În: *Dreptul*, 2012, nr. 5, p. 57-63.
252. Păvăleanu V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014. 620 p.
253. Piperea Gh. *Obligațiile și răspunderea administratorilor societăților comerciale. Noțiuni elementare*. București: All Beck, 1998. 252 p.
254. Poalelungi M., Dolea I., Vîzdoagă T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p.
255. Popov R. Analiza particularităților unor categorii de persoane publice în sensul alin. (2) art. 123 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 5, p. 54-58.
256. Popov R. Aplicarea art. 256 și 324 din Codul penal pentru infracțiunile comise de către cei din personalul instituțiilor medico-sanitare sau din personalul instituțiilor de învățământ. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 10, p. 19-28.
257. Popov R. Bunurile ca obiect material sau imaterial al unor infracțiuni legate de corupție: unele probleme de interpretare a legii penale. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2015)*. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 59-62.
258. Popov R. Calificarea juridică a obținerii remunerației ilicite pentru entitatea publică în care făptuitorul își desfășoară activitatea de serviciu. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIV Междунар. научн. конф., 26-27 апреля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий. // Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 4, ч. 9, p. 69-74.*
259. Popov R. Cu privire la interpretarea noțiunii de extorcare, utilizată în alin. (4) art. 325, alin. (4) art. 326 și alin. (4) art. 334 din Codul penal. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Conferința științifică națională cu participare internațională: Științe juridice: Rezumate ale comunicărilor*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 29-32.
260. Popov R. Este oare administratorul insolvenței persoană publică? În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XXIV Междунар. научн. конф. (26-27 апреля 2017 г., Переяслав-Хмельницкий) // Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017, Вып. 4, ч. 9, p. 63-68.*
261. Popov R. Implicațiile completării art. 324 din Codul penal cu alin. (4). În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” (10-11 noiembrie 2015)*. Rezumate ale comunicărilor. Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, p. 62-65.
262. Popov R. Persoana juridică în calitate de subiect al infracțiunilor prevăzute în Cap. XV și XVI din partea specială a Codului penal (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 61-66.

263. Popov R. Subiecții speciali ai infracțiunilor prevăzute în capitolul XVI din partea specială a Codului penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2012, nr. 8, p. 112-128.
264. Popov R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012. 315 p.
265. Radu R.H. *Participația în dreptul penal*. București: C.H. Beck, 2013. 374 p.
266. *Raport de evaluare a conformității sistemului național anticorupție al Republicii Moldova la principalele standarde internaționale în domeniul combaterii a corupției și integrității în sectorul privat*. Disponibil:
https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/raport-de-evaluare-coruptie-privat.html
267. *Raport la proiectul de Lege privind prevenirea și combaterea criminalității organizate nr. 2714 din 09.12.2011*. Disponibil:
<http://parlament.md/LegislationDocument.aspx?Id=38a1bcbb-f93a-4299-b9d4-5d4618e8a41a>
268. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2016)*. Disponibil:
<https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1479&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-CNA-pe-anul-2016>
269. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2017)*. Disponibil:
<https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1823&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-CNA-pe-anul-2017>
270. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2018)*. Disponibil:
https://www.cna.md/public/files/Raport_de_activitate_CNA_2018_.pdf
271. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2019)*. Disponibil:
https://www.cna.md/public/files/Raport_CNA_2019_ro_engl.pdf
272. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (2020)*. Disponibil:
https://www.cna.md/public/files/Raport_CNA_2020.pdf
273. *Raportul de activitate al Centrului Național Anticorupție (perioada 2014-2015)*. Disponibil: <https://www.cna.md/doc.php?l=ro&idc=143&id=1305&t=/Studii-si-analize/Rapoarte-de-activitate/Raport-de-activitate-al-Centrului-National-Anticoruptie-pe-anii-2014-2015>
274. *Răspunderea persoanei juridice pentru corupție în Europa de Est și Asia Centrală*. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-RO.pdf>
275. *Recomandarea Uniunii Administratorilor autorizați din Moldova cu privire la particularitățile aplicării alin. (8), (9) art. 68 cu alte prevederi ale Legii insolabilității*. Disponibil: <http://www.uaam.md/activity-uaam-2/unification-practice-uaam-2/13-recomandare-cu-privire-la-particularitatile-aplicarii-alin-8-9-art-68-cu-alte-prevederi-ale-legii-insolvabilitatii>
276. Reniță Gh. Conceptul de „pariu” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate. În: *Studii și cercetări juridice europene: Conferința internațională a doctoranzilor în drept, Ediția a X-a, Timișoara, 8 iunie 2018*. București: Universul Juridic, 2018, p. 649-664.
277. Reniță Gh. Noțiunea de „eveniment sportiv” în contextul infracțiunilor de manipulare a unui eveniment și de pariuri aranjate. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Журнал. Переяслав-Хмельницкий*, 2018, Вып. 5, ч. 10, p. 12-21.
278. Reniță Gh. *Răspunderea penală pentru manipularea unui eveniment și pariurile aranjate / Teză de doctorat în drept*. Chișinău, 2020. 348 p.
279. Reșetnicov A. Disocierea mijlocului de săvârșire a infracțiunii de obiectul material al infracțiunii: considerații introductive. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2008, nr. 1, p. 114-119.

280. Sadovei N. Aspecte generale privind categoriile raporturilor juridice de muncă atipice. Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare. În: *Conferința științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a a USM (21-22 septembrie 2011). Rezumatele comunicărilor. Științe sociale. Vol. I.* Chișinău, CEP USM, 2011, p. 193-196.
281. Selevestru I. Circumstanțele agravante prevăzute la lit. b) și d) alin. (2) și la alin. (3) art. 191 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”.* Chișinău: CEP USM, 2015, nr. 11, p. 126-140.
282. Selevestru I. Subiectul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”.* Chișinău: CEP USM, 2015, nr. 8, p. 157-168.
283. *Sentința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 17.02.2015. Dosarul nr. 1-636/2014.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/3399a1d9-82b6-e411-a92e-005056a5fb1a
284. *Sentința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 26.03.2015. Dosarul nr. 1-237/2014.* Disponibil: <http://jci.justice.md>
285. *Sentința Judecătorei sect. Ciocana, mun. Chișinău, din 02.07.2015. Dosarul nr. 1-131/2014.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/53373692-a020-e511-a983-005056a5fb1a
286. *Sentința Judecătorei sect. Râșcani, mun. Chișinău, din 08.09.2015. Dosarul nr. 1-1579/2015.* Disponibil: <http://jrc.justice.md>
287. *Sentința Judecătorei sect. Buiucani, mun. Chișinău, din 12.05.2016. Dosarul nr. 1-237/2016.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/fa6866db-3518-e611-a1ab-005056a5d154
288. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 02.11.2018. Dosarul nr. 1-97/2018.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/a7cb7f8d-acde-e811-80d5-0050568b021b
289. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 20.01.2020. Dosarul nr. 1-1217/2017.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/73f65639-659f-4ff3-8cc9-7f586829444e
290. *Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 24.05.2021. Dosarul nr. 1-3123/2020.* Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/89bb2c58-ca01-424e-a9d2-6563d13b95ee
291. Serbinov I. Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 Codul penal) (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 9, p. 14-24.
292. Serbinov I. Subiectul infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal) (Partea a II-a). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 10, p. 20-28.
293. Serbinov I. Unele considerații privind obiectul juridic al infracțiunilor de neglijență în serviciu (art. 329 din Codul penal). În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr. 7, p. 33-41.
294. Sima C. Pluralitatea de infractori. Participația penală. Autoratul. Instigarea. Complicitatea. În: *Teorie și practică judiciară*, 2014, nr. 3-4, p. 15-27.
295. Sitaru A., Tite G.M. Integritatea și conformitatea conduitei în mediul privat. În: *Revista Română de drept penal al afacerilor*, 2019, nr. 2, p. 86-97.
296. Stati V. Fabricarea sau punerea în circulație a monedelor virtuale în Republica Moldova: conotații juridico-penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, 2019, Вып. 11, ч. 5, p. 100-108.
297. Stati V. Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22/2017 și nr. 33/2017: efectele preconizate asupra legii penale. În: *Актуальные научные исследования в современном мире. Сборник научных трудов.* Переяслав-Хмельницкий, 2018, Вып. 2, ч. 7, p. 43-50.

298. Stati V. Impactul efectuării achiziției de control asupra consumării unor infracțiuni cu caracter tranzacțional. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2020, nr. 3, p. 92-103.*
299. Stati V. Infracțiunea de manipulare a unui eveniment (art. 242¹ CP RM): studiu de drept penal (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 11, p. 9-15.
300. Stati V. Infracțiunile prevăzute la art. 255 CP RM: aspecte de drept penal. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 11, p. 200-209.*
301. Stati V. Luarea de mită de către un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Darea de mită unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat. Analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”. Chișinău: CEP USM, 2013, nr. 8, p. 96-106.*
302. Stati V. Problema obiectului material în cazul infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și drepturilor conexe. În: *Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale*. Chișinău, AGEPI, 2007, p. 228-230.
303. Stati V. *Proiectul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la aplicarea art. 327-329 din Codul penal al Republicii Moldova: observații și sugestii*. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XX Международная научная конференция (21-22 декабря 2016 г., Переяслав-Хмельницкий). Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016, Вып. 12, ч. 3, p. 79-87.*
304. Stati V., Popov R. Unele precizări cu privire la înțelesul noțiunii „persoană publică” (alin. (2) art. 123 din Codul penal). În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 4, p. 12-22.
305. *Statutul Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova*. Disponibil: https://arbitraj.chamber.md/wp-content/uploads/sites/27/2021/05/STATUTUL-_modificat-aprilie_2021.pdf
306. Ștefan V.C. Probleme speciale în materia participației penale. În: *Dreptul*, 2006, nr. 3, p. 153-164.
307. Stoian Gh. Considerații teoretice și practice privind latura obiectivă a infracțiunii de luare de mită. În: *Pro Lege*, 2010, nr. 2, p. 57-68.
308. Streteanu F., Nițu D. *Drept penal. Partea generală, vol. I*. București: Universul Juridic, 2014. 526 p.
309. *Tabelul divergențelor la Proiectul de Lege privind modernizarea Codului civil și modificarea și completarea unor acte legislative*. Disponibil: www.justice.gov.md/public/files/noutati/Sinteza_Cod_civil_din_27.02.18.pdf
310. Timofei C. Circumstanțele agravante ale infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 6, p. 56-61.
311. Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 9, p. 67-72.
312. Timofei C. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 10, p. 69-75.
313. Timofei C. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 11, p. 55-60.
314. Timofei C. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea II). În: *Revista Națională de Drept*, 2012, nr. 12, p. 69-75.
315. Timofei C. Obiectul material sau imaterial și victima în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 326 CP RM (Partea I). În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 7, p. 61-63.
316. Timofei C. *Răspunderea penală pentru traficul de influență*. Chișinău: CEP USM, 2012. 322 p.
317. Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: All Beck, 2002. 555 p.

318. Toader T. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2007. 440 p.
319. Țurcan I. Analiza faptelor de pretindere, primire, acceptare ca semne ale laturii obiective a infracțiunii de corupere pasivă. În: *Revista Științifică a USM „Studia Universitatis”, Seria „Științe sociale”*, 2010, nr. 3, p. 239-242.
320. Țurcan I. *Răspunderea penală pentru coruperea pasivă*. Chișinău: CEP USM, 2011. 218 p.
321. Țurcan I. Unele aspecte privind semnele obiective ale infracțiunii de corupere pasivă. În: *Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”, Seria „Științe sociale”*, 2009, nr. 8, p. 167-175.
322. Ușvat C.-F. *Infracțiunile de corupție în contextul reglementărilor europene*. București: Universul Juridic, 2010. 644 p.
323. Visterniceanu E. *Răspunderea penală pentru tâlhărie*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 251 p.

B. Surse în limba rusă

324. Аветисян С. Проблемы соучастия в преступлении со специальным субъектом (специальным составом). În: *Уголовное право*, 2004, № 1, p. 4-5.
325. Авсеницкая К.В. Стимулирование деятельного раскаяния в преступлениях, связанных с незаконным вознаграждением // *Деятельность правоохранительных органов в современных условиях: Материалы XIX Международной научно-практической конференции*. Иркутск: ВСИ МВД РФ, 2014, p. 5-8.
326. Александров А.В. Уголовно-правовой анализ и проблемы квалификации посредничества во взяточничестве. În: *Вестник науки и образования*, 2017, Том 1, nr. 7, p. 55-58.
327. Алексеев В.А. Соисполнительство в воинских и других преступлениях со специальным субъектом. În: *Правоведение*, 1991, № 2, p. 68-71.
328. Алексеева Т.Г. *Уголовно-правовая характеристика и методика расследования взяточничества*. Хабаровск: Дальневосточный институт повышения квалификации ФСКН России, 2012. 63 p.
329. Андропова Т.В. Проблемы соучастия в преступлениях со специальным субъектом. În: *Актуальные проблемы теории и практики применения Российского законодательства: материалы II Всерос. заоч. науч.-практ. конф. (25 февраля 2011 г.)*. Сибай: ГУП РБ «СГТ», 2011, p. 20-24.
330. Аникин А.А. Посредничество во взяточничестве. În: *Законность*, 2009, nr. 3, p. 18-20.
331. Аникин А.А. Ответственность за взяточничество по новому УК. În: *Законность*, 1997, nr. 6, p. 32-35.
332. Ардельянова Я.А. Теоретико-методологические подходы к понятию «коррупция». În: *Идеи и Идеалы*, 2013, № 3, Т. 2, p. 86-93.
333. Артеменко Н.В., Минькова А.М. Проблемы уголовно-правовой оценки деятельности посредника, провокатора и инициатора преступления в уголовном праве РФ. În: *Журнал российского права*, 2004, nr. 11, p. 48-54.
334. Аснис А.Я. *Уголовная ответственность за служебные преступления в России: проблемы законодательного закрепления и правоприменения* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2005. 478 p.
335. Аснис А.Я. *Уголовная ответственность за служебные преступления в России. Проблемы законодательного закрепления и правоприменения*. Москва: ЮрИнфоР-Пресс, 2005. 401 p.
336. Бабий Н.А. Криминализация посредничества во взяточничестве по УК России или наставление законодателям о том, как не следует писать законы. În: *Проблемы*

- укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции, 2012, nr. 5, p. 73-80.
337. Багрий-Шахматов, Л.В. *Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними*. Одесса: Ластар, 2001. 530 p.
338. Бадалов А.Э. Проблемы систематизации уголовно-правового регулирования освобождения от уголовной ответственности за коррупционные преступления в связи с деятельным раскаянием. În: *Уголовная политика и культура противодействия преступности материалы. Международной научно-практической конференции*. Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2016, p. 119-132.
339. Бажанов М.И. Некоторые вопросы ответственности за взяточничество по новому Уголовному кодексу Украины. În: Бажанов М.И. *Избранные труды* / Отв. ред. В.Я. Таций. Харьков: Право, 2012. 1244 p.
340. Балаев А.Ш. Законодательное определение коррупции: общая характеристика и критический анализ. În: *Ученые записки Казанского университета. Серия Гуманитарные науки*, 2009, Том 151, № 4, p. 140-146.
341. Балеев С.А. Провокация преступления и подстрекательство к нему: проблемы разграничения. În: *Юридическая наука и практика*, 2018, Т. 14, nr. 1, p. 61-65.
342. Барабаш О.В., Филиппов К.Б. «Коррупция» как ключевое понятие антикоррупционного законодательства Российской Федерации: лингво-правовой анализ дефиниции. În: *Политическая лингвистика*, 2014, № 4, p. 14-20.
343. Белозерцев С.М. Некоторые аспекты определения понятия коррупции. În: *Вестник Восточно-Сибирского института МВД России*, 2010, № 1, p. 3-8.
344. Богуш Г. *Корпоративная коррупция*. Disponibil: http://traccs.gmu.edu/pdfs/publications/Moscow_Center_Resources_and_Publications/bogush01.doc
345. Богуш Г.И. *Коррупция и международное сотрудничество в борьбе с ней* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2004. 194 p.
346. Борков В.Н. Денежное содержание чиновника как возможная детерминанта минимальной суммы взятки. În: *Уголовное право*, 2006, № 6, p. 11-14.
347. Бранчель И.И. Провокация и инсценировка преступлений при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. În: *Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции*, 2011, nr. 4, p. 72-90.
348. Будатаров С.М. Понятие коррупции в российском законодательстве и юридической литературе. În: *Вестник Томского государственного университета*, 2012, № 359, p. 106-110.
349. Бурчак Ф.Г. *Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы*. Киев: Вища школа, 1986. 207 p.
350. Быргэу М., Карпов Н. Коррупция как форма криминализации демократического общества. În: *Anuarul Științific al Institutului de Relații Internaționale din Moldova*, vol. VII-VIII. Chișinău: IRIM, 2010, p. 282-298.
351. Вагабов Т. В. Коррупция: понятие и структура. În: *Право и образование*, 2005, № 4, p. 195-203.
352. Вакулюк Л.А. Соучастие со специальным субъектом. În: *Юридический факт*, 2016, № 5, p. 12-15.
353. Васильева О.М. К вопросу о понятии коррупции. În: *Коррупция и экстремизм как угроза национальной безопасности России: сборник научных трудов по материалам межвузовской научно-практической конференции, 10 июня 2010 г.* / Под общ. ред. С.Ф. Идрисовой. Ижевск: Нижегородская академия МВД Российской Федерации, 2010, p. 12-13. 203 p.

354. Веремеенко В.М. Субъективная сторона преступлений, составляющих взяточничество: особенности уголовно-правовой характеристики. *În: Вестник Академии МВД Республики Беларусь*, 2018, № 1, р. 128-133.
355. Винокуров В.Н. Квалификация соучастия в преступлениях со специальным субъектом. *În: Уголовное право*, 2010, № 2, р. 24-29.
356. Витвицкая С.С. Уголовная ответственность за экономические преступления специальных и неспециальных субъектов (проблема «фактического» исполнителя). *În: Российский следователь*, 2007, № 20, р. 17-19.
357. Волженкин Б.В. Допустима ли провокация как метод борьбы с коррупцией? *În: Российская юстиция*, 2001, № 5, р. 43-45.
358. Волженкин Б.В. *Квалификация посредничества во взяточничестве*. *În: Правоведение*, 1979, № 4, р. 56-57.
359. Волженкин Б.В. *Коррупция*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский Юридический Институт Генеральной Прокуратуры Российской Федерации, 1998. 44 р.
360. Волженкин Б.В. *Преступления в сфере экономической деятельности по уголовному праву России*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007. 776 р.
361. Волженкин Б.В. *Служебные преступления*. Москва: Юристъ, 2000. 368 р.
362. Волженкин Б.В. *Служебные преступления: комментарий законодательства и судебной практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005. 560 р.
363. Вольнский А.Ф., Лапин Е.С. *Расследование провокаций взятки и коммерческого подкупа*. Москва: Юрлитинформ, 2010. 160 р.
364. Воронков М. Уголовно-правовая характеристика признаков объективной стороны коммерческого подкупа. *În: Весна-2016. XX Студенческая межвузовская научная конференция. Доклады и сообщения*. Киров: Веси, 2016, р. 154-157.
365. Ганаева Е.Э. Понятие интереса в теории государства и права. *În: Вестник Чеченского государственного университета*, 2019, Т. 34, № 2, р. 135-141.
366. Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: ЮрИнфоР, 2001. 316 р.
367. Гевелинг Л.В. *Клептократия. Социально-политическое измерение коррупции и негативной экономики. Борьба африканского государства с деструктивными формами организации власти*. Москва: Гуманитарий, 2001. 590 р.
368. Гейнце О.В. Сложные вопросы квалификации посредничества во взяточничестве и пути их решения: теория и практика. *În: Уголовная политика и правоприменительная практика. Сборник статей по материалам VI Международной научно-практической конференции*. Санкт-Петербург: Северо-Западный филиал ФГБОУВО «Российский государственный университет правосудия», 2019, р. 93-100.
369. Гельфер М.А. Некоторые вопросы общего учения об объекте преступления в советском уголовном праве. *În: Ученые записки ВЮЗИ*, 1959, Вып. 7, р. 39-59.
370. Гилинский Я. *Коррупция: теория, российская реальность, социальный контроль*. Disponibil: <https://pravo33.wordpress.com/2008/10/22/я-гилинский-коррупция-теория-российс/>
371. Голубовский, В. Ю., Синюкова, Т. Н. Формы и виды проявления коррупции в современном российском обществе. *În: Политическая лингвистика*, 2015, № 2, р. 240-246.
372. Гордеев Р.Н. К вопросу о цели коррупционного преступления. *În: Антикоррупционная безопасность: выявление угроз и стратегия обеспечения: сборник научных статей по итогам V Сибирского антикоррупционного форума*. Красноярск, 2020, р. 53-61.

373. Гордейчик С.А. Специальный субъект уголовно наказуемых злоупотреблений правом. *În: Современные тенденции развития науки и технологий*, 2017, № 3-8, р. 46-54.
374. Горшенков Г.Н. *Криминологический словарь*. Нижний Новгород: Издательство Нижегородского госуниверситета, 2007. 263 р.
375. Григорьев В.А., Юлин Б.А. *Понятие коррупции*. *În: Коррупция в налоговой сфере*. Москва: Юрист, 2002. 112 р.
376. Гришин Д.А. Освобождение от уголовной ответственности за коммерческий подкуп. *În: Проблемы обеспечения, реализации, защиты конституционных прав и свобод человека*, 2015, № 4, р. 187-193.
377. Гришин Д.А. *Уголовная ответственность за преступления в сфере интересов службы в коммерческих и иных организациях / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Тюмень, 2008. 23 р.
378. Грищенко Е.А. Понятие коррупции в белорусском законодательстве. *În: Сборник работ 72-й научной конференции студентов и аспирантов Белорусского государственного университета (11-22 мая 2015, Минск)*. Ч. 3. Минск: БГУ, 2015. 454 р.
379. Грошев А.В. Мнимое посредничество во взяточничестве: вопросы квалификации. *În: Российский следователь*, 2012, № 23, р. 36-38.
380. Грошев А.В. *Ответственность за взяточничество (вопросы теории и практики)*. Краснодар: КубГАУ, 2008. 189 р.
381. Грошев А.В. Ответственность за посредничество во взяточничестве в уголовном праве России (эволюция и перспективы). *În: Вестник Краснодарского университета МВД России*, 2011, № 1, р. 26-31.
382. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Том 2*. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 р.
383. Далгатова А.О. Особенности объекта злоупотребления полномочиями в коммерческих и иных организациях. *În: Пробелы в российском законодательстве. Юридический журнал*, 2011, № 2, р. 138-140.
384. Добровольский В.И. *Ответственность рейдера по российскому законодательству*. Москва: Волтерс Клувер, 2010. 168 р.
385. Домашенко Н.А. *Особенности расследования провокации взятки или коммерческого подкупа / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Ростов-на-Дону, 2011. 30 р.
386. Домашенко Н.А. Совершенствование борьбы с провокацией взятки или коммерческого подкупа в свете современных тенденций антикоррупционной политики. *În: Юристъ-Правоведъ*, 2009, № 4, р. 39-42.
387. Дронова Т.Н. О добровольном отказе исполнителя (соисполнителя) преступления. *În: Актуальные проблемы борьбы с преступлениями и иными правонарушениями*, 2017, № 15-2, р. 20-22.
388. Дронова Ю.А., Харитошкин В.В. Некоторые вопросы квалификации «мнимого» посредничества во взяточничестве. *În: Вестник ТвГУ. Серия: Право*, 2014, № 3, р. 113-120.
389. Дубоносов Е.С. Провокация взятки при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. *În: Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*, № 3-2, 2016, р. 34-42.
390. Егиян А.М. Разграничение посредничества во взяточничестве от смежных составов преступлений. *În: European science*, 2016, № 3, р. 70-75.
391. Егорова Н. Провокация взятки или коммерческого подкупа. *În: Российская юстиция*, 1997, № 8, р. 27-28.

392. Егорова Н.А. Юридические основания осуществления управленческих функций специальным субъектом преступления. *În: Уголовное право*, 2005, № 5, р. 16-19.
393. Ермаков С.В., Давыдов С.И. Провокация совершения преступления: оперативно-разыскной и уголовно-правовой аспекты. *În: Алтайский юридический вестник*, 2018, нр. 4, р. 115-119.
394. Ершов С.А. Посо́бничество – в особенной части УК. *În: Законность*, 2012, нр. 11, р. 52-55.
395. Есаков Г.А. Преступления *sui generis* как проявления институтов Общей части в Особенной части УК РФ. *În: Уголовное право: истоки, реалии, переход к устойчивому развитию: материалы VI Российского конгресса уголовного права (26-27 мая 2011 года)*. Москва: Проспект, 2011, р. 252-255.
396. Есин И.В. *Понятие коррупции в международном праве*. Disponibil: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2007/25/esin_ivan@list.ru.pdf
397. Ефимушкина К.Э. Некоторые сложные вопросы квалификации преступлений со специальным субъектом Уголовный закон Российской Федерации. *În: Проблемы правоприменения и перспективы совершенствования: Сборник материалов межвузовской научно-практической конференции*, 2017, р. 33-36.
398. Зайка Н.С. Соучастие в преступлениях со специальным субъектом: вопросы квалификации. *În: Теория и практика общественного развития*, 2005, № 1, р. 61-63.
399. *Закон Республики Казахстан от 18 ноября 2015 г. № 410-V «О противодействии коррупции»*. Disponibil: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33478302#pos=3;-251
400. Занина Т.М., Позднякова Е.В. К вопросу о коррупции в органах внутренних дел. *În: Общество и право*, 2009, № 3, р. 238-241.
401. Захарчук О.З. Нормативное закрепление коррупционных преступлений по законодательству Украины и их классификация. *În: Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*, 2015, № 813, р. 33-38.
402. Иванов В.Д. Провокация или правомерная деятельность? *În: Уголовное право*, 2001, нр. 3, р. 16-18.
403. Иванов В.Д., Черепяхин В.А. Отличие провокации преступления от оперативного эксперимента. *În: Современные проблемы уголовной политики. Материалы III Международной научно-практической конференции / Под ред. А.Н. Ильяшенко*. Краснодар: Краснодарский университет МВД России, 2012, р. 226-233.
404. Изосимов С.В., Гейвандов Э.А. Освобождение от уголовной ответственности субъектов коммерческого подкупа и дачи взятки как уголовно-правовая презумпция. *În: Юридическая техника*, 2010, нр. 4, р. 200-202.
405. Кабанов П.А. *Коррупция и взяточничество в России: исторические, криминологические и уголовно-правовые аспекты*. Нижнекамск: Гузель, 1995. 172 р.
406. Кабанов П.А., Газимзянов Р.Р. *Коррупция в России: понятие, сущность, причины, противодействие*. Набережные Челны: Стержень, 2003. 123 р.
407. Калатози Д.Г. *Посредничество во взяточничестве: проблемы теории и правоприменения*. *În: Политика, государство и право*, 2012, нр. 8. Disponibil: <http://politika.snauka.ru/2012/08/475>
408. Капканов В. Разграничение провокации преступлений и провокации их совершения. *În: Уголовное право*, 2007, нр. 6, р. 116-120.
409. Караваева Ю.С. Соучастие специального и неспециального (общего) субъектов преступления в свете криминолого-правового подхода. *În: Вестник Томского государственного университета*, 2018, № 434, р. 187-192.
410. Качалов В.В. Следует ли выделять новые виды соучастников? *În: Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки*, 2015, нр. 4-2, р. 173-180.

411. Качкина Т.Б., Качкин А.В. *Коррупция и основные элементы стратегии противодействия ей*. Ульяновск: Печатный двор, 2010. 80 р.
412. Киселёва А.М. Квалификация преступлений, совершенных в соучастии специальным субъектом. *În: Право: современные тенденции: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2016 г.)*. Краснодар: Новация, 2016, р. 140-143.
413. Клепицкий И.А. *Система хозяйственных преступлений*. Москва: Статут, 2005. 571 р.
414. Клим А.М. Психология взяточничества. *În: Вопросы криминологии, криминалистики и судебной экспертизы*, 2011, № 2, р. 72-78.
415. Клименко Ю.Л. Правила квалификации преступлений, совершенных в соучастии. *În: Журнал российского права*, 2017, № 4, р. 112-121.
416. Коваленко Е.О. Этико-культурные детерминанты коррупции: Российский опыт. *În: Организованная преступность и коррупция: результаты криминально-социологических исследований*. Саратов, 2005, Вып. 1, р. 87-92.
417. Комиссаров В.С. Уголовно-правовые аспекты борьбы с коррупцией. *În: Вестник МГУ. Серия 11: Право*, 1993, № 1, р. 26-30.
418. *Комментарий к Уголовному Кодексу Республики Молдова. Общая и Особенная Часть* / Под ред. В. Бужора, В. Гуцуляка. Disponibil: <https://criminology.md/index.php/ro/manuale-si-monografii/225-kommentarij-k-ugolovnomu-kodeksu-respubliki-moldova-obshchaya-i-osobennaya-chast>
419. Кондрашова Т.В. К вопросу о возможности косвенного умысла и легкомыслия в формальных составах преступлений. *În: Пенитенциарная наука*, 2008, № 2, р. 36-38.
420. Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп: уголовно-правовая характеристика* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 184 р.
421. Кононов Д.А. *Злоупотребление полномочиями и коммерческий подкуп* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2016. 27 р.
422. Кононов Д.А. Совершенствование законодательства, охраняющего отношения, связанные с управлением в коммерческих и иных организациях, от коррупционных преступлений (201, 204 УК РФ). *În: Социально-экономические явления и процессы*, 2015, Том 10, № 10, р. 205-210.
423. Коробов П.В. Виды освобождения от уголовной ответственности, носящие объективный и носящие субъективный характер. *On: Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева*, 2010, nr. 72, р. 61-67.
424. Коростелев В.С. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях в классификационном ряду служебных преступлений. *În: Общество и право*, 2012, № 5, р. 140-143.
425. Костенников М.В., Куракин А.В. *Предупреждение и пресечение коррупции в системе государственной службы*. Москва: Щит-М, 2004. 314 р.
426. Краснопеева Е.В. *Взяточничество: уголовно-правовой и криминологический аспекты* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2002. 239 р.
427. Красноусов С.Д. К вопросу о коррупции в частном секторе. *În: Актуальные проблемы экономики и права*, 2012, № 4, р. 58-62.
428. Красноусов С.Д. *Коммерческий подкуп как форма коррупции в частном секторе: понятие и противодействие* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2012. 27 р.

429. *Криминология* / Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва: Норма-Инфра • М, 2001. 784 р.
430. *Криминология* / Под ред. В.Н. Бурлакова, В.П. Сальникова. Санкт-Петербург: Академия МВД России, 1998. 576 р.
431. Крюков В.Н. Отграничение оперативного эксперимента от провокации взятки и инсценировки получения взятки. *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия D: Экономические и юридические науки*, 2006, кн. 2, р. 167-170.
432. Кугатов А.Н. *Посредничество в совершении преступлений: уголовно-правовые аспекты* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015. 26 р.
433. Кузнецова Н.Ф. Коррупция в системе уголовных преступлений. *Вестник МГУ. Серия 11: Право*, 1993, № 1, р. 21-26.
434. Кузнецова-Маренко И. Если бы у нас выполнялись все законы. *Право и жизнь*, 2009, № 1, р. 32-35.
435. Кузьмин С.С. Перспективы развития посредничества в уголовном праве. *Вестник Современное состояние и пути развития уголовного права Российской Федерации: научные и учебно-методические аспекты. Материалы Всероссийской научно-практической конференции, посвященной памяти профессоров кафедры уголовного права В.А. Елеонского и Н.А. Огурцова* / Под ред. В.Ф. Лапшина, 2016, р. 211-221.
436. *Курс уголовного права. Особенная часть. Т. 5* / Под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова. Москва: Зерцало, 2002. 512 р.
437. *Курс уголовного права: Общая часть. Том 1: Учение о преступлении* / Под ред. Н.Ф. Кузнецовой, И.М. Тяжковой. Москва: Зерцало, 1999. 577 р.
438. Лопашенко Н.А. Взятничество: проблемы квалификации. *Правоведение*, 2001, № 6, р. 105-116.
439. Лопашенко Н.А. *Противодействие российской коррупции: обоснованность и достаточность уголовно-правовых мер*. Disponibil: [http://sartraccc.sgar.ru/Pub/lopashenko\(18-03\).htm](http://sartraccc.sgar.ru/Pub/lopashenko(18-03).htm)
440. Лукашов А.И., Саркисова Э.А. *Об уголовной ответственности фактических (теневых) руководителей организаций*. Disponibil: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/150458/1/Лукашов%20А.%20Спецсубъект.pdf>
441. Лунеев В.В. Коррупция в России. *Вестник Государство и право*, 2007, № 11, р. 20-27.
442. Лунеев В.В. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. *Вестник Государство и право*, 2000, № 4, р. 99-111.
443. Лунеев В.В. *Преступность XX века. Мировой криминологический анализ*. Москва: Норма, 1999. 516 р.
444. Лустова О.С. Общие основания и условия освобождения от уголовной ответственности в связи с деятельным раскаянием по нормам особенной части УК РФ. *Вестник Челябинского государственного университета. Серия: Право*, 2002, кн. 1, р. 128-135.
445. Любавина М.А. *Квалификация взятничества (ст.ст. 290, 291, 291.1, 291.2 УК РФ)*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2018, р. 129-130. 156 р.
446. Максимов С.В. *Коррупция. Закон. Ответственность*. Москва: ЮрИнфоР, 2000. 142 р.
447. Маланова В.С. *Криптовалюта как предмет взятки*. Disponibil: https://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2018/data/12939/78785_uid215780_report.pdf
448. Маргацкая Н.А. Гражданско-правовые вопросы трансплантации и донорства. *Вестник Московского университета. Серия 11 «Право»*, 1980, № 2, р. 84-85.

449. Маркарян А.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны по уголовному законодательству России. *În: Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. Матеріали II-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Том 1. Кримінальне, кримінально-виконавче право та кримінологія (8 жовтня 2010 року)*. Одеса, 2010, р. 185-189.
450. Маршалова Е.С. Квалификация посредничества во взяточничестве по уголовному праву Российской Федерации. *În: Этносоциум и межнациональная культура*, 2018, пг. 4, р. 79-86.
451. Маслов Е.В. Интересы службы в коммерческих и иных организациях как объект уголовно-правовой охраны. *În: Вестник Московского университета МВД России*, 2009, № 5, р. 122-125.
452. Маслова Е.В. *Факультативные признаки субъективной стороны состава преступления: теоретико-прикладное исследование* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2017. 313 р.
453. Мастерков А.А. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты провокационной деятельности* / Диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Владивосток, 2000. 184 р.
454. Матвеева Я.М. *Институт освобождения от уголовной ответственности в российском уголовном праве: модернизация и поиск альтернативных способов урегулирования уголовно-правового конфликта* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2015. 223 р.
455. Мащенко П.Л., Пилипенко М.О. Технология Блокчейн и ее практическое применение. *În: Наука, техника, образование*, 2017, № 32, р. 61-64.
456. Мельник Н.И. Понятие коррупции. *În: Коррупция и борьба с ней* / Под ред. В.В. Астанина, А.И. Долговой. Москва: Российская криминологическая ассоциация, 2000. 319 р.
457. Метельский П.С. Уголовно-правовая характеристика провокации взятки либо коммерческого подкупа. *În: Вестник НГУ. Серия: Право*, 2006, Т. 2, Вып. 2, р. 115-124.
458. Мишин Г.К. О теоретической разработке проблемы коррупции. *În. Коррупция: политические, экономические, организационные и правовые проблемы. Сборник материалов международной научно-практической конференции (г. Москва, 9-10 сентября 1999 г.)*. Москва: Юристъ, 2001, р. 263-271.
459. *Модельный уголовный кодекс. Рекомендательный законодательный акт для Содружества Независимых Государств*. Disponibil: <http://docs.cntd.ru/document/901781490>
460. Моисеенко М.И. Квалификация «мнимого посредничества» как мошенничества. *În: Социально-экономические проблемы региона в условиях инновационного развития территорий: материалы III Международной научно-практической конф. (г. Нижневартовск, 30 апреля 2013 г.)*. Новосибирск: ООО агентство «Сибпринт», 2013, р. 210-216.
461. Моисеенко М.И. *Посредничество во взяточничестве: уголовно-правовая характеристика и вопросы квалификации* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2015. 26 р.
462. Назаров А.Д. *Провокации в оперативно-розыскной деятельности*. Москва: Юрлитинформ, 2010. 152 р.
463. Незнамова З.А. *Понятие коррупции и коррупционных преступлений*. Disponibil: <http://crime.vl.ru/docs/konfs/ecmarch.htm>

464. Никуленко А.В. *Обстоятельства, исключаящие преступность деяния: концептуальные основы уголовно-правовой регламентации* / Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук. Санкт-Петербург, 2019. 512 р.
465. Новгородцев В.М. Сложности привлечения к уголовной ответственности за посредничество во взяточничестве. *În: Сервис в России и за рубежом*, 2015, Том 9, nr. 1, p. 33-41.
466. Номогоева И.А. Провокация преступления в уголовном праве России. *În: Проблемы становления гражданского общества: сборник статей VII Международной научной студенческой конференции. Ч. III*. Иркутск: Иркутский юридический институт (филиал) Университета прокуратуры Российской Федерации, 2019, p. 94-98.
467. Номогоева М.А. К вопросу об объективной стороне провокации взятки либо коммерческого подкупа. *În: Современные проблемы права, экономики и управления*, 2017, nr. 2, p. 61-67.
468. Ображиев К., Чашин К. Криминализация посредничества во взяточничестве: поиск оптимальной модели. *În: Уголовное право*, 2013, nr. 6, p. 30-36.
469. Овчинский В.С., Овчинский С.С. *Борьба с мафией в России: пособие в вопросах и ответах для сотрудников органов внутренних дел*. Москва: СИМС, 1993. 72 р.
470. *Окончательный доклад Консультативного комитета Совета по правам человека по вопросу о негативном воздействии коррупции на осуществление прав человека*. Disponibil: https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session28/Documents/A_HRC_28_73_ru.doc
471. Олимпиев А.Ю., Гаврюшкин Ю.Б. Противодействие посредничеству во взяточничестве в истории России и законодательстве зарубежных стран. *În: Вестник Московского университета МВД России*, 2014, nr. 4, p. 89-98.
472. Онуфриенко А.В. *Система преступлений коррупционной направленности* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2015. 234 р.
473. *Определение Конституционного Суда РФ от 21.06.2011 № 852-О-О «Об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Лясниковой Г.О. на нарушение ее конституционных прав частью первой статьи 199 Уголовного кодекса Российской Федерации»*. Disponibil: <https://www.garant.ru/products/ipo/prime/doc/58102408/>
474. Орлова А.И. *Добровольный отказ от преступления: проблемы теории и практики* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Красноярск, 2007. 21 р.
475. Паршин И.С. *Противодействие коррупции: уголовно-правовое и криминологическое исследование* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2014. 289 р.
476. Пастухов И.Н., Яни П.С. *Невозвращение из-за границы средств в иностранной валюте. Проблемы квалификации*. Москва: ИПК РК Генеральной прокуратуры РФ, 1999. 50 р.
477. Печников Н.П. *Мотив и цели, их значение в уголовном праве России*. ТГТУ, 2009. 64 р.
478. Пещеров А.И. Понятие и место криптовалюты в системе денежных средств. *În: Юридическая мысль*, 2016, Т. 95, № 3, p. 130-138.
479. Пикуров Н.И. *Квалификация транспортных преступлений*. Москва: РАП, 2011. 168 р.
480. Плужников А.В. Некоторые особенности соучастия в преступлениях со специальным субъектом и их квалификации. *În: Вестник Владимирского юридического института*, 2007, № 2, p. 207-210.

481. Подольный Н.А., Подольная Н.Н. Корпоративная коррупция: обоснование проблемы. *În: Всероссийский криминологический журнал*, 2016, Том 10, № 3, р. 521-530.
482. Попова В.В. К вопросу о понятиях «Коррупция» и «Преступления коррупционной направленности». *În: Вестник Воронежского института МВД России*, 2011, № 3, р. 52-56.
483. *Постановление Пленума Верховного Суда Республики Беларусь от 26.03.2015 № 1 «О практике применения судами законодательства по делам об уклонении от уплаты сумм налогов, сборов (статья 243 УК)»*. Disponibil: court.gov.by/ru/jurisprudence/post_plen/criminal/vsprop/c55ebf4db9286e7c.html
484. *Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 26.11.2019 № 48 «О практике применения судами законодательства об ответственности за налоговые преступления»*. Disponibil: <https://rg.ru/2019/12/06/postabovlenie-nalog-dok.html>
485. *Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 28.12.2006 № 64 «О практике применения судами уголовного законодательства об ответственности за налоговые преступления»*. Disponibil: https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_64996/
486. *Пояснительная записка к проекту федерального закона «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации в связи с введением института уголовно-правового воздействия в отношении юридических лиц»*. Disponibil: <https://sledcom.ru/document/1134>
487. *Проект федерального закона «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Российской Федерации в связи с введением института уголовно-правового воздействия в отношении юридических лиц»*. Disponibil: https://sledcom.ru/documents/Obsuzhdenija_zakonoproektov/item/1133/
488. Прокументов Л.М. К понятию «коррупция» в российском уголовном законодательстве. *În: Современное состояние и проблемы развития российского законодательства: материалы регион. науч.-практич. конф. / отв. ред. И.Ю. Остапович. Горно-Алтайск: РИО ГАГУ, 2010. 260 р.*
489. Радачинский С. Провокация как обстоятельство, исключаящее преступность деяния. *În: Уголовное право*, 2009, nr. 2, р. 64-69.
490. Радачинский С. Юридическая природа провокации преступления. *În: Уголовное право*, 2008, nr. 1, р. 59-63.
491. Рарог А.И. *Квалификация преступлений по субъективным признакам*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. 304 р.
492. Роуз-Аккерман С. *Коррупция и государство: причины, следствия, реформы*. Москва: Логос, 2003. 356 р.
493. Сальников А.В., Щепельков В.Ф. Некоторые вопросы установления пределов вменения при соучастии. *În: Криминалистъ*, 2010, № 1, р. 3-7.
494. Сандаковский С.А. Правовая природа провокации и меры борьбы со взяточничеством. *În: Российский криминологический взгляд*, 2008, nr. 2, р. 171-173.
495. Сарницкий С.Н. *Уголовная ответственность за злоупотребление полномочиями в коммерческой организациям / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2005. 162 р.
496. Семенов Д.А. *Уголовно-правовая оценка подкупа / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 1999. 274 р.
497. Семернева Н.К. *Квалификация преступлений (части Общая и Особенная)*. Екатеринбург: УрГЮА, 2010. 296 р.
498. Склярлов С.В. *Вина и мотивы преступного поведения*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 326 р.

499. Солдатова Л.А. *Ответственность за злоупотребление полномочиями или превышение полномочий служащими коммерческих и иных организаций*. Казань, 2002. 148 p.
500. *Сравнительный анализ ответственности юридических лиц (корпоративной ответственности) за преступления коррупционной направленности*. Disponibil: <https://rm.coe.int/16806d8620>
501. Сунгатуллин А.Ю. Понятие посредничества в уголовном праве. *În: Общество и право*, 2013, nr. 3, p. 317-322.
502. Тадевосян Л.З. Добровольный отказ от преступления при соучастии. *În: Вектор науки Тольяттинского государственного университета*, 2010, № 1, p. 139-142.
503. Титлова Д.В., Липатьева А.В. Мотив и цель преступления, их соотношение. *În: Вестник БИСТ*, 2011, № 1, p. 126-130.
504. Тихонова С.С. *Прижизненное и посмертное донорство в Российской Федерации*. Санкт-Петербург, Юридический центр Пресс, 2002. 321 p.
505. Тумаркина Л.П. Соучастие в коммерческом подкупе. *În: Современное право*, 2005, nr.12, p. 16-18.
506. *Уголовное право России. Том 2: Особенная часть* / Под ред. А.Н. Игнатова, Ю.А. Красикова. Москва: Норма-Инфра • М, 1998. 808 p.
507. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная Часть* / Под ред. Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. Саратов: СЮИ МВД России, 1999. 672 p.
508. Уголовный кодекс Кыргызской Республики. *În: Эркин Тоо*, 2017, № 19-20.
509. *Уголовный кодекс Республики Армения*. Disponibil: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus>
510. *Уголовный кодекс Республики Беларусь*. Disponibil: <http://уголовный-кодекс.бел/>
511. *Уголовный кодекс Республики Казахстан*. Disponibil: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252
512. Уголовный кодекс Российской Федерации. *În: Собрание законодательства Российской Федерации*, 1996, № 25.
513. Усатый Г. Структура объекта уголовно-правового конфликта. *În: Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*, 2014, nr. 12. p. 210-214.
514. Федеральный закон Российской Федерации от 25 декабря 2008 г. № 273-ФЗ «О противодействии коррупции». *În: Собрание законодательства Российской Федерации*, 2008, № 52.
515. Фиалковская И.Д. Коррупция: понятие, признаки, виды. *În: Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Право*, 2018, № 1, p. 137-142.
516. Фоменко Е.В. Вопросы законодательного закрепления и квалификации посредничества во взяточничестве. *În: Евразийская адвокатура*, 2014, nr. 5, p. 64-67.
517. Хабриева Т.Я. Научно-правовые проблемы противодействия коррупции. *În: Журнал российского права*, 2012, № 7, p. 7-14.
518. Хилюта В.В. Самовознаграждение посредника: от мнимого посредничества к злоупотреблению доверием. *În: Уголовное право*, 2016, nr. 6, p. 80-89.
519. Хлус А.М. Предмет взятки: отдельные аспекты определения. *În: Российское право: образование, практика, наука*, 2019, № 2, p. 55-67.
520. Хромова Е.И. Коррупция как социально-правовой феномен. *În: Вопросы экономики и права*, 2011, № 5, p. 22-27.
521. Чернов С.Б. Противодействие коррупции в условиях цифровой экономики. *În: Экономические науки*, 2020, p. 139-144.
522. Чистяков А.А. Общие начала уголовной ответственности за провокационно-преступную деятельность. *În: Проблемы применения уголовного законодательства при осуществлении оперативно-розыскной деятельности. Материалы*

- Межведомственного круглого стола* / Под ред. Г.В. Ищука, Е.Н. Билоуса, А.В. Ковалева, Г.С. Шкабина. Рязань: Концепция, 2016, р. 164-173.
523. Шакирьянов М.М. Современные подходы к определению понятия «Коррупция». *În: Вестник Казанского юридического института МВД России*, 2012, № 9, р. 22-24.
524. Шевелев А.В. *Доказывание по уголовным делам о взяточничестве: теоретико-прикладной аспект* / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 2007. 30 р.
525. Шеслер А.В. *Уголовно-правовые средства борьбы с групповой преступностью*. Красноярск: Сибирский юридический институт МВД России, 1999. 75 р.
526. Шимшилова Э.С. Субъективная сторона преступлений коррупционной направленности, совершаемых в коммерческих организациях. *În: Молодой ученый*, 2018, № 49, р. 184-186.
527. Шишко И.В. *Экономические правонарушения. Вопросы юридической оценки и ответственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. 324 р.
528. Шнитенков А. Спорные вопросы регламентации в УК РФ понятия лица, выполняющего управленческие функции в коммерческой или иной организации. *În: Уголовное право*, 2004, № 2, р. 82-83.
529. Элекина С.В. *Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях: вопросы криминализации, кодификации и квалификации* / Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Самара, 2020. 259 р.
530. *Энциклопедия уголовного права. Т. 20. Преступления против интересов службы в коммерческих и иных организациях*. Санкт-Петербург: Издание профессора Малинина – СПб ГКА, 2012. 668 р.
531. Яни П.С. Разъяснения пленума о квалификации взяточничества: стадии, соучастие, множественность. *În: Законность*, 2013, № 4, р. 28-32.
532. Яни П.С. *Экономические и служебные преступления*. Москва: Бизнес-школа «Интел-синтез», 1997. 201 р.

C. Surse în limba engleză

533. Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008370e>
534. Anti-corruption Reforms in Eastern Europe and Central Asia. Progress and Challenges, 2016-2019. Disponibil: <https://www.oecd.org/corruption/acn/Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-ENG.pdf>
535. *Case of Khudobin v. Russia*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77692>
536. *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>
537. *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>
538. *Case of Ramanauskas v. Lithuania*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>
539. *Case of Sandu v. the Republic of Moldova*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140773>
540. *Case of Teixeira de Castro v. Portugal*. Disponibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58193>
541. *Civil Law Convention on Corruption*. Disponibil: <https://rm.coe.int/168007f3f6>
542. *Criminal Code of Georgia*. Disponibil: <https://matsne.gov.ge/en/document/download/16426/157/en/pdf>
543. *Criminal Code of the Republic of Estonia*. Disponibil: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>

544. *Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/173.htm>
545. *Criminal Law of the People's Republic of China*. Disponibil: www.fmprc.gov.cn/ce/cgvienna/eng/dbtyw/jdwt/crimelaw/t209043.htm
546. De la Cuesta, J.L. Criminal responsibility of legal persons in Spanish law. În: *Revue internationale de droit pénal*, 2013, no. 1, Vol. 84, p. 143-179.
547. *Decision as to the admissibility of application nos. 25379/04, 21688/05, 21722/05 and 21770/05 by Paeffgen GMBH against Germany*. Disponibil: <http://echr.ketse.com/doc/25379.04-21688.05-21722.05-21770.05-en-20070918/view/>
548. *Explanatory Report to the Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d380c>
549. *Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption*. Disponibil: <https://rm.coe.int/16800cce441999>
550. *Global Programme against Corruption: an outline for action*. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/treaties/corruption_outline_4_action.pdf
551. *Helping Countries Combat Corruption: The Role of the World Bank*. Disponibil: <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/corrptn.pdf>
552. *Moldova National Integrity System Assessment 2014*. Disponibil: https://images.transparencycdn.org/images/2014_NationalIntegritySystem_Moldova_EN.pdf
553. *Penal Code of Bhutan*. Disponibil: www.rbp.gov.bt/Forms/PCB%202004.pdf
554. Safta M. Integrity in the business environment. În: *Juridical Tribune (Tribuna Juridica)*, 2018, vol. 8, is. 3, p. 811-822.
555. *Swiss Criminal Code*. Disponibil: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/index.html>
556. *The IMF's Approach to Promoting Good Governance and Combating Corruption – A Guide*. Disponibil: www.imf.org/external/np/gov/guide/eng/index.htm
557. *Transparency International's Business Principles for Countering Bribery*. Disponibil: www.transparency.org/global_priorities/private_sector/business_principles
558. *United Nations Convention against Corruption*. Disponibil: http://www.unodc.org/pdf/crime/convention_corruption/signing/Convention-e.pdf
559. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Disponibil: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOC_ebook-e.pdf
560. Van Luijk H. Integrity in the private, the public, and the corporate domain. În: Brenkert G.G. *Corporate integrity & accountability*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2004, p. 38-54.
561. *Virtual Currencies: Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*. Disponibil: <https://www.fatf-gafi.org/documents/documents/virtual-currency-definitions-aml-cft-risk.html>

D. Surse în limba ucraineană

562. Антонюк Н.О., Плекан В.В. Підставність кваліфікації діянь посередника у злочинах, пов'язаних із переходом неправомірної вигоди, як співвиконавця відповідних злочинів. În: *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*, 2015, Вип. 2, Том 3, p. 9-13.

563. Арманов М.Г. Окремі питання визначення вини у злочинах з формальним складом. *În: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Право», 2012, Вип. 19, р. 151-154.*
564. Вереша Р.В. *Поняття вини як елемент змісту кримінального права України.* Київ: Атіка, 2005. 224 р.
565. Вереша Р.В. *Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину / Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.* Київ, 2017. 583 р.
566. Закон України від 11 червня 2009 р. № 1508-VI „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення. *În: Відомості Верховної Ради України, 2009, № 46.*
567. Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII «Про запобігання корупції». *În: Відомості Верховної Ради України, 2014, № 49.*
568. Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення. *În: Відомості Верховної Ради України, 2011, № 41.*
569. Комар В.В. *Поняття та види підкупу за кримінальним законодавством України / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії).* Одеса, 2020. 267 р.
570. Кримінальний кодекс України. *În: Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26.*
571. *Курс кримінології: Особлива частина / За заг. ред. О.М. Джузи.* Київ: Юрінком Інтер, 2001. 480 р.
572. Куц В., Бондаренко О. Зміст вини у злочинах з формальним складом. *În: Вісник Національної академії прокуратури України, 2009, № 3, р. 36-40.*
573. Масол Д.І. Кримінально-правове значення мотиву злочину. *În: Європейські перспективи, 2013, № 11, р. 67-74.*
574. Михайленко Д.Г. Кваліфікація посередництва в хабарництві. *În: Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць.* Одеса: Юридична література, 2008, Вип. 44, р. 276-283.
575. Невмержицький Є.В. *Корупція як соціально-політичне явище: особливості проявів і механізми подолання в сучасній Україні / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук.* Київ, 1999. 179 р.
576. Петренко О.І. Об'єкт підкупу учасників та організаторів спортивних змагань. *În: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 2014, Вип. 28, р. 30-33.*
577. Письменський Є.О. Проблеми кримінально-правової оцінки посередництва в наданні-одержанні неправомірної вигоди. *În: Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 2016, nr. 2, р. 140-152.*
578. Плекан В.В. *Кримінальна відповідальність за посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди / Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.* Київ, 2016. 21 р.

E. Surse în limba albaneză

579. *Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë.* Disponibil: www.hidaa.gov.al/ligje/kodi%20penal%20i%20rsh.pdf

F. Surse în limba azeră

580. *Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi.* Disponibil: www.e-qanun.az/code/11

G. Surse în limba muntenegreană

581. Krivični zakonik. În: *Službeni list Republike Crne Gore*, 2003, no. 70.

H. Surse în limba sârbă

582. *Кривични законик Србије*. Disponibil:

http://www.uzda.gov.rs/filesystem/sitedocuments/zakoni/krivicni_zakonik.pdf

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Brînza Cristian, student-doctorand al Școlii Doctorale de Științe Juridice de la Universitatea de Stat din Moldova, declar pe răspundere personală că teza de doctorat este elaborată doar de mine, pe baza efortului personal de cercetare și redactare. În cadrul lucrării precizez sursa tuturor ideilor, datelor și formulărilor care nu îmi aparțin, conform normelor de citare a surselor și a respectării legislației privind drepturile de autor. Declar că toate afirmațiile din lucrare referitoare la datele și informațiile analizate, la metodele prin care acestea au fost obținute și la sursele din care le-am obținut sunt adevărate.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Brînza Cristian

2 august 2021

CV-UL AUTORULUI

Numele și prenumele: Brînza Cristian

Cetățenia: Republica Moldova

Studii

2011-2015 – licență în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

2015-2017 – master în drept, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova

2017-2021 – studii de doctorat, Școala Doctorală de Științe Juridice a Universității de Stat din Moldova, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Domeniile de interes științific: dreptul penal;

Participări la foruri științifice: Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a V-a, din 20 august 2018 (Varșovia, Polonia); Conferința științifică internațională „Studiile științifice actuale în lumea modernă”, ediția a XV-a, din 26-27 august 2018 (Pereiaslav-Hmelnițki, Ucraina); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2018 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XVII-a, din 20 iulie 2019 (Varșovia, Polonia); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 9-10 noiembrie 2019 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XXVII-a, din 30 august 2020 (Varșovia, Polonia); Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” din 10-11 noiembrie 2020 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice” din 26 februarie 2021 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică națională cu participare internațională „Infrațiunea – Răspunderea penală – Pedepsa. Drept și Criminologie” din 25-26 martie 2021 (Chișinău, Republica Moldova); Conferința științifică internațională „Provocări și tendințe științifice moderne”, ediția a XXXVI-a, din 7-9 iunie 2021 (Varșovia, Polonia).

Lucrări științifice publicate: 22 de publicații științifice la tema tezei de doctorat

Cunoașterea limbilor străine

engleza – bine

rusa – bine

Date de contact

adresa: mun. Chișinău, str. Ismail 81/1, etajul 3, biroul 311

telefon: + 373 22 547 547

e-mail: branzacristian@gmail.com